

წინამდებარე, მე-2, სსკ ზოგად ნაწილში 2006 წლის 20 აგვისტოდან შეტანილი ცვლილებებისა და დამატებების შესაბამისად გადამუშავებული ნაშრომი ემსახურება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილით გათვალისწინებული ნორმების არსის ზუსტად აღქმის, შესწავლის, პრაქტიკაში სწორად გამოყენებისა და ზოგიერთი მათგანის დახვეწა-დაზუსტების მიზნებს. იგი გამოადგება სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკებს, სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტის სტუდენტებსა და ლექტორებს, მეცნიერ-მუშაკებს. ნაშრომი მოიცავს სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის ყველა (1-107¹) მუხლს ცვლილებებით და დამატებებით 2009 წლის 5 ოქტომბრის მდგომარეობით და მათ კომენტარებს.

ნაშრომი შენიშვნებისაგან დასდევული არ შეიძლება იყოს. ამიტომ დიდი ყურადღებითა და ავტორთა პატივისცემით მივიღებთ ყველა სამართლიან შენიშვნას.

რედაქტორი:

სამართლის დოქტორი, სრული პროფესორი
ბადრი სალუქვაძე

რეცენზენტები:

სამართლის დოქტორები:

გიორგი გიორგაძე,

მალხაზ ლომსაძე,

ელგუჯა ჭანტურია,

ასისტენტ-პროფესორები:

რამაზ კვარაცხელია,

ჯუმბერ მაილაშვილი

ლიტერატურული რედაქტორი:

პროფესორი ავთანდილ გაგაშელიშვილი

კორექტორები: გოჩა სოხიაშვილი; მანანა ტატალაშვილი

ISBN 978-99940-743-8-9

ალექსანდრე კვაშილავა

წინამდებარე ნაშრომი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი კომენტარებით“ ავტორის მიერ გადამუშავებული მეორე გამოცემაა. პირველი გამოცემა 2006 წელს იურიდიული ფირმა „ბონა კაუსას“ მიერ. ეს გამოცემა ძალიან დიდი ინტერესითა და მოწონებით მიიღო სამართალდამცავმა ორგანოებმა, მეცნიერებმა, სტუდენტებმა და პროფესორ-მასწავლებლებმა, მაგრამ 2006 წლის ბოლოდან 2009 წლის ოქტომბრამდე სისხლის სამართლის კოდექსში პარლამენტმა მრავალი არსებითი ცვლილება შეიტანა. ამან განაპირობა აღნიშნული ნაშრომის გადამუშავება და ხელახალი გამოცემა.

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორის, სრული პროფესორის ალექსანდრე კვაშილავას ეს ნაშრომი მოიცავს სისხლის სამართლის სოგადი ნაწილის ყველა (1-107¹) მუხლს ცვლილებებითა და დამატებებით ამ წიგნის გამოცემამდე. წიგნში განხილულია არამარტო სისხლისსამართლებრივ ნორმათა პრაქტიკაში სწორად გამოყენების საკითხები, არამედ კანონშემოქმედებით და მასთან დაკავშირებულ თოერიულ საკითხებს ძალიან დიდი ყურადღება აქვს დათმობილი. ნაშრომის მნიშვნელობას სრდის განსაკუთრებით ის, რომ ყველა ნორმა კრიტიკულად არის გაანალიზებული, გამოვლენილია მრავალი წინააღმდეგობა სისხლისსამართლებრივ ნორმებს შორის, როგორც ცალკეულ მუხლებში, ასევე მუხლებს შორის, მუხლებსა და სხვა კანონებს შორის, კონსტიტუციისა და საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიული აქტების ჩათვლით. თვითონ სისხლის სამართლის კოდექსში ავტორს აღმოჩენილი აქვს უდანაშაულობის პრესუმფციის კონსტიტუციური პრინციპის დარღვევის არაერთი შემთხვევა. ამ წიგნის ავტორი, ჩემი აზრით, სრულიად დამაჯერებლად ასაბუთებს სსკ 42-ე მუხლში მე-5¹ ნაწილის სახით შეტანილი დამატების არა კონსტიტუციურობას. რადგანაც იგი სხვის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის სხვას სჯის, რითაც არღვევს დანაშა-

ულისათვის პერსონალური პასუხისმგებლობის პრინციპს, აწესებს უდანაშაულო პირთა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, ეწინააღმდეგება კონსტიტუციისა და ყველა კონსტიტუციურ კანონებს. ჩემი აზრით, სწორია ავტორი იმაშიც, რომ ჯარიმის 'ხედა' 'ხდვრის' გაუქმება და მისი გადახდევინების მოქმედი წესიდან გამომდინარე, ჯარიმა ფაქტობრივად შეიძლება ჩაითვალოს უფრო მძიმე სასჯელად, რადგანაც ჯარიმით ადამიანი უვადოდ თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულზე უარეს მდგომარეობაში შეიძლება ჩავარდეს. ავტორს ქონების ჩამორთმევის საკითხის მოგვარებაც აუცილებლად მიაჩნია. ქონების ჩამორთმევასაც უნდა ჰქონდეს 'ხდვარი' და ამ სასჯელის გამოყენებამ უდანაშაულო პირების დაზარალება არ უნდა გამოიწვიოს. რაც შეეხება 'ზარალის' ანაზღაურებას, დამნაშავეს ყველა შემთხვევაში უნდა დაეკისროს 'ზარალის' უფრო მეტი ოდენობით ანაზღაურება, ვიდრე მან მიაყენა დაზარალებულს. მხედველობაშია მისაღები ის, რომ რეალური 'ზარალი', როგორც წესი, იწვევს დამატებით 'ზარალს'. მაგრამ, რაც მთავარია, იმისათვის, რომ დანაშაულის ჩადენა არავის მოუხდეს, საბოლოოდ დამნაშავე უნდა უფრო დაზარალდეს, ვიდრე დაზარალებული.

უკეთესო აღნიშნული და სხვა აზრები, რომლებიც გადმოცემულია ავტორის მიერ ამ ნაშრომში, უდავოდ დადებით შეფასებას იმსახურებს.

იურიდიული ფირმა „ბონა კაუზას“ მიერ 2006 წელს გამოცემულ, ჩემს მიერ კომენტირებულ სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგად ნაწილში სისხლისსამართლებრივ ნორმათა დაზუსტება, დახვეწა-გაუმჯობესების, ურთიერთ, სხვა კანონებთან, კონსტიტუციასა და საერთაშორისო ნორმატიულ აქტებთან შესაბამისობაში მოყვანის შესახებ საკითხი არაერთჯერ დაისვა. ეს საკითხი რამოდენიმეჯერ მარტო უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპის დაცვის მიზნით სსკ ზოგადი ნორმების კონსტიტუციასთან, საერთაშორისო ნორმატიულ აქტებთან, სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსთან და კონსტიტუციასთან შესაბამისობაში მყოფ სხვა კანონებთან შესაბამისობაში მოყვანის შესახებ არაერთხელ დაისვა. სსკ 42-ე და 83-ე მუხლების ურთიერთშესაბამისობაში მოყვანაზეც აღნიშნულ ნაშრომში იყო საკითხი დაყენებული და პარლამენტმა 2007 წლის 4 ივლისის კანონით ეს მუხლები ურთიერთშესაბამისობაში მოიყვანა, მაგრამ ეს ორივე მუხლი წინააღმდეგობაში მოიყვანა როგორც კონსტიტუციასთან, ისე სხვა კანონებთან. ამიტომ ეს მუხლები ისევ უნდა შეიცვალოს. ჩვენი სსკ მე-7 მუხლის პირველი ნაწილი, რომელიც ჩემი აზრით, ყოფილი საბჭოური რესპუბლიკების, ამჟამად დსთ ქვეყნების კოდექსებთან შედარებით ყველაზე უკეთესად არის ჩამოყალიბებული, ისიც დასაზუსტებელია. ამ მუხლში სწორად არის მითითებული, რომ სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული, ე.ი. ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება, მაგრამ ეს მითითება სრული არ არის. კანონი, რადგანაც დამთავრებულ და დაუმთავრებელ დანაშაულს (მსაღება, მკვლელობა) სხვადასხვანაირად განმარტავს (სხვანაირად არც შეიძლება), კოდექსის სხვადასხვა თავებში და მუხლებში ითვალისწინებს მათ, დამთავრებული და დაუმთავრებელი დანაშაული ერთიმეორისაგან განსხვავდება, როგორც საშიშროებით, დასჯის წესითა და სასჯელთა სიმძიმით, ისე პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების წესით, სისხლისსამარ-

თლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი უნდა მოიცავდეს არა მარტო დამთავრებულ დანაშაულს, არამედ მის ჩასადენად მოსაზრებას და მისი ჩადენის მცდელობასაც. უფრო გასაგებად რომ ვთქვათ, სსკ მე-7 მუხლის პირველი ნაწილი, რომელიც განსაზღვრავს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, ამ საფუძველის შინაარსში თუ არ მოათავსებს დანაშაულის მოსაზრებასა და მცდელობასაც, მაშინ მოსაზრებისა და მცდელობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა უსაფუძველო იქნება. ამიტომ და ანალოგიური გარემოებებიდან გამომდინარე, ამ ნაშრომშიც არაიშვიათია საკითხის დასმა კანონის დახვეწა-გაუმჯობესების შესახებ, მაგრამ კოდექსში ყოველგვარი ცვლილება არ იწვევს მთელი კოდექსის ხელახლა კომენტარების საჭიროებას. ამიტომ ცალკეული ცვლილებების შესახებ საჭირო კომენტარები უნდა გამოქვეყნდეს პერიოდულ გამოცემებში, ჟურნალებში: „სამართალში“, „ცხოვრება და კანონში“, „მეოხში“, სხვა ჟურნალებში. უკრაინაში დიდი მრავალგვერდიანი გაზეთიც გამოდის, სადაც ყველა სიახლე იბეჭდება. ინტერნეტიც კარგია, მაგრამ ჯობია წინასწარ დაგეგმილი ჟურნალი, რომელიც ყველა სიახლეს აქვეყნებს სამართლის დარგის მიხედვით.

ხშირ ცვლილებებს ხშირად სიამოვნება არ მოაქვს, მაგრამ მათი გათვალისწინება აუცილებელია. კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა საჭირო იქნება მანამ, სანამ იგი საბოლოოდ არ დაიხვეწება ან საზოგადოებრივმა განვითარებამაც შეიძლება გამოიწვიოს კანონმდებლობაში ცვლილებები, რაც, რასაკვირველია, ლიტერატურის განახლებას, როგორც წესი, იწვევს.

სისხლის სამართალი არის სამართლის დარგი, რომელიც აწესრიგებს სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობებს. სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა დანაშაულის ჩადენის შედეგად მისი ჩადენისთანავე. ეს ურთიერთობა წარმოიშობა ორ უცვლელ სუბიექტს შორის. ამ ურთიერთობის სუბიექტი ერთი მხრივ ყოველთვის სახელმწიფოა, რომლის წინაშეც უნდა აგოს პასუხი დანაშაულის ჩამდენმა პირადად. სხვის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის სხვამ რომ აგოს პასუხი, არ შეიძლება, ეს კატეგორიულად აკრძალულია და ამიტომ უდანაშაულო პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემისათვის, უკანონო განაჩენის გამოტანისათვის, მტკიცებულებათა გამოძალვისა და ფალსიფიცირებისათვის, ცრუ ჩვენებისათვის, ექსპერტის მიერ არასწორი დასკვნის მიცემისა და ზოგიერთი სხვა დანაშაულისათვის სისლხისსამართლებრივი პასუხისმგებლობაა დაწესებული. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 42-ე მუხლში 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით მე-5¹ ნაწილის შეტანამ ეს პრინციპი დაარღვია და ისიც მხოლოდ სასჯელის სახით ჯარიმის გადახდევინების ნაწილში.

სისხლის სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტი მეორე მხრივ, სხვა ყველა შემთხვევაში, ყოველთვის დანაშაულის ჩამდენი პირია, რომლის შეცვლა არ შეიძლება ზემოთ აღნიშნულ გარემოებათა გამო.

ამ ურთიერთობაში გარკვეულწილად მნიშვნელოვანი როლი უკავია დასარალებულს, მაგრამ ის უცვლელ სუბიექტთა კატეგორიას არ მიეკუთვნება, რადგანაც მისი უფლებებით შეიძლება ისარგებლოს მისმა უფლებამონაცვლემ.

სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ძირითადი არ-
სი მდგომარეობის იმაში, რომ ის ერთდროულად ორ ურთიერთ-
შეპირისპირებულ უფლებამოვალეობათა განხორციელებას
წარმოადგენს.

დანაშაულის ჩადენა ერთდროულად წარმოშობს ორ
ძირითად უფლებას და მის შესაბამის ორ ძირითად მოვა-
ლეობას. დანაშაულის ჩადენის მომენტიდან სახელმწიფო
ვალდებულია თავისი სამართალდამცავი ორგანოების
მეშვეობით გახსნას დანაშაული, დაადგინოს დანაშაულის
ჩამდენი, ყველა გარემოება, რომელიც საჭიროა დანაშაულის
ჩამდენის მიმართ სისხლისსამართლებრივი ნორმის ზუსტად
გამოყენებისათვის, ზიანის ანაზღაურებისა და სამართლი-
ანობის აღდგენისათვის და, ამავდროულად, ე.ი. დანაშაულის
ჩადენის მომენტიდან აღნიშნული მოვალეობის შესრულების-
თანავე მას (სახელმწიფოს) შეუძლია განახორციელოს მისი
უფლება დანაშაულის ჩამდენის სს პასუხისგებაში მიცემისა
და დასჯის თაობაზე. სახელმწიფოს უფლება აქვს და ვალდე-
ბულიც არის, ეს გააკეთოს დანაშაულით დაზიანებული
ურთიერთობის აღსადგენად, ზიანის ასანაზღაურებლად, დანა-
შაულის ჩამდენის პასუხისგებაში მისაცემად, დასასჯელად
და გამოსასწორებლად. იმავედროულად, ე.ი. დანაშაულის
ჩადენის მომენტიდან დანაშაულის ჩამდენი ვალდებულია
აგოს პასუხი და მოიხადოს სასჯელი. მაგრამ მას თავისი
უფლებებიც აქვს, რომლებიც ჩამოთვლილია სისხლის საპ-
როცესო სამართლის კოდექსის (სსსკ) 73-ე და 76-ე მუხლებში.

ამრიგად, დანაშაულის ჩადენის შედეგად ხდება ორი
ურთიერთსაპირისპირო უფლებისა და მოვალეობის ერთ-
დროულად წარმოშობა და თანმიმდევრულად განხორ-
ციელება, რაშიც მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია დასარა-
ლებულს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, ისევე როგორც სხვა ქვეყნებისა, ორი ნაწილისაგან შედგება. ესენია ზოგადი და კერძო ნაწილი. კერძო ნაწილს რუსეთში და დსთ სხვა ქვეყნებში, ისევე როგორც საბჭოურ პერიოდში, განსაკუთრებულ ნაწილს უწოდებენ. ზოგადი ნაწილი აწესებს სისხლისსამართლებრივ ზოგად დებულებებს და არეგულირებს სისხლისსამართლებრივი კერძო (სპეციალურ) ნორმათა გამოყენების საერთო წესებს. არცერთი სისხლის-სამართლებრივი კერძო ნორმა, რომელიც ითვალისწინებს კონკრეტულ დანაშაულსა და სასჯელს, არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ზოგადი ნაწილის ნორმებთან შესაბამისობის გარეშე. სწორედ ამაში მდგომარეობს სსკ ზოგადი ნაწილის მნიშვნელობა, რომელიც შედგება ექვსი კარისაგან, თვრამეტი თავისაგან და მოიცავს 1-107¹ მუხლებს.

სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი განსაზღვრავს ამ კოდექსის ამოცანებს, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, სისხლის სამართლის კანონის მიღების, მასში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის, მოქმედების წესებსა და ფარგლებს, დანაშაულის ზოგად დეფინიციას, სასჯელის სახეებს, ზომებსა და გამოყენების წესებს, დანაშაულთა კატეგორიებს, რეციდივს, რეკეტს, პასუხისმგებლობას დაუმთავრებელი დანაშაულისა და დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, დანაშაულთა ერთობლიობის, არაერთგვისობის, ნასამართლობის, დენადი და განგრძობადი დანაშაულის ჩადენისათვის და ა.შ. იგი განსაზღვრავს შერაცხადობისა და შეურაცხადობის კრიტერიუმებსა და მათ სამართლებრივ შედეგებს, ბრალის ფორმებს, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სას-ჯელისაგან გათავისუფლების საფუძველს, ამნისტიისა და შეწყალების აქტების სამართლებრივ მნიშვნელობას, დამ-ნაშავის გადაცემის საფუძველს, სასჯელთა დაჯამების

წესებს, სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემისა და გამამტყუნებელი განაჩენის ხანდაზმულობის ვადებს და მათ სამართლებრივ შედეგებს. გარდა ამისა, მე-5 კარში, მე-16 და მე-17 თავებში ცალ-ცალკეა რეგლამენტირებული არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დასჯის, მათ მიმართ აღმსრულებლობითი ზემოქმედების ღონისძიების გამოყენების, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან განთავისუფლების თავისებურებები. ბოლო მე-6¹ კარში გათვალისწინებულია იურიდიულ პირთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და დასჯის თავისებურებანი.

ზოგადი ნაწილი

პირი პირველი

სისხლის სამართლის კანონი

თ ა ზ ი I

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა

**მუხლი 1. საქართველოს სისხლის სამართლის
კანონმდებლობა და მისი მიზანი**

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, განსაზღვრავს, თუ რომელი ქმედებაა დანაშაულებრივი და აწესებს შესაბამის სასჯელს ან სხვა სახის სისხლის-სამართლებრივ ღონისძიებას.

2. ეს კოდექსი შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციას, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს.

3. ამ კოდექსის მიზანია დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა.

ამ მუხლის პირველი ნაწილი განსაზღვრავს საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობას. იგი მიუთითებს, რომ სსკ ადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, განსაზღვრავს ქმედებას, რომელიც დანაშაულებრივია და აწესებს შესაბამის სასჯელს ან სხვა სისხლისსამართლებრივ ღონისძიებას (მხედველობაშია აღმსრდელობითი ღონისძიებები არასრულწლოვანთა მიმართ).

მეორე ნაწილი მიუთითებს იმაზე, რომ სსკ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციას, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს. ამ შემთხვევაში პირველ რიგში იგულისხმება პრინციპები და

ნორმები, რომლებსაც მოიცავს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები, რომლებიც რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის მიერ ან სხვა გზით გაავრცელა იგი საქართველომ თავის ტერიტორიაზე.

მესამე ნაწილი მიუთითებს სს კოდექსის მიზანზე დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილებაზე და მართლწესრიგის დაცვაზე. იგულისხმება დანაშაულებრივი ხელყოფა სისხლისსამართლებრივი ნორმით დაცულ ობიექტზე. მისი დაზიანება ან განადგურება, მოსპობის ან დაზიანების საფრთხის შექმნა ანდა ასეთი შედეგის დადგომის შესაძლებლობის შექმნა. საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა ამ მუხლში გულისხმობს კანონიერებას პირად, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და ყოველგვარ საქმიანობაში. რა თქმა უნდა, ამ შემთხვევაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფოებრივ საქმიანობას, რომელიც მოიცავს მოთხოვნებს კონსტიტუციით გათვალისწინებული ყველა უფლების განხორციელებისა და მოვალეობათა შესრულების უზრუნველყოფის შესახებ.

დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება მიზნად ისახავს საზოგადოებაში და, განსაკუთრებით, დანაშაულის ჩადენისაკენ მიდრეკილების მქონე პირთა წრეში ისეთი პრევენციული ღონისძიებების გატარებას, რომლებიც მიმართულია საფიქრებულ ან მომზადებულ დანაშაულთა განხორციელების არდაშეებისა და დაწყებულ დანაშაულთა აღკვეთისაკენ. ეს მრავალმხრივი და რთული საქმიანობაა, რომელიც უშუალოდ დაკავშირებულია არა მარტო სპეცსამსახურების (ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების), საგამოძიებო, პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოების მუშაობასთან, არამედ იგი იწყება კანონშემოქმედებითი საქმიანობით, მოიცავს სახელმწიფოში სოციალური, ეკონომიკური და სხვა პრობლემების გადაწყვეტას, საზოგადოებაში სამართლიანობისა და თანასწორობის პრინციპების დაცვას, ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის უზრუნველსაყოფას და დანაშაულობასთან ბრძოლაში საზოგადოების მონაწილეობის ორგანიზებას, რაც, პირველ რიგში, მმართველობის ორგანოების მოვალეობას წარმოადგენს.

სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების ფარგლები

მუხლი 2. სისხლის სამართლის კანონის მოქმედება დროში

1. ქმედების დანაშაულებრიობა და დასჯადობა განისაზღვრება სისხლის სამართლის კანონით, რომელიც მოქმედებდა მისი ჩადენის დროს.

2. დანაშაულის ჩადენის დროა ის დრო, როდესაც მოქმედებდა ამსრულებელი ან თანამონაწილე ანდა უნდა ემოქმედა მას. შედეგის დადგომის დროს მნიშვნელობა არა აქვს.

ამ მუხლის პირველი ნაწილით განსაზღვრულია სს კანონი, რომელიც გამოიყენება დანაშაულის ჩადენისათვის და საერთოდ აწესებს იმ კანონის მოქმედებას, რომელიც მოქმედებდა დანაშაულის ჩადენის დროს. ამ შემთხვევაში იგულისხმება სს კანონის მოქმედება დროში, სივრცეში და პირთა წრის მიმართ, ე.ი. კანონის მოქმედების სრული სფერო. მეორე ნაწილი განსაზღვრავს ჩადენის დროს და მიუთითებს: ეს ის დროა, როდესაც მოქმედებდა ამსრულებელი ან თანამონაწილე ანდა უნდა ემოქმედა მას. თუ დანაშაული ჩადენილია უმოქმედობით ან თანამონაწილე მონაწილეობდა უმოქმედობით, ანდა მოქმედებდა თანამსრულებელი, ეს მოქმედება და უმოქმედობაც აღნიშნული მუხლიდან გამომდინარე, დანაშაულის ჩადენის დროსე მიუთითებს. მაგ. დაუხმარებლობა (მ. 129-ე) ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება (მ. 130-ე) ჩადენილია იმ დროს, როდესაც ამ დანაშაულთა სუბიექტებმა ეს დანაშაულები ჩაიდინეს. ამ დანაშაულთა და სსკ სოციალური სხვა მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება მხოლოდ უმოქმედობით. ამიტომ, სსკ მე-2 მუხლის მეორე ნაწილიდან თუ გამოვრიცხავთ უმოქმედობას, მაშინ აღნიშნული მუხლიდან გამომდინარე, უმოქმედობით დანაშაულის ჩადენა საერთოდ შეუძლებელი იქნება, რადგანაც ყოველნაირი ქმედება და მათ შორის დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს

გარკვეულ დროში. ამ მოსაზრებას განსახილველი მუხლი არ ეწინააღმდეგება. იგი მიუთითებს იმ დროზეც, როდესაც უნდა ემოქმედა დანაშაულის სუბიექტს. მაგრამ ეს აზრი მკვეთრად გამოხატული არ არის. ჩემი აზრით, უკეთესი იქნებოდა სსკ მე-2 მუხლის მეორე ნაწილი ჩამოყალიბებულიყო შემდეგნაირად: – დანაშაულის ჩადენის დროა ის დრო, როდესაც მოქმედებდა ამსრულებელი ან თანამონაწილე ანდა უნდა ემოქმედათ მათ დანაშაულებრივი შედეგის მისაღწევად ან მისი თავიდან აცილების მიზნით. შედეგის დადგომის დროს მნიშვნელობა არა აქვს, – ამ მუხლის ამ ნაწილში სწორედ ასეთი შინაარსია ჩადებული, ჩემი აზრით, მაგრამ ტექსტის ჩამოყალიბებაშია დაშვებული უსუსტობა, რაც ხელს უწყობს მის არაერთნაირად წაკითხვას. რაც შეეხება შედეგის დადგომის დროს, მას მნიშვნელობა არა აქვს დანაშაულის კვალიფიკაციისა და მასთან დაკავშირებული საკითხების (სასჯელის ან სხვა სისხლისსამართლებრივი ღონისძიების გამოყენება) გადაწყვეტისათვის.

მუხლი 3. სისხლის სამართლის კანონის უკუძალა

1. *სისხლის სამართლის კანონს, რომელიც აუქმებს ქმედების დანაშაულებრიობას ან ამსუბუქებს სასჯელს, აქვს უკუძალა. სისხლის სამართლის კანონს, რომელიც აწესებს ქმედების დანაშაულებრიობას ან ამკაცრებს სასჯელს, უკუძალა არა აქვს.*

2. *თუ ახალი სისხლის სამართლის კანონი ამსუბუქებს სასჯელს ქმედებისათვის, რომლის გამოც დამნაშავე მას იხდის, ეს სასჯელი უნდა შემცირდეს ამ სისხლის სამართლის კანონის სანქციის ფარგლებში.*

3. *თუ დანაშაულის ჩადენიდან განაჩენის გამოტანამდე სისხლის სამართლის კანონი რამდენჯერმე შეიცვალა, გამოიყენება ყველაზე მსუბუქი კანონი.*

4. *აღმსრულებლობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება გამოიყენება მხოლოდ იმ კანონის საფუძველზე, რომელიც მოქმედებს სასამართლოში საქმის გადაწყვეტის დროს.*

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 –

საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მეხ.45;
საქართველოს 2000 წლის 30 მაისის კანონი №333 –
საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №20, მეხ. 51).
საქართველოს 2007 წლის 3 ივლისის კანონი – სსმI, 2007 წ.
№28 მეხ. №5181).

სისხლის სამართლის კანონის უკუძალა არის ამ კანონის გამოყენება იმ ქმედების ჩამდენის მიმართ, რომელმაც იგი ჩაიდინა კანონის მიღებამდე ან ძალაში შესვლამდე. კანონის ასეთნაირად გამოყენებისათვის საერთო წესიდან (მოქმედებს დანაშაულის ჩადენისას მოქმედი, ძალაში შესული კანონი) გამონაკლისის სახით დაშვებულია ორი პირობა და მათ შორის ერთ-ერთის არსებობა საკმარისია ახალი კანონის გამოსაყენებლად. ეს პირობებია: 1. ახალი კანონის მიერ ქმედების დანაშაულებრიობის გაუქმება ან მე-2. სასჯელის შემსუბუქება. დანაშაულებრიობის გაუქმება გასაგებია. ეს ნიშნავს იმას, რომ ახალი კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან ადრე სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებული ქმედება დანაშაულს არ წარმოადგენს. ამიტომ აღნიშნულ შემთხვევაში ქმედების ჩამდენი თუ არ იყო მიცემული სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში ახალი კანონის ძალაში შესვლამდე, ის არ უნდა მიეცეს სს პასუხისგებაში, ხოლო თუ მიცემული იყო, უნდა გათავისუფლდეს მისგან. უფრო რთულად რჩება საკითხი სასჯელის შემსუბუქებისა და გამკაცრების შემთხვევებში. თუ ახალმა კანონმა გაამკაცრა სასჯელის მინიმუმი და მაქსიმუმიც, ცხადია, მას უკუძალა არ ექნება და საქმე უნდა დამთავრდეს ძველი კანონით. კანონში ცვლილებების ან დამატების შეტანის შედეგად თუ შემოღებული იქნა ახალი მაკვალიფიკირებელი ნიშანი, რომელიც ზრდის, აფართოებს პასუხისმგებლობას, მაშინ კანონს უკუქცევითი ძალა ამ ნაწილში, ე.ი. პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელ და სასჯელის გამამკაცრებელ ან დამწესებელ ნაწილში არა აქვს. მაგრამ სსკ კერძო ნაწილის ერთსა და იმავე მუხლებში თუ შეტანილ იქნა, როგორც დანაშაულებრიობის გამაფართოებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი გარემოებები (ნიშნები), ისე მათი გამაუქმებელი

ან შემამსუბუქებელი გარემოებები, ამ გარემოებათა შესაბამისად ერთსა და იმავე მუხლში შეიძლება იყოს ნიშნები, რომლებიც როგორც გამორიცხავენ, ისევე არ გამორიცხავენ კანონის უკუძალას. სხვანაირად რომ ვთქვათ, მუხლში უკუძალა ექნება იმ ახალ ცვლილებას ან დამატებას, რომელიც აუქმებს ან ამსუბუქებს სასჯელს ანდა ქმედების დანაშაულებრიობიდან გამორიცხავს რომელიმე ნიშანს. დანარჩენ ნაწილში კანონს უკუძალა არა აქვს. ამიტომ, როდესაც წამოიტყვება საკითხი კანონის უკუძალის შესახებ, მხედველობაშია მისაღები არა მარტო ის, შემსუბუქდა თუ გამკაცრდა სასჯელი სსკ კერძო ნაწილის მუხლით, არამედ ისიც, თუ რამ გამოიწვია იგი – ახალი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის შემოღებამ, თუ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის შეუცვლელად მოხდა სასჯელის გამკაცრება. ახალი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის შემოღება ქმედების დანაშაულად გამოცხადებას, ე.ი. მის კრიმინალიზებას უდრის. ამიტომ ასეთ შემთხვევაში კანონს უკუძალა სსკ მე-3 მუხლიდან გამომდინარე არა აქვს. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მუხლის რომელიმე ნაწილის მაკვალიფიცირებელი ნიშნით გასრდა, ე.ი. ახალი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის დამატება ქმედების ახლებურად კრიმინალიზებას წარმოადგენს და ამიტომ ასეთ ცვლილებას ან დამატებას უკუძალა მხოლოდ მაშინ აქვს, როდესაც იგი აუქმებს დანაშაულებრიობას ან ამსუბუქებს სასჯელს. სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია ისე შეიძლება შეიცვალოს, რომ მისი ერთი ნაწილი ამძიმებდეს, ხოლო მეორე ამსუბუქებდეს პასუხისმგებლობას. აქედან გამომდინარე მუხლის გარკვეულ ნაწილს შეიძლება არ ჰქონდეს უკუძალა, ხოლო ნაწილს ჰქონდეს ასეთი. საკითხი უნდა გადაწყდეს მაკვალიფიცირებელი ნიშნის მნიშვნელობის, მისი სამართლებრივი შედეგის მიხედვით. თუ ამსუბუქებს დანაშაულის ჩამდენის პასუხისმგებლობას, უკუძალა ექნება, თუ არ ამსუბუქებს – უკუძალა არ ექნება.

განსახილველი მუხლის მეორე ნაწილი მოითხოვს დამნაშავის მიმართ სასჯელის შემცირებას ახალი კანონით დადგენილი სანქციის ფარგლებში. ეს შემცირება ყველაზე უფრო კანონიერი და სამართლიანია მოხდეს კანონით გათვა-

ლისწინებული გარემოებისა და სასამართლოს მიერ დანიშნული სასჯელის გათვალისწინებით. მაგ., პირი კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის საფუძველზე სასჯელს იხდის სამი წლის ვადით. როდესაც მას ეს სასჯელი მიუსაჯეს, ჩადენილი დანაშაულისათვის სასჯელის მაქსიმუმი უდრიდა 6 წელს. ახალმა კანონმა აღნიშნული დანაშაულისათვის, ეთქვათ, სასჯელი შეამცირა 4 წლით თავისუფლების აღკვეთამდე. ასეთ შემთხვევაში, რადგანაც დამნაშავე კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის საფუძველზე იხდიდა სასჯელის ძველი მაქსიმუმის ნახევრის ოდენობით, მას სასჯელი უნდა შეუმცირდეს ახალი მაქსიმუმის ნახევრამდე, ე.ი. $4:2=2$ წლამდე. ანალოგიურად უნდა მოხდეს სასჯელის შემცირება აღნიშნული საფუძველით მსგავს შემთხვევებში. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მე-3 მუხლის მე-2 ნაწილის ბოლო სიტყვები: „სანქციის ფარგლებში“ შეიცვალოს სიტყვით: შესაბამისად. კანონში ასეთი ცვლილება კიდევ უფრო გაამაგრებს ზემოთ აღნიშნული მოსაზრების პოზიციას და შესაძლებელი გახდება სასჯელის ასეთი შემცირება სასამართლოს გარეშე. კანონმა თუ შეამცირა სასჯელი და შემცირების წესი და ოდენობა, წინასწარ განისაზღვრება კანონით, თანახმად ნორმატიული აქტების შესახებ კანონის 48-ე მუხლისა, კანონს პირდაპირი ძალა აქვს. ამიტომ ასეთი შემცირებების შესრულება შეიძლება დაევალოს სასჯელაღსრულებით ორგანოებს.

სსკ მე-3 მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილები სრულიად გასაგებად არის ჩამოყალიბებული, რის გამოც მათი კომენტირება საჭიროდ არ მიგვაჩნია. შეიძლება აღინიშნოს მხოლოდ ის, რომ თუ დანაშაულის ჩადენიდან განაჩენის გამოტანამდე კანონი რამდენჯერმე შეიცვალა, გამოიყენება ის, რომელიც მათ შორის ყველაზე უფრო მსუბუქია, ე.ი. უფრო მსუბუქ სასჯელს ითვალისწინებს ან აუქმებს სასჯელის გამამკაცრებელ რომელიმე ნიშანს. ასეთი კანონი შეიძლება იყოს როგორც ადრე მოქმედი, ისე დანაშაულის ჩადენის შემდეგ მიღებული. რაც შეეხება აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების გამოყენებას, მასზე კანონის უკუძალა არ მოქმედებს და გამოიყენება ის,

რომელიც მოქმედებს სასამართლოს მიერ საქმის გადაწყვეტის დროს. ამ მუხლის 1-3 ნაწილი მოქმედებს არასრულწლოვან და ფსიქიკურად დაავადებულ დამნაშავეთა მიმართაც. ამ მუხლის მე-4 ნაწილი მოქმედებს მხოლოდ არასრულწლოვნის მიმართ და მხოლოდ აღმზრდელობითი შემოქმედების ღონისძიების გამოყენების შემთხვევაში. ასევე მხოლოდ ფსიქიკურად დაავადებული მსჯავრდებულის მიმართ მოქმედებს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 34-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, რაც უფრო დეტალურადაა გაშუქებული ამ მუხლის კომენტარებში.

მუხლი 4. სისხლის სამართლის კანონის მოქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილი დანაშაულის მიმართ

1. იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა საქართველოს ტერიტორიაზე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამ კოდექსით.

2. საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილად ითვლება დანაშაული, რომელიც დაიწყო, გრძელდებოდა, შეწყდა ან დამთავრდა საქართველოს ტერიტორიაზე. ამ კოდექსის მოქმედება ვრცელდება აგრეთვე საქართველოს კონტინენტურ შელფზე და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში ჩადენილ დანაშაულზე.

3. იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა ხომალდზე, რომელიც უფლებამოსილია ისარგებლოს საქართველოს სახელმწიფო აღმით ან ამოსაცნობი ნიშნით, ანდა ასეთი ხომალდის წინააღმდეგ, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამ კოდექსით, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

4. თუ უცხო ქვეყნის დიპლომატიურმა წარმომადგენელმა, აგრეთვე სხვა პირმა, რომელიც დიპლომატიური იმუნიტეტით სარგებლობენ, დანაშაული საქართველოს ტერიტორიაზე ჩაიდინეს, მათი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი გადაწყდება საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული წესით.

ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად ყველას, მიუხედავად იმისა, საქართველოს მოქალაქეა, მოქალაქეობის არმქონეა თუ სხვა ქვეყნის მოქალაქეა, თუ მას არ იცავს იმუნიტეტი, პასუხს აგებს საქართველოს სს კოდექსით. ამ მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით საქართველოში ჩადენილად ითვლება დანაშაული, რომელიც დაიწყო, გრძელდებოდა, შეწყდა ან დამთავრდა საქართველოს ტერიტორიაზე, ე.ი. ხმელეთზე, წყალში, საჰაერო სივრცეში, საქართველოს აღმით ან სხვა ამოსაცნობი ნიშნით სარგებლობის უფლების მქონე ხომალდში (საზღვაო, საჰაერო), შიდა წყლებში, კონტინენტურ შელფზე (12 მილის მანძილზე სწორი ამოსავალი ხაზებიდან) და საქართველოს განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში (200 მილის მანძილზე სწორი ამოსავალი ხაზებიდან). სწორი ამოსავალი ხაზი არის უმოკლესი მანძილი ზღვაში შეჭრილ ორ უახლოეს ნახევარ-კუნძულების ბოლოებს შორის. (სახმელეთო საზღვრებიდან ყველაზე ბოლო ადგილებს შორის). ეს ხაზები მტკიცდება საქართველოს პრეზიდენტის მიერ. ამ ხაზს აქეთა ზღვის ნაწილი საქართველოს შიდა წყალია. შემდეგ იწყება კონტინენტური შელფი. კონტინენტური შელფი და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა აიზომება ერთი და იმავე სწორი ხაზებიდან და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა გრძელდება შელფის იქით ზღვის სიღრმეზე და მის ზედაპირზე. სსკ ერთნაირად გამოიყენება დანაშაულის აღნიშნულ შელფზე თუ ზონაში ჩამდენთა მიმართ. საქართველოს სსკ მოქმედებს აგრეთვე საქართველოს საზღვაო ან საჰაერო ხომალდის წინააღმდეგ დანაშაულის ჩამდენთა მიმართაც. თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არის გათვალისწინებული, თუ არსებობს ასეთი, მაშინ მოქმედებს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება. შედარებით რთულია საზღვაო საზღვარი. აქ ერთიმეორესთან დაკავშირებულია ხმელეთი, შიდა წყლები, ტერიტორიული წყლები (კონტინენტური შელფი, განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა, მიმდებარე ზონა), რომლებსაც შეეეხებით უფრო დეტალურად.

თანახმად საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ კანონის მე-6 მუხლისა, საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა არის საზღვაო სივრცე, რომელიც აითვლება იმ სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომლებიდანაც ხდება ტერიტორიული წყლების ათვლა და რომელთა სიგანე არ აღემატება 200 საზღვაო მილს. თანახმად ამავე კანონის მე-3 მუხლისა, საქართველოს ტერიტორიულ წყლებს (ტერიტორიულ ზღვას) მიეკუთვნება შავი ზღვის სანაპირო წყლების ნაწილი, რომლის სიგანეა 12 საზღვაო მილი და რომელიც აითვლება იმ წერტილების შემაერთებული სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომელთა კოორდინატებს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის წარდგინებით ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

(ვალკეულ შემთხვევებში, თანახმად ამავე მუხლისა, საქართველოს ტერიტორიული წყლების (ტერიტორიული ზღვის), სიგანე შეიძლება დადგინდეს საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით, ხოლო ასეთის არარსებობისას – საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად.

ვინაიდან ტერიტორიული წყლებისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის ათვლა ხდება ერთი და იმავე წერტილების შემაერთებული ხაზიდან ერთი და იგივე მიმართულებით (მოპირდაპირე მხარის მიმართულებით), გამოდის, რომ ზღვის ის ნაწილი, რომელიც ყველაზე უფრო ახლოს არის საქართველოს სახმელეთო საზღვართან, ემთხვევა სწორ ასათვლელ ხაზს და რომელსაც ტერიტორიული წყლები ეწოდება, მთლიანად შედის განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში. აქედან გამომდინარე, საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა არის საქართველოს ტერიტორიულ წყლებს მიმატებული მოპირდაპირე მიმართულებით 188 საზღვაო მილი, ე.ი. ზღვის ის სივრცე, რომელიც მდებარეობს ასათვლელ ხაზსა და მის პარალელურ, მისგან მოპირდაპირე მიმართულებით 200 საზღვაო მილის ბოლოს მდებარე ხაზს შორის.

თანახმად ზემოთ აღნიშნული კანონის მე-5 მუხლისა, საქართველოს ტერიტორიაზე ან ტერიტორიულ წყლებში საბაჟო, ფისკალური, საიმპიგრაციო ან სანიტარული

კანონმდებლობისა და წესების დარღვევის აღკვეთის მიზნით დგინდება მიმდებარე ზონა, რომელიც არის 12 საზღვაო მილის სიგანის ზღვის ზოლი და ღია ზღვის მხრიდან ესაზღვრება ტერიტორიულ წყლებს. მიმდებარე ზონა ვრცელდება არა უმეტეს 24 საზღვაო მილის მანძილზე იმ სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომლებიდანაც ხდება ტერიტორიული წყლების ათვლა.

როგორც საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ საქართველოს კანონის მე-5 და მე-6 მუხლებიდან ჩანს, მიმდებარე ზონაც განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სიერცეშია, მაგრამ მას ემატება 4 მილი.

ამავე კანონის მე-7 მუხლის თანახმად, საქართველოს კონტინენტური შელფი არის ზღვის ფსკერი, რომელიც ვრცელდება სახმელეთო ტერიტორიის მთელ ბუნებრივ სიგრძეზე ხმელეთის წყალქვეშა კიდის გარე საზღვრამდე 200 საზღვაო მილის მანძილზე იმ სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომლებიდანაც ხდება ტერიტორიული წყლების ათვლა, თუ ხმელეთის წყალქვეშა კიდის გარე საზღვარი არ ვრცელდება ამ მანძილზე.

ცალკეულ შემთხვევაში კონტინენტური შელფის გარე საზღვარი დგინდება მოსაზღვრე ან მოპირდაპირე სახელმწიფოსთან დადებული ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით.

საქართველოს საზღვაო სიერცის შესახებ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლის თანახმად საქართველოს ტერიტორიული ზღვის გარე საზღვარი არის საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი.

საქართველოს შიდა საზღვაო წყლების, ტერიტორიული ზღვის, მათი საჰაერო სიერცის, ფსკერისა და წიაღის სამართლებრივი სტატუსი განისაზღვრება ამავე კანონის მე-3 მუხლით. ეს მუხლი მიუთითებს: „საქართველოს შიდა საზღვაო წყლები და ტერიტორიული ზღვა, მათი საჰაერო სიერცე, ფსკერი და წიაღი საქართველოს ტერიტორიის ნაწილია, რომელზეც იგი ახორციელებს სუვერენიტეტს“. ამავე კანონის მე-4 მუხლი განსაზღვრავს მიმდებარე ზონის იურისდიქციას და მიუთითებს: „საქართველო თავის მიმდებარე ზონაში კონტროლს ახორციელებს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებისა და ნორმების და ამ კანონის

შესაბამისად“, ხოლო მომდევნო მე-5 მუხლი განსაზღვრავს საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონისა და კონტინენტური შელფის სტატუსს. მისი შინაარსი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ბუნებრივი რესურსების გამოყენებისა და შენარჩუნების, ეკონომიკური და ეკოლოგიური ინტერესების დაცვის მიზნით, საქართველო თავის განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში და კონტინენტურ შელფზე ახორციელებს სუვერენულ უფლებებს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებისა და ნორმების, საქართველოს კანონმდებლობისა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად.“

ამ საკითხებისა და კანონების ცოდნა საზღვართან დაკავშირებული საქმეების წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვისას აუცილებელია ქმედების სწორად შეფასებისა და დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის. არ არის გამორიცხული ამ კანონების სხვა დებულებათა ცოდნის აუცილებლობაც. საჭიროა აგრეთვე სახელმწიფო საზღვრისა და სასაზღვრო რეჟიმის წესების ცოდნა.

საქართველოს კანონი საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ მიღებულია 1998 წლის 17 ივლისს, ხოლო საქართველოს კანონი საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ მიღებულია იმავე წლის 24 დეკემბერს.

რაც შეეხება იმუნიტეტით მოსარგებლე პირების პასუხისმგებლობას, მათ მიმართ საკითხი წყდება საერთაშორისო ნორმით გათვალისწინებული წესით. მაგრამ სსკ მე-4 მუხლის მე-4 ნაწილი გულისხმობს მხოლოდ საქართველოში იმუნიტეტით მოსარგებლე პირებს. სხვა ქვეყანაში იმუნიტეტით მოსარგებლე პირი, რომელსაც საქართველოში ასეთი არ გააჩნია, მის მიერ ჩადენილი ქმედებისათვის ჩვეულებრივ აგებს პასუხს, თუ საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

მუხლი 5. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საზღვარ-გარეთ ჩადენილი დანაშაულისათვის

1. საქართველოს მოქალაქეს, აგრეთვე საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომლებ-

მაც საზღვარგარეთ ნაიდინეს ამ კოდექსით გათვალისწინებული ისეთი ქმედება, რომელიც დანაშაულად ითვლება იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობით, სადაც ის ნადენილია, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ ამ კოდექსით.

2. საქართველოს მოქალაქეს, აგრეთვე საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომლებმაც საზღვარგარეთ ნაიდინეს ამ კოდექსით გათვალისწინებული ისეთი ქმედება, რომელიც დანაშაულად არ ითვლება იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობით, სადაც ის ნადენილია, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ ამ კოდექსით, თუ ეს არის საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ანდა თუ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ამ დანაშაულისათვის გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით.

3. საზღვარგარეთ დანაშაულის ჩამდენ უცხო ქვეყნის მოქალაქეს აგრეთვე მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომლებიც მუდმივად არ ცხოვრობენ საქართველოში, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ ამ კოდექსით, თუ ეს არის საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ანდა თუ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ამ დანაშაულისათვის გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით.

(საქართველოს 2000 წლის 30 მაისის კანონი №333 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №20, მუხ.51)

მე-5 მუხლის პირველი ნაწილი აწესებს პასუხისმგებლობას საქართველოს იმ მოქალაქეებისა და საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიმართ, რომლებმაც საზღვარგარეთ, ე.ი. სხვა ქვეყანაში ნაიდინეს ისეთი ქმედება, რომელიც საქართველოს სს კოდექსით გათვალისწინებულია და იმ ქვეყანაშიც დანაშაულად ითვლება, რომელშიაც იგი იქნა ჩადენილი. ამ ორი კატეგორიის პირების მიმართ სსკ მე-5 მუხლის პირველი ნაწილი აწესებს პასუხისმგებლობას საქართველოს სს კოდექსით. კანონ-

მდებლის ასეთი გადაწყვეტილება დაკავშირებულია იმასთან, რომ საქართველოს მოქალაქე და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არ მქონე პირი, რომელთა ინტერესებსაც იცავს საქართველო საზღვარგარეთაც, ვაღდეუბული არიან არა მარტო საქართველოში არ ჩაიდინონ დანაშაული, არამედ სხვა ქვეყნებშიც მოიქცნენ კანონიერად და სახელი არ შეუღახონ საქართველოს.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად უცხოეთში ჩადენილი იმ ქმედებისათვის, რომელიც მისი ჩადენის ქვეყანაში დანაშაულს არ წარმოადგენს, საქართველოს მოქალაქე და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი პასუხს აგებენ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს ქმედება წარმოადგენს საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს, ანდა ამ დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით. აღნიშნულ შემთხვევაში მხედველობაშია საქართველოს ნებისმიერი ინტერესი, რომელიც სრულიად უმნიშვნელო არ არის და ამავე დროს კანონიერია.

მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს სისხლის-სამართლებრივ პასუხისმგებლობას უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და საქართველოში მუდმივად არ მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირთა მიმართ, მათ მიერ საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაულისათვის, რასაც შეიძლება ადგილი ექნეს მხოლოდ შემდეგ შემთხვევაში:

ა) მათ საქართველოს საწინააღმდეგოდ ჩაიდინეს განსაკუთრებით მძიმე ან მძიმე დანაშაული.

ბ) მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია საქართველოს კანონმდებლობით საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე.

მუხლი 6. დამნაშავის გადაცემა და ექსტრადიცია

1. საქართველოს მოქალაქე, აგრეთვე საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი სის-

ხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მისაცემად ან სასჯელის მოსახდელად არ შეიძლება იყვნენ ექსტრადირებულნი სხვა სახელმწიფოში, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. საქართველოს მოქალაქის, აგრეთვე საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსათვის გადაცემა ხორციელდება სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წესდებით (რომის სტატუტით) და „სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსთან საქართველოს თანამშრომლობის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით.

2. დანაშაულის ჩამდენი უცხო ქვეყნის მოქალაქე, აგრეთვე მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომლებიც საქართველოს ტერიტორიაზე იმყოფებიან, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესაბამისად სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მისაცემად ან სასჯელის მოსახდელად შეიძლება ექსტრადირებულნი იყვნენ სხვა სახელმწიფოში ან გადაეცნენ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს.

3. არ შეიძლება სხვა სახელმწიფოს გადაეცეს შემოხიზნული, დანაშაულის ჩამდენი პირი, რომელსაც დევნიან პოლიტიკური მრწამსისათვის, აგრეთვე ის, ვინც ჩაიდინა ქმედება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაულად არ ითვლება, ან თუ ჩადენილი დანაშაულისათვის სიკედილით დასჯაა დაწესებული იმ სახელმწიფოში, რომელიც გადაცემას მოითხოვს. ასეთ პირთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი გადაწყდება საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული წესით.

(საქართველოს 2000 წლის 30 მაისის კანონი №333 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I. 2000წ., №20, მუხ.51) (საქართველოს 2003 წლის 14 აგვისტოს კანონი – სსმ I, 2003 წ., №26, მუხ.191)

ამ მუხლის სახელწოდებაში: „დამნაშავის გადაცემა და ექსტრადიცია“ უზუსტობაა. დამნაშავის გადაცემა იგივე ექსტრადიციაა და ამიტომ არ შეიძლება ეს სიტყვები

ერთმანეთთან დაკავშირებული იყოს კავშირით „და“. ამ მუხლის სახელწოდება მთლიანად ქართულად რომ წავიკითხოთ, გამოგვივა დამნაშავის გადაცემა და გადაცემა მაშინ, როდესაც ერთხელ გადაცემა ან ამ სიტყვის მაგივრად სიტყვა „ექსტადირების“ გამოყენება სრულიად საკმარისია. ამიტომ რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-13 მუხლი ითვალისწინებს დანაშაულის ჩამდენ პირთა გადაცემას. არ ხმარობს სიტყვებს: „ექსტრადიცია“ და „დამნაშავე“ საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 და საქართველოს სსსკ მე-10 მუხლებიდან (უდანაშაულობის პრეზუმფცია) გამომდინარე საქართველოს სსკ მე-6 მუხლში დამნაშავის გადაცემასე მითითება მთლად გამართლებული არ არის, რადგანაც ეს მუხლი ითვალისწინებს არა მარტო დამნაშავის გადაცემას, არამედ პასუხისგებაში მისაცემი პირის გადაცემასაც, რომელიც საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლებიდან გამომდინარე დამნაშავედ არ შეიძლება წოდებული იქნეს.

ასერბაიჯანის რესპუბლიკის სსკ მე-13 მუხლიც ითვალისწინებს დანაშაულის ჩამდენის (არა დამნაშავის) გადაცემას და საერთაშორისო სამართლის ენით სიტყვა ‘ექსტრადიცია’ განმარტების სახით ფრჩხილებში აქვს ჩასმული. აღნიშნული ორივე კოდექსის მე-13 მუხლების ტექსტი ერთიმეორესაგან მეტნაკლებად განსხვავებულია, მაგრამ უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპი არც ერთ მათგანში დარღვეული არ არის. საქართველოს სსკ მე-6 მუხლი არღვევს უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპს იმ პირთა მიმართ, რომელთა გადაცემა ხდება სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისაცემად.

მიუხედავად მცირე პრაქტიკული მნიშვნელობის ხარეზისა, სსკ მე-6 მუხლი არეგულირებს დანაშაულის ჩამდენთა უცხო ქვეყნისათვის გადაცემის საკითხს და მის საფუძველზე საქართველოდან უცხო ქვეყანას შეიძლება გადაეცეს: უცხო ქვეყნის მოქალაქე ან მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელმაც დანაშაული ჩაიდინა უცხო ქვეყანაში, იმყოფება საქართველოში და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისაცემად ან სასჯელის მოსახდელად საქართველოს

საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე მოითხოვს ის სახელმწიფო, რომელშიაც ამ პირის მიერ დანაშაულია ჩადენილი.

ამ პირების გადაცემა შესაძლებელია აგრეთვე საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლოსათვის იმავე საფუძველით.

გადაცემა ხდება სამართლებრივი დახმარების შესახებ საერთაშორისო ხელშეკრულების ან კონკრეტულ საქმესე შეთანხმების საფუძველზე. თუ დანაშაულის ჩამდენის გადაცემა ხდება ისეთი სახელმწიფოსათვის, რომელთანაც არ არის დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულება სამართლებრივი დახმარების შესახებ, საკითხი წყდება ერთჯერადი შეთანხმებით ამ ქვეყანასა და საქართველოს შორის საქართველოს სსსკ 247-ე - 260-ე მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად.

სახელმწიფო, რომელიც მოითხოვს დანაშაულის ჩამდენის გადაცემას, უფლებამოსილია დასაჯოს გადაცემული პირი მხოლოდ იმ დანაშაულზე, რომლის გამოც მოითხოვა გადაცემა და გადაეცა. გადაცემის შემდეგ, თუ ჩაიდინა ახალი დანაშაული გადაცემულმა, იგი პასუხს აგებს ჩვეულებრივად. ეს უკვე გადამცემ სახელმწიფოსთან დაკავშირებული არ არის.

გადაცემული პირი არ შეიძლება გადაეცეს მესამე სახელმწიფოს იმ სახელმწიფოს თანხმობის გარეშე, რომელმაც გადასცა დანაშაულის ჩამდენი მეორე სახელმწიფოს (სსსკ 255-ე მუხლი).

თუ ერთ დანაშაულის ჩამდენს ერთდროულად მოითხოვს რამდენიმე სახელმწიფო, საკითხს იმის შესახებ, თუ რომელს გადაეცეს იგი, წყვეტს საქართველოს მთავარი პროკურორი საგარეო საქმეთა მინისტრებთან კონსულტაციის შემდეგ.

თუ საქართველოს ტერიტორიაზე დანაშაულის ჩამდენი საქართველოს მოქალაქე იმყოფება სხვა სახელმწიფოში და მის მიმართ გამოტანილია დადგენილება ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემის შესახებ ან გამოტანილია გამამტყუნებელი განაჩენი და შესულია ძალაში, დანაშაული ითვალისწინებს ან მისჯილია თავისუფლების აღკვეთა ერთ

წელზე მეტი ვადით, საქართველოს მთავარი პროკურატურა სსსკ 254-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად მოითხოვს ბრალდებულის ან მსჯავრდებულის გადმოცემას. გადმოცემის მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს სსსკ 254-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ შემდეგ მონაცემებს:

ა) ბრალდებულის ან მსჯავრდებულის სახელსა და გვარს;

ბ) ჩადენილი დანაშაულის ფაქტობრივ გარემოებათა შინაარსს იმ კანონის სანქციის მითითებით, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ამ დანაშაულისათვის;

გ) მითითებას პირის დაკავების ან დაპატიმრების, მისი დაკითხვისა და ჩხრეკის საჭიროების შესახებ;

დ) მითითებას გადმოსაცემი პირის გადმოცემის ადგილის, დროის, წესისა და იმ ორგანოს შესახებ, რომელსაც იგი გადმოუცემა.

ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად მოთხოვნას უნდა დაერთოს ამავე ნაწილში ჩამოთვლილი დოკუმენტები და დოკუმენტების ასლები.

ანალოგიურად ხდება სხვა სახელმწიფოს მოთხოვნის შესრულება, მისი მოქალაქის მის ქვეყანაში ექსტრადირების (გადაცემის) შესახებ.

სსსკ 257-ე მუხლში ჩამოთვლილია ექსტრადიციაზე უარის თქმის შემდეგი საფუძვლები:

ა) პირს მიცემული აქვს პოლიტიკური თავშესაფარი საქართველოში;

ბ) ქმდება, რომელიც იყო გადაცემის მოთხოვნის საფუძველი, არ ითვლება დანაშაულად საქართველოში, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული;

გ) პირის მიმართ უკვე გამოტანილია იმავე დანაშაულთან დაკავშირებით განაჩენი ან დადგენილება (განჩინება) სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ, იგი კანონიერ ძალაშია შესული და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის დადგენილი;

დ) საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დადგენილი სისხლისსამართლებრივი დევნის ხანდაზმულობის ვადა გასულია, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

**სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის
საფუძველი, დანაშაულის კატეგორიები**

**მუხლი 7. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის
საფუძველი**

1. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული, ესე იგი ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი ნორმებით.

2. დანაშაულს არ წარმოადგენს ისეთი ქმედება, რომელიც, თუმცა ფორმალურად შეიცავს ამ კოდექსით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედების ნიშნებს, მაგრამ მცირე მნიშვნელობის გამო არ გამოუწვევია ისეთი ზიანი, რომელიც აუცილებელს გახდიდა მისი ჩამდენის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, ან არ შეუქმნია ასეთი ზიანის საფრთხე.

(საქართველოს 2006 წლის 25 ივლისის კანონი №3530 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2006 წელი №37 მუხლი 271)

ეს მუხლი ორი ნაწილისაგან შედგება. პირველი ნაწილი განსაზღვრავს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს და განმარტავს დანაშაულის არსს. იგი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველად აცხადებს დანაშაულს, რომელიც ამავე ნაწილის განმარტებით, არის ამ კოდექსით, ე.ი. სს კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. ამ შემთხვევაში კანონი გულისხმობს სსკ კერძო ნაწილის ნებისმიერი მუხლით (108-413, გარდა 322-ე და 382-ე მუხლებისა) გათვა-

ლისწინებულ ქმედებას, ჩადენილს აღნიშნული მუხლების მოქმედების სფეროში (ადგილი, დრო, პირთა წრე, კანონის უკუძალა) შერაცხადი პირის მიერ. რაც შეეხება პასუხისმგებლობას, მხედველობაშია არა მარტო ის, კანონის მოთხოვნებიდან გამომდინარე პასუხისმგებელია თუ არა პირი მის მიერ ჩადენილი სსკ 108-413 მუხლებით გათვალისწინებული ქმედებისათვის, არამედ ისიც, ჩაიდინა თუ არა მან აღნიშნული ქმედებიდან რომელიმე კონკრეტულად. დანაშაულის ჩამდენი პასუხისმგებელია კანონით გათვალისწინებული დასჯადი ქმედების ჩადენის მომენტიდან. სსკ სს პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს არა მხოლოდ დამთავრებული დანაშაულისათვის, არამედ განზრახი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში, სსკ მე-18 და მე-19 მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად პასუხისმგებლობა დაწესებულია აგრეთვე მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე, სსკ მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა ჩასადენად მზადებისათვის და ნებისმიერი განზრახი დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის. მატერიალური, ფორმალური და აღკვეცილი დანაშაული შედეგის დადგომასთან მიმართებაში სხვადასხვა მომენტიდან ითვლება დამთავრებულად. მატერიალური დამთავრებულია დანაშაულებრივი, საზოგადოებრივად საშიში შედეგის დადგომის მომენტიდან, ფორმალური – მის გარეშე, ე.ი. ქმედების ჩადენის ან საფრთხის შექმნის მომენტიდან, ხოლო აღკვეცილი კი მზადების დაწყების მომენტამდეც კი. მაგ. სსკ 315-ე მუხლი – შეთქმულება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად. მხოლოდ შეთქმულება ხელისუფლების ძალადური გზით შეცვლისათვის მზადების დაწყებამდე უკვე დამთავრებულ დანაშაულს წარმოადგენს.

დანაშაული ჩადენილი უმოქმედობით ან გაუფრთხილებლობით, როგორც წესი, მატერიალური ხასიათისაა. იგი დამთავრებულია საზოგადოებრივად საშიში შედეგის დადგომის შემდეგ. ასეთი შედეგის დადგომის გარეშე გაუფრთხილებლობითა და უმოქმედობით ჩადენილი ქმედება, როგორც წესი, დანაშაულს არ წარმოადგენს და ამიტომ დასჯადი არ არის. რაც შეეხება ქმედების საზოგადოებრივად

საშიშროებას, ეს დანაშაულის აუცილებელი შემადგენელი ელემენტია. მის გარეშე დანაშაული არ არსებობს. იგი ჩადენილი ქმედების მავნებელი ხასიათის გამომხატველი, კანონით დაცული ობიექტის მოსპობის ან დაზიანების ამსახველი მოვლენაა. ქმედება თუ საშიში არ არის, ის დანაშაული არ შეიძლება იყოს. არასაშიში ქმედების დანაშაულად გამოცხადება არ შეიძლება, რადგანაც:

ა) თუ დანაშაულად გამოცხადდება არა საშიში ქმედება, მაშინ ნებისმიერი სასიკეთო ქმედება, რომელიც მიმართულია კანონიერი ინტერესების დასაცავად, შეიძლება გამოცხადდეს დანაშაულად, რაც ეწინააღმდეგება სსკ მიზანს – დანაშაულის თავიდან აცილებასა და მართლწესრიგის დაცვას და სასჯელის მიზნებს – სამართლიანობის აღდგენასა და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას;

ბ) საშიშროების იგნორირებით დანაშაულის განსაზღვრა და სასჯელის დაწესება, ასეთს რომ აღგილი ექნეს, გამოიწვევს დამნაშავეთა დაცვასა და უდანაშაულო პირთა დასჯას, რაც ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციურ პრინციპებს.

არასწორია აზრი იმის შესახებ, რომ დანაშაულის საზოგადოებრივად საშიშროება სავალდებულო არ არის. სსკ მე-7 მუხლის პირველ ნაწილში საზოგადოებრივი საშიშროების შესახებ მიუთითებლობა არ ნიშნავს იმას, რომ დანაშაული შეიძლება იყოს არასაშიში ქმედება. ამას ადასტურებს შემდეგი გარემოებები:

1. სსკ განსახილველი მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილი მიუთითებს: 'დანაშაულს არ წარმოადგენს ისეთი ქმედება, რომელიც თუმცა ფორმალურად შეიცავს ამ კოდექსით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედების ნიშნებს, მაგრამ მცირე მნიშვნელობის გამო არ გამოუწვევია ისეთი ზიანი, რომელიც აუცილებელს გახდიდა მისი ჩამდენის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, ან არ შეუქმნია ასეთი ზიანის საფრთხე'.

როგორც სსკ მე-7 მუხლიდან ჩანს, ზიანის მიყენებას ან ზიანის მიყენების საფრთხის შექმნას და დანაშაულს სს პასუხისმგებლობის ნაწილში კანონი (სსკ მე-7), თუმცა

არასრულად, მაგრამ მაინც აიგივებს. კერძოდ, სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველად აცხადებს დანაშაულს, ხოლო ასეთი პასუხისმგებლობისათვის არასაკმარის გარემოებად თვლის ზიანის მიუყენებლობასა და ასეთის საფრთხის შეუქმნელობას, ანდა მიყენებული ზიანის სიმცირეს, მის მცირე მნიშვნელობას. ეს იმას ნიშნავს, რომ სსკ მე-7 მუხლი სსკ ნორმით დაცული ობიექტისათვის ზიანის მიყენებას ან ასეთი საფრთხის შექმნას დანაშაულის შემადგენელ ელემენტად მიიჩნევს.

2. სსკ მე-12 მუხლი სსკ 108-413 მუხლებით გათვალისწინებულ, ე.ი. ყველა დანაშაულს, რომელიც შეიძლება ჩადენილ იქნეს საქართველოში, სიმძიმის, ე.ი. საშიშროების (მიყენებული ზიანის ან შექმნილი ანდა შესაძლო, ე.ი. მოსალოდნელი საფრთხის) მიხედვით სამ კატეგორიად ყოფს: ნაკლებად მძიმე, მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე. რაც უფრო მძიმეა დანაშაული, მით უფრო მკაცრია სასჯელი და ეს გამოწვეულია საშიშროების სიძლიერით. რაც უფრო მეტი მნიშვნელობისაა დაზიანებული ობიექტი. ან რაც უფრო მეტად არის იგი დაზიანებული, ან რაც უფრო მეტი საშიშროების საფრთხეა შექმნილი, ანდა, რაც უფრო მეტი საშიშროების იყო მოსალოდნელი საფრთხე, მით უფრო მძიმეა დანაშაული და მით უფრო მკაცრია სასჯელი.

3. საქართველოს სსკ კერძო ნაწილის მუხლებით გათვალისწინებული არცერთი დანაშაული არ არის ისეთი, რომელიც კანონით დაცულ არცერთ ობიექტს არ სპობს ან არ აზიანებს, ანდა საფრთხეს არ უქმნის მას (ან არ ქმნის საფრთხის შექმნის შესაძლებლობას) და ამიტომ საზოგადოებრივად არა საშიშად არ შეიძლება მიჩნეულ იქნას, ე.ი. ყველა დანაშაული საზოგადოებრივად საშიშია.

ზემოთ აღნიშნული და სხვა გარემოებები, რომლებიც მოწმობენ დანაშაულის საზოგადოებრივად საშიშროებაზე, საკმაოდ დამაჯერებლად ადასტურებენ ყოველგვარი გამო-ნაკლისის გარეშე, ყველა დანაშაულის საშიშროებას. აქედან გამომდინარე, თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ ყველა დანაშაული საზოგადოებრივად საშიშია და მხოლოდ ამიტომ არის იგი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის

საფუძველი და დასჯადი. ქმედების საშიშროება გამოიხატება სს კანონით დაცული ობიექტის განადგურებაში, დაზიანებაში ან მისი განადგურების ანდა დაზიანების საფრთხის შექმნაში. ან, უკიდურეს შემთხვევაში, მისი დაზიანების ანდა განადგურების შესაძლებლობის შექმნაში. ქმედება თუ საზოგადოებრივად საშიში არ არის და ზიანს არ აყენებს ან არ უქმნის დაზიანების ან მოსპობის საფრთხეს კანონით დაცულ ობიექტს (სიკეთეს), იგი არ შეიძლება სსკ კერძო ნაწილით აიკრძალოს და მისი ჩამდენი დაისაჯოს. ასეთი ქმედება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს არ წარმოადგენს. ამიტომ არ შეიძლება დავეთანხმოთ ბ-ნ ოთარ გამყრელიძის მოსაზრებას, რომელიც მიიჩნევს, რომ დანაშაულის ცნების სტრუქტურა 3 ნიშნისაგან შედგება: 1) ქმედების შემადგენლობა, რაც ჩადენილი ქმედების სისხლის სამართლის კანონით აღწერილი შემადგენლობის ნიშნებისადმი შესაბამისობად მიაჩნია; 2) ქმედების მართლწინააღმდეგობა და 3) ბრალი.

ავტორი ქმედების შემადგენლობას აიგივებს საბჭოურ ლიტერატურაში გამოყენებულ ტერმინ „დანაშაულის შემადგენლობასთან“, რაც სრულიად აბსტრაქტული ცნება იყო და ამჟამადაც არის რუსეთში და დღეს სხვა ზოგიერთ ქვეყანაში. ამ ავტორის აზრით, დანაშაულის პირველი ნიშანი „ქმედება“ ისე შეიძლება განხორციელდეს, რომ იგი არ იყოს მართლსაწინააღმდეგო, ან არ ეწინააღმდეგებოდეს სამართალს.“ მიგვაჩნია, რომ ქმედება თუ არ ეწინააღმდეგება სამართალს, ის არ შეიძლება იყოს დანაშაულის ცნების სტრუქტურის ნიშანი, როგორც ამას მიიჩნევს აღნიშნული ავტორი. ეს ერთი, მაგრამ მეორე, რაც მთავარია, ის არის, რომ თუ ქმედება და მისი მართლწინააღმდეგობა ორივე დანაშაულის ცნების სტრუქტურის შემადგენელი ნაწილებია, მაშინ როგორ შეიძლება დანაშაულებრივი ქმედების არამართლწინააღმდეგობრივად (მართლსაწინააღმდეგოდ) ჩადენა? თუ ქმედება დანაშაულის ნიშანია, მაშინ რა არის თვით დანაშაული?

ავტორი საერთოდ ყურადღებას არ აქცევს მის მიერ ციტირებული სსკ მე-7 მუხლს, რომლის პირველი ნაწილი მიუთითებს: „სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის

საფუძველია დანაშაული, ესე იგი ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება.“

როგორც ვხედავთ, კანონი სრულიად გასაგებად განმარტავს დანაშაულს, ხოლო ო. გამყრელიძე არა მარტო არ მსჯელობს მასზე, არამედ არც კი ახსენებს მას და მისგან სრულიად მოწყვეტით განსხვავებულ განმარტებას იძლევა. გაურკვეველია, ასეთ შემთხვევაში რა საჭიროა მუხლის ციტირება. კანონს თუ არ ეთანხმება ავტორი, რომელიც მის შესახებ მსჯელობს, მან უნდა დაასახელოს ამის მიზეზი. კანონში თუ ხარვეზს ამჩნევს, შეძლებისდაგვარად შეთავაზოს რეკომენდაცია ხარვეზის აღმოსაფხვრელად, მაგრამ კანონისეული განმარტების ასე იგნორირება არ მიგვაჩნია მისაღებად. აქ ამის შესახებ შევწერდები. აღვნიშნავ მხოლოდ იმას, რომ ბ-ნ ო. გაყრელიძეს დანაშაულის ცნების შემადგენელ ნიშნებში დანაშაულის სასოგადოებრივი საშიშროება არა აქვს გათვალისწინებული, ე.ი. მიაჩნია, რომ ეს დანაშაულისათვის აუცილებელ მახასიათებელ ნიშანს არ წარმოადგენს. ჩვენ კი მიგვაჩნია, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს მშენებლობაზე ფიქრიც კი უედეგია იქ, სადაც არასასოგადოებრივად საშიში ქმედება შეიძლება გამოცხადდეს დანაშაულად. სასოგადოებრივი საშიშროების შინაარსი მდგომარეობს სისხლისსამართლებრივი ნორმით დაცული ობიექტის მოსპობაში ან დაზიანებაში. ბ-ნ ო. გამყრელიძის აზრი ამ საკითხზე რომ გავიზიაროთ, უნდა შეგვეძლოს დავასახელოთ ისეთი დანაშაული, რომელიც კანონით დაცულ არცერთ ობიექტს არ ვნებს. ასეთი არ არის და ვერც დავასახელებთ. წინააღმდეგობრივად მიგვაჩნია ბ-ნ ო. გამყრელიძის მსჯელობა და დასკვნები, რადგანაც მას კანონიერად და სამართლიანად მიაჩნია აბსტრაქტული საფრთხის შექმნისათვის სასჯელის გამოყენება, ხოლო რეალური საფრთხის შექმნასა და მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომაში საშიშროებას ვერ ხედავს. მიაჩნია, რომ საშიშროება დანაშაულის ნიშანს არ წარმოადგენს.

არც ერთი დანაშაული საშიშროების გარეშე არ არსებობს. ეს გამომდინარეობს სსკ მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილიდან, დანაშაულის რეციდივის დადგენისა და ამისთვის

სასჯელის გამკაცრებიდან (მუხ. მე-17), სსკ კერძო ნაწილის კარებისა და თავეების დასახელებიდან, მაგალითად, თავი XXX დანაშაული სასოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ, ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს აგრეთვე ბანდაში, ქურდულ სამყაროში, უკანონო შეიარაღებულ ფორმირებაში მონაწილეობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესებიდან და კანონის სხვა მითითებებიდან. ყველა ის მოსაზრება, რომლებშიაც ვერ ვეთანხმებით ბ-ნ ო. გამყრელიძეს, მას გამქვეყნებული აქვს მის წიგნში: „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება“ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, თბილისი, 2005, გვ. 74-90.

ამ ნაშრომში სსკ მე-7 მუხლის განმარტებებიდან, რაშიც ვეთანხმებით ბ-ნ ო. გამყრელიძეს, არის ის, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაულის ჩადენა და ქმედების ცნება მოიცავს მოქმედებასა და უმოქმედობას.

არ ვეთანხმები მის მოსაზრებას დანაშაულებრივი ქმედების აკრძალვის შესახებ. იგი წერს: „ქმედების სამართლებრივი შეფასების დროს მხედველობაშია მისაღები ამ ქმედების ჩადენის აკრძალვა, რომელიც სისხლის სამართლის კანონს გარეთაა.“ გამოდის, რომ სისხლის სამართლის კანონი არ კრძალავს დანაშაულებრივ ქმედებას. თუ ეს ასეა, მაშინ ან სხვა რომელიმე ნორმატიული აქტით უნდა იყოს იგი აკრძალული და ის უნდა დაესახელებინა ავტორს ან წინასწარ, ჩადენამდე აუკრძალავი ქმედება უნდა ჩავთვალოთ დანაშაულად. პირველი არ არსებობს. მეორე დაუშვებელია მთელი მსოფლიოს ცივილიზებულ ნაწილში.

ბ-ნი ო. გამყრელიძე თავისი მოსაზრებებიდან გამომდინარე წერს: „133 მუხლის დისპოზიცია ორი სიტყვისაგან შედგება. ესენია „უკანონო აბორტი“. „აბორტი, კანონიერი იქნება ის თუ უკანონო, განსრახი მოქმედებაა“ (ციტირება ზუსტია) იქვე გვ. 79.

ავტორი ამ მოსაზრებას სწორად და კანონიდან გამომდინარეუდ მიიჩნევს იმ მოტივით, რომ დანაშაული, მისი აზრით,

ის არის, რაც კანონში წერია და რასაც კანონის მოთხოვნის შესაბამისად სწადის კონკრეტული პირი.

იგი თვლის, რომ სისხლის სამართლის კოდექსი არ კრძალავს ქმედებას. იგი თვლის, რომ დანაშაულის ჩადენა კანონს არ ეწინააღმდეგება. პირიქით, იგი მისი შესრულებაა, ის მიუთითებს: „დამნაშავე ასრულებს (და არ არღვევს) სისხლის სამართლის კანონს,“ ე.ი. ამბობს, რომ კანონის შესრულება დანაშაულია (იქვე გვ. 81). არ პასუხობს იმაზე, თუ რით არის აკრძალული მართლსაწინააღმდეგო, ბრალეული ქმედება.

საერთოდ, დიდი ხანია ცნობილია, რომ ასეთი ქმედება, ე.ი. დანაშაული აკრძალულია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის ან მისი ნაწილის სანქციით, რომელიც დასჯით ემუქრება ყველას, ვინც მუხლის დისპოზიციით გათვალისწინებულ ქმედებას, ე.ი. დანაშაულს ჩაიდენს. მოკლედ რომ ვთქვათ, სისხლის სამართლის კანონი კრძალავს დანაშაულის ჩადენას მისი ჩამდენის მიმართ კანონით გათვალისწინებული სასჯელის გამოყენების მუქარით. ეს სწორია. იგი შეესაბამება სსკ 39-ე მუხლით გათვალისწინებულ სასჯელის მიზნებს: სამართლიანობის აღდგენასა და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული, ე.ი. მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება (მოქმედება ან უმოქმედობა), რომელიც მის ჩადენამდე აკრძალული იყო მოქმედი სისხლისსამართლებრივი ნორმით. დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ და იქ, როდესაც და სადაც იგი აკრძალულია მოქმედი სისხლისსამართლებრივი ნორმით, დანაშაულის ჩამდენის მიმართ სასჯელის გამოყენების მუქარით. დანაშაული არის მისი სუბიექტის მიერ ფაქტობრივად განზრახ ან გაუფრთხილებლობით ჩადენილი, მოქმედი სისხლისსამართლებრივი ნორმით აკრძალული ქმედება. ამიტომ ამის შესახებ სხვა მოსაზრებას ვერ დავუთანხმები¹.

აქვე მინდა აღვნიშნო ისიც, რომ ბ-ნ ო. გამყრელიძე სხვა ავტორების მოსაზრებებთან შეპირისპირებისას არ

¹ მაგრამ ეს, ჩემი აზრით არაერთარ ზიანს არ აყენებს ბ-ნ ოთარ გამყრელიძის დიდ დამსახურებასა და ღვაწლს იურიდიულ მეცნიერებაში.

უარყოფს დანაშაულის საშიშროებას, მაგრამ იგი საკმარისი არ არის. ავტორი თუ იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ დანაშაული სისხლისსამართლებრივი ნორმით აკრძალული არ არის ან თუ იმ დასკვნამდე მივა, რომ აბორტი კანონიერი იქნება ის თუ უკანონო, განსრახი მოქმედებაა, ასეთ ავტორს, თუმცა მას პირადად ძალიან პატივსა ვსცემ, მაგრამ ვერ დავეთანხმები.

აქვე არ შეგვიძლია არ აღვნიშნო სსკ მე-7 მუხლის პირველი ნაწილის დასუსტებისა და დასრულების აუცილებლობის შესახებ. სწორია, უდავოდ წინგადადგმული, დემოკრატიულობისა და სამართლიანობისაკენ მიმართული ნაბიჯია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლად დანაშაულის გამოცხადება, მაგრამ ის სრული არ არის. საქართველოს სს კოდექსით ისევე, როგორც სხვა ქვეყნების შესაბამისი კოდექსებით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და სასჯელი გამოიყენება არა მარტო დანაშაულისათვის, რაც დამთავრებულ დანაშაულს გულისხმობს, არამედ აღნიშნული პასუხისმგებლობა და სასჯელი გამოიყენება აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის (სსკ მე-18 – მე-19 მუხ.) მსაღება, მცდელობა და დანაშაულის დამთავრება რომ დასჯადი ქმედებებია, მაგრამ ისინი არაიდენტური ცნებებია, ამასე აქ მსჯელობა საჭიროდ არ მიგვაჩნია, რადგანაც ამ საკითხზე მსჯელობა ამ ნაშრომში კიდევ მოგვიწევს. აქ აღვნიშნავ მხოლოდ იმას, რომ სსკ მე-7 მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებული საფუძველი უნდა მოიცავდეს არა მარტო დამთავრებულ დანაშაულს, არამედ სსკ მე-18 და მე-19 მუხლებით გათვალისწინებულ სისხლისსამართლებრივად დასჯად ქმედებებსაც.

რაც შეეხება იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, იგი სიახლეა საქართველოს სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობაში. იგი შემოღებულია 2006 წლის 25 ივლისის №3530 კანონით. ამ კანონით სსკ-ს ზოგად ნაწილს დაემატა კარი მე-6¹, თავი XVIII¹, 107¹-ე-107²-ე მუხლები, რომლებიც განსაზღვრავენ იურიდიული

პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

თანახმად სსკ 107²-ე მუხლისა, იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრება სსკ 143¹-ე, 143²-ე, 192-ე, 194, 221-ე, 224¹-ე, 227¹-ე, 227²-ე, 231¹-ე, 255¹-ე, 260-ე – 271-ე, 323-ე – 330-ე, 330¹-ე, 330²-ე, 331¹-ე, 339-ე, 339¹-ე, 344¹-ე, 364-ე, 365-ე და 372-ე და სხვა მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის (იხ. მუხ. 107²).

თანახმად სსკ 107¹-ე მუხლისა იურიდიული პირის მიმართ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შემდეგი სახის სასჯელები:

- ლიკვიდაცია;
- საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა;
- ჯარიმა;
- ქონების ჩამორთმევა.

ლიკვიდაცია და საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ ძირითადი სასჯელის სახით. ჯარიმა შეიძლება დაინიშნოს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად. ქონების ჩამორთმევა შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ დამატებით სასჯელად.

იურიდიული პირის მიმართ სასჯელის გამოყენებამ არ უნდა დააზიანოს სხვა პირთა (ფიზიკური, იურიდიული) არც ერთი ინტერესი და არც ერთი კანონიერი უფლება. სასამართლო ვალდებულია ნებისმიერი საკითხის გადაწყვეტისას და მით უმეტეს იურიდიული პირის მიმართ სასჯელის გამოყენებისას, რაც მრავალ უდანაშაულო პირთა ინტერესებთან არის დაკავშირებული, იხელმძღვანელოს საქართველოს კონსტიტუციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მითითებით: „ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებამ არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები“. კონსტიტუციის ეს მოთხოვნა ცხოვრების ეტალონია. ეს ეხება ყველა შერაცხად ადამიანს, ვინც და სადაც უნდა იმყოფებოდეს იგი. ნორმალური საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი წესრიგი შეიძლება დამყარდეს მხოლოდ იქ და მაშინ, სადაც და როდესაც ამ მოთხოვნის შესრულება უსრუნველყოფილია. რაც უფრო მეტი კომპეტენციის ორგანო ან მეტი უფლებამოსილების

პირი დაარღვევს ამ მოთხოვნას, მით უფრო მეტია საშიშროება.

მუხლი 8. მიზეზობრივი კავშირი

1. თუ ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით დანაშაული მხოლოდ მაშინ ითვლება დამთავრებულად, როდესაც ქმედებამ მართლსაწინააღმდეგო შედეგი გამოიწვია ან ასეთი შედეგის განხორციელების კონკრეტული საფრთხე შექმნა, აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ამ ქმედებასა და შედეგს ან საფრთხეს შორის.

2. მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მაშინ, როდესაც ქმედება წარმოადგენდა ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის ან კონკრეტული საფრთხის აუცილებელ პირობას, ურომლი-სოდაც ამჯერად ეს შედეგი არ განხორციელდებოდა ან ასეთი საფრთხე არ შეიქმნებოდა.

3. უმოქმედობა იმ შემთხვევაში ჩაითვლება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის განხორციელების ან კონკრეტული საფრთხის შექმნის აუცილებელ პირობად, როდესაც პირს ეკისრებოდა მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა, ჰქონოდა ასეთი მოქმედების შესაძლებლობა და საეაღდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

ეს მუხლი სამი ნაწილისაგან შედგება. პირველი ნაწილი განსაზღვრავს მიზეზობრივი კავშირის დადგენის აუცილებლობას ქმედებასა და ქმედებით გამოწვეულ შედეგს შორის ან ქმედებასა და კანონით დაცული ობიექტის მოსპობის ან დაზიანების საფრთხის შექმნას შორის. მეორე ნაწილი მიუთითებს, თუ როდის არის მიზეზობრივი კავშირი სახეზე, ხოლო მესამე განსაზღვრავს, თუ როდის წარმოადგენს დანაშაულს უმოქმედობა.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილში მითითებული არ არის მიზეზობრივი კავშირის დადგენაზე ქმედებასა და საფრთხის შექმნის შესაძლებლობას შორის. მაგრამ ასეთის დადგენა აუცილებელია ყველა შემთხვევაში, როცა სსკ კერძო ნაწილის

მუხლით, მისი ნაწილით ან პუნქტებით დაწესებულია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა კონკრეტული ქმედებით სს ნორმით დაცული ობიექტებისათვის მართლსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად ასეთი საფრთხის შექმნისათვის. მაგ., არა რეალურად დამდგარი, არამედ შესაძლო ანუ მოსალოდნელ საფრთხეზე მიუთითებს სსკ 227²-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 293-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, 294-ე მუხლი და სხვა სოგიერთი მუხლი. ასეთ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირი შესაძლო საფრთხესა და ქმედებას შორის. სხვანაირად რომ ვთქვათ, კანონით დაცულ ობიექტს არამართლსომიერი ქმედებით რეალური საფრთხე უნდა შეექმნას. მიზეზობრივი კავშირია გარემოება, რომელიც ქმედებას აკავშირებს შედეგთან, იწვევს ან უშუალოდ განაპირობებს მის დადგომას.

ქმედება აღნიშნულ შემთხვევაში და საერთოდ სისხლის სამართალში გულისხმობს მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებას ან უმოქმედობას. ეს ნიშნავს ისეთ მოქმედებას ან უმოქმედობას, რომელიც სსკ კერძო ნაწილის მუხლით, მისი ნაწილით ან პუნქტით აკრძალულია, ე.ი. დასჯადია. მოქმედება დანაშაულია მაშინ, როდესაც მისი ჩადენა აკრძალულია მოქმედი სს ნორმით, ხოლო უმოქმედობა მაშინ არის დანაშაული, როდესაც ადამიანს კონკრეტულ შემთხვევაში სამართლებრივად ევალებოდა დანაშაულებრივი შედეგის საწინააღმდეგოდ ემოქმედა და საკუთარი ან სხვისი ინტერესების დაზიანების გარეშე შეეძლო აეცილებინა საშიში შედეგი, ჰქონდა ამის რეალური საშუალება, მაგრამ არასაპატიო მიზეზით არ გამოიყენა იგი, ხოლო მართლსაწინააღმდეგო ან სხვა სასოგადოებრივად საშიში ქმედება ანდა სტიქიური ძალის მოქმედება, ავადმყოფობა ან სხვა მოვლენა მავნებელი შედეგით დამთავრდა. ასეთ შემთხვევაში სამართლებრივ მოვალეობასთან გათანაბრებულია საერთოდ აღიარებული ჩვევებიდან და ტრადიციებიდან გამომდინარე მოვალეობები. მაგ., დედას არაეინ არ აფრთხილებს სამართლებრივი წესით, მაგრამ საერთო ტრადიციებიდან, ბავშვის უფლებიდან და დედის ტრადიციული მოვალეობებიდან გამომდინარე, დედა ვალდებულია გამოკვებოს წვილი

ბავშვი და მოუაროს მას. თუ დედამ ბავშვი შიმშილით მოკლა, ის ამაზე პასუხს აგებს. მაგრამ ამისათვის საჭიროა დადგინდეს დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირის არსებობა დედის უმოქმედობასა და ბავშვის სიკვდილს შორის. თუ დედა თავისი შესაძლებლობის სრულ ფარგლებში შეეცადა ბავშვის გამოკვებას, მაგრამ ვერ უზრუნველყო ამ მოვალეობის შესრულება, ის პასუხს ასეთ შემთხვევაში არ აგებს.

სისხლის სამართალში მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ დანაშაულებრივ მიზეზობრივ კავშირს, ე.ი. ისეთ მიზეზობრივ კავშირს, რომელიც თავსდება ბრალის ფორმის (განსრახვის, გაუფრთხილებლობის) რომელიმე სახეში (პირდაპირ ან არაპირდაპირ განსრახვაში, დანაშაულებრივ თვითიმედობაში ან დაუდევრობაში). მაგ., ბუღალტერს ნაღდი განრიგის სწორად გაფორმებისათვის საჭირო ყველა წესის დაცვით, ვიზუალურად, განკარგულებითა და ყველა რეკვიზიტით ხელფასის დასარიცხად გადასცეს განრიგი. ბუღალტერმა მისი მოვალეობის შესრულებისადმი წაყენებული ყველა მოთხოვნის შესაბამისად მოახდინა განრიგის მიხედვით ხელფასის დარიცხვა და ფულის გაცემა. ამის შემდეგ ცნობილი გახდა, რომ განრიგი, რომელიც გარეგნულად მოთხოვნების შესაბამისად იყო გაფორმებული, ყალბი ყოფილა და ფულის დატაცებას ჰქონია ადგილი. ასეთ შემთხვევაში ბუღალტერი პასუხს არ აგებს, რადგანაც მის მოქმედებასა და ფულის დატაცებას შორის, აგრეთვე ფულის გასაცემი ყალბი უწყისის შედგენას შორის არ არის დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირი. მართალია, ხელფასის დარიცხვა და გასაცემი უწყისის შედგენა, რაც ბუღალტერმა გააკეთა, ფულის გაცემასთან და ამისათვის უწყისის შედგენასთან მიზეზობრივ კავშირშია, მაგრამ ბუღალტერი ვალდებული არ არის ადგილზე ამოწმოს სამუშაოს შესრულების ან შეუსრულებლობის ფაქტი. ამიტომ მის მოქმედებაში აღწერილ შემთხვევაში არ არის არც განსრახ და არც გაუფრთხილებლობით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის ნიშნები. ამ და ანალოგიურ შემთხვევაში დანაშაული სახეზე არ არის, დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირის არარსებობის

გამო. მიზეზობრივი კავშირი დანაშაულებრივი იქნებოდა ბუღალტერს რომ სცოდნოდა განრიგის სიყალბის შესახებ ან თუ იგი ვალდებული იქნებოდა, ადგილზე შეემოწმებინა განრიგში აღნიშნული სამუშაოები შესრულებული იყო თუ არა.

მუხლი 9. განზრახი დანაშაული

1. განზრახ დანაშაულად ითვლება ქმედება, რომელიც ჩადენილია პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით.

2. ქმედება პირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი, ანდა ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის განხორციელების გარდაუვალობას.

3. ქმედება არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშეებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას.

ეს მუხლი მისი სამი ნაწილით განსაზღვრავს როდის, რა შემთხვევაში ითვლება ქმედება განზრახ ჩადენილად და რა შემთხვევაშია განზრახვა პირდაპირი ან არაპირდაპირი, ე.ი. ევენტუალური. განზრახვის სხვა სახეს კანონი არ ცნობს. იგი განზრახ ჩადენილად მიიჩნევს ქმედებას, რომელიც ჩადენილია პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით. პირდაპირი განზრახვის განმარტებას იძლევა ამ მუხლის მე-2 ნაწილი, ხოლო არაპირდაპირისას – მე-3.

ჩადენილია თუ არა ქმედება განზრახ და თუ კი, რომელი განზრახვაა სახესე პირდაპირი თუ არაპირდაპირი, ამას განსაზღვრელი მუხლი განსაზღვრავს დანაშაულის ჩამდენის ფსიქიკური განწყობის მიხედვით მისი ქმედებისა და ქმედების შედეგის მიმართ. ამის განსაზღვრისათვის მუხლში გამოყენებულია ორი კრიტერიუმი – ინტელექტუალური და ნებელობითი. ინტელექტუალური კრიტერიუმით ირკვევა, დანაშაულის ჩამდენს მისი ჩადენის პროცესში

გაცნობიერებული ჰქონდა თუ არა მისი ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი და ითვალისწინებდა თუ არა მისი ქმედების მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას ან მისი დადგომის შესაძლებლობას. ნებულობითი კრიტერიუმის საშუალებით დგინდება, სურდა თუ არა დანაშაულის ჩამდენს მისი ჩადენა და შედეგის დადგომა. ამ საკითხების გარკვევის შედეგად მიღებული პასუხების მიხედვით უნდა დადგინდეს, ქმედება ჩადენილია თუ არა განზრახ და თუ განზრახ არის ჩადენილი, განზრახვის რომელი სახით არის იგი განხორციელებული. თუ ჩადენის ტექნოლოგია სრულყოფილად შეესაბამება მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ პირობებს, სახეზე იქნება პირდაპირი განზრახვა, ხოლო თუ იგი სრულყოფილად ემთხვევა ამავე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ პირობებს, სახეზე იქნება არაპირდაპირი (ევენტუალური) განზრახვა. თუ დანაშაულის ჩამდენის ქცევა არ ემთხვევა სსკ მე-9 მუხლის მე-2 ან მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებულ პირობებს, მაშინ განზრახვა საერთოდ არ არის სახეზე. განზრახ დანაშაულის ჩადენისათვის პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მისაცემად აუცილებელია დადგინდეს განზრახვის რომელი სახით იქნა იგი ჩადენილი. კანონიდან გამომდინარე დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნას არა საერთოდ განზრახ, არამედ მხოლოდ პირდაპირი ან მხოლოდ არაპირდაპირი განზრახვით. ამ ორი სახიდან ერთ-ერთით. ორივეს ერთად გაერთიანებულად კანონი არ ითვალისწინებს. ამიტომ დანაშაულის დაკვალიფიცირება განზრახ ჩადენილად მის სახეებზე მითითების გარეშე არასწორია, ასეთი ქმედების არასწორი შეფასებაა და იგი არ იძლევა სისხლის სამართლის საქმეზე სწორი გადაწყვეტილების მიღების საშუალებას.

სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში (ცნობილია ე.წ. არაკონკრეტიზირებული, განუსაზღვრელი განზრახვა, რომელიც პრაქტიკაში არც ისე იშვიათად გვხვდება. ასეთი განზრახვა მართლა არსებობს. ასეთია, მაგალითად, ავტომატის ჯერის მიშვება ბრბოსათვის, სასამელ წყალში შხამის ჩაყრა და სხვა ამგვარი ქმედება, რომლის გამოც დანაშაულის ჩამდენისათვის წინასწარი შეცნობით ზოგი კვდება, ზოგი

სხვადასხვა კატეგორიის დაზიანებას ღებულობს, მაგრამ ვინაიდან კანონი არ ითვალისწინებს განსრახვის ასეთ სახეს, განუსაზღვრელი ანუ არაკონკრეტული განსრახვით ჩადენილად დანაშაულის დაკვალიფიცილება არ შეიძლება. ასეთ შემთხვევაში კონკრეტული სიტუაციიდან გამომდინარე დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს პირდაპირი ან არაპირდაპირი განსრახვით ჩადენილად, რადგანაც ასეთ განსრახვაში შეიძლება მოპოვებულ იქნეს კანონით გათვალისწინებული განსრახვის ერთი ან მეორე სახე. მაგალითად, შერაცხადმა პირმა პეტრეს მაგივრად პავლე თუ მოკლა, უნდა იქნას გამოყენებული ობიექტთა ტოლფასობის პრინციპი და ქმედების კვალიფიკაცია არ შეიცვლება. იგი პეტრეს თუ კლავდა მე-9 მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ პირობებში, მაგრამ მის მაგიერ პავლე მოკლა, მან პასუხი უნდა აგოს პირდაპირი განსრახვით პეტრეს მკვლელობის მცდელობისათვის და პავლეს არაპირდაპირი განსრახვით მკვლელობისათვის, თუ კი პავლეს მიმართ ჩადენილი ქმედება მე-9 მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ პირობებს შეესაბამება. თუ ქმედებას საფუძვლად უდევს ხულიგნური ქვენა გრძნობა, მაშინ კვალიფიკაციის საკითხი უნდა გადაწყდეს სსკ 109-ე მუხლის მიხედვით. ორი ან მეტი პირის მკვლელობაც 109-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს, მაგრამ თუ ერთის მკვლელობაა სახეზე, ხოლო მეორის მკვლელობის მცდელობა, მაშინ საქართველოს მოქმედი კოდექსის მიხედვით დანაშაული ცალ-ცალკე უნდა დაკვალიფიცირდეს და სასჯელი უნდა შეჯამდეს. საქართველოს 1960 წლის სს კოდექსის 104-ე მუხლის მიხედვით დასაშვები იყო ერთის მკვლელობის მცდელობა და მეორეს მკვლელობა, თუ იგი ერთდროულად იქნა ჩადენილი, ორი კაცის მკვლელობად დაკვალიფიცირებულიყო. მაგრამ ასეთი დასაშვები იყო იმიტომ, რომ დანაშაულის მცდელობისა და დამთავრებული დანაშაულისათვის სასჯელი ერთი და იგივე ზომის ფარგლებში ინიშნებოდა. ამჟამად მოქმედი სსკ 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილით უვადო თავისუფლების აღკვეთა შეიძლება დაინიშნოს 41 შემთხვევაში, მაგრამ არა მცდელობისა და მზადებისათვის. ამიტომ ჯობია ყველა მკვლელობა შეფასდეს

ცალ-ცალკე, თუ ორი ან მეტი მკვლელობა აშკარად ერთი განსრახვით არ არის მოცული. მართალია, ჩვენი სამართალი ადრეც იწოდებოდა და ახლაც იწოდება ქმედების სამართლად, მაგრამ ეს იმას ნიშნავს, რომ ქმედება ერთნაირად უნდა დაკვალიფიცირდეს ყველას მიმართ, ვინც იგი ჩაიდინა. ახლა, როდესაც სასჯელი დამთავრებული დანაშაულისათვის მეტია, ვიდრე მკვლელობისათვის, დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას ამ ორ ერთიმეორისაგან განსხვავებულ ცნებათა ერთნაირად შეფასება დაუშვებელია¹.

საქართველოს სისხლის სამართალი ქმედების სამართალია, მაგრამ იგი მარტო ქმედების კი არ არის, ის დანაშაულის თავიდან აცილებისა და სასჯელის გამოყენების სამართალიც არის. უაზრობად მიგვაჩნია იმის თქმა, რომ სს კოდექსის მიზანი დამნაშავეს დასჯა არ არის, მაშინ, როდესაც ყველა დანაშაულისათვის სასჯელია გათვალისწინებული. გარდა ამისა, კოდექსის მიზანი დასჯა თუ არ არის, მაშინ გამოდის, რომ სსკ კერძო ნაწილი მუდმივად მისი მიზნის საწინააღმდეგოდ გამოიყენება. ეს კი აბსურდია.

არსებობს ზემოთ აღნიშნულის საწინააღმდეგო მოსაზრებაც იმის შესახებ, რომ ბრალის ფორმა განსრახვა ან გაუფრთხილებლობა დანაშაულის ჩამდენის ფსიქიკური

¹ ამ საკითხთან დაკავშირებით მხედველობაშია მისაღები ამავე სსკ 56-ე მუხლში 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით შეტანილი ცვლილებები. ამიტომ მკვლელობას თუ ახლავს 109-ე მუხლის პირველი, მეორე და მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებული ნიშნები, იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს ამ მუხლის ყველა ნაწილით და სასჯელი დაჯამდეს ამავე კოდექსის 61-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად. თუ აღნიშნულ შემთხვევაში უვადო თავისუფლების აღკვეთა დაინიშნა 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, ის გადაფარავს ამ მუხლის სხვა ნაწილებით დანიშნულ სასჯელს, მაგრამ დანაშაულის კვალიფიკაცია და სასჯელის განსაზღვრა მაინც ამ წესით უფრო სამართლიანია. ისე უფრო უპრიანი იქნება, თუ ამ სახის მკვლელობისათვის ამავე კოდექსის 73-ე მუხლის მე-7 ნაწილით გათვალისწინებული ვადა – 20 წელი შეიცვლება 25 წლით, ხოლო 72-ე მუხლის მე-7 ნაწილით გათვალისწინებული ვადა – 25 წელი, 30 წლით. ასეთი საკანონმდებლო გადაწყვეტილება, სამართლიანიც იქნება და ხელსაც შეუწყობს სასჯელის გამოყენებას ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და მისი ჩამდენის საშიშროების შესაბამისად.

განწყობა კი არ არის მისი ქმედებისა და შედეგის მიმართ, არამედ იგი თითქოს სასამართლოს მიერ გასაკიცხი საქციელია. ასეთი მოსაზრება იყო საბჭოურ პერიოდში ორმოცდაათიან წლებამდე გამოცემულ ლიტერატურაში. 'სოგიერთ ქვეყანაში ეს მოსაზრება შემორჩენილია დღემდე, მაგრამ ეს არც სწორია და არც დასაბუთებული, რადგანაც არასწორი მოსაზრების საერთოდ დასაბუთება ძნელია, ხოლო სრულყოფილად დასაბუთება კი შეუძლებელი.

საერთოდ, თეორიული მნიშვნელობით სასამართლოს მიერ გასაკიცხი პირობითად შეიძლება ეწოდოს არა მარტო ბრალს, არამედ დანაშაულს მთლიანად. სწორედ გასაკიცხი რომ არის, იმიტომ არის დანაშაული დასჯადი. მაგრამ ეს ბრალის ფორმის განსაზღვრის კრიტერიუმს არ წარმოადგენს და არც შეიძლება წარმოადგენდეს. მოსამართლეთა და სასამართლო მოსაზრება და შეფასება მაქსიმუმ შეიძლება იყოს იმდენი, რამდენიც არის მოსამართლე და სასამართლო. მათი გადაწყვეტილებები არაიშვიათად იცვლება სუბიექტური მიზეზებიდან გამომდინარე. ამიტომ ადამიანის პასუხისმგებლობისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს და აქვს ობიექტურ მონაცემებს, ამ შემთხვევაში დანაშაულის ჩამდენის ფსიქიკურ განწყობას მისი ქმედებისა და შედეგის მიმართ. ადამიანმა პასუხი უნდა აგოს კანონით აკრძალული იმ ქმედებისათვის, რომელიც მან ჩაიდინა და ისე, როგორც ამას კანონი მოითხოვს. სასამართლოს როლი ამ საქმეში არ შეიძლება აღემატებოდეს კანონის მოთხოვნის ზუსტად შემსრულებლის როლს.

მუხლი 10. გაუფრთხილებლობითი დანაშაული

1. გაუფრთხილებლობით დანაშაულად ითვლება ქმედება, რომელიც ჩადენილია თვითიმედოვნებით ან დაუდევრობით.

2. ქმედება თვითიმედოვნებითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ ამ შედეგს თავიდან აიცილებდა.

3. ქმედება დაუდევრობითაა ჩადენილი, თუ პირს

გაცნობიერებული არ ჰქონდა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, არ ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა ამის გათვალისწინება მას ევალებოდა და შეუძლო კიდევ.

4. გაუფთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში.

ეს მუხლი შედგება 4 ნაწილისაგან. პირველი ნაწილი განსაზღვრავს დანაშაულის გაუფრთხილებლობით ჩადენის ცნებას. ის მიუთითებს, რომ გაუფრთხილებლობით დანაშაულად ითვლება ის ქმედება, რომელიც ჩადენილია თვითიმედოვნებით ან დაუდევრობით. მე-2 და მე-3 ნაწილები შესაბამისად განმარტავენ დანაშაულის ჩადენას თვითიმედოვნებით და დაუდევრობით, ხოლო მე-4 ნაწილი განსაზღვრავს გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედების დასჯადობას. მუხლი გასაგებად არის ჩამოყალიბებული, მაგრამ კომენტირება სჭირდება მის მე-2 და მე-3 ნაწილებში მოხსენიებულ სიტყვებს: „წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება“. გასარკვევია, რას გულისხმობს კანონმდებელი აღნიშნულ ნორმაში და ქმედებაში, სად არსებობს ასეთი ნორმა და რომელი ქმედების აკრძალვაზე მიუთითებს ის, რით არის გამოსახული აკრძალვა და ა.შ.

კანონი აღნიშნულ შემთხვევაში ეყრდნობა ისეთ დაუწერელ ნორმას, რომელიც ადამიანის ქცევის ტრადიციულ ხასიათთან არის დაკავშირებული და გამომდინარეობს სსკ მე-10 მუხლის მე-2, მე-3 ნაწილებიდან და 36-ე მუხლის მე-3 ნაწილიდან.

ჩემი აზრით, მე-10 მუხლის მე-2, მე-3 და 36-ე მუხლის მე-3 ნაწილის ერთობლიობა იძლევა მე-10 მუხლის მე-2 და მესამე ნაწილებში სიტყვათა წყობა: „წინდახედულების ნორმით აკრძალული ქმედების“ გამოყენების საფუძველს. აღნიშნულ შემთხვევაში წინდახედულობის ნორმაში იგულისხმება:

1) ისეთი ქმედების ჩადენა, რომელიც კანონით აკრძალული იყო, რაც დანაშაულის ჩამდენს გაცნობიერებული ჰქონდა,

ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ შედეგს თავიდან აიცილებდა;

2) პირს გაცნობიერებული არ ჰქონდა აკრძალული ქმედება, არ ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა ამის გათვალისწინება მას ევალებოდა და შეეძლო კიდევ;

3) 36-ე მუხლის მე-3 ნაწილი მიუთითებს: „როცა შეცდომა მისატყვევებელი არ არის, პირს შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის, თუ ამ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა ისჯება ამ კოდექსით“.

გარდა ზემოთ აღნიშნული კანონის მითითებებისა ტრადიციული ნორმებით, ცხოვრების საერთო წესებით დადგენილია, რომ არავის აქვს უფლება აკეთოს ის, რაც სპობს ან ზიანს აყენებს კანონით დაცულ სიკეთეს. მოქმედი კანონი კრძალავს ისეთი ქმედების ჩადენას, რომელმაც შეიძლება სხვისი ინტერესი დააზიანოს და ა.შ. სწორედ ასეთ უვნებელ ქცევას მოითხოვს ადამიანისაგან სსკ მე-10 მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები და ეს მოთხოვნა ჩადებულია სიტყვებში: „წინდახედულობის ნორმა“.

განსახილველი მუხლის მე-4 ნაწილი გაუფრთხილებლობით ჩადენილ ქმედებას დანაშაულად არ მიიჩნევს, თუკი ამის შესახებ მითითება არ არის სსკ შესაბამის მუხლში. მხედველობაშია სსკ კერძო ნაწილის მუხლი, რომელიც მიუთითებს გაუფრთხილებლობით ჩადენილ ქმედებაზე, როგორც დანაშაულზე. მაგალითად, 116-ე მუხლი სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით, მუხლი 124-ე ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით, მუხლი 188-ე ნივთის დაზიანება ან განადგურება გაუფრთხილებლობით და სხვა. კოდექსი ითვალისწინებს, აგრეთვე, პასუხისმგებლობას ან აძლიერებს მას და ამკაცრებს სასჯელს განზრახი ქმედებისათვის, რომელსაც გაუფრთხილებლობით მოჰყვა მართლსაწინააღმდეგო შედეგი. ასეთი ქმედებები რომ დანაშაულია, ეს გარკვეულია სსკ მე-10 მუხლითა და მთელი ამ კოდექსით. უბრალოდ რომ ვთქვათ, გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ისეთი ქმედებისათვის, რომელიც გათვალისწინ-

ებუღია სსკ კერძო ნაწილის მუხლით, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი შეიძლება დადგეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სსკ კერძო ნაწილის მუხლში უშუალოდ მითითებულია ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენის შესახებ. თუ სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციაში სიტყვა – გაუფრთხილებლობა მოხსენიებული არ არის და ამ დისპოზიციით გათვალისწინებული ქმედება გაუფრთხილებლობით არის ჩადენილი, ის დანაშაულს არ წარმოადგენს. ასეთი აზრია ჩადებული სსკ მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილში.

იმ მუხლებით აკრძალული ქმედებები, რომელთა ჩადენისათვის კანონი ამკაცრებს სასჯელს გაუფრთხილებლობით ამა თუ იმ შედეგის დადგომისათვის, ჩადენილი უნდა იყოს არა გაუფრთხილებლობით, არამედ განზრახ. სახეზე უნდა იყოს ბრალის ორი ფორმა, ქმედების მიმართ განზრახვა, ხოლო შედეგის მიმართ, გაუფრთხილებლობა. ამრიგად, ასეთ შემთხვევაში ბრალი უნდა იყოს გამოხატული ორ ფორმაში. არ შეიძლება დავეთანხმოთ მოსაზრებას ერთ დანაშაულში ორი ბრალის ან ორმაგი ბრალის არსებობის შესახებ.

ბრალი დანაშაულის ისეთი აუცილებელი ელემენტია, რომლის გარეშეც იგი არ არსებობს. ერთ ადამიანს ერთ დანაშაულში შეიძლება მიუძღვოდეს მხოლოდ ერთი ბრალი. მიუხედავად იმისა, თუ რამდენი ილეთისაგან შედგება ქმედება, ბრალი მაინც ერთი დანაშაულის ჩადენისათვის ერთია. მაგალითად, ივანიშვილმა 10 ცეცხლსასროლი ჭრილობის მიყენებით მოკლა პაველიაშვილი. ნიბურდანიძემ ერთი ყუმბარის აფეთქებით მოკლა 5 კაცი. ასეთ შემთხვევაში ორივეს თითო ბრალი მიუძღვის, ერთს ერთი კაცის მკვლელობაში, მეორეს – 5 კაცის მკვლელობაში. დანაშაულის მოცულობა და სიმძიმე სხვადასხვაა. ამიტომ დანაშაულის კვალიფიკაცია და სასჯელიც ერთიმეორისაგან განსხვავებული უნდა იყოს, მაგრამ ბრალი იქნება თითო. ასევე ერთი ბრალი იქნება ერთ დანაშაულში განზრახი ქმედების ჩადენის შედეგად გაუფრთხილებლობით შედეგის დადგომის შემთხვევაშიც. მაგალითად, ჯაბადარმა თავის ძაღლს მოსაკლავად ტაბულური პისტოლეტიდან ცეცხლგამხენი ტყვია ესროლა,

მაგრამ ვერ მოახერხა. ტყვია მოხვდა მეზობლის თივის ზეინს, რომელიც 10 წუთის შემდეგ ცეცხლის კოცონში გახეული დაინახეს. ცეცხლი საქათმესაც მოედო და ისიც დაიწვა. ამ შემთხვევაში ადგილი ჰქონდა ქმედებას, რომელსაც ორმაგი შეფასება სჭირდება. თავისი ძაღლის მოკვლისათვის ის პასუხს არ აგებდა, რომ მოეკლა მაინც. ამიტომ ამაზე მსჯელობა არაა საჭირო. სისხლისსამართლებრივ შეფასებას ექვემდებარება თივის ზეინისა და საქათმის დაწვა. ამაში გაუფრთხილებლობით (დაუდევრობით) სხვისი ქონების – თივის ზეინისა და საქათმის დაწვაში უნდა დაედოს ჯაბადარს ბრალი. ამ შემთხვევაშიც ერთი ბრალია სახეზე, რაც გამოიხატება გაუფრთხილებლობით (დაუდევრობით) თივისა და საქათმის დაწვაში. განსხვავებაა მხოლოდ დანაშაულის საგნებში.

თუ ადამიანი ერთი მოქმედებით რამდენიმე დანაშაული ჩადინა, იმდენი ბრალი იქნება სახეზე, რამდენი დანაშაულიც ჩადინა და მათ შორის ზოგი შეიძლება იყოს გამოხატული ორ ფორმაში. მაგრამ ასეთ შემთხვევაში აუცილებელია ქმედების შედეგი დადგეს მე-10 მუხლის მე-2 ან მე-3 ნაწილებით გაუფრთხილებლობის სახის თვითიმედოვნების ან დაუდევრობისათვის ამავე მუხლის ამავე ნაწილებით გათვალისწინებული მოთხოვნების შესაბამისად.

მუხლი 11. პასუხისმგებლობა თანამდევნი შედეგით კვალიფიცირებული განზრახი დანაშაულისათვის

1. თუ სისხლის სამართლის კანონი ითვალისწინებს სასჯელის გადიდებას იმ თანამდევნი შედეგის დადგომის გამო, რომელსაც არ მოიცავდა დამნაშაის განზრახვა, მაშინ ასეთი გადიდება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც პირმა ეს შედეგი გაუფრთხილებლობით განახორციელა. ასეთი დანაშაული განზრახ დანაშაულად ჩაითვლება.

2. განზრახი დანაშაულის სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშანი პირს ბრალად შეერაცხება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამ ნიშანს მოიცავდა მისი განზრახვა.

ამ მუხლის შინაარსის გარკვევა პირდაპირ კავშირშია სსკ მე-7 მუხლთან, რომლის თანახმადაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული, ე.ი.

სს კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება, რომელმაც მოსპო, დააზიანა სს კოდექსის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით დაცული სიკეთე (ობიექტი) ანდა მოსპობის ან დაზიანების საფრთხე შეუქმნა მას. ეს სს კოდექსის ის ძირითადი მოთხოვნაა, ურომლისოდაც სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ შეიძლება ადგილი ექნეს არც ქმედებისა და არც შედეგისათვის და მითუმეტეს თანმდევი შედეგისათვის. მე-11 მუხლის განმარტებით, უფრო სწორად, მისი შინაარსიდან გამომდინარე, განსრახი დანაშაულის თანმდევი შედეგია ისეთი შედეგი, რომელსაც დანაშაულის ჩამდენის განსრახვა არ მოიცავდა, მაგრამ მან იგი განახორციელა გაუფრთხილებლობით. განსრახი დანაშაულის ჩადენით გაუფრთხილებლობითი შედეგის განხორციელება პრაქტიკაში ხშირად არ გვხვდება და ამიტომ მისი არსი საკმაოდ შესწავლილი არ არის. ამასთან რთულია დადგენა იმისა, თუ როგორ მოხდა განსრახ დანაშაულის ჩამდენის მიერ გაუფრთხილებლობით შედეგის განხორციელება. ამ საკითხის გასარკვევად უნდა დადგინდეს ისიც, თუ განსრახვის რომელი სახით (პირდაპირი, არაპირდაპირი) არის ჩადენილი დანაშაული და გაუფრთხილებლობის რომელი სახით (თვითიმედოვნება, დაუდევრობა) არის განხორციელებული თანმდევი შედეგი.

გაუფრთხილებლობით დანაშაულის ჩამდენი შეიძლება ითვალისწინებდეს შედეგს და შეიძლება არ ითვალისწინებდეს. გაანჩნია გაუფრთხილებლობის სახეს. მაგრამ თქმული საკმარისია დასკვნისათვის იმის შესახებ, რომ თანმდევი შედეგისათვის პასუხისმგებლობის გაძლიერება შესაძლებელია ამ შედეგის, როგორც თვითიმედოვნებით, ისე დაუდევრობით დადგომის შემთხვევაში. საკმარისია ამ სახეებიდან ერთ-ერთი იყოს დადგენილი. მაგრამ ამ ერთ-ერთის დადგენა შეუძლებლად მოგვესვენება, რადგანაც მე-9 და მე-11 მუხლებს შორის ერთი შეხედვით (გარეგნულად), თითქოს წინააღმდეგობას აქვს ადგილი. მე-9 მუხლის მიხედვით ქმედება, ე.ი. დანაშაული განსრახ არის ჩადენილი მისი პირდაპირი ან არაპირდაპირი განსრახვით ჩადენის შემთხვევაში. ამ ორივე სახის განსრახვის შემთხვევაში დანაშაულის ჩამდენი მე-9 მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილების თანახმად ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას.

მე-11 მუხლის მიხედვით თანამდევნი შედეგით დამთავრებული ქმედება განზრახ დანაშაულად ითვლება, მიუხედავად იმისა, რომ თანამდევნი შედეგს დანაშაულის ჩამდენი პირის განზრახვა მე-11 მუხლის მიხედვით არ მოიცავს. მოკლედ რომ ვთქვათ, მე-9 მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე არ არსებობს ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩამდენი მისი ქმედების შედეგს არ ითვალისწინებს, ხოლო მე-11 მუხლის თანახმად ისეთი თანამდევნი შედეგით დამთავრებული ქმედება, რომელ შედეგსაც დანაშაულის ჩამდენის განზრახვა არ მოიცავდა განზრახ დანაშაულს წარმოადგენს. მსჯელობას ამ დონეზე თუ შევწყვეტთ, მაშინ უნდა დავასკვნათ, რომ სსკ მე-9 და მე-11 მუხლების თანაარსებობა, მათი ერთად მოქმედება, მათ შორის ერთ-ერთში საჭირო ცვლილების შეტანის გარეშე შეუძლებელია. მაგრამ მე-11 მუხლის პირველი ნაწილის ტექსტიდან გამომდინარე უნდა ვიგულისხმოთ, რომ თანამდევნი შედეგი არ არის ქმედების უშუალო შედეგი. იგი დამთავრებული მატერიალური ხასიათის დანაშაულის შედეგის შედეგია. განზრახი დანაშაულის თანამდევნი შედეგისათვის ადამიანმა პასუხი რომ აგოს, ამისათვის საჭიროა ჯერ განზრახი დანაშაული იყოს სახეზე და შემდგომ დადგეს თანამდევნი შედეგი. თუ დანაშაული მატერიალური ხასიათისაა, უნდა დადგეს მისი შედეგი და ამ შედეგმა უნდა გამოწვიოს სხვა შედეგი. მაგალითად, ჯანმრთელობის განზრახ დაზიანება სასიკვდილო შედეგით (აღრე მოქმედი სსკ 119-ე მუხლი).¹ ჯანმრთელობის დამთავრებული მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება იწვევს სიკვდილს. ამ შემთხვევაში სიკვდილს იწვევს არა ქმედება, არამედ მისი შედეგი, ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, რაც მოჰყვა დაზიანებას, ე.ი. სიკვდილი არის თანამდევნი შედეგი. სხვანაირად, რომ ვთქვათ, ასეთ შემთხვევაში სიკვდილი არის დანაშაულის (ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება) შედეგის შედეგი.

¹ ეს მუხლი ამოღებულია 2006 წლის 28 აპრილის კანონით, მაგრამ თანამდევნი შედეგის კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენდა.

ამ შემთხვევაში სიკვდილი ქმედების შედეგი რომ იყოს, სახეზე იქნებოდა განზრახ მკვლელობა. ანალოგიურად, უკანონო აბორტი, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა, თანმდევი შედეგით ხასიათდება. ჯერ მთავრდება დანაშაული უკანონო აბორტის სახით (სსკ 133-ე მუხლის პირველი ნაწილი) და შემდეგ აბორტი, რომელიც უკანონოდ გაკეთდა, იწვევს დასარალებულის სიკვდილს, რისთვისაც ამავე მუხლის მე-3 ნაწილით სასჯელი გადიდებულია. აღნიშნულ შემთხვევაში სიცოცხლის მოსპობა თანმდევი შედეგია. იგი თან სდევს უკანონო აბორტს. ასევე ამავე მუხლის მე-2 ნაწილში გათვალისწინებული მაკვალიფიცირებული ნიშანი – შვილოსნობის სამუდამო მოშლაც თანმდევი შედეგია. თანმდევ შედეგს ითვალისწინებენ, აგრეთვე, 130-ე მუხლის მე-2 და 137-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ პუნქტი და სხვა მუხლები. მე-11 მუხლი გაუფრთხილებლობით ბრალს განზრახ დანაშაულის შემადგენლობაში კი არ უშვებს, არამედ იგი ასეთს უშვებს მხოლოდ განზრახი დანაშაულით განპირობებული შედეგის მიმართ, რისთვისაც ადიდებს სასჯელს.

თანმდევი შედეგი ახლავს თუ არა განზრახ დანაშაულს, ამას განსაზღვრავს შესაბამისი მუხლის დისპოზიცია, რომელსაც თან ახლავს შესაბამისად გადიდებული სანქცია.

ამრიგად, თანმდევი შედეგი განპირობებულია განზრახი დანაშაულით, განხორციელებულია გაუფრთხილებლობით (დაუდევრობით) და მდებარეობს განზრახი დანაშაულის ფარგლებს გარეთ. თანმდევი შედეგი თუ ახლავს უშედეგო განზრახ დანაშაულს, ის არ შეიძლება იყოს ის შედეგი, რომლის დადგომის საფრთხეც შექმნა ე.წ. უშედეგო დანაშაულმა და, გარდა ამისა, თანმდევი შედეგი, რომელიც აღნიშნულმა დანაშაულმა განაპირობა, უნდა ადიდებდეს სასჯელს აღნიშნული განზრახი დანაშაულისათვის.

მე-11 მუხლში სიტყვა „დამნაშაის“ გამოყენება ეწინააღმდეგება კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლის მოთხოვნებს, რადგანაც თანახმად აღნიშნული მუხლებისა, ადამიანს არ შეიძლება ეწოდოს დამნაშავე მანამ, სანამ მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენი არ შევა კანონიერ ძალაში, მაშინ, როდესაც განსახილველი მე-11 მუხლი ეხება მხოლოდ

დანაშაულის ჩადენის მომენტს, ე.ი. იმ დროს, როდესაც დანაშაულის ჩამდენი ჯერ კიდევ დამნაშავედ კი არა, ეჭვმიტანილადაც არ შეიძლება წოდებულ იქნეს. ამიტომ მე-11 მუხელში სიტყვა „დამნაშავის“ უნდა შეიცვალოს სიტყვათა წყობით: – დანაშაულის ჩამდენი პირის – ამით კანონის ხარვეზი აღმოიფხვრება, რაც კანონის სრულყოფისათვის აუცილებელია.

განსახილველი მე-11 მუხლის მე-2 ნაწილი იმდენად გასაგებია, რომ კომენტარებს არ მოითხოვს.

მუხლი 12. დანაშაულის კატეგორიები

1. ამ კოდექსის მუხლით ან მუხლის ნაწილით სასჯელად გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადის მიხედვით დანაშაული სამი კატეგორიისაა:

- ა) ნაკლებად მძიმე დანაშაული;
- ბ) მძიმე დანაშაული;
- გ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

2. ნაკლებად მძიმეა ისეთი განზრახი ან გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთას.

3. მძიმეა ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ათი წლით თავისუფლების აღკვეთას. აგრეთვე გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ხუთ წელზე მეტი ვადით.

4. განსაკუთრებით მძიმეა ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ყველა დანაშაული განსახილველი მუხლით დაყოფილია სამი კატეგორიად. დაყოფა წარმოებულია

დანაშაულის სახეების (ნაკლებად მძიმე, მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე), სასჯელის სახე – თავისუფლების აღკვეთის, (ვალკეული დანაშაულისათვის გათვალისწინებული მაქსიმუმების მიხედვით). აღნიშნულ შემთხვევაში მხედველობაშია მიღებული სასჯელის მხოლოდ ერთი სახე – თავისუფლების აღკვეთა. ყველა დანაშაული, რომლისთვისაც სასჯელი არ აღემატება 5 წლით თავისუფლების აღკვეთას ან ითვალისწინებს უფრო მსუბუქ სასჯელს, მიეკუთვნება დანაშაულთა ნაკლებად მძიმე კატეგორიას. ამ კატეგორიას მიეკუთვნება როგორც განზრახი, ისე გაუფრთხილებლობითი დანაშაული.

მძიმე კატეგორიას მიეკუთვნება განზრახი დანაშაული, რომლისთვისაც სასჯელი არ აღემატება 10 წლით თავისუფლების აღკვეთას და გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებული სასჯელი 5 წლით თავისუფლების აღკვეთას აღემატება.

განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიას მიეკუთვნება მხოლოდ განზრახი დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებული სასჯელი აღემატება 10 წლით თავისუფლების აღკვეთას. მათ შორის არის უვადო თავისუფლების აღკვეთაც.

თ ა 3 ი IV

ერთიანი დანაშაულის სახეები

მუხლი 13. დენადი დანაშაული

1. დენადია ამ კოდექსის ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული, რომლის ჩადენა იწყება მოქმედებით ან უმოქმედობით და რომელიც შემდეგ უწყვეტად ხორციელდება.

2. დენადი დანაშაული დამთავრებულია ქმედების შეწყვეტის მომენტიდან.

დენადია დანაშაული, რომელიც გათვალისწინებულია სს კოდექსის კერძო ნაწილის ერთი რომელიმე მუხლით ან მისი ნაწილით, იწყება მოქმედებით ან უმოქმედობით და დამთავრებამდე უწყვეტად ხორციელდება, როგორც წესი, უმოქმედობით. დენადი დანაშაული მთავრდება ქმედების შეწყვეტის მომენტიდან. მაგალითად, გაწვეული სამხედრო

მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვება (მუხლი 388 ნ. პირველი) ორ დღე-ღამეზე მეტი ვადით, მაგრამ არაუმეტეს 10 დღე-ღამისა არასაპატიო მიზეზით, იწყება მოქმედებით. დანაშაულს ქმნის ორი დღე-ღამე არასაპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობის შემდეგ და ამ დანაშაულის ფარგლებში განუწყვეტლივ უმოქმედობით (გამოუცხადებლობით) შეიძლება გაგრძელდეს 10 დღე-ღამემდე. შემდეგ ქმედების კვალიფიკაცია იცვლება, ხოლო 2 დღე-ღამემდე ქმედება დანაშაულს არ წარმოადგენს. იგი დისციპლინური გადაცდომაა. ამრიგად, სსკ 388-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული იწყება მოქმედებით, სამხედრო ნაწილის ან სამხედრო სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვებით და შეიძლება გაგრძელდეს 10 დღე-ღამე უმოქმედობით (არა საპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობით) ან შეწყდეს უფრო ადრე ნაწილში ან სამსახურის სხვა ადგილში გამოცხადებით ან დაპატიმრებით.

დეჟერტირობა (მუხლი 389, ნ. პირველი), შეიძლება დაიწყოს მოქმედებით სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებური დატოვებით სამხედრო სამსახურისაგან თავის არიდების მიზნით, ან უმოქმედობით – იმავე მიზნით სამსახურში გამოუცხადებლობით და გაგრძელდეს უმოქმედობით, ე.ი. სამსახურში გამოუცხადებლობით და გაგრძელდეს გამოცხადებამდე ან დაპატიმრებამდე.

ასევე დენადი დანაშაულია, რომელიც იწყება მოქმედებით და გრძელდება უმოქმედობით თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილიდან, პატიმრობიდან ან ბადრაგობისას გაქცევა (მუხლი 379, ნ. პირველი) და უმოქმედობით გრძელდება იგი ნებაყოფლობით გამოცხადებამდე (თუ ექნა ასეთს ადგილი) ან დაპატიმრებამდე, ანდა გაქცეულის გარდაცვალებამდე.

მუხლი 14. განგრძობადი დანაშაული

1. განგრძობადია ამ კოდექსის ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული, რომელიც მოიცავს ერთიანი მიზნითა და საერთო განზრახვით ჩადენილ ორ ან მეტ ქმედებას.

2. განგრძობადი დანაშაული დამთავრებულია უკანასკნელი ქმედების ჩადენის მომენტიდან.

განგრძობადი დანაშაული სს კოდექსის ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ერთიანი მიზნითა და საერთო განზრახვით მოცული ორ ან მეტჯერ ჩადენილი მოქმედება ან უმოქმედობაა, რომელიც მიმართულია ერთი ობიექტის საწინააღმდეგოდ და მრავალჯერ ზიანს აყენებს მას. იგი დამთავრებულია უკანასკნელი ქმედების ჩადენის მომენტიდან მიუხედავად იმისა, თუ რა მიზეზით მოხდება ქმედების შეწყვეტა. შეიძლება დანაშაულის სუბიექტმა თვითონ ნებაყოფლობით შეწყვიტოს ან ვერ შეძლოს ვითარების შეცვლის გამო, დააკაონ, დააპატიმრონ ან სხვა გარეშე ძალებმა შეუშალოს ხელი.

განგრძობადი დანაშაული იქნება, მაგალითად, თუ მოღარე სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის საღაროდან ყოველდღიურად წაიღებს, ვთქვათ, 10 ლარს და აგრძელებს ამ მოქმედებას დაპატიმრებამდე. ასევე განგრძობადი იქნება დანაშაული, თუ საწყობის მუშაკს ხშირად, ყოველდღიურად ან დროგამოშვებით გააქვს საწყობიდან სხვისი მატერიალური ფასეულობა და ითვისებს მას.

დენად და განგრძობად დანაშაულს შორის ის განსხვავებაა, რომ დენადი უწყვეტად ხორციელდება დაწყებიდან დამთავრებამდე, ხოლო განგრძობადი რამდენიმე წყვეტილი ქმედებისაგან შედგება. მისი ჩადენა რამდენიმე ეპიზოდად ხდება.

განგრძობადი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ერთი ობიექტი არ ნიშნავს ერთნაირ ობიექტს. მაგალითად, ქურდი კერძო პირთა ქონებას იპარავს სისტემატურად. ასეთ შემთხვევაში სახეზე იქნება დანაშაულთა რეციდივი, თუ ადრე ჩადენილ ქურდობაზე ნასამართლობა არ არის გაქარწყლებული ან მოხსნილი.

განგრძობადი დანაშაული მაშინ არის სახეზე, როდესაც იგი ჩადენილია რამდენიმე ეპიზოდად და ყველა ეპიზოდი აზარალებს ერთსა და იმავე ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს და ყველა ეპიზოდისათვის პასუხისმგებლობის საკითხი წყდება ერთდროულად.

დანაშაულის სიმრავლე

მუხლი 15. არაერთგზისი დანაშაული

1. არაერთგზისი დანაშაული ნიშნავს წინათ ნასამართლევი პირის მიერ ამ კოდექსის იმავე მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ნადენას. ამ კოდექსის სხვადასხვა მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაული მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება არაერთგზის დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში.

2. დანაშაული არაერთგზისი ჩადენილად არ ჩაითვლება, თუ კანონით დადგენილი წესით პირი წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის გათავისუფლებული იყო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ანდა თუ მას წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული ჰქონდა.

დანაშაულის მაკვალიფიცირებული, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი ნიშნის – არაერთგზისი დანაშაულის ჩადენის შინაარსი შეიცვალა საქართველოს 2007 წლის 4 ივლისის კანონით. ამ კანონის საფუძველზე ჩამოყალიბებული სსკ მე-15 მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციიდან გამომდინარე, დანაშაულის არაერთგზისი ჩადენას არა აქვს ადგილი თუ: პირს ორჯერ ან მეტჯერ არა აქვს ჩადენილი სსკ ერთი და იმავე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ადრე ჩადენილისათვის ნასამართლობის მოხსნამდე ან გაქარწყლებამდე, ანდა, თუ იმავე პირობებში არა აქვს ჩადენილი სსკ ერთი და იმავე მუხლებით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაული, რომელთა არაერთგზისი ჩადენის შესახებ პირდაპირ მითითებულია სსკ სპეციალურ ნორმაში. მაგ., სსკ 177-ე მუხლის მე-2 შენიშვნის თანახმად 177-186 მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაული არაერთგზისი ჩადენილად ითვლება, თუ მათ წინ უსწრებდა ამ მუხლებითა და 224-ე, 231-ე, 237-ე და 264-ე მუხლებით გათვალისწინებული

რომელიმე დანაშაულის ჩადენა. აქედან გამომდინარე, სსკ 177-186-ე მუხლებით გათვალისწინებული ნებისმიერი დანაშაული არაერთგზის ჩადენილად უნდა დაკვალიფიკირდეს, თუ იგი ჩადენილია პირის მიერ, რომელსაც ამავე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულისათვის ან ამავე სსკ 224-ე, 231-ე, 237-ე ან 264-ე მუხლით გათვალისწინებული, ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული ან ამავე სსკ 71-ე მუხლით დაწესებული ვადები არ არის გასული.

სსკ მე-15 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად დანაშაულის არაერთგზის ჩადენილად დაკვალიფიკირებისათვის აუცილებელია სსკ ერთი და იგივე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ერთი და იმავე პირის მიერ ორჯერ მაინც იყოს ჩადენილი და მეორის ჩადენის მომენტში პირველად ჩადენილისათვის ნასამართლობა არ იყოს გაქარწყლებული ან მოხსნილი, ანდა ანალოგიურ ვითარებაში უნდა იყოს ჩადენილი სხვა მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული და ამის შესახებ პირდაპირ უნდა იყოს მითითება სსკ სპეციალურ ნორმაში, ე.ი. სსკ კერძო ნაწილის მუხლში.

სსკ 'ზოგადი ნაწილის ნორმა, როგორც წესი, ვრცელდება კერძო ნაწილის ნორმაზე, მაგრამ თუ კერძო ნაწილის ნორმა 'ზოგადი ნაწილის ნორმისაგან განსხვავებულ მოთხოვნას აწესებს, უნდა შესრულდეს კერძო ნაწილის ნორმის მოთხოვნა, რადგანაც იგი კანონმდებლის მიერ კანონით დადგენილი წესით არის დაშვებული გამონაკლისის სახით გამოსაყენებლად კონკრეტულ შემთხვევაში და არასაერთოდ. ამიტომ, რადგანაც კანონმდებელმა სსკ მე-15 მუხლში 'უემოთ მითითებული კანონით შეტანილი ცვლილება არ გაავრცელა ამავე სსკ 177-ე მუხლის მე-2 შენიშვნაზე, მე-15 მუხლის სიახლე ამავე სსკ 177-ე - 186-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა არაერთგზისობას განსაზღვრავს სსკ 177-ე მუხლის მე-2 შენიშვნა, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ამ კოდექსის 177-ე - 186-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაული არაერთგზის ჩადენილად ითვლება თუ მას წინ უსწრებდა ამ მუხლებით და 224-ე, 231-ე, 237-ე და 264-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულის ჩადენა“. ამ შენიშვნიდან გამომდინარე, სსკ

177-ე - 186-ე მუხლებით გათვალისწინებული ნებისმიერი დანაშაული არაერთგზის ჩადენილად უნდა დაკვალიფიციკირდეს, თუ მათ ჩადენას წინ უსწრებდა ამ შენიშვნაში ჩამოთვლილი რომელიმე დანაშაულის ჩადენა.

თუ მისი ჩადენიდან ახალის ჩადენამდე სსკ 71-ე მუხლით გათვალისწინებული სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის ხანდასმულობის ვადა არ არის გასული, მაგრამ აღსანიშნავია, რომ ამ შენიშვნის ანბანური აზრიდან გამომდინარე, სსკ 177-ე - 186-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა არაერთგზის ჩადენილად დაკვალიფიციკირებისათვის აუცილებელია მინიმუმ სამი დანაშაულის ჩადენა. მათ შორის ორი უნდა იყოს გათვალისწინებული 177-ე - 186-ე მუხლებიდან, ხოლო ერთი 224-ე, 231-ე, 237-ე ან 264-ე მუხლებიდან რომელიმეთი.

იმისათვის, რომ სსკ 177-ე - 186-ე მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე ორი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში არაერთგზის ჩადენილად დაკვალიფიციკირდეს, განსახილველი შენიშვნა უნდა იყოს ჩამოყალიბებული შემდეგნაირად: - ამ კოდექსის 177-ე - 186-ე მუხლებით გათვალისწინებული ნებისმიერი დანაშაული არაერთგზის ჩადენილია, თუ მას წინ უსწრებდა ამავე მუხლებით ანდა ამავე სისხლის სამართლის კოდექსის 224-ე, 231-ე, 237-ე ან 264-ე მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულის ჩადენა.

არაერთგზისობა როგორც პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი გარემოება, დანაშაულის მაკვალიფიციკირებელი ნიშანი ემსგავსება დანაშაულის ისეთ მაკვალიფიციკირებელ ნიშანს, როგორიც არის დანაშაულის ჩადენა იმის მიერ, ვინც ორჯერ ან მეტჯერ იყო ნასამართლევი, კანონში მითითებული კონკრეტული დანაშაულის ჩადენისათვის: სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრებისათვის ან გამოძალვისათვის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მუხ. 177-ე - 179-ე ნ. მე-4. პ. „გ“ და „ბ“). იმის მიერ, ვისაც ადრე ჰქონდა ჩადენილი ამ კოდექსის 138-ე - 141-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული (მუხ. 137-ე ნ.3. პ. „ბ“, მუხ. 138-ე, ნ. 3. პ. „ბ“ და სხვა). ეს მაკვალიფიციკირებელი ნიშნები განსხვავდება არაერთგზისობისაგან იმით, რომ:

1. დანაშაულის არაერთგზისობას ქმნის ერთჯერ ნასამართლობა, ხოლო სსკ 177-ე მუხლის მე-4 ნ. „ბ“ პუნქტში, 178-ე მუხლის მე-4 ნ. „ბ“ პუნქტში და 179 მუხლის მე-4 ნ. „ბ“ პუნქტში მითითებაა ორჯერ ან მეტჯერ ნასამართლობაზე. რა თქმა უნდა, ორჯერ ან მეტჯერ ნასამართლობა დამნაშავის უფრო მეტ საშიშროებაზე მიუთითებს, ვიდრე ერთჯერ ნასამართლობა და სწორედ ამიტომ არის დიფერენცირებული სასჯელი ამ მაკვალიფიცირებული ნიშნების მიხედვით.

იმ შემთხვევაში, როცა სსკ კერძო ნაწილის მუხლში, მის ნაწილში ან პუნქტში მაკვალიფიცირებული ნიშნის სახით გათვალისწინებულია მხოლოდ არაერთგზისობა, ხოლო ორჯერ ან მეტჯერ ნასამართლობა (სსკ 194-ე – 197-ე მუხლები და სხვა), ისეთი მაკვალიფიცირებული ნიშანი, როგორიცაა „ადრე ჰქონდა ჩადენილი ამ ან ამ მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაული“, არ არის გათვალისწინებული სსკ სპეციალური ნორმით, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს არაერთგზის ჩადენილად, თუ იგი ერთი და იმავე პირის მიერ ორჯერ ან მეტჯერ არის ჩადენილი და ადრე ჩადენილი ქმედებისათვის ნასამართლობა არ არის მოხსნილი ან გაქარწყლებული. მაგალითად, სსკ 194-ე – 197-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაული მესამედ ან მეოთხეჯერ რომ ჩაიდინოს ამავე დანაშაულებისათვის ორჯერ ან მეტჯერ ნასამართლევა პირმა, ქმედება არაერთგზის ჩადენილად უნდა დაკვალიფიცირდეს, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში ერთი და იგივე დასახელების დანაშაულის ჩადენა ასეთივე დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ აშკარად იკვეთება. რაც შეეხება იმას, რომ ნასამართლევი პირის მიერ იმავე დასახელების დანაშაულის კიდევ ერთხელ ჩადენა მისი არაერთგზის ჩადენილად დაკვალიფიცირებისათვის საკმარისია, ეს არა მარტო ხელს არ უშლის ასეთ გადაწყვეტილებას, არამედ პირიქით, კიდევ უფრო აძლიერებს ასეთი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველს.

2007 წლის 4 ივლისის კანონით სსკ მე-15 მუხლში (ცვლილებების შეტანამდე ამ მუხლით დანაშაული არაერთგზის ჩადენილად ითვლებოდა, თუ იგი ორჯერ ან მეტჯერ იყო ჩადენილი ადრე ჩადენილისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადის გასვლამდე.

ცვლილებამ ეს მოთხოვნა გააუქმა, ე.ი. შეამსუბუქა სასჯელი სსკ ერთი და იმავე მუხლით, აგრეთვე, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში სხვადასხვა მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ერთი და იმავე პირის მიერ რამდენჯერმე ჩადენისათვის. სსკ მე-15 მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით ამ ცვლილების შეტანამდე დანაშაულის არაერთგზის ჩადენილად დაკვალიფიცირებისათვის ნასამართლობა არ იყო საჭირო. ცვლილების შეტანის შემდეგ ეს საჭიროა. ამიტომ იმ პირთა მიმართ, რომლებიც სასჯელს იხდიდნენ დანაშაულის არაერთგზის ჩადენისათვის ამ ცვლილების ძალაში შესვლამდე ან, რომელთა მიმართ დანაშაული დაკვალიფიცირებული იყო ამ ცვლილების მხედველობაში მიღების გარეშე, ამ ცვლილებას უკუძალა აქვს. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს იქიდან, რომ კანონში შეტანილმა ცვლილებამ გააუქმა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება და მის სანაცვლოდ დააწესა ახალი, რომელიც ვრცელდება მხოლოდ ამ ცვლილების ძალაში შესვლის შემდეგ ჩადენილ ქმედებებზე, ხოლო ცვლილების შეტანამდე მოქმედი მაკვალიფიცირებული გარემოება აღნიშნული ცვლილებებით გაუქმებულია, იგი უკვე არ არსებობს და ამიტომ მისი გამოყენება განსახილველი ცვლილების ძალაში შესვლის მომენტიდან სსკ მე-3 მუხლის მოთხოვნიდან გამომდინარე არ შეიძლება და გარდა ამისა, ეს წარმოადგენს ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის ამოქმედების საფუძველს.

მუხლი 16. დანაშაულთა ერთობლიობა

1. *დანაშაულთა ერთობლიობა ნიშნავს ამ კოდექსის მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ორი ან მეტი ქმედების ჩადენას, რომელთაგან პირი არც ერთისთვის არ ყოფილა მსჯავრდებული. დანაშაულთა ერთობლიობად ითვლება აგრეთვე ისეთი ქმედების ჩადენა, რომელიც შეიცავს ამ კოდექსის ორი ან მეტი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ნიშნებს.*

2. *თუ ქმედება გათვალისწინებულია ზოგადი და სპეციალური ნორმებით, დანაშაულთა ერთობლიობა არ არსებობს და პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება სპეციალური ნორმით.*

(საქართველოს 2000 წლის 30 მაისის კანონი №333 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №20, მუხ.51)

დანაშაულთა ერთობლიობა ნიშნავს ორი ან მეტი ისეთი ქმედების ჩადენას, რომელიც სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით არის გათვალისწინებული და მისი ჩამდენი პირი არცერთი მათგანისათვის მსჯავრდებული არ არის ან არ ყოფილა. მსჯავრდებულმა თუ ერთი დანაშაული ჩაიდინა, დანაშაულთა ერთობლიობა არ იქნება. თუ მან ორი ან მეტი დანაშაული ჩაიდინა, ერთობლიობაში შევა ის ორი და მეტი, რომელიც მსჯავრდებულმა ჩაიდინა ადრე ჩადენილისათვის მსჯავრდების შემდეგ. დანაშაულთა ერთობლიობა ორი სრულიად ერთნაირი მნიშვნელობის სახისაა: რეალური და იდეალური. რეალურია მაშინ, როდესაც პირი სხვადასხვა მოქმედებით ორ ან მეტ დანაშაულს ჩაიდენს, ხოლო იდეალურია მაშინ, როდესაც ერთი მოქმედებით ერთზე მეტ დანაშაულს ჩაიდენს. რეალური და იდეალური ერთობლიობის სამართლებრივი შედეგი უსუსტად ერთნაირია. თუ ჩადენილი ქმედება გათვალისწინებულია სსკ კერძო და ზოგადი ნაწილის ნორმებით (მზადება, მცდელობა, თანამონაწილეობა (მუხლები მე-18, მე-19, 25-ე), დანაშაულთა ერთობლიობა სახეზე არ იქნება და სს პასუხისმგებლობა ჩამდენს დაეკისრება სსკ კერძო ნაწილის ნორმით. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ზოგადი ნაწილის ნორმა შეიძლება იგნორირებული იქნას. კერძო ნაწილის (სპეციალური) ნორმით განისაზღვრება დანაშაული და გათვალისწინებულია სანქცია (სასჯელი), მაგრამ იგი გამოიყენება სსკ ზოგადი ნაწილისა და სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსის ნორმების მოთხოვნათა შესაბამისად. დანაშაულთა ერთობლიობისას სასჯელთა დანიშვნის წესი, გათვალისწინებული სსკ 59-ე მუხლით, ერთია, მიუხედავად დანაშაულთა ერთობლიობის სახისა.

მუხლი 17. დანაშაულის რეციდივი

1. დანაშაულის რეციდივი ნიშნავს წინათ განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენას.

2. ამოღებულია

3. ამოღებულია.

‘საქართველოს 2007 წლის 22 ივნისის კანონი – სსმ 1, 2007, №26, მუხ. 242.

4. დანაშაულის რეციდივის დადგენისას მხედველობაში არ მიიღება ნასამართლობა თერამეტ წლამდე ნადენილი დანაშაულისათვის, აგრეთვე ნასამართლობა, რომელიც მოხსნილი ან გაქარწყლებულია ამ კოდექსის 79-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.

5. დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში ამ კოდექსით გათვალისწინებული საფუძვლით და დადგენილ ფარგლებში შეიძლება დაინიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი.

რეციდივი ლათინური სიტყვაა და ქართულად ნიშნავს განმეორებას. განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილი განმარტავს დანაშაულის რეციდივის ცნებას. თანახმად მე-17 მუხლის პირველი ნაწილისა, დანაშაულის რეციდივი ნიშნავს წინათ განსრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განსრახი დანაშაულის ჩადენას. დანაშაულის რეციდივი კანონის მითითებიდან გამომდინარე უშუალოდ ქმედებას ახასიათებს, მაგრამ ქმედების მეშვეობით იგი მის ჩამდენსაც ახასიათებს. რაც უფრო მძიმე სახისაა დანაშაულის რეციდივი, მით უფრო საშიშია მისი ჩამდენი პირი, რაც უნდა იქნეს გათვალისწინებული სასჯელის დანიშვნის დროს (სსკ მუხლი 58). დანაშაულის რეციდივსა და არაერთგზისობას შორის ორი განსხვავებაა.

1. რეციდივი მხოლოდ განსრახი დანაშაულის განმეორებით ჩადენას გულისხმობს, ხოლო არაერთგზისი, სსკ მე-15 მუხლიდან გამომდინარე, შეიძლება ჩადენილ იქნეს, როგორც განსრახი, ისე გაუფრთხილებლობითი დანაშაული. ამის პრაქტიკული შესაძლებლობა არსებობს და თეორიულად დასაბუთება იოლია.

2. არაერთგზისობა დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანია. ამიტომ განსრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ სსკ კერძო ნაწილის იმ მუხლით გათვალისწინებული განსრახი დანაშაულის ჩადენა, რომელშიც არაერთ-

გზისობა როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი გათვალისწინებული არ არის, უნდა ჩაითვალოს დანაშაულის რეციდივად. ამასთან მნიშვნელობა არა აქვს, მსჯავრდებულმა სასჯელი მთლიანად მოიხადა, ნაწილობრივ მოიხადა თუ სულ არ მოუხდია. რეციდივად მიიჩნევა კანონი პირის ქმედებას, რაც გამოიხატება იმაში, რომ ვისაც განზრახ დანაშაულისათვის ნასამართლობა აქვს, მან ისევ განზრახი დანაშაული ჩაიდინა.

დანაშაულის რეციდივის დადგენისას მხედველში აქვს არ მიიღება:

– ნასამართლობა 18 წლის ასაკამდე ჩადენილი დანაშაულისათვის;

– გაქარწყლებული ნასამართლობა;

– მოხსნილი ნასამართლობა;

– სსკ 79-ე მუხლის შესაბამისად გაქარწყლებული ნასამართლობა.

დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში შეიძლება სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებულ ფარგლებში და საფუძველით დაინიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი. ამასთან არ შეიძლება დაინიშნოს უფრო მკაცრი სასჯელი, ვიდრე გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის ნორმით, ე.ი. კონკრეტული დანაშაულისათვის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული მაქსიმალური ზღერის დარღვევა დაუშვებელია. რაც შეეხება სასჯელთა დაჯამებას, ეს სხვა საკითხია. ეს დასაშვებია კანონით დადგენილი წესითა და ფარგლებში.

საქართველოს 2007 წლის 22 ივნისის კანონით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-17 მუხლიდან ამოღებული იქნა მე-2 და მე-3 ნაწილები, რომლებიც ითვალისწინებდნენ დანაშაულის შესაბამისად საშიშ და განსაკუთრებით საშიშ რეციდივს, რაც განისაზღვრებოდა ჩადენილ დანაშაულთა კატეგორიით, რაოდენობით, ნასამართლობის რაოდენობითა და სასჯელის სახით (თავისუფლების აღკვეთა უნდა ყოფილიყო) და იმ სასჯელის სახით (თავისუფლების აღკვეთა უნდა ყოფილიყო), რომელსაც უსჯიდნენ უკანასკნელად ჩადენილი დანაშაულისათვის. სსკ

ამჟამად მოქმედი მე-17 მუხლით დანაშაულის რეციდივად ცნობის საკითხი გამარტივებულია. ადრე არსებული სამი სახის რეციდივის ნაცვლად ამჟამად გათვალისწინებულია მხოლოდ რეციდივი, ე.ი. მისი ერთადერთი სახეა დარჩენილი, რაც გამოიხატება წინათ განზრახი დანაშაულის ჩადენისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენაში. ჩადენილი დანაშაულის კატეგორიას მისი რეციდივად ცნობისათვის არა აქვს მნიშვნელობა. იგი შეიძლება იყოს ნაკლებად მძიმე, მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე. საკმარისია, რომ იგი მიეკუთვნებოდეს განზრახ დანაშაულთა ჯგუფს, იყოს ჩადენილი პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით და ადრე ჩადენილი ასეთივე დანაშაულისათვის ნასამართლობა არ იყოს გაქარწყლებული ან მოხსნილი

მუხლი 17¹. რეკეტი, რეკეტული დაჯგუფება, რეკეტირი

1. რეკეტი არის შემოსავლის ან სხვაგვარი ქონებრივი სარგებლის სისტემატურად მიღების მიზნით წარმოებული არაერთჯერადი და ორგანიზებული საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია განზახი დანაშაულის ჩადენასთან (თუ ნასამართლობა არ არის გაქარწყლებული ან მოხსნილი), თუ იგი განხორციელდა ორჯერ მაინც ხუთი კალენდარული წლის განმავლობაში, რომელშიც არ შედის რეკეტირის დაპატიმრებისა და სასჯელის მოხდის ვადა.

2. რეკეტულ დაჯგუფებად ითვლება თავისი საქმიანობით რეკეტთან დაკავშირებული იურიდიული პირი, აგრეთვე ფიზიკური ან/და იურიდიულ პირთა ნებისმიერი გაერთიანება.

3. რეკეტირი არის პირი, რომელიც დამოუკიდებლად ან სხვა პირთან (პირებთან) ერთად წარმართავს რეკეტული დაჯგუფების საქმიანობას, ან სხვაგვარად მონაწილეობს რეკეტული დაჯგუფების საქმიანობაში და მისთვის ცნობილია, რომ ეს დაჯგუფება რეკეტული დაჯგუფებაა, აგრეთვე უკანონოდ წყვეტს ან მონაწილეობს რეკეტულ დაჯგუფებათა ან რეკეტულ დაჯგუფებასა და სხვა პირთა შორის ღავეების გადაწყვეტაში.

(საქართველოს 2004 წლის 24 ივნისის კანონი – სსმ I, 2004 წ., №18, მუხ. 61)

განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე რეკეტი არის: 1. მართლსაწინააღმდეგო მოქმედება. უმოქმედობით შეიძლება მონაწილეობდეს მხოლოდ სპეციალური სუბიექტი, რომელსაც სამართლებრივად ეკისრება მოვალეობა არ დაუშვას რეკეტის შემთხვევა, ხელი შეუშალოს მას ან აღკვეთოს იგი.

2. რეკეტი ამავე დროს არის არაკანონიერი შემოსავლის ან სხვა ქონებრივი სარგებლის მიღების მიზნით წარმოებული ორგანიზებული და არაერთჯერადი საქმიანობა, რომელიც გამოიხატება მოქმედებით.

3. რეკეტი სახეზე არ იქნება, თუ:

ა) უკანონო შემოსავლის ან სხვა ქონებრივი სარგებლის მიღების მიზნით არამართლზომიერი, ორგანიზებული ქმედება 5 კალენდარული წლის განმავლობაში ორჯერ მაინც არ არის ჩადენილი;

ბ) ქმედება განზრახი დანაშაულის ჩადენასთან არ არის დაკავშირებული;

გ) რეკეტთან დაკავშირებული განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებულია;

დ) რეკეტთან დაკავშირებით ჩადენილი დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა გასულია.

ე) რეკეტთან დაკავშირებით მეორედ ან უფრო მეტჯერ ჩადენილი ყველა დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადები გასულია;

ვ) ხუთ კალენდარულ წელზე მეტია გასული, რეკეტირის პატიმრობაში ყოფნის დროის გამოკლებით, პირველ და მეორე რეკეტულ საქმიანობას შორის;

ზ) რეკეტული საქმიანობა არ იყო ორგანიზებული.

ზემოთ, „ა“ - „ზ“ პუნქტებში ჩამოთვლილი პირობებიდან ერთ-ერთი თუ არ არის სახეზე, რეკეტს ადგილი არა აქვს. რეკეტი მხოლოდ მაშინ არის სახეზე, როდესაც მე-17¹ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ამავე მუხლის ამავე ნაწილით გათვალისწინებული ყველა ნიშნის

არსებობა დადასტურებულია უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობით.

განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილი რეკეტულ დაჯგუფებას სამ სახედ ყოფს. ეს სახეებია: თავის საქმიანობით რეკეტთან დაკავშირებული იურიდიული პირი, ფიზიკური პირი და იურიდიულ პირთა ნებისმიერი გაერთიანება. რა თქმა უნდა, ყველა სახის რეკეტული დაჯგუფება რეკეტულ საქმიანობასთან უნდა იყოს დაკავშირებული.

ამ მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად რეკეტირი ის პირია, რომელიც დამოუკიდებლად, სხვა პირთან ან პირებთან ერთად წარმართავს რეკეტული დაჯგუფების საქმიანობას ანდა განზრახ წინასწარი შეცნობით სხვაგვარად მონაწილეობს რეკეტული დაჯგუფების საქმიანობაში, აგრეთვე უკანონოდ წყვეტს დაეებს რეკეტულ დაჯგუფებათა ან რეკეტულ დაჯგუფებასა და სხვა პირთა შორის, ანდა მონაწილეობს ასეთი დაეების გადაწყვეტაში.

ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ საქართველოს 2005 წლის 20 დეკემბრის კანონის მე-5 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად რეკეტული ქონება არის რეკეტიდან მიღებული ქონება, ამ ქონებიდან მიღებული შემოსავალი, რეკეტიდან მიღებული შემოსავლით შეძენილი ქონება, აგრეთვე რეკეტული დაჯგუფების, რეკეტირის, რეკეტირის ოჯახის წევრის, ახლო ნათესავის ან დაკავშირებული პირის შემოსავალი, ქონება ან ქონებიდან მიღებული შემოსავალი, რომლის მართლზომიერი საშუალებით მიღების დამადასტურებელი საბუთი ან სხვა მტკიცებულება არ არსებობს.

ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად რეკეტული ქონება ექვემდებარება ჩამორთმევას და მესამე პირის კანონიერი ინტერესების დაკმაყოფილების შემდეგ მისი კანონიერი მესაკუთრისათვის გადაცემას, ხოლო კანონიერი მესაკუთრის დადგენის შეუძლებლობის შემთხვევაში ის გადაეცემა სახელმწიფოს.

ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად რეკეტული ქონების ჩამორთმევისა და სახელმწიფოსათვის გადაცემის წესი განისაზღვრება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით.

დაუმთავრებელი დანაშაული

მუხლი 18. დანაშაულის მომზადება

1. დანაშაულის მომზადებად ითვლება დანაშაულის ჩადენისათვის პირობების განზრახ შექმნა.

2. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის, აგრეთვე ამ კოდექსის 182-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 186-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 221-ე მუხლის პირველი – მე-3 ნაწილებით, 332-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 339-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 339¹ მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 365-ე მუხლის პირველი – მე-3 ნაწილებით და 372-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულების მომზადებისათვის (23.10.2008 №403).

3. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის მომზადებისათვის განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, რომლითაც გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა დამთავრებული დანაშაულისათვის, ამ მუხლზე მითითებით.

დანაშაულის მომზადება დაუმთავრებელ დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება მიუხედავად იმისა, რომ ის წინ უსწრებს დანაშაულის განხორციელების დაწყებას. დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე მზადება დამთავრებულია. დანაშაულის განხორციელების დაწყებისა და მზადების დამთავრების მომენტი შეიძლება ერთიმეორეს დაემთხვეს ან შესაძლებელია მზადების სტადიის უფრო ადრე დამთავრება.

განზრახი დანაშაულის ჩადენა შეიძლება სამი სტადიისაგან შედგებოდეს. მზადება, მცდელობა და დანაშაულის დამთავრება. მცდელობაზე და დამთავრებაზე მსჯელობა ცალკე გვექნება, ხოლო დანაშაულისათვის მზადება დანაშაულის ჩადენის პირველი სტადიაა და მას აქ განვიხილავთ. მზადებას ადგილი აქვს მხოლოდ განზრახი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ჩადენა ხდება მზადების გარეშე. განზრახი დანაშაულის განვითარების პირველი სტადია არის მზადება. ვინაიდან

მზადება მხოლოდ განზრახ დანაშაულს ახასიათებს და განზრახვა ყოველთვის წინ უსწრებს განზრახ ქმედებას, დანაშაულის მომზადებასაც წინ უსწრებს განზრახვა, ე.ი. ჩანაფიქრი განზრახი დანაშაულის ჩადენის შესახებ. მაგრამ მხოლოდ განზრახვა, რომლის განხორციელება ჯერ დაწყებული არ არის, დანაშაულის განვითარების ფარგლებში ვერ ხედება. იგი მის ფარგლებს გარეთ რჩება, რადგანაც თანახმად სსკ მე-7 მუხლის პირველი ნაწილისა დანაშაული არის არა შიშველი განზრახვა, არამედ მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება (მოქმედება, უმოქმედობა), რომელიც სპობს ან აზიანებს სისხლისსამართლებრივი ნორმით დაცულ ობიექტს (სიკეთეს). რადგანაც შიშველი განზრახვა არაფერს არ სპობს და არაფერს აზიანებს, ის დანაშაულის ფარგლებში არ თავსდება. ამიტომ მხოლოდ განზრახვა, ჩანაფიქრი დანაშაულის ჩადენის შესახებ დასჯადი, როგორც წესი, არ არის. გამონაკლისს წარმოადგენს მხოლოდ ერთადერთი ქმედება – შეთქმულება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად, სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად ან ხელში ჩასაგდებად, გათვალისწინებული სსკ 315-ე მუხლის პირველი ნაწილით. ეს განზრახვა (ჩანაფიქრი) კანონმდებლის მიერ დამთავრებულ დანაშაულად არის გამოცხადებული და ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ხუთიდან რვა წლამდე. ასეთი საკანონმდებლო გადაწყვეტილება გამოწვეულია ამ ქმედების, გაერთიანებული შიშველი განზრახვის მომეტებული საშიშროებით. აღნიშნული ნორმის მიღება მიზანშეწონილია იმდენად, რამდენადაც იგი სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესებს ემსახურება.

სსკ მე-18 მუხლის პირველი ნაწილიდან გამომდინარე, დანაშაულის მომზადებად ითვლება დანაშაულის ჩადენისათვის პირობების განზრახ შექმნა. ეს გულისხმობს დანაშაულის ჩადენის იარაღის ან საშუალების შეძენას, მომარჯვებას, დანაშაულის განვითარების გზაზე დაბრკოლებათა მოხსნას ან ამისათვის პირობების შექმნას, დანაშაულის ჩადენის დაგეგმვას, მონაწილეთა შორის როლების განაწილებას და სხვა ნებისმიერი ღონისძიების გატარებას დანაშაულის ჩადენის გაადვილებისა და დანაშაულის კვალის დაფარვის მიზნით.

განსახილველი მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის მოქმედება საქართველოს 2008 წლის 23 ოქტომბრის კანონით გაუარყოფილია. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია არა მხოლოდ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩასადენად პირობების შექმნისათვის, როგორც ადრე იყო, არამედ სსკ 182 მუხლის პირველი ნაწილით, 186-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, 221-ე მუხლის პირველი – მესამე ნაწილებით, 332-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, 339-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 339¹ მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, 365-ე მუხლის პირველი და მესამე ნაწილებით და 372-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულებიდან, რომელიმეს ჩასადენად მომზადებისათვისაც.

ზემოთ ჩამოთვლილი მუხლებითა და ნაწილებით გათვალისწინებულია მხოლოდ ნაკლებად მძიმე დანაშაული. გამოდის, რომ კანონმდებელმა შემოიღო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩასადენად მზადებისთვის, მაგრამ არა ყველა ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადებისათვის, არამედ მხოლოდ ამ მუხლში ჩამოთვლილ ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა მომზადებისათვის. ეს დანაშაულები გათვალისწინებულია სსკ ზემოთ ჩამოთვლილი მუხლებითა და მათი ნაწილებით. ამიტომ, თანახმად ამავე სსკ მე-3 მუხლისა, სსკ მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილში შეტანილ დამატებას უკუქცევითი ძალა არა აქვს მხოლოდ ამ მუხლში ჩამოთვლილ დანაშაულთა მიმართ. რაც შეეხება მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადებისათვის პასუხისმგებლობას, ამ მუხლის ამ ნაწილში ზემოთ მითითებული 2008 წლის კანონით არ არის შეტანილი არც ცვლილება და არც დამატება. ამიტომ ამ ნაწილში ეს მუხლი მოქმედებს, როგორც მოქმედებდა აღნიშნულ დამატებამდე.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის მომზადებისათვის გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის იმ მუხლით ან მისი ნაწილით, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას დამთავრებული დანაშაულისათვის. ქმედების მზადებად დაკვალიფიცირებისას დანაშაულის სახე და სასჯელი განისაზღვრება სსკ კერძო ნაწილის

ნორმით. 56-ე მუხლის მოთხოვნის გათვალისწინებით განისაზღვრება სასჯელის ზომა, მაგრამ იმის აღსანიშნავად, რომ დანაშაულის ჩადენა მზადების სტადიაზე შეწყდა, ქმედების დაკვალიფიცირებისას მე-18 მუხლზე მითითება აუცილებელია. თუმცა სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში ამის შესახებ არაერთგვაროვანი აზრებია, მაგრამ, ჩემი აზრით, მზადება ყველა შემთხვევაში თან ახლავს ყველა განზრახ დანაშაულს. მზადება შეიძლება წუთებში ან წამებში დამთავრდეს, მაგრამ იგი მაინც არსებობს განზრახი დანაშაულის შემადგენლობაში. თუ იგი გადაიზარდა მცდელობაში ან დამთავრებულ დანაშაულში, მაშინ მზადებაზე მსჯელობა არ არის საჭირო, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში პასუხისმგებლობას მზადებისათვის მოიცავს პასუხისმგებლობა შესაბამისად მცდელობისათვის ან დამთავრებული დანაშაულისათვის.

მუხლი 19. დანაშაულის მცდელობა

1. დანაშაულის მცდელობად ითვლება განზრახი ქმედება, რომელიც თუმცა უშუალოდ მიმართული იყო დანაშაულის ჩასადენად, მაგრამ დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი.

2. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა მცდელობისთვის განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, რომლითაც გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა დამთავრებული დანაშაულისათვის, ამ მუხლზე მითითებით.

ამ მუხლის პირველ ნაწილში მითითება იმაზე, რომ მცდელობა არის განზრახი ქმედება, გულისხმობს იმას, რომ დანაშაულის ჩადენის მცდელობა შესაძლებელია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. მცდელობის შემთხვევაში მართლსაწინააღმდეგო მოქმედება ან უმოქმედობა უშუალოდ უნდა იყოს მიმართული დანაშაულის ობიექტის მოსპობის ან დაზიანებისაკენ, მაგრამ დანაშაული ბოლომდე ვერ უნდა იქნეს მიყვანილი. ან ქმედება უნდა იყოს შეწყვეტილი დანაშაულის ჩამდენის ნებისაგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო ან დამთავრებულმა ქმედებამ ვერ უნდა უზრუნველყოს შედეგის დადგომა. დანაშაულის ჩამდენმა ვერ უნდა მიაღწიოს შედეგს მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ. თუ მან

შედგეს არ მიაღწია მისი სურვილით, სახეზე იქნება არა მცდელობა, არამედ დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება (სსკ 21-ე მუხლი). ამ შემთხვევაში გარკვეულ სირთულეს ქმნის განსახილველი მუხლის პირველ ნაწილში სიტყვა „ვერ“-ის ნაცვლად სიტყვა „არ“-ის გამოყენება. შინაარსობრივად უნდა ყოფილიყო გამოყენებული სიტყვა „ვერ“ და ნაცვლად სიტყვათა წყობისა „...დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი“ იქნებოდა – დანაშაული ბოლომდე ვერ იქნა მიყვანილი, – რაც მოხსნიდა არსებულ გაურკვეველობას. ამიტომ ამ ხარვეზის გამოსწორება აუცილებლად მიგვაჩნია.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის იმ მუხლით, რომლითაც გათვალისწინებულია დამთავრებული დანაშაულისათვის. უფრო სწორად, ერთი და იგივე პასუხისმგებლობაა დაწესებული, მაგრამ სსკ 56-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად მცდელობისათვის სასჯელი შეიძლება შემცირდეს, დამთავრებული დანაშაულისათვის გათვალისწინებულთან შედარებით, ხოლო უვადო თავისუფლების აღკვეთა მცდელობისათვის არ გამოიყენება. დანაშაულის ჩადენის მცდელობა განზრახი დანაშაულის განვითარების უფრო მაღალი სტადიაა, უფრო საშიშია, დანაშაულებრივ შედეგთან უფრო მიახლოებულია, ვიდრე მზადება და ამიტომ მცდელობის ყველა შემთხვევა დასჯადობას ითვალისწინებს.

სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში ცნობილია მცდელობის ორი სახე – დამთავრებული და დაუმთავრებული მცდელობა. მცდელობას დამთავრებულად მიიჩნევენ, თუ დანაშაულის ჩამდენმა ყველაფერი გააკეთა, რაც მას შეეძლო და შედეგის მისაღწევად საკმარისად მიაჩნდა, მაგრამ შედეგს მაინც ვერ მიაღწია. მცდელობა დაუმთავრებულია, თუ დანაშაულის ჩამდენმა ქმედება ბოლომდე ვერ მიიყვანა და ამიტომ შედეგი არ დადგა. კანონი მცდელობის ამ სახეებს არ ცნობს, მაგრამ ქმედების სწორად შეფასებისათვის ამის ცოდნა სასარგებლოა.

ერთი და იგივე ქმედება ერთი და იმავე პირის მიმართ არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც მისი ჩადენი-

სათვის მზადება, მისი ჩადენის მცდელობა და დამთავრებული დანაშაული. დაკვალიფიცირება შეიძლება მზადებად, მცდელობად ან დამთავრებულ დანაშაულად. ეს სხვადასხვა დონეს მიღწეული ერთი ქმედებაა და ამიტომ მაღალ დონეს მიღწეული ქმედება მოიცავს მისი დაბალი დონისათვის გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობასა და სასჯელს.

მუხლი 20. პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის

პირს არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის მომზადებისათვის ან მცდელობისათვის, თუ მისი უმეცრების ან სხვა პიროვნული ნაკლის გამო დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული საშუალებით არ შეიძლებოდა მიღწეულიყო შესაბამისი მართლსაწინააღმდეგო შედეგი.

ეს მუხლი არადასჯადად, ე.ი. არადანაშაულებრივად აცხადებს დანაშაულის ჩასადენად ისეთ მომზადებასა და დანაშაულის ჩადენის ისეთ მცდელობას, რომლებიც ვერ უზრუნველყოფენ დანაშაულებრივი შედეგის დადგომას დანაშაულის ჩამდენის მიერ, მისი უმეცრების ან სხვა ნაკლის გამო გამოყენებული საშუალებით თუ შეუძლებელი იყო მართლსაწინააღმდეგო შედეგის მიღწევა. ამიტომ იმისათვის, რომ არ მიეცეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში პირი, რომელმაც თავისი უმეცრებით ან სხვა პიროვნული ნაკლის გამო ჩაიდინა ისეთი ქმედება, რომელიც ფორმალურად დანაშაულის დასჯად მზადებას ან მცდელობას ემთხვევა, მაგრამ ფაქტობრივად საშიში არ არის, საჭიროა გაირკვეს შემდეგი:

– ჩადენილი ქმედება გარეგნულად (ფორმალურად) შეიცავს თუ არა დანაშაულის ჩასადენად მზადების ან დანაშაულის ჩადენის მცდელობის ყველა ნიშანს, გარდა საზოგადოებრივი საშიშროებისა?

– დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული საშუალებით შეიძლებოდა თუ არა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის მიღწევა?

– უვარგისი საშუალების გამოყენება გამოწვეული იყო თუ არა დანაშაულის ჩამდენის უმეცრებით ან მისი სხვა პიროვნული ნაკლით?

ამ კითხვებიდან პირველ და მესამეზე დადებითი, ხოლო მეორეზე უარყოფითი პასუხის დადგენა-დადასტურების შემთხვევაში დასჯადი ქმედება სახეზე არ არის.

მუხლი 21. დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება

1. პირს არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მან დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით და საბოლოოდ აიღო ხელი.

2. პირს, რომელმაც ნებაყოფლობით აიღო ხელი დანაშაულის დამთავრებაზე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მის მიერ ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედება სხვა დანაშაულს წარმოადგენს.

3. დანაშაულის ორგანიზატორს, წამქეზებელსა და დამხმარეს არ დაეკისრებათ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მათ გადაარწმუნეს ამსრულებელი, დროულად შეატყობინეს ხელისუფლების ორგანოს ან სხვაგვარად შეუშალეს ხელი ამსრულებელს ან სხვა თანამონაწილეს და ამით არ მისცეს დანაშაულის დამთავრების შესაძლებლობა. დამხმარეს აგრეთვე არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მან ამსრულებლის მიერ დანაშაულის დაწყებამდე უარი თქვა შეესრულებინა შეპირებული ქმედება ანდა ამსრულებლის მიერ დანაშაულის დამთავრებამდე უკან დაიბრუნა დანაშაულის ჩასადენად გადაცემული იარაღი ან საშუალება.

4. თუ ორგანიზატორმა, წამქეზებელმა და ფსიქიკურმა დამხმარემ თავიანთი მოქმედებით ვერ შეძლეს თავიდან აეცილებინათ ამსრულებლის მიერ დანაშაულის დამთავრება, მაშინ მათ მიერ მიღებული ზომები სასამართლომ სასჯელის დანიშვნისას შეიძლება მიიჩნიოს პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გაემოებად.

5. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება აგრეთვე იმას, ვინც დანაშაულის შემადგენლობის შესაბამისი შედეგის განხორციელებისათვის ყველაფერი გააკეთა, რაც მასზე იყო დამოკიდებული, მაგრამ შემდეგ თავისი ნებაყოფლობითი ქმედებით თავიდან აიცილა ეს შედეგი.

ამ მუხლის სწორად გამოყენება ერთ-ერთი პრობლე-
მური გადაწყვეტილების მიღებასთან არის დაკავშირებული.
სსკ მე-18 და მე-19 მუხლები სისხლისსამართლებრივ
პასუხისმგებლობას აწესებენ დანაშაულის ჩადენის მზადე-
ბისა და მცდელობისათვის. აღნიშნული მუხლების მოთხოვ-
ნათა შესაბამისად მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაუ-
ლის და, აგრეთვე, ამავე სსკ მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილში
ჩამოთვლილ ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა ჩადენის მომზა-
დება და ნებისმიერი განზრახი დანაშაულის ჩადენის მცდე-
ლობა ყველა შემთხვევაში დასჯადია, ხოლო 21-ე მუხლის
მოთხოვნის შესაბამისად ეს ქმედებები ყოველთვის დასჯადი
არ არის. თქმულიდან ჩანს, რომ დანაშაულის ჩასადენად
მზადება და მისი ჩადენის მცდელობა დასჯადიც არის და
არადასჯადიც. გასარკვევია საკითხი, რა შემთხვევაში არ
არის დანაშაულის მომზადება და მისი ჩადენის მცდელობა
დასჯადი, რა ნიშნებით განსხვავდებიან ერთი მეორესაგან
დასჯადი და არადასჯადი მზადება და მცდელობა.

განსახილველი მუხლის პირველი და მეხუთე ნაწილე-
ბის თანახმად მზადებისა და მცდელობისათვის სისხლისსა-
მართლებრივი პასუხისმგებლობა არ ეკისრება:

- მას, ვინც მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის,
აგრეთვე სსკ მე-18 მუხლში ჩამოთვლილი ნაკლებად მძიმე
დანაშაულების განხორციელება დაიწყო და განავითარა
იგი დანაშაულის მზადების დამთავრების სტადიამდე და ამ
დონეზე თვითონ თავისი საკუთარი სურვილის შედეგად,
გარეშე ძალის ზემოქმედების გარეშე, საბოლოოდ შეწყვიტა;

- მას, ვინც მის მიერ დაწყებული ნებისმიერი განზრახი
დანაშაული მცდელობის (დამთავრებული, დაუმთავრებელი)
დონემდე განავითარა და შემდეგ ნებაყოფლობით საბო-
ლოდ ხელი აიღო მისი დამთავრებისაგან;

- მას, ვინც დანაშაულებრივი ქმედება მთლიანად
დაასრულა, დანაშაულებრივი შედეგის დადგომისათვის საჭი-
რო ყველაფერი მასზე დამოკიდებული გააკეთა, მაგრამ
შემდგომ თავისი ნებაყოფლობითი, რა თქმა უნდა, განზრახი

ქმედებით თავიდან აიცილა მართლსაწინააღმდეგო შედეგი. განსახილველ მუხლში ნებაყოფლობა გულისხმობს დანაშაულის ჩამდენის მიერ საკუთარი გადაწყვეტილებით დანაშაულებრივი ქმედების შეწყვეტას, შედეგის თავიდან აცილებისათვის ქმედითი ღონისძიების გატარებას და შედეგის თავიდან აცილების უზრუნველყოფას. დანაშაულის ჩამდენის აშკარად შეუძლებლობით ან სხვისი ზემოქმედებით ქმედების შეწყვეტა ან სხვისი ზემოქმედებით დანაშაულებრივი შედეგის დადგომის საწინააღმდეგო ზომის მიღება ნებაყოფლობას გამოორიცხავს.

სიტყვა საბოლოოდ ამ მუხლში ნიშნავს იმას, რომ ქმედება შეწყვეტილი უნდა იყოს სამუდამოდ და არა გადავადებული, სხვა დროისათვის გადადებული.

დანაშაულის ამსრულებლისა და თანაამსრულებლის მიმართ დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით ხელის აღების საკითხის გადასაწყვეტად აუცილებელია განსახილველი მუხლის პირველი და მე-5 ნაწილების სწორად აღქმა, რომლის გამოყენებითაც შეიძლება საკითხის გარკვევა თანამონაწილეთა მიმართაც.

დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით საბოლოოდ ხელის აღების ცნება ერთია. ეს დაწყებული, მაგრამ დაუმთავრებელი დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით უარის თქმა და სამუდამოდ შეწყვეტაა დანაშაულის ამსრულებლის, თანაამსრულებლის ან თანამონაწილის (ორგანიზატორის, წამქეზებლის, დამხმარის) მიერ. მაგრამ ამსრულებელთა და თანამონაწილეთა ქმედება ერთმანეთისაგან განსხვავდება. ამიტომ მათ მიერ დანაშაულის დამთავრებაზე უარის თქმაც ერთიმეორისაგან უნდა განსხვავდებოდეს და განსხვავდება კიდევ. ამსრულებლისათვის საკმარისია დანაშაულის განხორციელებაზე უარის თქმა და მისი არგანხორციელება. თითქმის ასეთივე მოთხოვნაა თანაამსრულებლის მიმართაც, მაგრამ თუ ამსრულებელსა და თანაამსრულებელს შორის განაწილებული როლების მიხედვით, ამსრულებელს უფრო ადრე უნდა დაეწყო მოქმედება, ხოლო თანაამსრულებლის ან რამდენიმე თანაამსრულებლის მონაწილეობის შემთხვევაში, ცალკეული მათგანის

მიერ მათი როლის შეუსრულებლობის გარეშეც დანაშაულის დამთავრება მაინც შეიძლებოდა და დამთავრდა კიდევ, თანაამსრულებლის მიერ როლის შეუსრულებლობა მისთვის სს პასუხისმგებლობის არდაკისრებისათვის საკმარისი არ არის. ასეთ შემთხვევაში მისგან საჭიროა აქტიური ზომების მიღება იმისათვის, რათა ამსრულებელმა და სხვა თანაამსრულებლებმა დანაშაული ბოლომდე არ მიიყვანონ.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილში მითითება იმის შესახებ, რომ დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით ხელის აღების შემთხვევაში პასუხისმგებლობის საკითხი დგება მხოლოდ მაშინ, როცა ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედება სხვა დანაშაულს წარმოადგენს, ნიშნავს იმას, რომ ნებაყოფლობით ხელის აღება პირს ათავისუფლებს პასუხისმგებლობისაგან მხოლოდ იმ დანაშაულისათვის, რომლის დამთავრებაზეც ნებაყოფლობით ხელი აიღო. მაგალითად, მკვლელობის მიზნით უკანონოდ შეიძინა, შეინახა და ატარა ცეცხლსასროლი იარაღი. მკვლელობაზე ნებაყოფლობით ხელი აიღო. პასუხს აგებს ფაქტობრივად ჩადენილ დანაშაულზე, ე.ი. ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონოდ შეძენის, შენახვისა და ტარებისათვის. ანალოგიურად წყდება საკითხი ყველა შემთხვევაში, როცა დანაშაულს, რომლის დამთავრებაზეც ნებაყოფლობით უარია ნათქვამი, თან ახლავს სისხლის-სამართლებრივი წესით დასჯადი ნებისმიერი ქმედება.

ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად დანაშაულში თანამონაწილის ორგანიზატორის, წამკეზებლისა და დამხმარისათვის დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით ხელის აღების გამო სს პასუხისმგებლობის არდაკისრებისათვის აუცილებელია არა მხოლოდ დანაშაულის განხორციელებაში მათი მონაწილეობის მათ მიერ ნებაყოფლობით და საბოლოოდ შეწყვეტა, არამედ მათი მხრიდან საჭიროა აგრეთვე ისეთი აქტიური მოქმედებაც, რომელიც უზრუნველყოფს ამსრულებლისა და თანამონაწილეთა მიერ დანაშაულის ბოლომდე მიყვანის შესაძლებლობის გამორიცხვას და ამ გზით დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილებას.

თუ ორგანიზატორმა, წამქეზებელმა ან ფსიქიკურმა დამხმარემ ყველაფერი გააკეთეს, რაც მათ შეეძლოთ დანაშაულის დამთავრების თავიდან ასაცილებლად, მაგრამ ასეთ შედეგს ვერ მიაღწიეს, თანახმად ამავე მუხლის მე-4 ნაწილისა, მათ მიერ მიღებული ზომები სასჯელის დანიშვნისას სასამართლომ შეიძლება პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებად მიიჩნიოს. რაც შეეხება დანაშაულის ჩადენაში მატერიალურად დამხმარეს, მან ამსრულებლის მიერ დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე თუ ვერ მიაღწია მის მიერ გაწეული დახმარების პარალიზებას და ამით დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილებას, მან პასუხი უნდა აგოს მის მიერ გაწეული დახმარებისათვის.

ამრიგად, განზრახი დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შეიძლება მისი დაწყებიდან დამთავრებამდე, მზადებისა და მცდელობის სტადიების ჩათვლით. ამსრულებელს ნებაყოფლობით ხელის აღებისათვის აქტიური მოქმედება შედეგის თავიდან ასაცილებლად, როგორც წესი, არ სჭირდება. მისთვის საკმარისია უმოქმედობა, დანაშაულის ბოლომდე მიყვანისაგან თავშეკავება. ამსრულებელმა თუ დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელი აიღო თანაამსრულებელთან და თანამონაწილეებთან შეუთანხმებლად მაშინ, როდესაც ამ უკანასკნელებმა ამ დანაშაულის ჩადენაში თავიანთი როლი შეასრულეს, ისინი პასუხს აგებენ შესაბამისად იმ დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის ან მცდელობაში მონაწილეობისათვის, რომლის ბოლომდე მიყვანისაგან საკუთარი, დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებით თავი შეიკავა ამსრულებელმა. ასეთ შემთხვევაში თანაამსრულებლისა და თანამონაწილეების მიმართ ქმედება უნდა დაკვალიფიციროდეს სსკ კერძო ნაწილის ნორმით შესაბამისი ზოგადი ნაწილის ნორმებზე მითითებით.

თუ თანაამსრულებელმა, რომელსაც შეთანხმებისამებრ თავისი როლი უნდა შეესრულებინა ამსრულებლის მიერ მოქმედების დაწყებამდე, ამსრულებელსა და თანამონაწილეებთან შეთანხმების გარეშე, თავისი ინიციატივით დამოუკიდებლად ხელი აიღო მისი როლის შესრულებაზე და

ამიტომ ამსრულებელმა დანაშაულის ჩადენა ვერ განახორციელა, პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლდება თანაამსრულებელი, ხოლო ამსრულებელი და თანამონაწილეები პასუხს აგებენ შესაბამისად დანაშაულის ჩადენის მცდელობისა და მცდელობაში მონაწილეობისათვის. პრინციპი ასეთია: ვინც უზრუნველყო დანაშაულის ბოლომდე არმყვანა, მისი საბოლოოდ შეწყვეტა და შედეგის თავიდან აცილება, ის თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან. ვინც საერთო დანაშაულებრივ ქმედებაში მისთვის გამოყოფილი, დანაშაულებრივი შედეგის განმაპირობებელი როლი შეასრულა ან მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო მისი მცდელობის მიუხედავად ვერ შეასრულა, ის სისხლისსამართლებრივად პასუხს აგებს.

თ ა ვ ი VII

დანაშაულის ამსრულებლობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა

მუხლი 22. დანაშაულის ამსრულებლობა

ამსრულებელია ის, ვინც უშუალოდ ჩაიდინა დანაშაული ან სხვასთან (თანაამსრულებელთან) ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა მის ჩადენაში, აგრეთვე ის, ვინც დანაშაული ჩაიდინა სხვა ისეთი პირის მეშვეობით, რომელსაც ამ კოდექსის მიხედვით ასაკის, შეურაცხაობის ან სხვა გარემოების გამო არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

განსახილველი მუხლიდან გამომდინარე დანაშაულის ოთხი სახის ამსრულებელი არსებობს.

1. დანაშაულის ამსრულებელია ის, ვინც უშუალოდ ჩაიდინა დანაშაული, ე.ი. თვითონ დაიწყო მისი ჩადენა თავისი საკუთარი გადაწყვეტილებით და თვითონვე დაამთავრა.

2. დანაშაულის ამსრულებელია ისიც, ვინც სხვასთან (თანაამსრულებელთან), მისი ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივად პასუხისმგებელ პირთან ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა მის ჩადენაში.

3. დანაშაულის ამსრულებელია ისიც, ვინც დანაშაული ჩაიდინა არა უშუალოდ, არამედ სხვა ისეთი პირის მეშვეობით, რომელიც მისი ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივად პასუხისმგებელი არ არის, შეურაცხადია ასაკის ან ფსიქიკური ავადმყოფობის გამო.

4. დანაშაულის ამსრულებელია ისიც, ვინც დანაშაული სისხლისსამართლებრივად პასუხისმგებელი პირის მეშვეობით ჩაიდინა, ამ უკანასკნელის შეცდომაში შეყვანით. ამ შემთხვევაში აუცილებელია ქმედების ჩამდენისათვის შეცდომა მისატყუებელი იყოს. თუ შეცდომა მისატყუებელი არ იქნა, წამოიჭრება სადავო საკითხი დანაშაულის ორგანიზებისა და ამსრულებლობის შესახებ, რომელიც უნდა გადაწყდეს კონკრეტულ შემთხვევაში კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე, სსკ 22-ე და 25-ე მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად.

დანაშაულის ამსრულებლისა და თანამსრულებლის პასუხისმგებლობა სსკ 25-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათანაბრებულია, რადგანაც ისინი ერთნაირად ან მეტნაკლებად ახორციელებენ დანაშაულს და ერთნაირად მიემართებიან მართლსაწინააღმდეგო შედეგისაკენ.

მუხლი 23. დანაშაულში თანამონაწილეობა

დანაშაულში თანამონაწილეობა ნიშნავს ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას განზრახი დანაშაულის ჩადენაში.

ამ მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, თანამონაწილეობა შეიძლება მხოლოდ განზრახ დანაშაულის ჩადენაში. მაგრამ საკმარისი არ არის, რომ მარტო დანაშაული იყოს განზრახი. აუცილებელია, აგრეთვე, ასეთ დანაშაულში განზრახ მონაწილეობა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველა მონაწილეს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს ქმედების არსი, მიზანი, შედეგის დადგომის შესაძლებლობა და მისი მონაწილეობის მნიშვნელობა ქმედების განხორციელებისა და შედეგის დადგომის მიმართ. თანამონაწილის ბრალი, როგორც წესი,

პირდაპირ განსრახეში გამოიხატება. იშვიათი გამონაკლისის სახით შესაძლებელია არაპირდაპირი განსრახვით მონაწილეობაც. თანამონაწილეს, ისევე როგორც ამსრულებელსა და თანამსრულებელს გაუფრთხილებლობითი ბრალი შეიძლება მიუძღოდეს მხოლოდ განსრახი დანაშაულის თანმდევ შედეგში (სსკ მუხლი მე-11).

თუ ამსრულებელს დანაშაული ჩადენილი აქვს მრავალ ეპიზოდად და ზოგი მონაწილე ყველა ეპიზოდში არ მონაწილეობდა, ყველა პასუხისმგებელია მხოლოდ იმ ეპიზოდში თანამონაწილეობისათვის, რომელშიაც იგი ფაქტობრივად მონაწილეობდა.

მუხლი 24. თანამონაწილის სახეები

1. *ორგანიზატორია ის, ვინც მოაწყო დანაშაულის ჩადენა ან ხელმძღვანელობდა მის განხორციელებას, აგრეთვე ის, ვინც შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას.*

2. *წამქეზებელია ის, ვინც დაიყოლია სხვა პირი განსრახი დანაშაულის ჩასადენად.*

3. *დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას.*

თანახმად განსაზღვრული მუხლისა, სამი სახის თანამონაწილეობა და სამი სახის თანამონაწილე არსებობს. თანამონაწილეობის სახეებია: დანაშაულის ორგანიზება, მისი ჩადენის მოწყობა; დანაშაულის ჩადენაში წაქეზება; დანაშაულის ჩადენაში დახმარება.

თანამონაწილეების სახეებია:

1) ორგანიზატორი.

2) წამქეზებელი.

3) დამხმარე.

ორგანიზატორია ის, ვინც:

მოაწყო დანაშაულის ჩადენა;

ხელმძღვანელობდა დანაშაულის განხორციელებას;

შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი;

ხელმძღვანელობდა ორგანიზებულ ჯგუფს.

ერთ დანაშაულში შეიძლება მონაწილეობდეს ერთი ან რამდენიმე ორგანიზატორი. თუ დანაშაულის ჩადენა ხდება სხვადასხვა ადგილას სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა მოქმედებით და მასში მონაწილეობენ სხვადასხვა პირები ან პირთა ჯგუფები, ერთ დანაშაულში მონაწილე ორგანიზატორები შეიძლება ერთმანეთს არ იცნობდნენ. საკმარისია მათი ქმედებები იყოს შეთანხმებული და ერთი საბოლოო მიზნისაკენ მიმართული. შეთანხმება ვისი ან რის მეშვეობით მოხერხდა, ურთიერთდაკავშირების რა ხერხები და საშუალებები იქნა გამოყენებული ურთიერთ შეთანხმებულ მოქმედებათა განსახორციელებლად, ამას ქმედების შეფასებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. შესაძლებელია აგრეთვე ერთმა ორგანიზატორმა არ იცოდეს მეორე ორგანიზატორი ვინ არის და იგი დანაშაულის განსახორციელებლად რას როგორ აკეთებს, ვინ მონაწილეობს მასთან ერთად დანაშაულში და რა ჯგუფს ხელმძღვანელობს იგი. მაგალითად, დანაშაულებრივი ჯგუფი უზრუნველყოფს ნარკოტიკული ნივთიერების შემცველი მცენარის თესლის შოვნას, დათესვას, კულტივირებას, მოსავლის აღებას, ნარკოტიკულ ნივთიერებათა დამზადებას, მის სარეალიზაციოდ მომზადებას, ამ ნივთიერების სხვადასხვა რეალიზატორთა შორის განაწილებას, მათთვის ამ ნივთიერების მიწოდებას (ტრანსპორტირებას) და რეალიზებას. თუ ნარკოტიკული ნივთიერების შემცველი მცენარის თესლის შეძენა ხდება ერთ ქვეყანაში, დათესვა, კულტივირება და მოსავლის აღება მეორეში, ნარკოტიკული ნივთიერებათა დამზადება მესამეში და სხვა ოპერაციები კიდევ სხვადასხვა ქვეყნებში, მაშინ ერთ დანაშაულში მონაწილე პირები და მათ შორის ორგანიზატორები შეიძლება ყველა ერთმანეთს არ იცნობდეს. ყველამ შეიძლება თავისი როლი შეასრულოს ისე, რომ დანაშაულში მთლიანად მონაწილე პირებიდან მხოლოდ იმას იცნობდეს, ვინც უშუალოდ არის დაკავშირებული მის მიერ თავისი როლის შესრულებასთან და სხვებს არ იცნობდეს.

წამქეზებელია ის, ვინც სხვა პირი, ე.ი. ის, ვინც დანაშაულში ფიზიკურად არ მონაწილეობდა, დაიყოლია, დაითანხმა დანაშაულის ჩადენაში რჩევა-დარიგებით, მოტყუე-

ბით, შანტაჟით, დაშინებით ან სხვა გზით. დანაშაულის ჩადენაში წაქეზება დამთავრებულია სხვა პირის დაყოლიებისთანავე. თუ წამქეზებელმა, რასაც საჭიროდ მიიჩნევდა გააკეთა, მაგრამ სხვა პირი დანაშაულის ჩადენაში ვერ დაიყოლია, მისი პასუხისმგებლობის საკითხი შეიძლება გადაწყდეს მისი ქმედების დანაშაულის ჩადენაში წაქეზების მცდელობად დაკვალიფიცირებით. კერძოდ, ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სსკ კერძო ნაწილის იმ მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას იმ დანაშაულისათვის, რომლის ჩადენაში წაქეზების მცდელობას პქონდა ადგილი და მასთან ერთად სსკ მე-19 მუხლის პირველი ნაწილითა და 24-ე მუხლის მე-2 ნაწილით. ეს ზოგადი ნაწილის ნორმები პასუხისმგებლობას არ აძლიერებს და სასჯელს არ ამკაცრებს.

დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას, ამსრულებელს, თანამსრულებელს ან თანამონაწილეს მიაწოდა დანაშაულის ჩადენის იარაღი ან საშუალება, დანაშაულის ჩადენის გზიდან მოაშორა დაბრკოლება, ურჩია დანაშაულის საიმედო და იოლი გზით ჩადენა ან სხვა მხრივ შექმნა კონკრეტული დანაშაულის ჩადენისათვის ხელის შემწყობი პირობები.

რწევა-დარიგებით ხელის შემწყობი ფსიქიკური დამხმარეა.

ვინაიდან კანონი მიუთითებს, რომ დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას, დანაშაულის ჩადენაში ამსრულებლის, თანამსრულებლის ან თანამონაწილისათვის დანაშაულის განხორციელებაში ნებისმიერი ხელშეწყობა დახმარებას წარმოადგენს, ხოლო მისი ჩამდენი – დამხმარეს.

ორგანიზატორის, წამქეზებლის და დამხმარის მიმართ დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას სსკ კერძო ნორმასთან ერთად გამოიყენება 24-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილები.

მუხლი 25. ამსრულებლისა და თანამონაწილის პასუხისმგებლობა

1. ამსრულებელსა და თანამონაწილეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ მხოლოდ საკუ-

თარი ბრალისათვის ერთიანი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების საფუძელზე, დანაშაულის ჩადენაში თითოეულის მონაწილეობის ხასიათისა და ხარისხის გათვალისწინებით.

2. თანამსრულებლის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ამ მუხლზე მიუთითებლად.

3. ორგანიზატორის, წამქეზებლისა და დამხმარის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ამ მუხლზე მიუთითებით, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ისინი იმავდროულად დანაშაულის თანამსრულებლები იყვნენ.

4. როცა ამსრულებლის ან თანამონაწილის მხარეს არის ისეთი ნიშანი, რომელიც ახასიათებს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას, მაშინ ეს ნიშანი შეერაცხება სხვა ამსრულებელს ან თანამონაწილეს, რომლის მხარესაც იგი არ არსებობდა, თუ მას ეს ნიშანი შეცნობილი ჰქონდა.

5. პერსონალური ნიშანი, რომელიც ბრალისათვის ანდა ერთ-ერთი ამსრულებლის ან თანამონაწილის პიროვნებისათვის არის დამახასიათებელი, შეერაცხება იმ ამსრულებელს ან თანამონაწილეს, რომელსაც იგი ახასიათებს.

6. ისეთ დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, რომლის ამსრულებელი შეიძლება იყოს ამ კოდექსით გათვალისწინებული შესაბამისი დანაშაულის სპეციალური სუბიექტი, პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება როგორც ორგანიზატორს, წამქეზებელს ან დამხმარეს.

7. თუ ამსრულებელს დანაშაული არ დაუმთავრებია, თანამონაწილეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება დანაშაულის მომზადებაში ან დანაშაულის მცდელობაში თანამონაწილეობისათვის. დანაშაულის მომზადებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმათაც, ვინც მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო ვერ შეძლო სხვა პირის დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად.

თანახმად განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილისა ამსრულებელს, (თანამსრულებელი ამსრულებელთან არის

გათანაბრებული და ისინი ერთნაირად აგებენ პასუხს) და თანამონაწილეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ მხოლოდ საკუთარი ბრალისათვის, ე.ი. ამსრულებელს ამსრულებლობისათვის, ხოლო მონაწილეს მონაწილეობისათვის. არ შეიძლება ბრალი დაედოს ამსრულებელს ან მონაწილეს, თუ ბრალდებაში არ არის პირდაპირ მითითებული, რაში გამოიხატა ამსრულებლის, ორგანიზატორის, დამხმარის როლი და რაში გამოიხატა წაქეშება, ვინ იქნა დაყოლიებული დანაშაულის ჩადენაში, რა ხერხით და ა.შ.

უნდა დადგინდეს საერთო დანაშაულებრივ ქმედებაში თითოეულის მონაწილეობის ხასიათი და ხარისხი, ე.ი. შესრულებული როლის მნიშვნელობა, სწრაფვა შედეგისაკენ და მიღწეული შედეგი. ამავე მუხლის მე-7 ნაწილის მოთხოვნით დანაშაულის მომზადებისათვის პასუხი უნდა აგოს აგრეთვე იმანაც, ვინც მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო ვერ შეძლო სხვა პირის დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად. მიგვაჩნია, რომ ამავე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნებიდან გამომდინარე აღნიშნულმა პირმა პასუხი უნდა აგოს არა დანაშაულის მომზადებისათვის, არამედ წაქეშებაში მცდელობისათვის. მაგრამ ასეთი შესაძლებელი იქნება მხოლოდ მაშინ, როდესაც შესაბამისად შეიცვლება კანონი (თუ ექნა ასეთს ადგილი).

ამ მუხლის პირველ ნაწილში მონაწილეობის ხასიათი ნიშნავს იმას, თუ როგორ იქცეოდა დანაშაულში თანამონაწილე დანაშაულის განხორციელების პროცესში, როგორ ექცეოდა დაზარალებულს, რა ზიანს აყენებდა ობიექტს და სხვა მისთ. ხარისხი ნიშნავს იმას, თუ რამდენად განაპირობა თანამონაწილის ქმედებამ შედეგი, რა წვლილი მიუძღვის მას შედეგის მიღწევაში და ა.შ.

განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად თანამსრულებლის მიმართ დანაშაული კვალიფიცირდება მხოლოდ სსკ კერძო ნაწილის ნორმით. ამსრულებლის მიმართ საერთოდ კვალიფიცირდება მხოლოდ სპეციალური (სსკ კერძო ნაწილის) ნორმით, რაც იმას მოწმობს, რომ ამსრულებლისა და თანამსრულებლის პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ერთნაირად. მათ მიმართ ზოგადი ნაწილის ნორმა

შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დანაშაულის დაუშთაერებლობის შემთხვევაში, ე.ი. მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადებისა და ნებისმიერი სხვა განზრახი დანაშაულის ჩადენის მცდელობის შემთხვევაში. დანაშაულის მხოლოდ სპეციალური ნორმით დაკვალიფიცირება მოწმობს იმას, რომ ამსრულებელი და თანაამსრულებელი უფრო მკაცრად აგებენ პასუხს, ვიდრე თანამონაწილეები.

თანამონაწილეების: ორგანიზატორის, წამქეშებლისა და დამხმარის მიმართ ქმედება კვალიფიცირდება ზოგადი და კერძო ნორმით. მაგალითად, ამსრულებელმა და თანაამსრულებელმა ორგანიზატორის, წამქეშებლისა და დამხმარის მონაწილეობით ჩაიდინეს ქურდობა, რაც ამ შემადგენლობის მიერ შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ წინასწარი შეთანხმებით. ასეთ შემთხვევაში ამსრულებლისა და თანაამსრულებლის მიმართ ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ პუნქტით. უფრო სწორი იქნება ამ დანაშაულის დაკვალიფიცირება ორგანიზატორის მიმართ სსკ 24-ე მუხლის პირველი ნაწილითა და 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ პუნქტით, წამქეშებლის მიმართ 24-ე მუხლის მე-2 ნაწილითა და 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ პუნქტით, ხოლო დამხმარის მიმართ 24-ე მუხლის მე-3 ნაწილითა და 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ პუნქტით. ასეთი კვალიფიკაცია მიუთითებს ქურდობის ჩადენაზე ამსრულებლისა და თანაამსრულებლის მიერ ორგანიზატორის, წამქეშებლისა და დამხმარის მონაწილეობით, თითოეულის მიერ თავიანთი როლის შესრულებით, დანაშაულებრივი ქმედების ურთიერთშეთანხმებით, ძალისხმევის გაერთიანებით და ქურდობის საგნის მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების მიზნის მიღწევით. ასეთი კვალიფიკაცია ნიშნავს იმასაც, რომ ყველამ საკუთარი ბრალის მიხედვით უნდა აგოს პასუხი, ე.ი. ამსრულებელმა და თანაამსრულებელმა დანაშაულის ჩადენისათვის, მისი განხორციელებისათვის, დანაშაულის ამსრულებლობისათვის უნდა აგოს პასუხი; ორგანიზატორმა დანაშაულის ორგანიზების (მოწყობისათვის), დანაშაულის განხორციელების ხელმძღვანელობისათვის, დანაშაულებრივი ჯგუფის შექმნისათვის ან მისი

ხელმძღვანელობისათვის უნდა აგოს პასუხი; წამქეშებელმა პასუხი უნდა აგოს დანაშაულის ჩადენაში სხვისი დაყოლიუბისათვის, ხოლო დამხმარემ - დანაშაულის ჩადენაში ნებისმიერი გზით ხელის შეწყობისათვის. მაგრამ 25-ე მუხლის მე-3 ნაწილი მიუთითებს, რომ ორგანიზატორის, წამქეშებლისა და დამხმარის მიმართ დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ კერძო ნაწილის შესაბამისი ნორმით ამ მუხლზე მითითებით. კანონის ეს მოთხოვნა უნდა შესრულდეს ისევე, როგორც მისი ყველა მოთხოვნა. ამ მოთხოვნის შესრულება არ ცვლის ზემოთ აღნიშნული კვალიფიკაციის საფუძველს.

რომელიმე თანამონაწილე თუ იმავდროულად თანაამსრულებლის როლს ასრულებდა, მის მიმართ დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს მხოლოდ სპეციალური ნორმით ისევე, როგორც ამსრულებლის მიმართ.

ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად ნიშანი, რომელიც ახასიათებს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას, შეერაცხება არა მარტო იმ ამსრულებელსა და თანამონაწილეს, რომლის მხარესაც ეს ნიშანი არსებობდა, არამედ იმასაც ვისაც ეს ნიშანი შეცნობილი ჰქონდა. ეს იმას ნიშნავს, რომ მხედველობაშია მისაღები დანაშაულებრივი ჯგუფის ყველა წევრის განზრახვა.

მაგალითად, ამსრულებელი კაცს კლავს ანგარების მიზნით. ანგარების მიზანი შეერაცხება იმ თანაამსრულებელს და თანამონაწილეს, რომელმაც იცოდა, რომ მკვლელობა ხდებოდა ანგარების მიზნით, ხოლო იმ თანაამსრულებელს და თანამონაწილეს, რომელმაც ანგარების შესახებ არაფერი იცოდა, ანგარების მიზანი არ შეერაცხება, ე.ი. მათ მიმართ სსკ 109 მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ პუნქტი არ გამოიყენება.

განსახილველი მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად ჯგუფურად დანაშაულის ჩადენთა შორის პერსონალური ნიშანი შეერაცხება მხოლოდ იმას, ვისაც იგი გააჩნია. მაგალითად, ასეთი ნიშანი, ეთქვათ, ნასამართლობა მხოლოდ დამხმარეს გააჩნია. იგი მხოლოდ დამხმარეს შეერაცხება. სხვას თუ ექნება, სხვასაც შეერაცხება. არავის თუ არ ექნება ჯგუფში, არავის არ შეერაცხება.

ისეთი დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილეობა, რომლის ჩადენა შეუძლია მხოლოდ სპეციალურ სუბიექტს, შესაძლებელია ორგანიზატორის, წამქსებლისა და დამხმარის სახით. არ არის საჭირო ასეთ დანაშაულში თანამონაწილე იყოს სპეციალური სუბიექტის შესაძლებლობებით აღჭურვილი. სპეციალური სუბიექტის მიერ ჩადენილი დანაშაულის თანამისრულებელიც განსახილველი მუხლის მე-6 ნაწილიდან გამომდინარე, შეიძლება იყოს მხოლოდ სპეციალური სუბიექტი. ისეთი დანაშაულის ჩადენა, რომლის ჩადენასაც სპეციალური სუბიექტი სჭირდება შეუძლიათ მხოლოდ სპეციალურ სუბიექტებს. ყალბი დოკუმენტი მოხელემ თუ შეადგენინა მუშას, მუშის მოქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც მოხელისათვის ყალბი დოკუმენტის შედგენაში დახმარება (მუხლი 25, 362-ე) თუ მუშა შეცდომაში არ იყო შეყვანილი. მუშა მოხელის მიერ ჩადენილი დანაშაულის თანამისრულებელი არ შეიძლება იყოს.

თანახმად ამავე მუხლის მე-7 ნაწილისა ამსრულებლის მიერ დანაშაულის დაუმთავრებლობის შემთხვევაში ნებისმიერ თანამონაწილეს პასუხისმგებლობა შეიძლება დაეკისროს მხოლოდ დანაშაულის მომზადების ან დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის. ეს დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა სტადიაზე შეწყვეტს ამსრულებელი დანაშაულის შესრულებას.

თუ თანამისრულებელმა ნებაყოფლობით ხელი აიღო დანაშაულის დამთავრებაზე და ამიტომ ამსრულებელმა დანაშაული ბოლომდე ვერ მიიყვანა, პირი, რომელსაც ბოლომდე უნდა მიეყვანა დანაშაული და თანამონაწილეები, კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე შეიძლება დაისაჯონ დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის, თუ მათ მოქმედებაში მცდელობის ნიშნები საკმაოდ გამოიკვეთა.

მუხლი 26. ამსრულებლის ექსცესი

1. ამსრულებლის ექსცესი ნიშნავს ამსრულებლის მიერ ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას, რომელსაც არ მოიცავდა სხვა თანამისრულებლის ან თანამონაწილის განზრახვა.

2. ამსრულებლის ექსცესისათვის სხვა თანაამსრულებელს ან თანამონაწილეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება.

ამსრულებლის ექსცესს შეიძლება ადგილი ექნეს მხოლოდ განსრავს ჯგუფური დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. იმისათვის, რომ ამსრულებლის ექსცესს ადგილი ექნეს, მინიმუმ ერთი თანაამსრულებელი ან ერთი თანამონაწილე მაინც უნდა მონაწილეობდეს დანაშაულში ამსრულებელთან ერთად. როგორც განსახილველი მუხლის პირველ ნაწილშია მითითებული, ამსრულებლის ექსცესი ნიშნავს ამსრულებლის მიერ ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას, რომელსაც არ მოიცავდა სხვა თანაამსრულებლის ან თანამონაწილის გაზრახვა. ექსცესი, როგორც წესი, მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებაში გამოიხატება, მაგრამ კანონის მითითებიდან გამომდინარე, იგი შეიძლება გამოიხატოს უმოქმედობითაც. მაგალითად, ქურდობის ამსრულებელს ერთი ნივთი ან ფული უნდა გამოეტანა სხვისი კარავიდან და კარვის კარი უნდა დაეკეტა. შემსრულებელმა თანამონაწილეებთან შეთანხმების საწინააღმდეგოდ კარი ღია დატოვა. ღია კარავში შევიდნენ ჯერ ძაღლები, მერე ღორები და 8 ფუთი ყველი და სხვა კვების პროდუქტები შეჭამეს და ნაწილი გააფუჭეს. ამ შემთხვევაში სახეზეა ამსრულებლის ექსცესი, გამოხატული უმოქმედობით.

ქურდობის მიზნით სხვის ბინაში შესულმა ამსრულებელმა თანამონაწილეებთან შეთანხმების გარეშე ბინაში მყოფი ადამიანი, რომელსაც იგი იქ არ მოელოდა, მოკლა, სახეზეა ამსრულებლის ექსცესი, გამოხატული მოქმედებით.

თუ ამსრულებელმა თანამონაწილეებთან შეთანხმებული დანაშაულიც განახორციელა და სხვაც, ამსრულებელი და თანამონაწილეები ჩვეულებრივ პასუხს აგებენ იმ დანაშაულისათვის, რომელიც შეთანხმებული იყო, ხოლო ექსცესზე მხოლოდ ამსრულებელი აგებს პასუხს. თუ ამსრულებელმა ჯგუფთან შეთანხმებული დანაშაული არ ჩაიდინა მათთან შეუთანხმებელი დანაშაულის ჩადენის გამო, ჯგუფის წევრები პასუხს აგებენ იმ დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის,

რომელიც მათთან შეთანხმებული იყო. ამსრულებელი პასუხს აგებს ექსცესისათვის. თუ ამსრულებელმა, მიუხედავად მცდელობისა, ვერ დაამთავრა ჯგუფთან შეთანხმებული დანაშაული, მან პასუხი უნდა აგოს ამ დანაშაულის მცდელობისთვისაც.

განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის პირდაპირი მითითებიდან გამომდინარე, ამსრულებლის ექსცესისათვის ჯგუფის წევრები პასუხს არ აგებენ. ექსცესისათვის ჯგუფის წევრებს პასუხისმგებლობა არ შეიძლება დაეკისროს იმიტომ, რომ ისინი არ მონაწილეობენ ექსცესის მდგომარეობაში ჩადენილ დანაშაულში.

მუხლი 27. ჯგუფური დანაშაული

1. დანაშაული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ მის განხორციელებაში წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი.

2. დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

3. დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ იგი განახორციელა დროის განსაზღვრულ პერიოდში არსებულმა, შეთანხმებულად მოქმედმა, სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფმა, რომლის წევრები წინასწარ შეკავშირდნენ ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად ან რომლის მიზანია პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფინანსური ან სხვა მატერიალური სარგებლის უკანონოდ მიღება.

4. ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ორგანიზებული ჯგუფის შექმნისათვის ან ხელმძღვანელობისათვის დაეკისრება იმას, ვინც შექმნა ასეთი ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას. მასვე დაეკისრება პასუხისმგებლობა ამ ჯგუფის მიერ ჩადენილი ყველა დანაშაულისათვის, თუ მათ მოიცავდა მისი განზრახვა. ორგანიზებული ჯგუფის სხვა მონაწილე პასუხს აგებს ჯგუფში მონაწილეობისათვის ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, აგრეთვე იმ დანაშაულისათვის, რომლის მომზადებაშიც ან ჩადენაშიც იგი მონაწილეობდა.

შენიშვნა: ამ მუხლის მესამე ნაწილის მიზნებისათვის, სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფად მიიჩნევა ჯგუფი, რომელიც არ არის შემთხვევით შექმნილი დანაშაულის დაუყოვნებლივ ჩასადენად და რომელშიც არ არის აუცილებელი, ფორმალურად იყოს განაწილებული როლები მის წევრთა შორის, წევრობას ქონდეს უწყვეტი ხასიათი ან ჩამოყალიბებული იყოს განვითარებული სტრუქტურა.

(საქართველოს 2006 წლის 25 ივლისის კანონი №3530 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2006წ. №37 მუხლი 271)

სსკ 27-ე მუხლით გათვალისწინებულია სამი სახის დანაშაულებრივი ჯგუფი. წინასწარ შეუთანხმებელი, წინასწარ შეთანხმებული და ორგანიზებული ჯგუფი.

დანაშაულის ჩადენა ჯგუფურად, ე.ი. ჯგუფის მიერ და წინასწარ შეუთანხმებელი ჯგუფის მიერ, ეს განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით ერთი და იგივეა. ეს არის ორი ან მეტი ამსრულებლის მიერ წინასწარ შეუთანხმებლად დანაშაულის განხორციელება. სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციაში მაკვალიფიცირებული ნიშნის სახით ჯგუფზე მითითება სწორედ 27-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ ჯგუფს გულისხმობს. მაგალითად, სსკ 179-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ პუნქტი, 181-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ პუნქტი და სხვა მუხლები ითვალისწინებენ დანაშაულის ჩადენას ჯგუფურად. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენას მაშინ აქვს მნიშვნელობა, როცა ეს მაკვალიფიცირებული ნიშანი სსკ კერძო ნორმით არის გათვალისწინებული. მაგალითად, სსკ 179-ე, 181-ე და 183-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთათვის ამას მნიშვნელობა აქვს. მაგრამ სსკ 177-ე და 178-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის (ქურდობა, ძარცვა) მნიშვნელობა არა აქვს, რადგანაც ამ მუხლებში ეს მაკვალიფიცირებული ნიშანი არ არის გათვალისწინებული. ამიტომ ამ მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას მაკვალიფიცირებული ნიშნის სახით ჯგუფის გამოყენება არ შეიძლება, რის გამოც ორი ან მეტი პირის მიერ ერთობლივად

წინასწარი შეთანხმების გარეშე ჩადენილი ქურდობა და ძარცვა, თუ სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშანი სახესე არ არის, უნდა დაკვალიფიცირდეს შესაბამისად სსკ 177-ე და 178-ე მუხლების პირველი ნაწილებით. ამ მუხლებში, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე წინასწარ შეთანხმებულ ჯგუფზე არის მითითება, მაგრამ ეს სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშანია და მისი გამოყენება წინასწარ შეუთანხმებელი ჯგუფის მაგივრად არ შეიძლება¹.

ამრიგად, სსკ კერძო ნაწილის მუხლში თუ მაკვალიფიცირებელ ნიშნად მითითებაა მხოლოდ დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენაზე, ეს ნიშნავს წინასწარ, დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე შეუთანხმებელ ჯგუფს და ამ ნიშნის გამოყენებისათვის აუცილებელია იმის დადასტურება, რომ დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე ჯგუფის წევრებს შორის იმ დანაშაულის ჩადენის შესახებ, რომელიც მათ ერთობლივად ჩაიდინეს, შეთანხმება არ ყოფილა. ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე ხდება დანაშაულებრივი კავშირის დამყარება ჯგუფის წევრებს შორის და ურთიერთშეთანხმებული ქმედებით იწყება და მთავრდება დანაშაულის ჩადენა. ამ მაკვალიფიცირებელ ნიშანს მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ მაშინ, როცა სსკ კერძო ნაწილის მუხლი ითვალისწინებს ამ მაკვალიფიცირებელ ნიშანს. ამ ნიშნის გამოყენებისათვის ჯგუფის წევრებს შორის კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად წინასწარ დანაშაულებრივი კავშირის დამყარების ფაქტის დადასტურება აუცილებელია.

თანახმად ამ მუხლის მე-3 ნაწილისა, დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ იგი განახორციელა დროის განსაზღვრულ პერიოდში არსებულმა, სტრუქტურული ფორმის მქონე, შეთანხმებულად მოქმედმა ჯგუფმა, რომლის წევრები წინასწარ შეკავშირდნენ ერთი

¹ ამ საკითხებზე დეტალურად იხ. ა. კვაშილაძე, ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული. სსკ 108-176 მუხ. კომენტარები. თბილისი, ბონა კაუსა. 2008, გვ. 23-30.

ან რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად ან რომლის მიზანია ფინანსური ან სხვა მატერიალური სარგებლის უკანონოდ მიღება. გამომდინარე აღნიშნულიდან, დანაშაულებრივი ჯგუფი ორგანიზებულად ითვლება თუ:

- ჯგუფს გააჩნია ან დანაშაულის ჩადენის პერიოდში გააჩნდა სტრუქტურული ფორმა;

- ჯგუფის წევრების დანაშაულებრივი ქმედება ურთიერთშეთანხმებულია ან შეთანხმებული იყო დანაშაულის ჩადენის დროს;

- ჯგუფის წევრები წინასწარ შეკავშირდნენ ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად ან ასეთ შეკავშირებას ადგილი არ ჰქონია, მაგრამ ჯგუფი შეთანხმებულად მოქმედებდა პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფინანსური ან სხვა მატერიალური სარგებლის უკანონოდ მიღების მიზნით.

ამ მუხლის შენიშვნა სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფად მიიჩნევს ჯგუფს, რომელიც შემთხვევით, დაუყოვნებლივ დანაშაულის ჩასადენად არ არის შექმნილი. არა აქვს მნიშვნელობა წევრებს შორის როლების განაწილებას, წევრობის უწყვეტობასა და სტრუქტურის განვითარებას. საკმარისია ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ჩადენის ანდა ფინანსური ან სხვა მატერიალური სარგებლის უკანონოდ მიღების მიზნით სტრუქტურული ფორმის მქონე, შეთანხმებულად მოქმედი ჯგუფის შექმნა ან მასში გაწევრიანება. განსახილველი მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად იმ შემთხვევაში, როდესაც სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ორგანიზებული ჯგუფის შექმნისათვის ან ხელმძღვანელობისათვის, ეს პასუხისმგებლობა ეკისრება იმას, ვინც შექმნა იგი ან ხელმძღვანელობდა მას. რა თქმა უნდა, ვინც შექმნა, შექმნისათვის აგებს პასუხს, ვინც ხელმძღვანელობდა – ხელმძღვანელობისათვის. ორგანიზებული ჯგუფის შემქმნელი და ხელმძღვანელი პასუხს აგებენ აგრეთვე ამ ჯგუფის მიერ ჩადენილ იმ დანაშაულზე, რომელსაც მოიცავდა მათი განზრახვა. ორგანიზებული ჯგუფის შემქმნელისა და ხელმძღვანელის გარდა სხვა მონაწილეები პასუხს აგებენ ჯგუფში მონაწილეობისათვის და აგრეთვე იმ დანაშაულისათვის,

რომლის მომზადებაში ან ჩადენაშიც ისინი მონაწილეობდნენ. მაგალითად, სსკ 223-ე მუხლის (უკანონო შეიარაღებული ფორმირების შექმნა ან მისი ხელმძღვანელობა ანდა მასში მონაწილეობა) პირველი ნაწილით უკანონო შეიარაღებული ფორმირების შექმნისათვის პასუხს აგებს ის, ვინც შექმნა ასეთი ფორმირება, ხოლო ხელმძღვანელობისათვის ის, ვინც ხელმძღვანელობდა მას. ამავ ე მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხს აგებენ ამ ფორმირებაში მონაწილეები, ე.ი. ყველა, ვინც შედის ამ ფორმირებაში და არ არის ამ ფორმირების შემქმნელი ან ხელმძღვანელი. აღნიშნული მონაწილეების მიერ ჩადენილ იმ დანაშაულზე პასუხს აგებენ ფორმირების შემქმნელი და ხელმძღვანელი, რომელ-საც მოიცავდა მათი განზრახვა. ასეთი დანაშაული დაკავშირებული უნდა იყოს ფორმირების მიზნის განხორციელებასთან, მის არსებობასთან, ან ფორმირების ინტერესებთან. ფორმირების წევრმა ფორმირებისაგან დამოუკიდებლად მეზობლის ბინა რომ გაქურდოს, ხულიგნობა ან სხვა ამგვარი დანაშაული რომ ჩაიდინოს, ამაზე ფორმირების შემქმნელი და ხელმძღვანელი პასუხს არ აგებენ.

თ ა ვ ი VIII

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებანი

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებას წარმოადგენს ყველა მართლსომიერი გარემოება, ე.ი. გარემოება შეიძლება იყოს მართლსომიერი ან მართლსაწინააღმდეგო. სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობებში სხვა გარემოება არ არსებობს, მაგრამ რომ არსებობდეს, მას სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა არ ექნება, რადგანაც გარემოების სისხლისსამართლებრივი შეფასებისათვის აუცილებელი და საკმარისია ამ ორი ურთიერთ გამომრიცხავი გარემოებებიდან ერთ-ერთის არსებობის ფაქტის დადგენა. მათ შორის ერთ-ერთის არსებობა თავისთავად გამომრიცხავს მეორის არსებობას. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ქმედება შეიძლება იყოს ან მართლსომიერი, ე.ი. არადანაშაულებრივი, ან მართლსაწინააღმდეგო - დანაშაულებრივი.

საქართველოს სსკ-ს მე-8 თავი ითვალისწინებს ისეთ გარემოებებს, რომლებიც საერთოდ გამოორიცხავენ ქმედების მართლწინააღმდეგობას, ე.ი. დანაშაულებრივობას ან ამსუბუქებენ პასუხისმგებლობას. ღაპარაკია არა ნებისმიერ ქმედებაზე, არამედ, დანაშაულებრივ, სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით, მისი ნაწილით ან პუნქტით გათვალისწინებულ ქმედებაზე, ე.ი. ქმედებაზე, რომელიც წარმოადგენს დანაშაულს, თუკი იგი ჩადენილი იქნება სსკ-ს მე-8 თავში გათვალისწინებულ გარემოებათა არარსებობის პირობებში. საქართველოში ამჟამად მოქმედ სს კოდექსში დასახელებულია სულ ოთხი ასეთი გარემოება. ესენია აუცილებელი მოგერიება (მუხლი 28), დამნაშავის შეპყრობა (მუხლი 29), უკიდურესი აუცილებლობა (მუხლი 30), მართლზომიერი რისკი (მუხლი 31), გარდა ამისა 32-ე მუხლი მიუთითებს: „მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს სხვა ისეთი გარემოების არსებობისას, რომელიც თუმცა ამ კოდექსში სახელდებით არ არის მოხსენიებული, მაგრამ სავსებით აკმაყოფილებს ამ ქმედების მართლზომიერების პირობებს“.

კანონის ასეთი დეფინიციიდან გამომდინარე, უნდა დავასკვნათ, რომ კანონმდებელი უშვებს მართლწინააღმდეგობის გამომორიცხავი ისეთი გარემოებების არსებობასა და მათი გამოყენების შესაძლებლობას, რომლებიც კანონით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ აკმაყოფილებს ქმედების მართლზომიერების პირობებს. ასეთი საკანონმდებლო გადაწყვეტილება, შეიძლება ითქვას, ანალოგიით კანონის გამოყენების დაშვებაა ეჭმიტანილის, ბრალდებულის და განსასჯელის სასარგებლოდ. ასეთ შემთხვევაში საერთოდ ადამიანის სასარგებლოდ ანალოგიით კანონის გამოყენებაზე საუბარი არ იქნება სწორი, რადგანაც დაზარალებულიც, რომლის ინტერესებსაც იცავს კანონი, ადამიანია, რომლისთვისაც ამ ანალოგიას არავითარი სიკეთე არ მოაქვს. მიგვაჩნია, რომ ამ საკითხზე საკანონმდებლო გადაწყვეტილება უფრო ობიექტური იქნებოდა, კანონის ანალოგიის წესით გამოყენება

რომ დაეშვა კანონმდებელს არა მარტო ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა და განსასჯელის სასარგებლოდ, არამედ იგივე გაევრცელებინა დაზარალებულისა და სხვა პირების, საერთოდ ადამიანის მიმართაც. ამ მოსაზრების დასასაბუთებლად საკმარისია ის, რომ კანონი მიიღება კანონით დასაცავი ობიექტის დაცვის მიზნით და არა უდანაშაულო და არც დამნაშავე პირის დასჯის მიზნით. სისხლის სამართლის კანონი ითვალისწინებს სასჯელს, მაგრამ არა ყველას მიმართ, არამედ მხოლოდ იმ პირის მიმართ, რომელიც მართლსაწინააღმდეგოდ ხელყოფს კანონით დაცულ ობიექტს. სწორედ აქედან გამომდინარეობს ის პრინციპი, რომ სასამართლომ ჯერ უნდა სცნოს განსასჯელი დამნაშავედ და შემდეგ დაუნიშნოს მას სასჯელი.

ქვემოთ განვიხილავთ სს კოდექსით გათვალისწინებულ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებს ცალ-ცალკე, მათ შორის პირველია აუცილებელი მოგერიება.

მუხლი 28. აუცილებელი მოგერიება

1. მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, ესე იგი ვინც მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისას დააზიანებს ხელმყოფს თავისი ან სხვისი სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად.

2. აუცილებელი მოგერიების უფლება პირს აქვს იმის მიუხედავად, შეუძლია თუ არა მას თავიდან აიცილოს ხელყოფა ან საშველად მოუხმოს სხვას.

3. ხელმყოფის დაზიანება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით წართმეული ქონების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად მართლზომიერია იმ შემთხვევაშიც, თუ ეს მოხდა უშუალოდ ხელმყოფის ხელში ამ სიკეთის გადასვლისთანავე და თუ მისი დაუყოვნებლივ უკან დაბრუნება ჯერ კიდევ შეიძლებოდა.

4. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება ნიშნავს მომგერიებლის მიერ თავდაცვის აშკარა შეუსაბამობას მასზე თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან.

თანახმად სსკ 28-ე მუხლის პირველი ნაწილისა, აუცილებელი მოგერიება არის მომგერიებლის მიერ თავისი ან სხვისი სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად ამ სიკეთის მართლსაწინააღმდეგოდ ხელმოყოფის დაზიანება ხელყოფისას.

დაზიანების არავითარ შეზღუდვაზე კანონში მითითება არ არის, ე.ი. ის შეუზღუდავია.

თანახმად ამავე მუხლის მეორე ნაწილისა, ნებისმიერ პირს აუცილებელი მოგერიების უფლება აქვს მიუხედავად იმისა, შეუძლია თუ არა მას თავიდან აიცილოს მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა ან საშეცდომო მოუხმოს სხვას.

ეს მიუთითებს იმაზე, რომ მომგერიებელს უფლება აქვს დააზიანოს ხელმოყოფი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც მას მართლსაწინააღმდეგო ხელმოყოფისაგან სამართლებრივი სიკეთის დაცვის სხვა საშუალებაც გააჩნია.

ამავე 28-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, ხელმოყოფის დაზიანება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით წარმეული ქონების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად, მართლზომიერია იმ შემთხვევაშიც თუ ეს მოხდა უშუალოდ ხელმოყოფის ხელში ამ სიკეთის გადასელისთანავე და მისი დაუყოვნებლივ უკან დაბრუნება ჯერ კიდევ შეიძლებოდა.

ამ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, სიტყვა „დაუყოვნებლივ“ კანონის არსიდან გამომდინარე, უნდა იქნეს გაგებული, როგორც უწყვეტი ქმედება, დაწყებული ხელყოფისაგან დაცვის პროცესში ან მაშინვე მის შემდეგ, მიმართული მართლსაწინააღმდეგოდ წარმეული სამართლებრივი სიკეთის აუცილებელი მოგერიების გზით დაბრუნებისაკენ. კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში დაყოვნება, ჩემი აზრით, არ უნდა მოხდეს მოგერიების დაწყებიდან, ე.ი. სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად მართლსაწინააღმდეგო ხელმოყოფისათვის ზიანის მიყენებით ობიექტის დაცვის შესაძლებლობა არ უნდა იყოს დაკარგული. მხედველობაში უნდა იყოს მიღებული ისიც, რომ მესაკუთრეს ან კანონიერ მფლობელს ყოველთვის აქვს უფლება ფლობდეს თავის ან კანონიერად მიღებულ სხვის ქონებას და დაიცვას

იგი მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან, ხოლო წამრთმევს წართმევის უფლება არა აქვს. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დანაშაულებრივი ხელყოფის დამთავრება ქონების წართმევის შემთხვევაში არ წარმოადგენს აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლების დაკარგვის საფუძველს. მაგალითად, ავტობუსში ამ ჯიბიდან მოპარა ფული ბ-ს. ბ-მ იგრძნო ეს, დაიჭირა ა და ახრჩობდა მას. ა-მ მოასწრო დაძახება ნ-სათვის, დაუბრუნე ფულიო. ნ-მ ფული დაუბრუნა ბ-ს. გაირკვა, რომ ა-ს ბ-ს ჯიბიდან ამოღებისთანავე გადაუცია ფული ნ-სთვის. ამ შემთხვევაში ქურდობა დამთავრებული იყო, მაგრამ ბ-ს მოქმედება აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს არ გასცილებია

ქმედება ყველა შემთხვევაში აუცილებელ მოგერიებად, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებად უნდა ჩაითვალოს, თუ არ არის დარღვეული კანონით დადგენილი მართლზომიერების პირობები. სსკ 28-ე მუხლის 1-3 ნაწილებით დადგენილია აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების შემდეგი პირობები.

1. აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენებას ადგილი უნდა ექნეს იმ სიკეთის დასაცავად, რომელსაც იცავს სისხლისსამართლებრივი ნორმა.

2. ის ქმედება, რომლის საწინააღმდეგოდაც გამოყენებული იქნა აუცილებელი მოგერიების აქტი, უნდა იყოს გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსით.

3. აუცილებელი მოგერიების აქტი უნდა იქნას გამოყენებული მხოლოდ იმ პირის მიმართ, რომელიც მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფას ახორციელებს, როდესაც ხელმყოფი აზიანებს ან სპობს კანონით დაცულ სიკეთეს (დასაცავ ობიექტს), ე.ი. ამ აქტის გამოყენებას უნდა ჰქონდეს ადგილი დანაშაულის ჩადენის პროცესში მისი დაწყებიდან ან მომგერიებლის მიერ დაწყების გარდუვალობის რეალურად შეგრძნების მომენტიდან – დამთავრებამდე.

4. აუცილებელი მოგერიების უფლება აქვს ნებისმიერ ადამიანს. არაეინ არის ვალდებული აიცილოს დანაშაულებრივი ხელყოფა გაქცევით ან საშველად სხვა პირთა მოხმობით.

5. ხელმყოფის დაზიანება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით წართმეული ქონების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად მართლზომიერია იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ეს მოხდა უშუალოდ ხელმყოფის ხელში ამ სიკეთის გადასვლისთანავე და მისი უკან დაბრუნების შესაძლებლობა ამოწურული არ იყო. ეს იმას ნიშნავს, რომ მომგერიებელს უფლება აქვს გააგრძელოს მოგერიება მანამ, სანამ ეს საჭირო იქნება წართმეული სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად, თუ ამის საშუალება ჯერ კიდევ არსებობს. მაგალითად, ვთქვათ, თბილისიდან ადამიანის გამტაცებლებს გატაცებულის გათავისუფლების მიზნით გამოედევნა პოლიციის მუშაკი ან სხვა პირი, რომელმაც გამტაცებელთა სიცოცხლის მოსპობით შეძლო გატაცებულის გათავისუფლება. ეს და სხვა ანალოგიური მოქმედება, ჩემი აზრით, მართლზომიერად უნდა ჩაითვალოს არა მარტო ადამიანის გატაცების შემთხვევაში, არამედ უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვანი ობიექტის ხელყოფის შემთხვევაშიც.

6. მართლსაწინააღმდეგო ხელმყოფისათვის მართლზომიერი ზიანის მიყენების ფარგლები შეზღუდული არ არის. იგი მოიცავს ხელმყოფის, როგორც წესი, თავდამსხმელის სიცოცხლის მოსპობასაც. მართალია, დაზიანებასა და მოსპობას შორის არის განსხვავება, მაგრამ შეუზღუდავი დაზიანება კანონიდან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, ხელმყოფის სიცოცხლის მოსპობამდე შეიძლება გაგრძელდეს.

7. აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენება მართლზომიერად მოქმედის საწინააღმდეგოდ დაუშვებელია.

8. სიკეთე, რომლის დაცვის მიზნითაც გამოყენებულია აუცილებელი მოგერიების აქტი, უნდა ეკუთვნოდეს მომგერიებელს ან სხვა ნებისმიერ პირს.

ეს რვა პირობაა დადგენილი აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერებისათვის სსკ 28-ე მუხლის 1-3-ე ნაწილებით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ამ პირობიდან ყველა თუ დაცულია, მართლზომიერ მოქმედებას – აუცილებელ მოგერიებას აქვს ადგილი. მაგრამ განსახილველი მუხლიდან გამომდინარე, ამ პირობებიდან ნაწილის ან მთლიანად

დარღვევა არ წარმოადგენს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას. ამ პირობებიდან ერთ-ერთის დარღვევის შემთხვევაში სსკ 113-ე და 122-ე მუხლებით გათვალისწინებული სამი დანაშაულიდან (მეტს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით სსკ არ ითვალისწინებს) არც ერთი სახეზე არ შეიძლება იყოს, რადგანაც აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების არსის საკანონმდებლო განმარტება ამის საფუძველს არ იძლევა. კერძოდ, სსკ 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილი მიუთითებს: „აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება ნიშნავს მომგერიებლის მიერ თავდაცვის აშკარა შეუსაბამობას მასზე თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან“.

აქედან გამომდინარეობს შემდეგი დასკვნები: 1. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას შეიძლება ადგილი ექნეს მხოლოდ მომგერიებელზე თავდასხმის შემთხვევაში. 2. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების არსი შეიძლება გამოიხატოს მომგერიებლის მოქმედებით და მხოლოდ თავდამსხმელის საწინააღმდეგოდ. 3. მომგერიებლის მოქმედება აშკარად შეუსაბამო უნდა იყოს თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან, ე.ი. თავდასხმის ხასიათი აშკარად ისეთი უნდა იყოს, რომ მნიშვნელოვან ზიანს არ აყენებდეს მომგერიებელს, რის გამოც თავდასხმის საშიშროება არ უნდა იძლეოდეს აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების საფუძველს.

ასეთი დასკვნების გაკეთების საფუძველს იძლევა სსკ 28-ე მუხლის ანბანური აზრი, კერძოდ:

1. მას, ვინც თავს ესხმის ვინმეს ან რამეს, ეწოდება თავდამსხმელი. ამ მუხლში მხოლოდ ერთხელ, მე-4 ნაწილში, რომელიც იძლევა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების განმარტებას, გამოყენებულია სიტყვა „თავდასხმა“ ნათესაობით ბრუნვაში, რომელიც შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ თავდამსხმელმა.

2. სიტყვები – თავდასხმა და ხელყოფა, თავდამსხმელი და ხელმყოფი სინონიმებს არ წარმოადგენენ.

3. სიტყვა – ხელყოფა უფრო ვრცელი შინაარსისაა და მასში შეიძლება მოთავსდეს თავდასხმაც, მაგრამ თავდასხმა შეიძლება იყოს ხელყოფის ერთ-ერთი სახე, რომელიც მისი სხვა სახეებისაგან განსხვავდება.

4. განსახილველი მუხლის 1-3-ე ნაწილებში, სადაც აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებზეა მითითება, სამ-სამჯერ იყენებს კანონმდებელი სიტყვებს ხელყოფა და ხელმყოფი. მხოლოდ მე-4 ნაწილში, რომელიც ადგენს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების კრიტერიუმს (მომგერიებლის მოქმედება, რომელიც აშკარად არ შეესაბამება მასზე განხორციელებული თავდასხმის ხასიათსა და საშიშროებას), არ შეიძლება ტექსტის შემდგენის უბრალო შეცდომად ჩაითვალოს და ასედაც რომ იყოს, მაინც იგი დაკანონებულია და აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების შესაძლებლობას უშვებს მხოლოდ მომგერიებელზე თავდასხმის შემთხვევაში მხოლოდ მომგერიებლის მხრიდან და მხოლოდ თავდამსხმელის მიმართ.

5. სსკ 28-ე მუხლის 1-3-ე ნაწილები მიუთითებენ მხოლოდ აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებზე, მის ნიშნებზე, ე.ი. აღწერენ, ახასიათებენ მართლზომიერ, არადანაშაულებრივ მოგერიებას, ხოლო ამავდროულად მუხლის მე-4 ნაწილი განსაზღვრავს მხოლოდ დანაშაულებრივი მოგერიების ნიშნებს.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარეობს დასკვნა იმის შესახებ, რომ სსკ 28-ე მუხლით განსაზღვრულია მართლზომიერი და არამართლზომიერი ანუ დანაშაულებრივი მოგერიება. თუ მოგერიებისას დაცულია ამ მუხლის 1-3-ე ნაწილებით გათვალისწინებული ყველა პირობა, სახეზე არ არის არცერთი დანაშაული და სახეზეა მხოლოდ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება – აუცილებელი მოგერიება. აღნიშნული პირობების დარღვევა არ იძლევა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას. იგი შეიძლება არ იყოს დანაშაული ან შეიძლება იყოს დამოუკიდებელი დანაშაული. გააჩნია კონკრეტულ ვითარებას. კერძოდ, სსკ 28-ე მუხლიდან გამომდინარე, არ მოგვეცემს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას არასამართლებრივი სიკეთის დასაცავად ამ სიკეთისთვის ხელმყოფის დაზიანება ან სამართლებრივი სიკეთის დაცვა ისეთი ქმედებით, რომელიც სს კოდექსით არ არის გათვალისწინებული. ასევე აუცილებელი მოგერიების მდგომა-

რეობაში ისეთი პირის დაზიანება, რომელიც მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფასთან არ არის დაკავშირებული, არ წარმოადგენს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას. ანალოგიურად არ იძლევა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას 28-ე მუხლში მითითებული მართლზომიერების სხვა პირობების დარღვევა.

აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება განსახილველი მუხლის 1-3-ე ნაწილებით გათვალისწინებული მოქმედებისაგან განსხვავებული, არამართლზომიერი, დასჯადი მოქმედებაა. იგი ცალკეა გათვალისწინებული ამავე მუხლის მე-4 ნაწილით. და ამიტომ, როდესაც გასარკვევია საკითხი აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების თაობაზე, ქმედების დამკვალიფიცირებელმა უნდა გამოიყენოს ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის მოთხოვნები და ამ ნაწილით გათვალისწინებული ნიშნები. რაც შეეხება ამ მუხლის 1-3-ე ნაწილებით დადგენილ პირობებს სსკ 28-ე მუხლის შინაარსის ერთობლიობიდან გამომდინარე, მათი გამოყენება უნდა მოხდეს მხოლოდ მართლზომიერი აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების შემთხვევაში. მუხლის ეს ნაწილები ითვალისწინებენ ზიანის მიყენებას არა მხოლოდ თავდამსხმელისათვის, არამედ სამართლებრივი სიკეთის ნებისმიერი ხერხით ხელმყოფისათვის. კანონში მითითებაა იმაზეც, რომ ზიანის მიყენება მართლზომიერია მაშინ, როდესაც მას ადგილი ჰქონდა ხელყოფისას, ე.ი. დანაშაულის დაწყებიდან დამთავრებამდე, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ხელმყოფმა ჯერ უნდა შეასრულოს დანაშაულებრივი ქმედების აღსრულების ნაწილი და შემდეგ წარმოიშობა აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლება. ასეთი აზრი მცდარია, რადგანაც აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ განზრახი დანაშაულის განმხორციელებლის წინააღმდეგ და ყველა განზრახი დანაშაული იწყება მზადებით. მზადება დასჯადია თუ არა, ამას კონკრეტულ შემთხვევაში აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. თუ შეიქმნა ისეთი სიტუაცია, რომ დანაშაულებრივი ხელყოფის მყისვე დაწყების და განხორციელების გარდუვალობა სახეზეა,

დაცვის ღონისძიებათა დაყოვნება წამგებიან პოზიციაში ჩააყენებს დაცვის მხარეს, მომგერიებელს შეუძლია არ დაულოდოს მოწინააღმდეგე მხარის მიერ განზრახვის ბოლომდე რეალიზებას. მაგ., თუ დაიწყო დანის, ან სხვა იარაღის მომარჯვება, საჭირო არ არის ლოდინი არც დანისა და პისტოლეტის გამოყენებამდე და არც მომარჯვების დამთავრებამდე.

შეიძლება განსხვავებული აზრი წარმოიშვას ჯანმრთელობის დაზიანებისა და სიცოცხლის მოსპობის თაობაზე სსკ 28-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან გამომდინარე, მაგრამ აღნიშნულ კანონში მითითებული დაზიანება მოიცავს სიცოცხლის მოსპობასაც და ეს დასკვნა საკმაოდ დასაბუთებულია:

1) მთელი საბჭოური პერიოდისა და მის შემდგომი სასამართლო საგამოძიებო პრაქტიკით.

2) მოქმედ კანონში ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე დაზიანების მართლზომიერებაზე მითითებით.

3) დაზიანების შეზღუდვით არა აუცილებელი მოგერიების პირობებში, არამედ უკიდურესი აუცილებლობის პირობებში (მუხ. 30-ე).

4) სსკ 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილით ხელყოფის სახეებიდან (ხერხებიდან) თავდასხმის ცალკე გამოყოფით.

საბჭოურ პერიოდში და მის შემდგომ ცვლილებებითა და დამატებებით მოქმედი 1960 წლის სს კოდექსის მე-15 მუხლიც მიუთითებდა ხელმყოფის დაზიანების მართლზომიერებაზე, მაგრამ დაზიანების ყოველნაირად შეუზღუდავი უფლება ხელმყოფის სიცოცხლის მოსპობის ცნებასაც მოიცავდა. ეს სწორი იყო და არის არა მარტო ჩემი, არამედ მთელი საბჭოთა და მის შემდგომ პერიოდში მოღვაწე იურისტმეცნიერთა, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა და საზოგადოების აზრით. ეს იმდენად ცნობილი ფაქტია, რომ შესაბამის წყაროებზე მითითება ზედმეტად მიმაჩნია, რადგანაც უკანასკნელი რამდენიმე ათეული წლის მანძილზე განსხვავებულ აზრს თითქმის არ ჰქონია ადგილი. დაზიანების შედეგი შეუზღუდავი იყო აუცილებელი მოგერიებისათვის და შეზღუდული იყო უკიდურესი აუცილებ-

ლობისათვის 1960 წლის კოდექსითაც. უკიდურესი აუცილებლობის აქტის გამოყენება აღნიშნული კოდექსის მე-16 მუხლისა და ადამიანის სიცოცხლის სამართლებრივი შეფასებიდან (სსკ დაცვის უმაღლესი ობიექტი) გამომდინარე დაუშვებელი იყო. დაუშვებელია იგი იმავე მიზეზით მოქმედი სსკ 30-ე მუხლის მოთხოვნითაც და ამ ნაწილში ძველი და ახალი სს კოდექსების პოზიციები ერთნაირია. განსხვავებაც არის, მაგ. მოქმედი კოდექსის 28-ე მუხლის მე-2 ნაწილი აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლებას, ე.ი. ხელმყოფისათვის ზიანის მიყენების უფლებას აძლევს ნებისმიერ პირს, მიუხედავად იმისა, მას შეუძლია თუ არა აიცილოს ხელყოფა გაქცევით ან საშველად სხვისი მოხმობით. ამავე კოდექსის მესამე ნაწილი მიუთითებს, რომ „ხელმყოფის დაზიანება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით წართმეული ქონების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად მართლზომიერია იმ შემთხვევაშიც, თუ ეს მოხდა უშუალოდ ხელმყოფის ხელში ამ ქონების გადასვლისთანავე და მისი უკან დაბრუნება ჯერ კიდევ შეიძლებოდა.“ ამ დამატებებით ახალ კოდექსში დაზუსტებული და გაფართოებულია აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობები 1960 წლის სს კოდექსის მე-15 მუხლთან შედარებით. აღნიშნული დამატებები ძირეულად არ ცვლიან ძველი კოდექსის პოზიციას. უფრო აზუსტებენ და აფართოებენ მას და, მოკლედ რომ ვთქვათ, მოთხოვნილებისამებრ აუმაჯობესებენ ახალი კოდექსის პოზიციას.

ძირეული განსხვავება ძველ და ახალ კოდექსებს შორის გამოიწვია ახალი კოდექსის 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილმა, რომელიც აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას განმარტავს, როგორც მომგერიებლის მიერ თავდაცვის მიზნით ისეთი მოქმედების ჩადენას, რომელიც აშკარად არ შეესაბამება პირადად მომგერიებლის მიმართ ჩადენილი თავდასხმის ხასიათსა და საშიშრობას. განსახილველ მუხლში აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობები გათვალისწინებულია მომგერიებლის ან სხვისი სიკეთის მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისათვის ხელმყოფის საწინააღმდეგოდ მოქმედების ჩასადენად, ხოლო აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება განმარტებულია, რო-

გორც მხოლოდ მომგერიებელზე თავდასხმის საწინააღმდეგო არაკანონიერი მოქმედება. ვინაიდან ხელყოფა გულისხმობს დანაშაულის ჩადენას არა მარტო თავდასხმის გზით, არამედ სხვა ნებისმიერი ხერხითაც, მათ შორის უმოქმედობითაც, ახალი სსკ 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილში, ჩემი აზრით, მითითება უნდა ყოფილიყო არა თავდასხმაზე და თავდამსხმელის საწინააღმდეგოდ მიმართულ მოქმედებაზე, არამედ ხელყოფაზე და ხელმყოფის წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში მოქმედი სსკ 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილი და 1-3-ე ნაწილები არ არის ერთიმეორესთან შეთანხმებული. აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ ეს წინააღმდეგობა მიუთითებს ამ მუხლის მე-4 ნაწილის ანტიკონსტიტუციურობაზე ან პირიქით, ამავე მუხლის 1-3 ნაწილების ანტიკონსტიტუციურობაზე, ვინაიდან, ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო მოთხოვნებიდან ორივე არ შეიძლება შეესაბამებოდეს ერთ ეტალონს – კონსტიტუციას.

საკითხის სწორად გადაწყვეტა შეიძლება მხოლოდ ცვლილების შეტანით სსკ 28-ე მუხლში. ამ მუხლში ან ხელყოფაზე და ხელმყოფზე უნდა იყოს მითითება, ან თავდასხმაზე და თავდამსხმელზე. გარდა ამისა, უნდა გაფართოვდეს მომგერიებლის მოქმედების სფერო. მას უნდა დარჩეს აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლება, როგორც ეს გათვალისწინებულია სსკ 28-ე მუხლის 1-3-ე ნაწილებით, ე.ი. უნდა მოიხსნას ამავე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებული შეზღუდვა.

აუცილებელი მოგერიება არის ხელმყოფისათვის ზიანის მიყენება მომგერიებლის მიერ თავისი ან სხვისი სიკეთის დასაცავად. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსკ 28-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან და ეს შინაარსი უნდა იყოს შენარჩუნებული სსკ 28-ე მუხლის ყველა ნაწილში. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება ნიშნავს იმავე ქმედებას გარკვეული პირობების დარღვევით ან გადამეტებული მოცულობით, ან დადგენილ საზღვრებამდე კანონიერად ჩადენის შემდგომ მის კანონსაწინააღმდეგოდ გაგრძელებას. ამ თვალსაზრისით კარგად არის ჩამოყალიბებული საქართველოს სსკ 29-ე მუხლი (დამნაშავის შეპყრობა). აუცილებელი მოგერიების შინაარსი კარგად არის ჩამოყალიბებული რუსეთის ფედერაციის სსკ 37-ე მუხლში.

რაც შეეხება სსკ 113-ე და 122-ე მუხლებით დანაშაულის დაკვალიფიცირებას, აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების დადგენის შემთხვევაში, რის შესახებაც ზემოთ გვქონდა მსჯელობა, ძნელი არ არის. ამიტომ ამ საკითხზე არ შევჩერდებით. აღენიშნავთ მხოლოდ იმას, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების შემთხვევაში უნდა იყოს პირდაპირი დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირი აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებულ ქმედებასა და სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებულ შედეგს შორის. წინააღმდეგ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაცია არ იქნება სწორი¹.

მუხლი 29. დამნაშავის შეპყრობა

1. მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ხელისუფლების ორგანოში წარსადგენად შეიპყრობს დამნაშავეს საამისოდ აუცილებელი ზომის გადაუცილებლად.

2. დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილება ნიშნავს ამ ზომის აშკარა შეუსაბამობას შესაპყრობი პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან და შეპყრობის გარემოებებთან.

ეს მუხლი ითვალისწინებს მართლზომიერ მოქმედებას – დამნაშავის შეპყრობას ამისათვის აუცილებელი ზომის გამოყენებით. აუცილებელი ზომის გადაცილებად დამნაშავის შეპყრობისას კანონი მიიჩნევს ისეთ მოქმედებას, რომელიც აშკარად არ შეესაბამება შესაპყრობი დამნაშავის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს და შეპყრობის გარემოებებს, ე.ი. უფრო მკაცრია, ვიდრე საჭირო იყო. აღნიშნული ზომის გადაცილება არამართლზომიერი მოქმედებაა და ამისათვის სასჯელია დაწესებული შედეგის მიხედვით. დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილება თუ დამთავრდა მკვლელობით, ამისათვის სსკ 114-ე მუხლი ითვალისწინებს გამასწორებელ სამუშაოს ორ

¹ ამ საკითხებზე იხ. ა. კვაშილაძე. დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები. თბილისი, იურიდიული აპრი. 2002. გვ. 243-253

წლამდე, თა-ვისუფლების შეზღუდვას სამ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთას ერთიდან სამ წლამდე. ამავე ზომების გადაცილებით ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებისათვის სსკ 123-ე მუხლი ითვალისწინებს ჯარიმას ან გამასწორებელ სამუშაოს ექვს თვემდე ან თავისუფლების შეზღუდვას ვადით ერთ წლამდე, ანდა თავისუფლების აღკვეთას იმავე ვადით, მაგრამ ქმედება დასჯადია, იგი დანაშაულია. სსკ 29-ე მუხლიდან გამომდინარე, რაც უფრო მსუბუქი დანაშაულია ჩადენილი, მით უფრო მსუბუქი უნდა იყოს დამნაშავის შეპყრობის ზომები და პირიქით, რაც უფრო მძიმე დანაშაულის ჩამდენია შესაპყრობი, მით უფრო მკაცრი ზომის გატარება შეიძლება შესაპყრობად, მაგრამ კანონი მიუთითებს შეპყრობაზე და არა მკვლელობაზე ან დაზიანებაზე. მიუხედავად ზემოთ აღნიშნულისა, შესაპყრობმა კანონიერ შემპყრობს თუ შეიარაღებული წინააღმდეგობა გაუწია და საფრთხე შეუქმნა ამ უკანასკნელის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, შემპყრობი ავტომატურად იძენს აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლებამოსილებას. აქვე არ შეიძლება არ იქნეს მიღებული მხედველობაში ის, რომ სსკ 29-ე მუხლი ითვალისწინებს დამნაშავის შეპყრობას, ხოლო დამნაშავე შეიძლება ეწოდოს მხოლოდ მსჯავრდებულს, რომლის მიმართაც სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენი კანონიერ ძალაშია შესული.

სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით გათვალისწინებული სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიება – დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილის დაკავება სულ სხვა ცნებაა. მას სსკ 29-ე მუხლით გათვალისწინებულ შეპყრობასთან არაერთგვაროვნებაა. მისი გამოყენების პირობები, მიზანი და საფუძველი სხვა არის. ამიტომ არ უნდა აგვერიოს ერთიმეორეში ორი სრულიად სხვადასხვა ცნება – დამნაშავის შეპყრობა და ეჭვმიტანილის დაკავება.

საქართველოს სს კოდექსით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა დამნაშავის შეპყრობისთვის საჭირო ზომის გადაცილებისათვის მკვლელობის, ჯანმრთელობის მძიმე ან

ნაკლებად მძიმე დაზიანების შემთხვევაში, ე.ი. თანახმად საქართველოს სს კოდექსისა, დამნაშავეს შეპყრობისათვის საჭირო ზომის გადაცილებით შეიძლება ჩადენილი იქნეს მხოლოდ მკვლელობა, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება. ეს დანაშაულები გათვალისწინებულია სსკ 114-ე და 123-ე მუხლებით. სსკ 29-ე მუხლში მითითებაა იმ ზომების ფარგლების გადაცილებაზე, რომლებიც საჭირო და საკმარისი იყო დამნაშავეს შესაპყრობად, ე.ი. ეს ის ზომებია, რომლებიც მიმართულია უშუალოდ დამნაშავეს შეპყრობისაკენ. დამნაშავეს მოტყუებისა და შეპყრობის მიზნით მისი ახლო ნათესავების დაკავება ან დაპატიმრება აშკარა, დამოუკიდებელი დანაშაულებია. ასეთი მოქმედება დამნაშავეს შეპყრობისათვის საჭირო ზომის გადაცილებას არ წარმოადგენს. დამნაშავეს შეპყრობისათვის საჭირო ზომის გადაცილება იქნება, მაგალითად, ისეთი პირის მიმართ ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება, რომელსაც მისჯილი აქვს სასჯელი, რომელიც თავისუფლების აღკვეთასთან არ არის დაკავშირებული. იარაღის გამოყენება სხვა ყველა შემთხვევაში იარაღის გამოყენების წესის დარღვევით, ტრანსპორტის შეჩერება მაშინ, როდესაც შეპყრობა მის გარეშეც შეიძლებოდა, უკანონოა. მაგრამ დანაშაული – დამნაშავეს შეპყრობისათვის საჭირო ზომის გადაცილება მატერიალური ხასიათისაა. იგი სახეზეა მხოლოდ მაშინ, როდესაც შეპყრობისათვის საჭირო ზომის გადაცილება დამთავრდა მკვლელობით, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებით. სხვა შემთხვევებში განსახილველი ქმედება დანაშაულს არ წამოადგენს.

სსკ 114-ე და 123-ე მუხლებით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა დამნაშავეს შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით მკვლელობისა და ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებისათვის. ამიტომ, პირველ რიგში უნდა გაირკვეს, ვის შეპყრობაზეა ლაპარაკი კანონში, ვინ არის დამნაშავე. თანახმად საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 და სსკ მე-10 მუხლებისა, დამნაშავე შეიძლება ეწოდოს მხოლოდ იმ პირს, რომელსაც დანაშაულის ჩადენა დამტკიცებული აქვს სასამართლოს მიერ გამო-

ტანილი, კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენით. აქედან გამომდინარე, სსკ 29-ე, 114-ე და 123-ე მუხლებში მითითებაა მხოლოდ ისეთ პირებზე, რომელთა მიმართ არსებობს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, რომელიც მთლიანად სისრულეში მოყვანილი არ არის და მსჯავრდებული სასჯელისაგან განთავისუფლებული არ არის. რაც შეეხება სსსკ 142-ე მუხლით გათვალისწინებულ დაკავებას ექვემდებარებული პირისა, ეს სრულიად სხვა ნორმაა, სხვა პირთა წრის მიმართ სხვა საფუძვლებით და წესით ტარდება.

სსკ 114-ე და 123-ე მუხლებით ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე კოდექსის 29-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილი ნიშნების მიხედვით. კერძოდ, სახეზე უნდა იყოს კონკრეტულ შემთხვევაში კონკრეტული დამნაშავეს შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილება, რაც უნდა გამოიხატებოდეს ამ ზომის აშკარა შეუსაბამობით შესაპყრობი პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან და შეპყრობის გარემოებებთან. უნდა იყოს პირდაპირი დანაშაულებრივი კავშირი შეპყრობის ზომის გადაცილებასა და შესაბამისად სსკ 114-ე ან 123-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შედეგებს შორის.

მუხლი 30. უკიდურესი აუცილებლობა

მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში, ესე იგი ვინც სხვას დააზიანებს იმ საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, რომელიც ემუქრებოდა თვით დამზიანებლის ან სხვის სამართლებრივ სიკეთეს, თუ ამ საფრთხის თავიდან აცილება არ შეიძლებოდა სხვა საშუალებით და თუ დაზიანებული სიკეთე ნაკლებმნიშვნელოვანი იყო, ვიდრე გადარჩენილი სიკეთე.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ.45)

უკიდურესი აუცილებლობის აქტის მართლზომიერად გამოყენება განსაზღვრული მუხლიდან გამომდინარე, გულისხმობს:

1) დამზიანებლის ან სხვისი სიკეთის დასაცავად სხვის ან სხვისი სიკეთის დაზიანებას;

2) სხვის ან სხვისი სიკეთის დაზიანებას უკიდურესი აუცილებლობის მნიშვნელობა ენიჭება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს დაზიანება დასაცავი სიკეთის გადარჩენის ერთადერთ საშუალებას წარმოადგენდა;

3) მიყენებული ზიანი უფრო ნაკლები მნიშვნელობის იყო, ვიდრე გადარჩენილი სიკეთე;

4) დაზიანება შეიძლება იყოს გამოწვეული სს კოდექსით გათვალისწინებული მოქმედებით, მაგრამ ეს მოქმედება უნდა იყოს ჩადენილი ნაკლებად მნიშვნელოვანი სიკეთის დაზიანებით ან სიკეთის ნაკლებად დაზიანებით, უფრო მეტი მნიშვნელობის სიკეთის გადარჩენის მიზნით.

განვიხილავთ ჩამოთვლილ გარემოებებს ცალ-ცალკე. პირველ პუნქტში, კანონიდან გამომდინარე, მითითებულია სხვა პირის დაზიანების მართლზომიერებაზე. აღნიშნულ შემთხვევაში სხვა პირად ითვლება ის ადამიანი, რომელსაც არა აქვს კავშირი მოსალოდნელ ზიანთან. მოსალოდნელი ზიანის გამომწვევი გარემოება არ ეხება აღნიშნულ სხვა პირს. ზიანის გამომწვევი თუ დანაშაულია, განსახილველ სხვა პირს მის ჩადენასთან არავითარი კავშირი არა აქვს და მისი ჩადენის შედეგად არ დაზიანებულა. აღნიშნულ პირს ზიანს აყენებს მხოლოდ მოსალოდნელი ზიანის ამცილებელი. ზიანი შეიძლება გამოწვეული იყოს ადამიანის მოქმედებით, მისი უმოქმედობით ან ბუნებრივი მოვლენებით.

სხვისი დაზიანება ამ შემთხვევაში გულისმობს 'უემოთ დახასიათებული სხვა პირის დაზიანებას პირადად, მისთვის ხელის ხლებას, მაგრამ იგი ამავე დროს ნიშნავს სიცოცხლის ხელშეუხებლობას, რადგანაც სხვისი სიკეთის დაცვა სხვისი სიცოცხლის ხარჯზე არ არის დაშვებული, გარდა აუცილებელი მოგერიების შემთხვევისა. რაც შეეხება სხვისი სიკეთის მოსპობას, მასში პირველ რიგში იგულისხმება ქონება.

სხვის ან სხვისი სიკეთის დაზიანება მართლზომიერია მხოლოდ მაშინ, როდესაც მისი გამოყენება ხდება დამზიანებლის ან სხვისი სიკეთის დასაცავად და ეს დაზიანება

დაცვის ერთადერთ საშუალებას წარმოადგენს დაცვის ადგილას. დაცვის მომენტში ისეთი საშუალების არსებობა, რომლის გამოყენების შესაძლებლობა სიკეთის დამცველს დაცვის პროცესში არ ჰქონდა, ქმედების შეფასებაზე არ მოქმედებს.

კანონი მართლზომიერად მიიჩნევს სიკეთის იმდენად დაზიანებას, რამდენიც არა მარტო არ უდრის გადარჩენილ სიკეთეს, არამედ საგრძნობლად ჩამორჩება მას. უკიდურესი აუცილებლობის აქტის გამოყენების მართლზომიერების მთავარი პრინციპია ნაკლები ზიანით მეტი სიკეთის გადარჩენა.

უკიდურესი აუცილებლობა და აუცილებელი მოგერიება სრულიად სხვადასხვა ცნებებია, მაგრამ არის მათ შორის მსგავსებაც და განსხვავებაც.

მსგავსება იმაშია, რომ ორივე იცავს სამართლებრივ სიკეთეს და ორივე, როგორც წესი, დაკავშირებულია იძულებასთან, ენების მიყენებასთან, მაგრამ განსხვავება მათ შორის მეტია.

1. აუცილებელი მოგერიება დაკავშირებულია მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასთან, უკიდურესი აუცილებლობა შეიძლება დაკავშირებული იყოს, როგორც დანაშაულთან, ასევე ბუნებრივ და სხვა მოვლენებთან.

2. აუცილებელი მოგერიების დროს ზიანი ადგება მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგოდ ხელმოყვას, როგორც წესი, თავდამსხმელს, ხოლო უკიდურესი აუცილებლობის დროს ზიანი ადგება პირს, რომელიც დანაშაულთან არ არის დაკავშირებული.

3. აუცილებელი მოგერიება მოქმედების შედეგით არ არის შეზღუდული, იგი შეიძლება დამთავრდეს სხვისი სიცოცხლის მართლზომიერი მოსპობით, უკიდურესი აუცილებლობისას ასეთი რამ აკრძალულია.

აუცილებელი მოგერიების სახით გამოყენებული ღონისძიება არ არის სავალდებულო რომ იყოს არაალტერნატიული, ხოლო უკიდურესი აუცილებლობის სახით გამოყენებული ღონისძიება ერთადერთი მართლზომიერი ღონისძიება უნდა იყოს.

5. აუცილებელი მოგერიება გამოიყენება მხოლოდ ადამიანის მიმართ, ხოლო უკიდურესი აუცილებლობა აგრეთვე ცხოველის მიმართაც.

6. აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობები კანონით ორად არის გაყოფილი. მათ შორის ამ პირობათა ერთი ჯგუფი, რომელსაც ითვალისწინებს სსკ 28-ე მუხლის 1-3 ნაწილები, მოიცავს მომგერიებლის მართლზომიერ მოქმედებას ნებისმიერი დანაშაულებრივი ხელმყოფის მიმართ, ხოლო ამავე მუხლის მე-4 ნაწილი ითვალისწინებს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას მომგერიებლის მიერ. ასეთ გადაცილებას კანონი უშვებს მხოლოდ თავდამსხმელის მიმართ და არა ყოველგვარი მართლსაწინააღმდეგო ხელმყოფის მიმართ. მართლზომიერების პირობების ასეთ დაყოფას უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევაში კანონი არ ითვალისწინებს.

მუხლი 31. მართლზომიერი რისკი

1. *მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნის მისაღწევად გამართლებული რისკის პირობებში დააზიანებს სამართლებრივ სიკეთეს.*

2. *რისკი გამართლებულია, თუ ეს მიზანი არ შეიძლება მიღწეულიყო რისკის გარეშე ქმედებით და თუ პირმა მიიღო ყველა ზომა სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების თავიდან ასაცილებლად.*

რისკი ფრანგული სიტყვაა და ქართულად ნიშნავს ალაღბედზე მოქმედებას, ბედის ცდას, სახიფათო მდგომარეობაში ჩადგომას, მაგრამ სსკ 31-ე მუხლი რისკის შინაარსს სისხლისსამართლებრივი კუთხით უფრო აზუსტებს, აკონკრეტებს, განსაზღვრავს მისი მართლზომიერების პირობებს. კერძოდ: 1) რისკი უნდა იყოს გაწეული საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნის მისაღწევად; 2) რისკის შედეგად სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება უნდა იყოს გამართლებული, ე.ი. რისკის გარეშე აღნიშნული მიზნის მიღწევა უნდა იყოს შეუძლებელი; 3) სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების

თავიდან ასაცილებლად რისკის გამწვევის მიერ მიღებული უნდა იყოს ყველა ზომა, რომლის მიღების შესაძლებლობაც მას ჰქონდა რისკის დაწყების მომენტიდან მის დამთავრებამდე, ე.ი. სიკეთის დაზიანებამდე.

მართლზომიერ რისკზე ან სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე მსჯელობაც არ იქნება სწორი, თუ გაწეული რისკის შედეგად სამართლებრივი სიკეთე არ იქნა დაზიანებული. ასეთ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი წესით რეაგირებისა და მსჯელობის საგანი არ იქნება სახეზე.

მართლზომიერი რისკი არის ისეთი გადაწყვეტილების მიღება და შესრულება, რომლის მიზანია დადებითი შედეგის მიღწევა, ე.ი. სიკეთის შექმნა, მაგრამ იგი მოიცავს ამ მიზნის მიუღწევლობასაც, როგორც წესი, რისკის გამწვევის ნებისაგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო. რისკი კანონიერად ჩაითვლება, თუკი ის მიზანი, რომელსაც ითვალისწინებდა რისკის გამწვევი, იყო საზოგადოებრივად სასარგებლო და იგი არ შეიძლებოდა მიღწეულიყო სხვა უფრო არასარისკო, ე.ი. უფრო საიმედო გზით. გარდა ამისა, რისკის მართლზომიერად შეფასებისათვის საჭიროა რისკის გამწვემა გამოიყენოს მის შესაძლებლობაში არსებული ყველა საშუალება რისკის გამართლებისათვის, ე.ი. კანონით დაცული სიკეთის მოსპობისა და დაზიანებისაგან გადარჩენისათვის.

მუხლი. 32. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება სხვა მართლზომიერი ქმედების დროს

მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს სხვა ისეთი გარემოების არსებობისას, რომელიც თუმცა ამ კოდექსში სახელდებით არ არის მოხსენიებული, მაგრამ სავსებით აკმაყოფილებს ამ ქმედების მართლზომიერების პირობებს.

ეს მუხლი მიუთითებს იმაზე, რომ სსკ მერვე თავში ჩამოთვლილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები ამომწურავად არ არის მოცემული. იგი დაუსრუ-

ლებელია და ადამიანის სასარგებლოდ კანონის ანალოგიის პრინციპით გამოყენების უფლებას მოგვაგონებს. კერძოდ, სსკ 28-31-ე მუხლებით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ, მართლზომიერ გარემოებად არის ცნობილი აუცილებელი მოგერიება, დამნაშაის შეპყრობა, უკიდურესი აუცილებლობა და მართლზომიერი რისკი. 32-ე მუხლით გათვალისწინებულია აგრეთვე სხვა ქმედება, რომელიც ჩამოთვლილთაგან არც ერთს არ წარმოადგენს და სს კოდექსში საერთოდ მოხსენიებული არ არის, მაგრამ მისი სისხლისსამართლებრივი შეფასება ჩამოთვლილ გარემოებათა ანალოგიურია, რის გამოც გამორიცხავს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას და იწვევს მისგან გათავისუფლებას. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საკითხი შეიძლება დადგეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც კონკრეტული პირის მიერ ჩადენილია სს კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ისეთ გარემოებაში, რომელიც 28-31-ე მუხლებით გათვალისწინებული გარემოებების ანალოგიურ იურიდიულ შეფასებას იმსახურებს და გამორიცხავს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, მიუხედავად იმისა, რომ ეს გარემოება თვითონ სისხლის სამართლის კოდექსში არ მოიხსენიება.

ამრიგად, სს კოდექსის მერვე თავში სახელდებით გათვალისწინებული 4 გარემოება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველია. ესენია: აუცილებელი მოგერიება (მუხ. 28. ნ.1-3); დამნაშაის შეპყრობა (მუხ. 29. ნ.1); უკიდურესი აუცილებლობა (მუხ. 30) და მართლზომიერი რისკი (მუხ. 31).

სსკ ამავე თავში ორი გარემოება სახელდებით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელია. ესენია: აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება (მუხ. 28. ნ.4) და დამნაშაის შეპყრობისათვის საჭირო ზომის გადაცილება (მუხ. 29-ე, ნ.2).

რაც შეეხება სხვა გარემოებათა მართლზომიერებას და ამით სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძვლად გამოყენების საკითხს, ამის შესახებ მსჯელობა გვაქვს ზემოთ.

ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებანი

იმისათვის, რომ ვიმსჯელოთ ბრალზე, მის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებებზე, აუცილებელია ვიცოდეთ, თუ რა არის ბრალი. კანონი ბრალის ცნებას არ იძლევა და არც ადრე მოქმედი სს კოდექსი იძლეოდა მას. სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში ამ საკითხზე ერთიანი, ცალსახად ჩამოყალიბებული აზრი არ არსებობს. ცალკეულ ავტორთა აზრები ამ საკითხზე განსხვავებულია. ამიტომ უნდა ვიმსჯელოთ ამ საკითხზე.

სისხლისსამართლებრივი გაგებით სსკ მეშვიდე მუხლიდან გამომდინარე ბრალი უშუალოდ დაკავშირებულია დანაშაულთან. იგი დანაშაულის აუცილებელი ელემენტია, ხოლო დანაშაულის მეშვეობით და მასთან ერთად სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია. სსკ მეცხრე და მეთექვსმეტე მუხლებიდან გამომდინარე დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნას განზრახ ან გაუფრთხილებლობით. განზრახვა და გაუფრთხილებლობა საკმაოდ საფუძვლიანად ბრალის ფორმებად არის მიჩნეული, როგორც საბჭოურ, ისე სხვა იურიდიულ ლიტერატურაში. ბრალის ეს ორივე ფორმა თავიანთ ორ-ორ სახეებად იყოფა. ბრალის ამ ფორმებსა და მათ სახეებს თავიანთი საკანონმდებლო შინაარსი გააჩნიათ. მაშასადამე, ბრალის მთლიანად განსაზღვრისათვის საჭირო საკანონმდებლო და მეცნიერული ბაზა არსებობს. გარდა ამისა, ცნობილია, რომ ბრალი ყოველთვის დაკავშირებულია ადამიანის ქცევის უარყოფით შეფასებასთან, მაგრამ გარკვეულია ისიც, რომ ბრალის შემადგენლობაში არ შედის არც ქცევა და არც მისი შეფასება. ზოგს ბრალი გასაკიცხ საქმიანობად მიაჩნია, ზოგს უპასუხისმგებლობად, ავტორებს პატივს ვცემ, მაგრამ ასეთ მოსაზრებებს ვერ ვეთანხმები. სსკ მე-9 და მე-10 მუხლებით მოცემული ბრალის ფორმების ცალკეული სახეების შინაარსიდან გამომდინარე, ჩემი აზრით, სისხლისსამართლებრივი თვალ-

საზრისით ბრალი არის დანაშაულის ჩამდენის ფსიქიკური დამოკიდებულება იმ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების მიმართ, რომელსაც იგი სწადის განზრახ ან გაუფრთხილებლობით და რომელიც განაპირობებს სისხლისსამართლებრივი ნორმით დაცული ობიექტის მოსპობას ან დაზიანებას, ანდა მოსპობის ან დაზიანების საფრთხეს უქმნის მას, ან შეიძლება შეუქმნას.

ბრალის ასეთი განმარტება სისხლის სამართალში მისაღებია მისი ორივე ფორმისათვის, დანაშაულის როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენის შემთხვევაში დანაშაულის ჩამდენის დამოკიდებულება მისი ქმედების მიმართ ერთნაირია. მას გაცნობიერებული აქვს მისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და პირდაპირი განზრახვით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში სურს ასეთი შედეგის დადგომა ან ითვალისწინებს მისი დადგომის გარდუვალობას. არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ქმედების მიმართ დამოკიდებულება იგივეა. განსხვავებაა დამოკიდებულებაში შედეგის მიმართ. ამ შემთხვევაში არ არის მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის სურვილი, მაგრამ ადგილი აქვს შეგნებულად მის დაშვებას ან მისი დადგომისადმი გულგრილ დამოკიდებულებას. დანაშაულის გაუფრთხილებლობით ჩადენის შემთხვევაში მისი ჩამდენის დამოკიდებულება ბრალის სახეების მიხედვით ქმედებისა და მისი შედეგის მიმართ ერთიმეორისაგან განსხვავებული, ერთიმეორის საპირისპიროა. თვითიმედოვნებით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მის ჩამდენს გაცნობიერებული აქვს მისი ქმედების მართლწინააღმდეგობაც და ასეთივე შედეგის დადგომის შესაძლებლობაც, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებს, რომ შედეგს თავიდან აიცილებს. დაუდევრობით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მის ჩამდენს არ აქვს გაცნობიერებული თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა და ასეთივე შედეგის დადგომის შესაძლებლობა, მაგრამ ვალდებულია და შეუძლია გაითვალისწინოს ასეთი რამ.

როგორც ზემოთ თქმულიდან და სსკ მე-9, მე-10 მუხ-

ლებიდან ჩანს, ქმედებისა და მისი შედეგის მიმართ დანაშაულის ჩამდენის დამოკიდებულების შეცვლის შესაბამისად იცვლება ბრალის კანონით გათვალისწინებული ფორმები და სახეები. ეს კი საფუძველს იძლევა დავასკენათ, რომ დანაშაულის ჩამდენის დამოკიდებულება მისი ქმედებისა და შედეგის მიმართ განსაზღვრავს ბრალის შინაარსს სისხლის სამართალში. სამართლის სხვა დარგში, სხვა მეცნიერებაში, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ბრალის შინაარსი შეიძლება განსხვავებული იყოს და იმ სფეროში, რომელშიაც ბრალის განსხვავებული ცნება გამოიყენება, სწორიც იყოს, რადგანაც ბრალი შეფასებითია და სხვადასხვა კუთხით მიდგომისას სხვადასხვა შედეგს იძლევა. მაგალითად, პეტრიაშვილს უნდა მოეკლა გიქორაშვილი, რომელსაც ესროლა და სასიკედილოდ დაჭრა. ეგონა, რომ იგი მოკვდა, მიატოვა და წავიდა. უმაღლ შემთხვევის აღგილას აღმოჩნდა გიქორაშვილის მეგობარი, რომელმაც სასწრაფოდ მიიყვანა იგი საავადმყოფოში, სადაც ქირურგმა სასწრაფოდ მაღალკვალიფიციურ დონეზე გაუკეთა მას ოპერაცია და იგი სიკედილს გადაარჩინა. გიქორაშვილის მეგობრისა და ქირურგის მოქმედება აღნიშნულ შემთხვევაში კანონის, საზოგადოებისა და განსაკუთრებით გიქორაშვილის ნათესავების მხრიდან დიდ დადებით შეფასებას იმსახურებს და მათი პოზიციიდან გამომდინარე, გიქორაშვილის მეგობრისა და ქირურგის მიმართ ყოველგვარ ბრალზე საუბარი გამორიცხებულია, მიუხედავად იმისა, რომ მათი მოქმედება პეტრიაშვილის ინტერესების საწინააღმდეგოდ იყო მიმართული. პეტრიაშვილის პოზიციიდან გამომდინარე, ეს უაღრესად დასაფასებელი საქციელი უარყოფით შეფასებას იმსახურებს და მისი პოზიციიდან გამომდინარე, გიქორაშვილის მეგობარსა და ქირურგს ბრალი მიუძღვით პეტრიაშვილის წინაშე გიქორაშვილის გადარჩენაში. ანალოგიური მაგალითები არაიშვიათია.

აქედან გამომდინარე, ბრალის, მისი ფორმებისა და სახეების დადგენისას უნდა იქნეს მიღებული მხედველობაში ანალოგიური გარემოებები, მაგრამ საკითხი უნდა გადაწყდეს კანონის მოთხოვნებიდან გამომდინარე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 თავი ბრალის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებებად აცხადებს: შეურაცხაობას ასაკის გამო; შეურაცხაობას ფსიქიკური დაავადების გამო; შეზღუდულ შერაცხადობას; შეცდომასა და ბრძანების ან განკარგულების შესრულებას (მუხლ 33-37). სსკ იგივე თავი (მუხ. 38-ე) ითვალისწინებს აგრეთვე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლებას სხვა არაბრალეული ქმედების დროს.

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული, ე.ი. სს კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. ამავე კოდექსის მე-9 და მე-10 მუხლების თანახმად დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას განზრახ ან გაუფრთხილებლობით. ბრალის სხვა ფორმას კანონი არ ითვალისწინებს. ქმედება, რომელიც სს კოდექსით არ არის გათვალისწინებული, დანაშაულს არ წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, ბრალის გამომრიცხავი გარემოება ისეთი გარემოებაა, რომელიც ვერ თავსდება ვერც განზრახვაში და ვერც გაუფრთხილებლობაში, მიუხედავად იმისა, რომ სს კოდექსით გათვალისწინებულია და დანაშაულს წარმოადგენს იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი ჩადენილია არა იმ გარემოებაში, რომელიც გამომრიცხავს მართლწინააღმდეგობასა და ბრალს. მაგალითად, სხვისი სიცოცხლის მოსპობა დანაშაულია და იგი, როგორც დანაშაული, გათვალისწინებულია მკვლელობის სახით. მაგრამ სხვისი სიცოცხლის მოსპობა, ჩადენილი აუცილებელი მოგერიების შედეგად, არამარტო არ არის დანაშაული, არამედ ზოგჯერ სასარგებლო ქმედებადაც შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც მართლზომიერი ქმედება. იგი არ არის დანაშაული, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოება. მკვლელობა 12 წლის ასაკს მიუღწეველ პირს რომ ჩაედინა, სახეზე იქნებოდა საზოგადოებრივად საშიში მოქმედება, რომელიც დანაშაულად ვერ შეფასდებოდა ბრალის არარსებობის გამო. იგი დანაშაული იქნებოდა მხოლოდ მაშინ, თუკი იგი მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხავი გარემოების არარსებობისას ჩაიდინა შერაცხადმა პირმა.

მუხლი 33. შეურაცხაობა ასაკის გამო

ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება არ შეურაცხება ბრალად იმას, ვისაც ამ ქმედების ჩადენამდე არ შესრულებია თოთხმეტი წელი, ხოლო ამ კოდექსის 108-ე, 109-ე, 117-ე, 137-ე, 178-ე (გარდა პირველი ნაწილისა), 179-ე და 238'-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე მართლსაწინააღმდეგო ქმედება – იმას, ვისაც ამ ქმედების ჩადენამდე არ შესრულებია 12 წელი.

პირი, რომელიც ფსიქიკურად დაავადებული არ არის, შეურაცხადია 14 წლის ასაკს მიღწევის მომენტიდან, დაბადების დღის მე-14 წლის 24-ე საათიდან, ე.ი. მე-15 წლის პირველი დღის პირველი საათის პირველი წამიდან. თუ ბავშვი დაბადებულია 29 თებერვალს და მე-14 წელს თებერვალი 28 რიცხვით მთავრდება, იგი 14 წლის ასაკს მიღწეულად ითვლება დაბადებიდან მე-14 წლის 28 თებერვლის 24 საათიდან, ე.ი. პირველი მარტის პირველი საათის პირველი წამიდან. რაც შეეხება ამ მუხლში ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩამდენ პირებს, ისინი შეურაცხადად ითვლებიან 12 წლის ასაკს მიღწევის მომენტიდან. ამ ასაკის გაანგარიშება ხდება ისე, როგორც 14 წლის ასაკს მიღწევისა. თუ 12 წლის ასაკში ჩადენილ დანაშაულთა სტატისტიკა ამის საფუძველს იძლევა, ამ ასაკიდან სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესება დასაშვებია. ამერიკაში შტატების მიხედვით ეს ასაკი 7-9 წელია, აზიის ქვეყნებში 9 წელია. საქართველოს 1928 წლის სს კოდექსის მე-11' მუხლიც 12 წლის ასაკიდან ითვალისწინებდა სს პასუხისმგებლობას. მაგრამ სსრკ მოკავშირე რესპუბლიკების 1960-იანი წლების სს კოდექსებში, ეს ასაკი აწეულ იქნა 14 და 16 წლამდე, რაც არ შეცვლილა დსთ ქვეყნებში. მაგალითად, ჩეხთან ამჟამად მოქმედი 12-14 წლის ასაკის ნაცვლად რუსეთში, აზერბაიჯანში მოქმედებს 14-16 წლის ასაკი. გამოდის, რომ საქართველოში ბავშვები უფრო კრიმინალურ პირობებში იზრდებიან, ვიდრე მეზობელ ქვეყნებში? ეს ნაკლებად დასაჯერებლად მიმაჩნია.

მუხლი 34. შეურაცხაობა ფსიქიკური დაავადების გამო

1. ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება არ შეურაცხება ბრალად იმას, ვისაც ამ

ქმედების ჩადენის დროს ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობის, ფსიქიკის დროებითი აშლილობის, ჭკუასუსტობის ან სხვა ფსიქიკური დაავადების გამო არ შეეძლო გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი ან მართლწინააღმდეგობა ანდა ეხელმძღვანელა მისთვის.

2. ამოღებულია.

3. თუ დანაშაული შერაცხადმა პირმა ჩაიდინა, მაგრამ იგი ფსიქიკურად დაავადდა განაჩენის გამოტანამდე, რის გამოც არ შეუძლია ანგარიში გაუწიოს თავს ან უხელმძღვანელოს მას, პირი სასამართლოს მიერ შეფარდებულ სასჯელს გამოჟანმრთელებამდე მოიხდის შესაბამის სამედიცინო (სამკურნალო) დაწესებულებაში.

(საქართველოს 2005 წლის 16 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2005 წ., №55, მუხ. 367)

2007 წლის 3 მაისის კანონი. №28, 278.

ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად ფსიქიკური დაავადების გამო შეურაცხადად ითვლება ნებისმიერი პირი 14 წლის ასაკიდან, რომელსაც სს კოდექსით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენის დროს ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობის, ფსიქიკის დროებითი აშლილობის, ჭკუასუსტობის ან სხვა ფსიქიკური დაავადების გამო არ შეეძლო გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი (კანონით დაცული ობიექტებისათვის ზიანის მიყენება) ან მართლწინააღმდეგობა (კანონით აკრძალვა) ანდა შეეძლო ფაქტობრივი გარემოებისა და მისი მართლწინააღმდეგობის გაცნობიერება, მაგრამ არ შეეძლო ეხელმძღვანელა თავისი ქმედებისათვის. ამ მდგომარეობაში თუ იქნება 14 წლის ასაკს მიუღწეველი, ის ორმაგად შეურაცხადი იქნება, თუმცა ორმაგად შეურაცხადობას მნიშვნელობა არა აქვს, რადგანაც შეურაცხადობის ერთი სახეც საკმარისია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამოსარიცხავად. რაც შეეხება ამ სსკ 33-ე მუხლში, ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩამდენთ, მათ მიმართ ეს ნორმა მოქმედებს 12 წლის ასაკიდან.

თანახმად სსკ 34-ე მუხლში 2007 წლის 3 ივლისის კანონით შეტანილი ცვლილებისა, შერაცხად მდგომარეობაში დანაშაულის ჩამდენი თუ განაჩენის გამოტანამდე ფსიქიკურად დაავადების გამო შეურაცხადი გახდა, მან სასჯელი

გამოჯანმრთელებამდე უნდა მოიხადოს შესაბამის სამედიცინო, სამკურნალო დაწესებულებაში, ე.ი. სასამართლომ შეურაცხადი პირის მიმართ უნდა გამოიტანოს გამამტყუნებელი განაჩენი და მის მიმართ გამოიყენოს სისხლისსამართლებრივი სასჯელი. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსკ 34-ე და 53-ე მუხლებიდან. სასჯელის დანიშვნა ხდება სსკ 499-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად. მაგრამ, ჩემი აზრით, ეს ორივე ნორმა (სსკ 34-ე და სსკ 499 მუხლები) დასახვეწია. სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებები, რომლებიც გამოიყენებოდა ამ სიახლემდე, ყოველნაირად ჯობდა შეურაცხადი პირის მიმართ სასჯელის გამოყენებას, მაგრამ ამ ღონისძიებათა შეცვლის დასაბუთების შემთხვევაში ის იძულებითი მკურნალობის შესაბამისი სახით შეიძლება და შეცვლილიყო გამოჯანმრთელებამდე და არაუმეტეს ჩადენილი დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებული სასჯელის – თავისუფლების აღკვეთის ვადისა. სასჯელის გამოყენება შესაძლებლად უნდა ყოფილიყო მიზნეული გამოჯანმრთელების შემთხვევაში. სსკ 181-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად პროკურორის შუამდგომლობებით მოსამართლის ბრძანების საფუძველზე სამედიცინო დაწესებულებაში ყოფნის დრო ბრალდებულს პატიმრობის ვადაში ეთვლება. ამიტომ ეს ღონისძიება უთანაბრდება თავისუფლების აღკვეთას. აქედან გამომდინარე, სამედიცინო (სამკურნალო) დაწესებულებაში შეურაცხად ბრალდებულს შეუძლია მოიხადოს მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთა. ასეთია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 34-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნა. მაგრამ გასათვალისწინებელია ის, რომ ადამიანი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ავად გახდა და შეურაცხად მდგომარეობაში აღმოჩნდა, არ შეიძლება დაისაჯოს და მითუმეტეს, მიესაჯოს სასჯელის მხოლოდ ერთი და ისიც მკაცრი სახე – თავისუფლების აღკვეთა. შეიძლება მის მიერ ჩადენილი დანაშაული ამ სასჯელს საერთოდ არ ითვალისწინებს, ან ითვალისწინებს სხვა სახის სასჯელებთან ალტერნატივის სახით, მაგრამ კონკრეტული ვითარებიდან გამომდინარე, გათვალისწინებული სასჯელებიდან უფრო სხვა სასჯელს იმსახურებს დანაშაულის ჩამდენი, ვიდრე თავისუფლების აღკვეთას. გარდა

ამისა, მხედველობაშია მისაღები ისიც, რომ დაავადების გამო მსუბუქი სასჯელის მკაცრზე შეცვლა არ შეიძლება. ასეთი კანონი არც უნდა გექონდეს და არც გვაქვს. მაგრამ განსახილველ შემთხვევაში სხვა წინააღმდეგობასაც ვაწყდებით. კერძოდ, სსსკ 29-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ პუნქტის თანახმად, თუ ბრალდებული მძიმე ავადმყოფობით დაავადდა, და ეს დადასტურებულია სახელმწიფო სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნით, მის მიმართ დაუყოვნებლივ ამ ფაქტის დადგენიდან გამოჯანმრთელებამდე, სისხლისსამართლებრივი დევნა უნდა იქნეს შეჩერებული.

ამის საწინააღმდეგოდ სსკ 34 მუხლის მე-3 ნაწილი მოითხოვს: „თუ დანაშაული შერაცხადმა პირმა ჩაიდინა, მაგრამ იგი ფსიქიკურად დაავადდა განაჩენის გამოტანამდე, რის გამოც არ შეუძლია ანგარიში გაუწიოს თავს ან უხელმძღვანელოს მას, პირი სასამართლოს მიერ შეფარდებულ სასჯელს გამოჯანმრთელებამდე მოიხდის შესაბამის სამედიცინო (სამკურნალო) დაწესებულებაში“, ე.ი. გამოდის, რომ სასამართლომ შეურაცხადს უნდა მიუსაჯოს და უნდა გაგზავნოს იგი სამედიცინო (სამკურნალო) დაწესებულებაში, რაც ფსიქიატრიულ საავადმყოფოს გულისხმობს, რადგანაც შეურაცხადების სამკურნალო დაწესებულება სხვა არ გაგაჩნია.

კონკრეტულად რომ ვთქვათ, ფსიქიკური დაავადება სისხლისსამართლებრივი დევნისა და სისხლის სამართლის საქმის წარმოების შეჩერების უდავო საფუძველია, ხოლო სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის ვადის გასვლამდე გამოჯანმრთელება კი აღნიშნული დევნისა და საქმის წარმოების განახლების საფუძველი. თუ პირი გამოჯანმრთელდა, პროცესი ჩვეულებრივ უნდა წარიმართოს და სამედიცინო (სამკურნალო) დაწესებულებაში სასჯელის მოხდის საჭიროება არ იქნება. თუ არ გამოჯანმრთელდა, დევნისა და საქმის წარმოების განახლების საფუძველი არ იქნება (სსკ 34-ე სსსკ 29-ე, 394 და 451-ე მუხლები). არ ჩანს, თუ როდის უნდა გამოუტანოს განაჩენი შეურაცხად პირს სასამართლომ, დევნის შეჩერების პერიოდში, თუ მის შემდეგ,

როდესაც უკვე პირი გამოჯანმრთელდა და სსკ 34-ე, მუხლის მე-3 ნაწილის გამოყენების საფუძველმა დაკარგა მნიშვნელობა. არ ჩანს დანაშაულის ჩადენიდან განაჩენის გამოტანამდე შეურაცხადობამდე მისულს როდის უნდა შეუფარდოს სასჯელი სასამართლომ. ამ საკითხების მოგვარება შეიძლება მხოლოდ საკანონმდებლო გადაწყვეტილებით. მაგრამ მიგვაჩნია, რომ შეურაცხადისათვის სასჯელის შეფარდება, მისი სამედიცინო (სამკურნალო) დაწესებულებაში მოხდა, ამით სამკურნალო დაწესებულებებისათვის სასჯელაღსრულებით დაწესებულების მოვალეობის დაკისრება არანაირად გამართული გადაწყვეტილება არ არის. ჯობია, შეურაცხადი, რომელმაც ადრე შერაცხადობის მდგომარეობაში დანაშაული ჩაიდინა, გაიგზავნოს იძულებით სამკურნალოდ გამოჯანმრთელებამდე, მაგრამ არა უმეტეს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთის ვადისა ან უფრო ნაკლები დროით, ხოლო ამ ვადის გასვლის შემდეგ, ასევე იმათ მიმართ, რომელთა მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის კანონი თავისუფლების აღკვეთას არ ითვალისწინებს, მკურნალობის, პასუხისმგებლობისა და მისგან გათავისუფლების საკითხი უნდა გადაწყდეს მოქმედი კანონების მოთხოვნათა შესაბამისად, თავისუფლების აღკვეთისა და იძულებითი მკურნალობის ზომების გამოყენების გარეშე.

თუ შეურაცხადობის მდგომარეობაშია პირი, რომელსაც შერაცხადობის მდგომარეობაში აქვს ჩადენილი ისეთი დანაშაული, რომლისთვისაც სხვადასხვა სახის სასჯელია თავისუფლების აღკვეთასთან ერთად გათვალისწინებული და განაჩენი ჯერ გამოტანილი არ არის, საპროცესო კანონმდებლობით სასამართლოს უნდა ეკისრებოდეს საქმის განხილვა მხოლოდ იმის განსასაზღვრად, საჭიროა თუ არა აღნიშნული პირის მიმართ იძულებითი მკურნალობა. თუ ასეთი საჭირო არ არის, მკურნალობა უნდა ჩატარდეს საერთო წესით, იძულებითი ღონისძიების გარეშე. თუ იძულებით მკურნალობას სასამართლო საჭიროდ მიიჩნევს, ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გატარებული დრო არსებუ-

ლი წესის მიხედვით სასჯელის მოხდაში უნდა ჩაითვალოს, თუ პირი გამოჯანმრთელდა და განაწენი იქნა გამოტანილი, თუ არადა, კანონის მოთხოვნის შესაბამისად სისხლისსამართლებრივი დევნა და სისხლის სამართლის საქმის წარმოება უნდა შეწყდეს. ჩემი აზრით, ასეთი დასკვნა სწორია იმ კანონებიდან გამომდინარე, რომლებთან შესაბამისობაში არ არის მოყვანილი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 34 მუხლში 2007 წლის 3 ივლისის კანონით შეტანილი ცვლილება.

მუხლი 35. შეზღუდული შერაცხაობა

1. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან არ თავისუფლდება სრულწლოვანი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის დროს იმყოფებოდა შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობაში, ესე იგი ფსიქიკური დაავადების გამო არ შეეძლო სრულად გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი ან მართლწინააღმდეგობა ანდა ეხელმძღვანელა მისთვის.

2. შეზღუდულ შერაცხადობას სასამართლო ითვალისწინებს სასჯელის დანიშვნის დროს.

3. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან შეიძლება გათავისუფლდეს არასრულწლოვანი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის დროს იმყოფებოდა შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობაში.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ.45; საქართველოს 2000 წლის 30 მაისის კანონი №333 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №20, მუხ.51)

(2007 წ. 3 ივლისის კანონი. №5181.)

სსკ ცნობს შეზღუდულ შერაცხადობასაც, რომელსაც სსრკ-ში მოქმედი კოდექსები არ ცნობდნენ, ხოლო ევროპის სოციალისტური ქვეყნების სს კოდექსებით იყო გათვალისწინებული.

თანახმად საქართველოს მოქმედი სსკ 35-ე მუხლისა, შეზღუდული შერაცხადობის პირის მიმართ სისხლის სამარ-

თლის პასუხისმგებლობა დაწესებულია, როგორც წესი, 18 წლის ასკიდან. 18 წლის ასაკს მიუღწეველი შეზღუდული შერაცხადობის პირი სასამართლოს შეუძლია გაათავისუფლოს სს პასუხისმგებლობისაგან. შეზღუდული შერაცხადობა ადამიანის ისეთი მდგომარეობაა, როგორშიც იგი ფსიქიკურად დაავადების გამო სრულყოფილად ვერ ხელმძღვანელობს და ვერც ანგარიშს უწევს თავის მოქმედებას, მაგრამ შეურაცხადზე გაცილებით უკეთეს მდგომარეობაშია. მიუხედავად ამისა, იგი სრულად ვერ აცნობიერებს თავისი ქმედების ფაქტობრივ ხასიათსა და მართლწინააღმდეგობას. იგი სრულყოფილად ვერ ხელმძღვანელობს, აგრეთვე, თავის მოქმედებას.

სრულწლოვანის გაათავისუფლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან შეზღუდული შერაცხადობის მოტივით არ დაიშვება.

ფსიქიკური დაავადების გამო შეურაცხადად ითვლება ის, ვისაც ქმედების ჩადენის დროს ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობის, ფსიქიკური მდგომარეობის დროებითი აშლილობის, ჭკუასუსტობის ან სხვა ფსიქიკური დაავადების გამო არ შეეძლო გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა ან შეეძლო გაეცნობიერებინა, მაგრამ არ ჰქონდა უნარი ემოქმედა სხვაგვარად, ე.ი. ისე, როგორც საჭირო იყო იმისათვის, რომ არ დამდგარიყო მართლსაწინააღმდეგო შედეგი.

თანახმად სსკ 34-ე მუხლისა, არ შეიძლება ბრალად შეერაცხოს პირს ამავე კოდექსით გათვალისწინებული არც ერთი ქმედება, თუკი ის ფსიქიკური ავადმყოფობის გამო შეურაცხადია.

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 34-ე და 35-ე მუხლებში 2007 წლის 3 ივლისის კანონით შეტანილმა ცვლილებამ დააწესა შეურაცხადი პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ამ უკანასკნელის მიერ შერაცხადობის დროს ჩადენილი დანაშაულისათვის.

მუხლი 36. შეცდომა

1. ის, ვინც არ იცის, რომ ქმედება, რომელსაც სწადის, აკრძალულია, არ დაისჯება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა შეცდომა მისატყევებელია.

2. შეცდომა მისატყევებელია, თუ შექმნილ ვითარებაში პირმა არ იცოდა და არც შეიძლებოდა სცოდნოდა, რომ სწადიოდა აკრძალულ ქმედებას.

3. როცა შეცდომა მისატყევებელი არ არის, პირს შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის, თუ ამ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა ისჯება ამ კოდექსით.

შეცდომა არის სურვილის საწინააღმდეგო შედეგის მიღება მსურველის (შემცდარის) ნებისაგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო. სსკ 36-ე მუხლი შეცდომას ყოფს ორ სახედ. შეცდომა, რომელიც მისატყევებელია და შეცდომა, რომელიც მისატყევებელი არ არის. თანახმად ამ მუხლის პირველი ნაწილისა, არ დაისჯება ის, ვინც დაუშვა მისატყევებელი შეცდომა. ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად შეცდომა მისატყევებელია, თუ შექმნილ ვითარებაში პირმა (შეცდომის დამშეგებმა) არ იცოდა, არც შეიძლებოდა სცოდნოდა, რომ სწადიოდა აკრძალულ ქმედებას. კანონში მითითებაა პირზე, რომელმაც არ იცოდა, არც იყო ვალდებული რომ სცოდნოდა და ვალდებულიც რომ ყოფილიყო იმ ვითარებაში, რომელშიაც შეცდომა დაუშვა, არ შეეძლო გაეცნობიერებინა, რომ სწადიოდა აკრძალულ ქმედებას, მაგ. პირმა იყიდა და სახლში მიიტანა შამპანური, რომელიც ინახებოდა ახალ წლამდე. ახალ წელს შამპანურის მომტანი სხვაგან დარჩა, ხოლო ოჯახის წევრებმა და სტუმრებმა იგი დალიეს. ყველა, ვინც დალია, მოიწამლა. მათ შორის ერთი მოკვდა. დანარჩენი გადარჩნენ. მართალია, მოწამლული შამპანურის დაღეევამ გამოიწვია აღნიშნული მძიმე შედეგი, მაგრამ თუ შამპანურის მყიდველმა არ იცოდა, რომ იგი მოწამლულ შამპანურს ყიდულობდა, ამის შესახებ არავითარი ინფორმაცია არ გააჩნდა და არ შეეძლო სცოდნოდა, რომ საწამლავს ყიდულობდა შამპანურის სახით, მისი მოქმედება უნდა შეფასდეს, როგორც მისატყევებელი შეცდომა.

სსკ 36-ე მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, როცა შეცდომა მისატყევებელი არ არის, პირს შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის, თუ ამ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა დასჯადია. მაგალითად, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება გაუფრთხილებლობით არ ისჯება სისხლისსამართლებრივად. ამიტომ არამისატყევებელი შეცდომის შედეგად ვინმე თუ მსუბუქად დაზიანდა, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საკითხი არ დადგება.

შეცდომით განზრახი დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობა გამორიცხულია.

მუხლი 37. ბრძანების ან განკარგულების შესრულება

1. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება იმას, ვინც სავალდებულო ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისას დააზიანა სამართლებრივი სიკეთე. ასეთი ზიანისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმას, ვინც მართლსაწინააღმდეგო ბრძანება ან განკარგულება გასცა.

2. წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისათვის პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება საერთო წესით, თუ არ არსებობს ბრალის გამომრიცხველი სხვა გარემოება.

თანახმად სსკ 37-ე მუხლის პირველი ნაწილისა, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება იმას, ვინც სავალდებულო ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისას დააზიანა სამართლებრივი სიკეთე. ასეთი ზიანისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმას, ვინც მართლსაწინააღმდეგო ბრძანება ან განკარგულება გასცა.

იმისათვის, რომ ბრძანების ან განკარგულების შესრულება სავალდებულოდ ჩაითვალოს, აუცილებელია მინიმუმ 4 პირობის არსებობა.

1) ბრძანება ან განკარგულება გაცემული უნდა იყოს იმ პირის მიერ, რომელსაც ასეთის გაცემის უფლება აქვს.

2) ბრძანება ან განკარგულება უნდა იყოს გაცემული პირდაპირ კონკრეტულ პირზე, ე.ი. უშუალო შემსრულებელზე.

3) შემსრულებელს სამართლებრივად უნდა ეკისრებოდეს იმ ბრძანების ან განკარგულების შესრულება, რომელმაც შემდგომ შესრულების შედეგად სამართლებრივი სიკეთე დააწიანა ან მოსპო.

4) ბრძანების ან განკარგულების შემსრულებლისათვის არ უნდა იყოს ცნობილი, რომ ბრძანება ან განკარგულება არაკანონიერი იყო და შესრულებას არ ექვემდებარებოდა.

იმისათვის, რომ უკანონო ბრძანების ან განკარგულების გამცემმა აგოს პასუხი ამ ქმედებისათვის, აუცილებელია:

1) ბრძანება ან განკარგულება გაცემული იყოს იმის მიერ, ვისაც უფლება ჰქონდა;

2) ბრძანება ან განკარგულება უნდა იყოს გაცემული იმ პირზე, ვისაც სამართლებრივად ევალება მისი შესრულება;

3) ბრძანება ან განკარგულება უნდა იყოს მართლსაწინააღმდეგო;

4) ბრძანება ან განკარგულება უნდა იყოს გაცემული განსრახ;

5) ბრძანება ან განკარგულება უნდა იყოს საზიანო და შესრულებადი.

თუ ბრძანება ან განკარგულება საზიანო არ არის ან მისი შესრულება შეუძლებელია, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საკითხი, როგორც წესი, არ უნდა დადგეს. მაგ. მეთაურმა გასცა ბრძანება იმ მარშრუტზე და იმ დროს თვითმფრინავის ჩამოგდების შესახებ, რომელ მარშრუტზეც თვითმფრინავი იმ დროს საერთოდ არ მოძრაობდა. ან სხვა მაგალითი: მოსამართლემ უსაფუძვლოდ გასცა ბრძანება იმ ბრალდებულის პატიმრობიდან გათავისუფლების შესახებ, რომელიც დაკავებული ან დაპატიმრებული არ იყო.

სსკ 37-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისათვის პირს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება საერთო წესით. ეს განსრახ იმ დანაშაულის ჩადენაა, რომელსაც მიზნად ისახავდა მართლსაწინააღმდეგო ბრძანების ან განკარგულების გამცემი, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა არსებობს ბრალის გამომრიცხავი სხვა გარემოება (სსკ 33-38 მუხ).

მუხლი 38. სისხლისსამართლებრივი პასუხის-
მგებლობისაგან გათავისუფლება სხვა არაბრალეული
ქმედების დროს

*ბრალეულად არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით
გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს სხვა ისეთი გარე-
მოების არსებობისას, რომელიც თუმცა ამ კოდექსში სახელ-
დებით არ არის მოხსენიებული, მაგრამ სავსებით აკმაყოფი-
ლებს ამ ქმედების არაბრალეულობის პირობებს.*

თანახმად სსკ 38-ე მუხლისა, ბრალეულად არ მოქმედებს
ის, ვინც სს კოდექსით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს
სხვა ისეთი გარემოების არსებობისას, რომელიც სს კოდექსში
სახელდებით არ არის მოხსენიებული, მაგრამ სავსებით
აკმაყოფილებს ამ ქმედების არაბრალეულობის პირობებს.
ამ მუხლში მხედველობაშია ისეთი არაბრალეული ქმედება,
რომელიც სსკ IX თავში და, საერთოდ, ამ კოდექსში
მოხსენიებული არ არის, ე.ი. არ არის შეურაცხადობა,
შეზღუდული შერაცხადობა, შეცდომა, ბრძანების ან
განკარგულების შესრულება, იგი არის ამათ გარდა სხვა
ისეთი ქმედება, რომელიც ანალოგიურად ზემოთ
ჩამოთვლილი გარემოებებისა, გამორიცხავს ქმედების ბრა-
ლეულობას. თუმცა ძნელი წარმოსადგენია ქმედება, რომე-
ლიც არცერთ ზემოთ ჩამოთვლილ გარემოებას, მათ შორის
შეცდომას არ მიეკუთვნებოდეს და ბრალის გამომრიცხავ
გარემოებად ითვლებოდეს, მაგრამ რადგანაც კანონი ასეთს
ითვალისწინებს, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ასეთის არსებო-
ბის შესაძლებლობა არის.

სსკ IX თავში სახელდებით გათვალისწინებულია სულ
ხუთი ბრალის გამომრიცხავი გარემოება; ესენია: შეურაცხა-
დობა ასაკის გამო (მუხ. 33-ე); შეურაცხადობა ფსიქიკური
დაავადების გამო (მუხ. 34-ე); მისატყვევებელი შეცდომა (მუხ.
36-ე ნ.მე-2); ბრძანების ან განკარგულების შესრულება (მუხლ
37-ე ნ. პირველი).

ამავე თავში გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობის
შემამსუბუქებელი ორი გარემოება. ესენია: შეზღუდული
შერაცხადობა (მუხ. 35-ე) და შეცდომა, რომელიც მისატყვე-
ვებელი არ არის (მუხ. 36-ე ნ. მე-3).

თუმცა სსკ მე-9 თავის დასახელებას (ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებანი) არ შეესაბამება, მაგრამ სსკ ამავე თავში მოთავსებული 37-ე მუხლის მე-2 ნაწილი იძლევა აგრეთვე საერთოდ ცნობილ განმარტებას იმის შესახებ, რომ წინასწარი შეცნობით მართლსაწინააღმდეგო ბრძანების ან განკარგულების შემსრულებელი ისჯება ჩვეულებრივი წესით.

პარი მესამე

სასჯელი

თ ა ვ ი X

სასჯელის მიზნები და სახეები

სისხლისსამართლებრივი სასჯელი არის სს კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით, გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენის მიმართ გამოსაყენებელი იძულებითი, სახელმწიფოებრივი, სისხლისსამართლებრივი ღონისძიება, რომელიც გამოიყენება დამნაშაის მიმართ, მხოლოდ სასამართლოს მიერ, მხოლოდ გამამტყუნებელი განაჩენით. იგი გამოიყენება სსკ კერძო ნაწილის ნორმით გათვალისწინებულ ფარგლებში, ბრალის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებათა მხედველ-ბაში მიღებით. სასჯელი წარმოადგენს დამნაშაის დასჯის, მისი გამოსწორების და სხვა ახალი დანაშაულის თავიდან აცილების საშუალებას. მას აქვს ინდივიდუალური და 'ზოგადი პრევენციის (პროფილაქტიკის) მნიშვნელობა. სასჯელის მიზანი გათვალისწინებულია სსკ 39-ე მუხლით, ხოლო სასჯელის სახეები – 40-52 მუხლებით. მე-40 მუხლი იძლევა სულ 10 სახის სასჯელის ჩამონათვალს. სსკ 82-ე მუხლი არასრულწლოვანთა მიმართ ითვალისწინებს სასჯელის ექვს სახეს, ხოლო სსკ 107^ა მუხლით იურიდიულ პირთა მიმართ გათვალისწინებულია სულ ოთხი სახის სასჯელი.

მუხლი 39. სასჯელის მიზანი

1. სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშაის რესოციალიზაცია.

2. სასჯელის მიზანი ხორციელდება მსჯავრდებულსა და სხვა პირზე ზემოქმედებით, რათა ისინი განიმსჭვალონ მართლწესრიგის დაცვისა და კანონის წინაშე პასუხისმგებლობის გრძნობით. მსჯავრდებულზე ასეთი ზემოქმედების ფორმები და საშუალებები გათვალისწინებულია საქართველოს სასჯელაღსრულების კანონმდებლობით.

3. სასჯელის მიზანი არ არის ადამიანის ფიზიკური ტანჯვა ან მისი ღირსების დამცირება.

ამ მუხლის პირველი ნაწილი ასახელებს სასჯელის სამ მიზანს. სამართლიანობის აღდგენას, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას და დამნაშაის რესოციალიზაციას.

სამართლიანობის აღდგენა გულისხმობს დარღვეულ უფლებათა აღდგენას, დაზარალებულისათვის მიყენებული ზარალის ანაზღაურებას და დამნაშაის კანონის ფარგლებში სამართლიანად დასჯას. მოსაზრება იმის შესახებ, რომ დასჯა თითქოს არ არის სს კოდექსის მიზანი, არასწორია. სს კოდექსში გათვალისწინებული ყველა დანაშაული სასჯელს ითვალისწინებს. სასჯელისაგან დასჯის მიზნის გამორიცხვა სს კოდექსის ამოცანებიდან და სასჯელის მიზნებიდან გამომდინარე, არასწორია. სს კოდექსის 39-ე მუხლით გათვალისწინებული ათივე სასჯელის გამოყენება დასჯაა. ამას ადასტურებს თვით სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებული ყველა სანქცია, რომლებიც იწყება სიტყვით – “ისჯება” და ასახელებს სასჯელის სახესა და ზომას, რომელიც დამნაშაის მიმართ გამოყენებას ექვემდებარება და გამოიყენება კიდევ. სასჯელს დასჯის მიზანი რომ არ ჰქონდეს, მაშინ მისი გამოყენება მიზანსაწინააღმდეგო და არამართლზომიერი იქნებოდა, რასაც საქართველოს სისხლის სამართალში ადგილი არა აქვს.

განსახილველი მუხლის პირველ ნაწილში ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებაზე მითითება გულისხმობს პირველ რიგში დასჯილი ან იმ პირისათვის დანაშაულის ჩა-

დენის შესაძლებლობის შეზღუდვას, რომლის მიმართაც გამოყენებულია აღკვეთის ღონისძიება ან სასჯელი. გარდა ამისა, დამნაშავის მიმართ სასჯელის გამოყენება, მისი დასჯა ზემოქმედებას ახდენს სხვა პირებზეც, რის გამოც დანაშაულის ჩადენისაკენ მიდრეკილების მქონე პირი თავს იკავებს მისი ჩადენისაგან ან მხილებისა და დასჯის შიშით დანაშაულის ჩასადენად რთულ გზას ირჩევს, რაც ამცირებს დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობასა და ესეც სასჯელის მიზნის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია.

სასჯელის მესამე მიზანია დამნაშავის რესოციალიზაცია, რაც ნიშნავს დამნაშავისათვის ყველა იმ უფლების აღდგენას, რაც მან დაკარგა მის მიმართ სასჯელის გამოყენების გამო. ამ შემთხვევაში უნდა ვიგულისხმოთ, რომ დამნაშავისათვის მის მიერ დაკარგული უფლებების აღდგენა გულისხმობს მის გამოსწორებას, მის ჩადგომას ცხოვრების ნორმალურ ჩარჩოებში, უარის თქმას შემდგომში დანაშაულის ჩადენაზე, მის კანონმორჩილების გზაზე დადგომას, კანონისა და საზოგადოებისადმი პატივისცემით განწყობას. ანალოგიურ მიზნებს ისახავს აგრეთვე სსკ 82-ე და 107^ა მუხლებით გათვალისწინებულ სასჯელთა გამოყენებაც. თუ ასეთი შინაარსი არ იქნება ჩადებული რესოციალიზებაში, მაშინ გამოდის, რომ პირი ისჯება იმისათვის, რათა შემდგომ მას აღუდგეს დასჯის შედეგად დაკარგული უფლებები. ეს მიზანი მარტო ამას თუ გულისხმობს, მაშინ სასჯელი საერთოდ არ არის საჭირო.

მიგვაჩნია, რომ დამნაშავის რესოციალიზაცია უნდა ნიშნავდეს მისთვის ყველა იმ უფლების აღდგენას, რომელთა აღდგენაც მან დაიმსახურა სასჯელის ზემოქმედების შედეგად გამოსწორების გამო.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის მითითება იმაზე, რომ სასჯელის მიზანი ხორციელდება მსჯავრდებულსა და სხვა პირებზე ზემოქმედებით, რათა ისინი განიმსჭვალონ მართლწესრიგის დაცვისა და კანონის წინაშე პასუხისმგებლობის გრძნობით, მოწმობს იმას, რომ სასჯელის მიზანი მოიცავს მსჯავრდებულის არამარტო დასჯას, არამედ მის გამოსწორებასაც. გამოსწორებას მეტი მნიშვნელობა ენიჭება, ვიდრე დასჯას. გამოსწორებისა და დასჯის ღონისძიებები, მსჯავრ-

დებულზე შემოქმედების ზომები სასჯელადსრულების დაწესებულებათა მუშაკების შეხედულებით კი არ ხორციელდება, არამედ ეს ღონისძიებები გათვალისწინებულია საქართველოს სასჯელადსრულების კანონმდებლობით და ზუსტად დაცვას ექვემდებარება.

ამავე მუხლის მე-3 ნაწილი გამორიცხავს სასჯელის მიზნის მიღწევას ადამიანის ფიზიკური ტანჯვით ან მისი ღირსების დამცირებით. მსჯავრდებულს გააჩნია უფლებები, რომლებიც მას სასჯელის სამართლიანად მოხდისა და გამოსწორებისათვის ყოფნის.

მუხლი 40. სასჯელის სახეები

სასჯელის სახეებია:

ა) ჯარიმა;

ბ) თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა;

გ) საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა;

დ) გამასწორებელი სამუშაო;

ე) სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა;

ვ) თავისუფლების შეზღუდვა;

ზ) ეადიანი თავისუფლების აღკვეთა;

თ) უვადო თავისუფლების აღკვეთა;

ი) ქონების ჩამორთმევა.

2. იურიდიული პირის სასჯელის სახეები განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი ნორმებით.

-(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-IX, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47, მუხ. 134)

(საქართველოს 2005 წლის 28 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2006 წ., №4, მუხ.)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006 წ., №14, მუხ. 90)

(საქართველოს 2006 წლის 25 ივლისის კანონი №3530 საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე. I, 2006წ., 37, მუხ. 271)

ეს მუხლი იძლევა სასჯელის სახეების ჩამონათვალს და მას არავითარი კომენტარები არ სჭირდება, რადგანაც ყველა სასჯელი ცალ-ცალკე გათვალისწინებულია 42 –

52-ე მუხლებით, რომლებიც ითვალისწინებენ ამ სასჯელთა გამოყენების წესებს და ყველა ეს მუხლები კომენტირებულია ცალ-ცალკე.

მუხლი 41. ძირითადი და დამატებითი სასჯელები

1. გამასწორებელი სამუშაო, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა, თავისუფლების შეზღუდვა, ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა და უვადო თავისუფლების აღკვეთა შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ ძირითად სასჯელად.

2. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, ჯარიმა და თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა შეიძლება დაინიშნოს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად. ქონების ჩამორთმევა შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ დამატებითი სასჯელის სახით.

2¹ ერთდროულად შეიძლება რამდენიმე დამატებითი სასჯელის დანიშვნა.

3. ამოღებულია

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45);

(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-IX, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47, მუხ. 134)

(საქართველოს 2002 წლის 4 ივლისის კანონი №1627-რს, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2002წ., №23, მუხ. 113)

(საქართველოს 2005 წლის 28 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2006 წ., №4, მუხ.)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006 წ., №14, მუხ. 90)

(საქართველოს 2007 წლის 23 მაისის კანონი. სსმ I, 2007 წ. №19, მუხ. 116)

ეს მუხლი მე-40 მუხლით გათვალისწინებულ სასჯელთა სახეებს სამ ჯგუფად ყოფს. პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება ძირითადი სასჯელები: გამასწორებელი სამუშაო, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა, თავისუფლების შეზღუდვა, ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა და უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

მე-2 ჯგუფს მიეკუთვნება ისეთი სასჯელები, რომლებიც შეიძლება დაინიშნონ, როგორც ძირითადი, ასევე დამატებითი სასჯელის სახით. ეს სასჯელებია: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, ჯარიმა და თანამდებობის დაკავების უფლების ჩამორთმევა, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა.

მე-3 ჯგუფს მიეკუთვნება ქონების ჩამორთმევა, რომელიც შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ დამატებითი სასჯელის სახით.

ამრიგად, სრულწლოვან დამნაშავეთა მიმართ სს კოდექსით გათვალისწინებული 10 სახის სასჯელიდან 5 ძირითადია, 4 როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი და 1 მხოლოდ დამატებითი.

ამ მუხლში 2007 წლის 23 მაისის კანონით შეტანილი მე-2¹ ნაწილის თანახმად შეიძლება ერთდროულად რამდენიმე დამატებითი სასჯელის დანიშვნა. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ აუცილებელია ყველა შემთხვევაში რამდენიმე დამატებითი სასჯელის დანიშვნა. სსკ კერძო ნაწილის ნორმის მოთხოვნიდან და სასამართლოს შეხედულებიდან გამომდინარე, იგი შეიძლება საერთოდ არ დაინიშნოს, ან მათ შორის ერთ-ერთი დაინიშნოს, რამდენიმე დაინიშნოს ანდა აღნიშნული დამატების გამოყენების თეორიული შესაძლებლობიდან გამომდინარე, ყველა დაინიშნოს. მაგრამ ასეთი გადაწყვეტილების მიღების პრაქტიკული შესაძლებლობა და აუცილებლობა იშვიათად თუ იქნება, თუ არა მეტი, ჩემი აზრით, არ იქნება საჭირო ჯარიმის, ქონების, თანამდებობისა და საქმიანობის უფლებათა ჩამორთმევის ერთი პირის მიმართ ერთდროულად გამოყენება. რაც შეეხება ქონების ჩამორთმევას, იგი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 52-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად გამოიყენება როგორც დამატებითი სასჯელი ყველა განზრახი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში.

მუხლი 42. ჯარიმა

1. ჯარიმა არის ფულადი გადასახდელი.

2. ჯარიმის მინიმალური ოდენობაა 2000 ლარი. თუ ამ კოდექსის განსაკუთრებული ნაწილის შესაბამისი მუხლის სანქცია სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას სამ წლამდე ვადით, ჯარიმის მინიმალური ოდენობა არ უნდა იყოს 500 ლარზე ნაკლები.

3. ჯარიმის ოდენობას სასამართლო აღგენს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და მსჯავრდებულის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, რომელიც განისაზღვრება მისი ქონებით, შემოსავლით და სხვა გარემოებით.

4. სასამართლომ განაჩენში უნდა მიუთითოს გადასახდელი ჯარიმის ოდენობა ლარებში.

5. ჯარიმა დამატებით სასჯელად შეიძლება დაინიშნოს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც იგი ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით დამატებით სასჯელად გათვალისწინებული არ არის.

5¹. თუ მსჯავრდებული არასრულწლოვანი და გადახდის უუნაროა, სასამართლო მისთვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდას აკისრებს მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს.

6. თუ მსჯავრდებული თავს აარიდებს ჯარიმის გადახდას, ან თუ გადახდევინება შეუძლებელია, ეს სასჯელი შეიცვლება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, გამასწორებელი სამუშაოთი, თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების აღკვეთით. ამასთანავე, დრო, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებული იხდიდა ამ სასჯელს, ჩაითვლება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოს ან თავისუფლების შეზღუდვის ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: დაკისრებული ჯარიმის 50 ლარი – საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ოთხი საათი, გამასწორებელი სამუშაოს ერთი დღე, თავისუფლების შეზღუდვის ერთი დღე. ამასთანავე, ჯარიმის ნაცვლად დანიშნული საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომისათვის, გამასწორებელი სამუშაოსათვის ან თავისუფლების შეზღუდვისათვის ბოროტად თავის არიდების შემთხვევაში იგი შეიცვლება თავისუფლების აღკვეთით, ამ კოდექსით სასჯელის ამ სახისათვის გათვალისწინებულ ფარგლებში და დადგენილი წესით.

(საქართველოს 2001 წლის 19 ივნისის კანონი №945-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2001 წ., №20, მუხ. 75).

(საქართველოს 2005 წლის 23 ივნისის კანონი – სსმ I, 2005 წ., №38, მუხ. 255).

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006 წ., №14, მუხ. 90).

(საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №1, მუხ. 16).

ჯარიმა არის ფულადი გადასახდელი, რასაც გარკვეულად განმარტავს განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილი. ჯარიმა სისხლისსამართლებრივად სისხლის სამართლის მოქმედი პრინციპებიდან გამომდინარე, გამოიყენება სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენით, როგორც წესი, დამნაშავეს მიმართ, როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელის სახით. ჯარიმის ძირითადი სასჯელის სახით გამოყენება, გარდა სსკ 55-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევისა, შეიძლება მხოლოდ სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, ხოლო დამატებითი სასჯელის სახით მისი გამოყენება შეიძლება მაშინაც, როცა იგი სსკ კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით არ არის გათვალისწინებული. ჯარიმის მაქსიმუმი განსაზღვრული არ არის. განსაზღვრულია ჯარიმის ორი მინიმუმი. იმ დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც, სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა სამ წლამდე ვადით (იგულისხმება უფრო მსუბუქი სასჯელიც) ჯარიმის მინიმუმია არანაკლებ 500 ლარისა. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ იგი აუცილებლად იყოს 2000 ლარზე ნაკლები. იგი შეიძლება იყოს 2000 ლარიც და უფრო მეტიც. რადგანაც ორი მინიმუმია დაწესებული და მათ შორის ერთი (500 ლარი) ვრცელდება იმ დანაშაულებზე, რომელთათვის სასჯელის მაქსიმუმის სახით გათვალისწინებულია სამი წლით თავისუფლების აღკვეთა, მინიმუმი 2000 ლარის ოდენობით უნდა იყოს გათვალისწინებული იმ დანაშაულებისათვის, რომელთა ჩამდენის მიმართ კანონით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა სამ წელზე მეტი ვადით. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის შინაარსიდან. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჯარიმის ორი მინიმუმის დაწესება უაზრობა იქნებოდა. აქ აღსანიშნავია ის, რომ ჯარიმა სისხლისსამართლებრივი სასჯელია,

რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას მხოლოდ დანაშაულის ჩადენაში ბრალეულის, ე.ი. დამნაშავის მიმართ. დანაშაულის ჩადენის გარეშე მისი გამოყენება არ შეიძლება. ამასთან მოქმედებს პრინციპი, რაც მეტია დანაშაულის სიმძიმე, მით მეტია სასჯელი. ეს რომ მხედველობაში არ მიეღო კანონმდებელს, ორ მინიმუმს არ დააწესებდა. აქედან გამომდინარე აშკარაა ის, რომ ჯარიმის მინიმუმის სახით 2000 ლარი გათვალისწინებულია იმ დანაშაულთა ჩადენის მიმართ, რომელთათვის სსკ კერძო ნაწილის მუხლის სანქცია ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას სამ წელზე მეტი ვადით. ამ დასკვნას ადასტურებს ისიც, რომ განსახილველი მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად ჯარიმის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო პირველ რიგში ითვალისწინებს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს და შემდეგ კი დამნაშავის მატერიალურ მდგომარეობას, რომელიც განისაზღვრება მისი ქონებით, შემოსავლითა და სხვა გარემოებით, რომელიც ჯარიმის გადახდისუნარიანობასთან არის დაკავშირებული.

ჯარიმა განისაზღვრება ლარებში და ამიტომ განაჩენშიც მისი ოდენობა უნდა იყოს მითითებული ლარებში. ჯარიმის გადახდისაგან მსჯავრდებულის მიერ თავის არიდების ან გადახდევინების შეუძლებლობის შემთხვევაში ეს სასჯელი სასამართლოს მიერ უნდა შეიცვალოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, გამასწორებელი სამუშაოთი, თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების აღკვეთით. მაგრამ სასამართლოს ასეთ შემთხვევაში ჯარიმის უშუალოდ თავისუფლების აღკვეთით შეცვლის პრაქტიკული შესაძლებლობა, ამავე მუხლის მე-6 ნაწილიდან გამომდინარე, არა აქვს, რადგანაც ასეთი შემთხვევისათვის კანონით არ არის გათვალისწინებული თუ ჯარიმის რამდენი ლარი შეესაბამება თავისუფლების აღკვეთას ერთი დღით. ასეთი განსაზღვრულია 50 ლარის ოდენობით მხოლოდ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ოთხი საათისათვის, გამასწორებელი სამუშაოსა და თავისუფლების შეზღუდვის თითო დღისათვის.

განსახილველი მუხლის ამავე ნაწილით გათვალისწინე-

ბულია, აგრეთვე, ჯარიმის ნაცვლად დანიშნული საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოს ან თავისუფლების შეზღუდვისაგან ბოროტად თავის არიდების შემთხვევაში, ამ სასჯელთა შეცვლა თავისუფლების აღკვეთით, ამ კოდექსით სასჯელის ამ სახისათვის გათვალისწინებულ ფარგლებში და დადგენილი წესით. მაგრამ გასარკვევია, რას გულისხმობს ამ შემთხვევაში კანონში სიტყვა „იგი“. კანონის შინაარსიდან გამომდინარე, ის არ შეიძლება გულისხმობდეს ჯარიმას, რადგანაც ის არ არსებობს მისი შეცვლის მომენტიდან. ამიტომ ის უნდა გულისხმობდეს იმ ზემოთ მითითებული სასჯელებიდან ერთ-ერთს, რომლითაც ჯარიმა შეიცვალა. ასეთ შემთხვევაში, თუ გამოვიყენებთ სასჯელთა თანაფარდობის სსკ 61-ე მუხლით დაწესებულ ზომებს, განსახილველი მუხლის მე-6 ნაწილის მოთხოვნათა შესრულება ჯარიმის ნაცვლად საბოლოოდ, შუალედურად (ჯარიმის სხვა სასჯელით შეცვლით და სხვა სასჯელის თავისუფლების აღკვეთით შეცვლით) თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება პრაქტიკულად შესაძლებელია. თუ აღნიშნულ შემთხვევაში სიტყვა „იგი“ გულისხმობს ჯარიმას, მაშინ საჭიროა იმ განაჩენის გაუქმების პროცესუალური რეგლამენტაცია, რომლითაც ჯარიმა შეიცვალა სხვა სასჯელით და სს კოდექსით იმის განსაზღვრა თუ ჯარიმის რამდენი ლარი შეესაბამება ერთი დღით თავისუფლების აღკვეთას.

განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილში მითითებაა სსკ განსაკუთრებული ნაწილის მუხლის სანქციაზე. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს არა აქვს განსაკუთრებული ნაწილი. აქვს მხოლოდ ზოგადი და კერძო ნაწილი. ამიტომ ამ ხარვეზის გამოსწორება აუცილებელია. კერძოდ, 42-ე მუხლის მე-2 ნაწილში სიტყვა „განსაკუთრებული“ უნდა შეიცვალოს სიტყვით – „კერძო“.

ამ მუხლში 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით დამატების სახით შეტანილია შემდეგი შინაარსის 5¹ ნაწილი: „თუ მსჯავრდებული არასრულწლოვანი და გადახდისუუნაროა, სასამართლო მისთვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდას აკისრებს მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს“. ეს დამატება

აშკარად ეწინააღმდეგება სსკ 53-ე მუხლის პირველი ნაწილის შემდეგი სახის მითითებას: „სასამართლო დამნაშავეს სამართლიან სასჯელს დაუნიშნავს ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით დადგენილ ფარგლებში...“

ჯარიმა, როგორც სასჯელი, სსკ მე-40 მუხლში, რომელიც იძლევა სასჯელის სახეების ჩამონათვალს, დასახელებულია პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტში, ე.ი. პირველ ნომრად. ამავე კოდექსის 41-ე მუხლის თანახმად, ჯარიმა გამოიყენება როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელი. ჯარიმა რომ სასჯელია, ეს სადავო არ არის. არ შეიძლება მოქმედებდეს კანონი, რომელიც უდანაშაულო პირის დასჯას მოითხოვს. ასეთია მხოლოდ განსახილველი მუხლის მე-5¹ ნაწილის სახით დამატება, რომელიც ეწინააღმდეგება სსკ 53-ე მუხლს. ეს მუხლი კონსტიტუციურია, რაც სადავო არ არის. მაშასადამე, ის კანონი, რომელიც ამ მუხლს ეწინააღმდეგება, არ შეიძლება იყოს კონსტიტუციური, რის გამოც, ჩემი აზრით, აქედან გამომდინარე უნდა მიიღოს სასამართლომ გადაწყვეტილება აღნიშნული დამატების (სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილი). გამოყენების თუ არგამოყენების თაობაზე, რა თქმა უნდა, სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების მოთხოვნათა დაცვით, თუ ამ დამატების მოქმედების პერიოდში დადგება მისი გამოყენების საკითხი. აქ მთავარია ის, რომ სსკ 42-ე მუხლში მე-5¹ ნაწილის სახით შეტანილი დამატება აშკარა წინააღმდეგობაშია საქართველოს კონსტიტუციის მე-40, სსსკ მე-10 და სსკ 53-ე მუხლების მოთხოვნათა ერთობლიობასთან, რაც სასამართლოს აღნიშნული დამატების გამოყენების უფლებას არ აძლევს.

მუხლი 43. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა

1. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ნიშნავს იმას, რომ მსჯავრდებულს ეკრძალება ეკავოს დანიშნებითი თანამდებობა სახელმწიფო სამსახურში ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში ანდა ეწეოდეს პროფესიულ ან სხვაგვარ საქმიანობას.

2. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ძირითად სასჯელად ინიშნება ერთიდან ხუთ წლამდე ვადით, ხოლო დამატებით სასჯელად – ექვსი თვიდან სამ წლამდე ვადით.

3. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის დამატებით სასჯელად დანიშნა შეიძლება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც იგი ჩადენილი დანაშაულისათვის სასჯელად არაა გათვალისწინებული ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, თუ დანაშაულის საშიშროების ხასიათის, ხარისხისა და დამნაშავის პიროვნების გათვალისწინებით სასამართლო შეუძლებლად მიიჩნევს შეუნარჩუნოს მას თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლება.

4. ძირითად სასჯელად საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ან გამასწორებელი სამუშაოს დანიშვნისას, აგრეთვე პირობითი მსჯავრის დროს დამატებით სასჯელად დანიშნული თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის ვადა გამოიანგარიშება სასამართლოს განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან. ძირითად სასჯელად თავისუფლების შეზღუდვის ან თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნის დროს დამატებით სასჯელად დანიშნული თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის ვადა გამოიანგარიშება ძირითადი სასჯელის მოხდის მომენტიდან, ასევე ვრცელდება ძირითადი სასჯელის მოხდის მოულ ვადაზე.

(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-III, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47, მუხ. 134)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90)

თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა მიეკუთვნება იმ სასჯელთა ჯგუფს, რომელიც გამოიყენება, როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელის სახით. სასჯელის ეს სახეები, როგორც წესი, გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი სსკ კერძო ნაწილის ნორმით არის გათვალისწინებული, მაგრამ სასამართლოს ამ სასჯელთა გამოყენება შეუძლია მაშინაც, როცა კერძო ნაწილის

ნორმით ეს სასჯელები გათვალისწინებული არ არის, თუ დანაშაულის საშიშროების ხასიათის, ხარისხისა და დანაშაულის პიროვნების, მისი წარსულის, დანაშაულის ჩადენისა და მის შემდგომ ქცევის გათვალისწინებით სასამართლო შეუძლებლად მიიჩნევა შეუნარჩუნოს მას თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლება. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ძირითადი სასჯელის სახით ინიშნება ერთიდან ხუთ წლამდე, ხოლო დამატებითი სასჯელის სახით – ექვსი თვიდან სამ წლამდე ვადით.

განსახილველი მუხლი, მართალია, ითვალისწინებს სასჯელის ორ სახეს – თანამდებობის დაკავებისა და საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას, მაგრამ სასჯელთა გამოყენების სფეროს, წესსა და ზომას ორივესათვის აიგივებს. იგი მსჯავრდებულს უკრძალავს დანიშენითი თანამდებობის დაკავებას, პროფესიულ ან სხვაგვარ საქმიანობას სახელმწიფო სამსახურში ან ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებში. იგულისხმება ამ ორგანოებში დაკავებული ნებისმიერი დანიშენითი თანამდებობა და პროფესიული ან სხვაგვარი საქმიანობა. ამ შემთხვევაში სახელმწიფო სამსახურად მიიჩნევა ყველა სახელმწიფო დაწესებულებაში, საწარმოში, ორგანიზაციაში მუშაობა.

განსახილველი მუხლის მე-4 ნაწილით თანამდებობის დაკავებისა და საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის ვადის გამოანგარიშების ორი საწყისი მომენტიან განსაზღვრული – განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლა და ძირითადი სასჯელის მოხდა. სამ შემთხვევაში, მათ შორის: ძირითადი სასჯელის სახით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოსა და პირობითი მსჯავრის გამოყენებისას თანამდებობის დაკავებისა და საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის დამატებითი სასჯელის სახით დანიშნის შემთხვევაში, ამ სასჯელთა მოხდა იწყება გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან.

ძირითადი სასჯელის სახით თავისუფლების შეზღუდვის ან თავისუფლების აღკვეთის გამოყენებასთან ერთად დამატებითი სასჯელის სახით თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის შემთხვევაში ამ

სასჯელთა მოხდა ერცელდება ძირითადი სასჯელის მოხდის მთელს პერიოდზე, ხოლო თანამდებობის დაკავებისა და საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის განაჩენით განსაზღვრული ვადის გამოანგარიშება იწყება ძირითადი სასჯელის მოხდის მომენტიდან. კერძოდ, სასამართლოს მიერ თანამდებობის დაკავებისა და საქმიანობის უფლება ჩამორთმეულ მსჯავრდებულს თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლება არა აქვს ძირითადი სასჯელის მოხდის მთელს პერიოდში და მის შემდეგ განაჩენით განსაზღვრულ ვადაში, რაც განაჩენის მიხედვით შეიძლება გრძელდებოდეს 6 თვიდან 3 წლამდე.

სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის, უვადო თავისუფლების აღკვეთის და ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის დანიშვნის შემთხვევაში დამატებითი სასჯელის სახით განსახილველი მუხლის მე-4 ნაწილიდან გამომდინარე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა არ გამოიყენება.

სასჯელის მე-10 სახე – ქონების ჩამორთმევა მხოლოდ დამატებითი სასჯელია და მასთან დამატებითი სასჯელის გამოყენება არ შეიძლება, ხოლო ძირითად სასჯელთან ერთად სსკ კერძო ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, ამ სასჯელთან ერთად სხვა დამატებით სასჯელთა გამოყენება შესაძლებელია.

მუხლი 44. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა

1. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა ნიშნავს მსჯავრდებულის თავისუფალ დროს უსასყიდლო შრომას, რომლის სახეს განსაზღვრავს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო, ხოლო ამ კოდექსის 73-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, ან თუ მხარეთა შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება – სასამართლო. (26.12.2008 №893).

2. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა ინიშნება ორმოციდან რვაას საათამდე ვადით. ჯარიმის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით შეცვლის შემთხვევაში, ან

ამ კოდექსის 73-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, ანდა თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება, იგი შეიძლება დაინიშნოს უფრო მეტი ვადითაც. ყოველდღიურად ასეთი შრომის ხანგრძლივობა არ უღნა აღემატებოდეს რვა საათს.

3. თუ მსჯავრდებული უარს განაცხადებს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომაზე ან ჯიუტად თავს აარიდებს მას, ეს სასჯელი შეიცვლება თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების აღკვეთით. ამასთანავე, დრო, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებული იხდიდა ამ სასჯელს, ჩაითვლება თავისუფლების შეზღუდვის ან თავისუფლების აღკვეთის ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის რვა საათი – თავისუფლების შეზღუდვის ერთი დღე, თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე. (28.04.2006. №2937).

4. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არ დაენიშნება პირველი და მეორე ჯგუფის ინვალიდებს, ორსულ ქალს, ქალს, რომელსაც ჰყავს შეიდ წლამდე შეილი, საპენსიო ასაკის პირს, აგრეთვე გაწვეულ სამხედრო მოსამსახურეს.

5. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა დამატებით სასჯელად შეიძლება დაინიშნოს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც იგი ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით სასჯელის სახით გათვალისწინებული არ არის (26.12.2008. №893)

თანახმად განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილისა, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არის მსჯავრდებულის მიერ თავისუფალ დროს უსასყიდლოდ, ე.ი. გამომუშაებული თანხის, შრომის ანაზღაურების სახელმწიფო ბიუჯეტში გადარიცხვით, სამუშაოს შესრულება. თავისუფალ დროდ მიიჩნევა ის დრო, როდესაც მსჯავრდებული თავისუფალია კანონიერი საქმიანობიდან – სამუშაოდან, სწავლიდან, ვარჯიშიდან და ა.შ. მნიშვნელობა არა აქვს, მსჯავრდებული თუ რა კანონიერი საქმიანობით არის დაკავებული და რომელ სექტორში, სახელმწიფოებრივში, საზოგადოებრივში, თუ კერძოში. რადგანაც საზოგადოებისათვის სასარგებლო

შრომა სასჯელის სახეა და თანახმად სსკ 39-ე მუხლის მე-3 ნაწილისა, სასჯელის მიზანი არ არის ადამიანის ფიზიკური ტანჯვა ან მისი ღირსების დამცირება, შრომის სახე უნდა იქნეს განსაზღვრული ამ მოთხოვნათა შესაბამისად. ეს სასჯელი მას შეიძლება შეეცვალოს ან გათავისუფლდეს მისგან კანონით გათვალისწინებული წესით.

განსახილველ მუხლში სამუშაოს შესრულებისაგან ჯიუტად თავის არიდება ნიშნავს, მიუხედავად შესაძლებლობისა, სამუშაოზე გამოუცხადებლობას ან ნებისმიერი სხვა არასაპატიო მიზეზით სამუშაოს შეუსრულებლობას.

2008 წლის 26 დეკემბრის კანონით განსახილველი 44-ე მუხლი ჩამოყალიბებულია ახლებურად ხუთ ნაწილად. სასჯელის ეს სახე გამკაცრებულია, უფრო სწორად გაორმაგებულია. ინიშნება ნაცვლად 20-დან 400-მდე საათისა, 40-დან 800 საათამდე და, გარდა ამისა, ყოველდღიურად ეს უსასყიდლო შრომა, რომელიც უნდა შესრულდეს მსჯავრდებულის მიერ თავისუფალ დროს, გაზრდილია 4-დან 8 საათამდე. გამოდის, რომ საკუთარი თავისა და კმაყოფაზე მყოფთა სარჩენად ცალკე უნდა იმუშაოს სათანადო ანაზღაურებით, თუ აქვს ასეთი და შემდგომ იმავე დღეს 8 საათამდე უნდა იმუშაოს უსასყიდლოდ. ამ მუხლის მე-4 ნაწილის მითითებიდან გამომდინარე, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არ ენიშნება პირველი და მეორე ჯგუფის ინვალიდებს, ორსულ ქალს, ქალს, რომელსაც ჰყავს შვიდ წლამდე შვილი, საპენსიო ასაკის პირს, აგრეთვე გაწვეულ სამხედრო მოსამსახურეს. მაგრამ აღნიშნული პირების გარდა, სხვას მაგალითად, ვისაც სამუშაო არა აქვს, თავს ვერ ირჩენს, ოჯახს ვერ არჩენს (ასეთი არაიშვიათია), შეძლებს თუ არა დღეში 8 საათი უსასყიდლოდ მუშაობას, ამას კანონი უნდა ითვალისწინებდეს ან ისეთი კანონი უნდა მოქმედებდეს სახელმწიფოში, რომელიც შეუსრულებადი სასჯელის გამოყენებას კრძალავს. ეს ყველაფერი უნდა გაითვალისწინოს კანონმდებელმა და შეძლებისდაგვარად აგრეთვე სასამართლომ.

საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომის სახეს, ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, განსაზღვრავს ან

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო ან სასამართლო. ამ კოდექსის 73-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, ე.ი. როცა სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისიის წარდგინების საფუძველზე თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს მისივე თანხმობით, სასამართლო შეუცვლის ამ სასჯელს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, ან როცა მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება, საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომის სახეს განსაზღვრავს სასამართლო, ხოლო სხვა შემთხვევებში – ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო. გამოდის, რომ ეს ადმინისტრაციული ორგანო არსებითი მნიშვნელობის როლს ასრულებს ამ სასჯელის აღსრულებაში. მას შეუძლია იმოქმედოს მსჯავრდებულის როგორც სასიკეთოდ, ისე საზიანოდ. ამიტომ, ამ ორგანოს ის თანამდებობის პირი, რომელიც სამუშაოს ამ სახეს განსაზღვრავს, შეიძლება გახდეს თანამდებობრივი დანაშაულის სუბიექტი ამ მოვალეობის არაჯეროვნად შესრულებასთან ან შეუსრულებლობასთან დაკავშირებით.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა შეიძლება დაინიშნოს 800 საათზე მეტი ვადით (ზედა ზღვარი შეზღუდული არ არის), თუ: ჯარიმა შეიცვალა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, სახესეა ამავე სსკ 73-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევა ან თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება.

განსახილველი 44-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, მსჯავრდებულმა თუ უარი განაცხადა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომაზე ან თუ ჯიუტად, ე.ი. მიუხედავად შესაძლებლობისა და კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის მოთხოვნისა, თავი აარიდა მას, ეს სასჯელი შეიცვლება თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების აღკვეთით, ხოლო დრო, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებული იხდიდა ამ სასჯელს, შეიცვლება გაანგარიშებით: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის რვა საათი – თავისუფლების შეზღუდვის ან თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე.

ამავე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა დამატებით სასჯელად შეიძლება დაინიშნოს იმ შემთხვევაშიც, როცა იგი სსკ კერძო ნაწილის მუხლით არ არის გათვალისწინებული. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ამ ან სხვა დამატებითი სასჯელის გამოყენება შეიძლება ყველა ან თუნდაც ნებისმიერ შემთხვევაში. სასჯელი ყველა შემთხვევაში უნდა იყოს კანონიერი, სამართლიანი, ჩადენილი დანაშაულისა და მისი ჩამდენის ადეკვატური. ამის შესახებ უშუალოდ მიუთითებს სსკ 50-ე და 53-ე მუხლი.

მუხლი 45. გამასწორებელი სამუშაო

1. გამასწორებელი სამუშაო ინიშნება ერთი თვიდან ორ წლამდე ვადით და მოხდილი უნდა იქნეს მსჯავრდებულის სამუშაო ადგილზე.

2. გამასწორებელი სამუშაოს დანიშნისას მსჯავრდებულის ხელფასიდან სახელმწიფოს შემოსავალში დაიქვითება თანხა განაჩენით დადგენილი ოდენობით არანაკლებ ხუთისა და არა უმეტეს ოცი პროცენტისა.

3. თუ მსჯავრდებული ჯიუტად თავს აარიდებს გამასწორებელ სამუშაოს, ეს სასჯელი შეიცვლება თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების აღკვეთით. ამასთანავე დრო, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებული იხდიდა ამ სასჯელს, ჩაითვლება თავისუფლების შეზღუდვის ან თავისუფლების აღკვეთის ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: გამასწორებელი სამუშაოს ერთი დღე – თავისუფლების შეზღუდვის ერთი დღე; გამასწორებელი სამუშაოს სამი დღე – თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90)

გამასწორებელი სამუშაო არის სასჯელის სახე, რომლის შინაარსი მდგომარეობს სამუშაო ადგილზე ხელფასიდან სასამართლოს განაჩენის საფუძველზე 5-დან 20 პროცენტ-

ტამდე დაქვეითვაში სახელმწიფოს ბიუჯეტის სასარგებლოდ. ვინაიდან ამავე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნის შესაბამისად ეს სასჯელი მსჯავრდებულის სამუშაო ადგილზე უნდა იქნეს მოხდილი, მსჯავრდებულის სამუშაოზე მოწყობის მოვალეობა არც სასამართლოსა და არც სხვა ორგანოებს კანონის პირდაპირი მოთხოვნით არ ეკისრება, პრაქტიკულად იგი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ განსასჯელთა მიმართ, რომლებმაც ჩაიდინეს ისეთი დანაშაული, რომლისთვისაც სს კოდექსის შესაბამისი მუხლით ან მისი ნაწილით ეს სასჯელი გათვალისწინებულია და განსასჯელი მუშაობს ანაზღაურებად სამუშაოზე. განსასჯელს, რომელიც არ მუშაობს უნდა შეეფარდოს კანონით გათვალისწინებული სხვა შესაბამისი სასჯელი.

მსჯავრდებულის მიერ გამასწორებელი სამუშაოსაგან ჯიუტად თავის არიდების (მუშაობის შეწყვეტის ან სხვა გზით განაჩენით დადგენილი თანხის გადაუხდელობის ან არასრულად გადახდის) შემთხვევაში ეს სასჯელი სასამართლოს მიერ უნდა შეიცვალოს თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების აღკვეთით, შემდეგი გაანგარიშებით: გამასწორებელი სამუშაოს ერთი დღე – თავისუფლების შეზღუდვის ერთი დღე; გამასწორებელი სამუშაოს სამი დღე – თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე.

დრო, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებული იხდიდა ამ სასჯელს მას ჩათელება თავისუფლების შეზღუდვაში ან თავისუფლების აღკვეთაში იმავე გაანგარიშებით.

მუხლი 46. სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა

1. სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა ენიშნება სამხედრო მოსამსახურეს ამ კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული სამხედრო სამსახურის საწინააღმდეგო დანაშაულის ჩადენისათვის, აგრეთვე სხვა დანაშაულისათვის მსჯავრდებულ სამხედრო მოსამსახურეს ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული გამასწორებელი სამუშაოს ნაცვლად.

2. სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა ინიშნება სამი თვიდან ორ წლამდე ვადით.

3. სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის დანიშვნისას მსჯავრდებულის ხელფასიდან სახელმწიფოს შემოსავალში დაიქვითება თანხა განაჩენით დადგენილი ოდენობით არა უმეტეს ოცი პროცენტისა. ამ სასჯელის მოხდის დროს არ შეიძლება მსჯავრდებულის დაწინაურება თანამდებობაზე, მისთვის სამხედრო წოდების მომატება. სასჯელის ვადა მას არ ჩაეთვლება ნამსახურობის ვადაში მორიგი სამხედრო წოდების მისანიჭებლად.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის ცნება გამომდინარეობს განსახილველი მუხლის პირველი და მე-3 ნაწილებიდან. თანახმად ამ ნაწილებისა, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა არის მსჯავრდებული სამხედრო მოსამსახურის ხელფასიდან სასამართლოს განაჩენით დადგენილი ოდენობით, მაგრამ არაუმეტეს ხელფასის 20 პროცენტისა ხელფასიდან დაქვითვა სახელმწიფოს სასარგებლოდ, მსჯავრდების პერიოდში მისი თანამდებობაზე დაწინაურებისა და მისთვის სამხედრო წოდების მომატების აკრძალვა, სასჯელის ვადის მისთვის მორიგი სამხედრო წოდების მინიჭებისათვის საჭირო სტაჟში არჩათვლა. ხელფასიდან დაქვითვის ოდენობის მხოლოდ მაქსიმუმია განსაზღვრული. მინიმუმი შეიძლება იყოს 20-ზე ნაკლები ნებისმიერი პროცენტი, განსაზღვრული სასამართლოს მიერ, სამხედრო მოსამსახურის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით. ეს სასჯელი ინიშნება სამი თვიდან ორ წლამდე სამხედრო დანაშაულისათვის და, აგრეთვე, სამხედრო მოსამსახურის მიერ ჩადენილი სხვა ისეთი დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც კანონით სასჯელის სახით გათვალისწინებულია გამასწორებელი სამუშაო. ეს სასჯელი გამოიყენება მხოლოდ სამხედრო მოსამსახურის მიმართ. სამხედრო დანაშაულებში (383–403 მუხლები) ეს სასჯელი ხშირად არის გათვალისწინებული. ეს სასჯელი სამხედრო მოსამსახურეს შეიძლება დაენიშნოს სხვა დანაშაულისთვისაც გამასწორებელი სამუშაოს ნაცვლად.

მუხლი 47. თავისუფლების შეზღუდვა

1. თავისუფლების შეზღუდვა ნიშნავს განაჩენის გამოტანის მომენტიდან მოყოლებული თოთხმეტ წელს მიღწეული მსჯავრდებულის საზოგადოებისაგან იზოლაციის გარეშე მოთავსებას სპეციალურ დაწესებულებაში – გამასწორებელ ცენტრში მასზე ზედამხედველობის განხორციელებით.

2. თავისუფლების შეზღუდვა ენიშნება ნასამართლობის არმქონე მსჯავრდებულს – ერთიდან ხუთ წლამდე ვადით;

3. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ან გამასწორებელი სამუშაოს თავისუფლების შეზღუდვით შეცვლის შემთხვევაში იგი შეიძლება დაინიშნოს ერთ წელზე მცირე ვადით.

4. თუ მსჯავრდებული ჯიუტად თავს აარიდებს თავისუფლების შეზღუდვას, ეს სასჯელი შეიცვლება თავისუფლების აღკვეთით – განაჩენით დანიშნული თავისუფლების შეზღუდვის ვადით. ამასთან, დრო, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებული იხდიდა ამ სასჯელს, ჩაითვლება თავისუფლების აღკვეთის ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: თავისუფლების შეზღუდვის ერთი დღე – თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე.

5. თავისუფლების შეზღუდვა არ დაენიშნება პირველი და მეორე ჯგუფის ინვალიდებს, ორსულ ქალს, ქალს, რომელსაც ჰყავს შვიდ წლამდე შვილი, საპენსიო ასაკის პირს, აგრეთვე გაწვეულ სამხედრო მოსამსახურეს.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45);

(საქართველოს 2000 წლის 30 ივნისის კანონი №458 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №27, მუხ. 83)

თავისუფლების შეზღუდვის ცნებას იძლევა განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილი. თანახმად აღნიშნული მუხლის აღნიშნული ნაწილისა, თავისუფლების შეზღუდვა არის 14 წლისა და მეტი ასაკის მსჯავრდებულის საზოგადოებისაგან იზოლაციის გარეშე სპეციალურ დაწესებულებაში – გამასწორებელ ცენტრში მოთავსება და მასზე ზედამხედველობის განხორციელება. ეს სასჯელი გამოიყენება ნასამართლობის არმქონე მსჯავრდებულის მიმართ ერთიდან

ხუთ წლამდე ვადით. სასამართლოს მიერ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ან გამასწორებელი სამუშაოს თავისუფლების შეზღუდვით შეცვლის შემთხვევაში ეს სასჯელი შეიძლება დაინიშნოს ერთ წელზე მცირე ვადით.

მსჯავრდებული თუ თავისუფლების შეზღუდვას ჯიუტად თავს აარიდებს, ეს სასჯელი სასამართლოს მიერ შეიცვლება თავისუფლების აღკვეთით იმ ვადით, რა ვადაც იქნება დარჩენილი თავისუფლების შეზღუდვისა სასამართლოს განაჩენისა და მისი ნაწილობრივ აღსრულებიდან გამომდინარე, ე.ი. თავისუფლების შეზღუდვის თითო დღე შეიცვლება თავისუფლების აღკვეთის თითო დღით.

თავისუფლების შეზღუდვა არ ენიშნებათ პირველი და მეორე ჯგუფის ინვალიდებს, ორსულ ქალს, ქალს, რომელსაც ჰყავს შვიდ წლამდე შვილი, საპენსიო ასაკის პირს და გაწვეულ სამხედრო მოსამსახურეს.

მუხლი 48. (ამოღებულია)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90)

მუხლი 49. (ამოღებულია)

(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-IX – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47, მუხ. 134)

მუხლი 50. ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა

1. ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა ნიშნავს მსჯავრდებულის საზოგადოებისაგან იზოლაციას და კანონით განსაზღვრულ სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოთავსებას. თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებული, რომელსაც განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის არ შესრულებია თვრამეტი წელი, მოთავსდება არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში.

2. ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა ინიშნება ექვსი თვიდან ოც წლამდე ვადით.

22. სასამართლო უფლებამოსილია დანიშნოს ამ მუხლის მე-2 ნაწილით დაწესებული სასჯელის ზომის უდაბ-

ლეს ზღვარზე ნაკლები საჯელი, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება.

3. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოს, თავისუფლების შეზღუდვის ან ჯარიმის ვადიანი თავისუფლების აღკვეთით შეცვლის შემთხვევაში იგი შეიძლება დაინიშნოს ექვს თვეზე მცირე ვადით.

4. ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადა დანაშაულთა ერთობლიობით სასჯელთა შეჯამებისას არ უნდა აღემატებოდეს ოცდაათ წელს, ხოლო განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელთა შეჯამებისას – ორმოც წელს.

5. ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას სასამართლო უფლებამოსილია განაჩენით დაადგინოს სასჯელის ნაწილის მოხდა, ხოლო დანარჩენი ნაწილის პირობით მსჯავრად ჩათვლა, თუ ბრალდებული (განსასჯელი, მსჯავრდებული) აღიარებს დანაშაულს (თუ პირს არ წაასწრეს დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე), ასახელებს დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილეებს და თანამშრომლობს გამოძიებასთან. საპროცესო შეთანხმების დადების გარდა, თუ ჩადენილია განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, პირობით მსჯავრად შეიძლება ჩაითვალოს დანიშნული სასჯელის ერთი მეოთხედი, მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში – სასჯელის ერთი მესამედი, ხოლო ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში – სასჯელის ნახევარი.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)
(საქართველოს 2005 წლის 16 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2005წ., №55, მუხ. 367)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90).

(საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრისა და 2007 წლის 4 ივლისის კანონები – 2007 წ. სსმ I, მუხ. 16 და №28 მუხ. 283).

ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის ცნებას იძლევა განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმად ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა ნიშნავს მსჯავრდებულის

საზოგადოებისაგან იზოლაციას და კანონით განსაზღვრულ სასჯელადსრულებით დაწესებულებაში მოთავსებას. ეს ცნება, რა თქმა უნდა, სწორად არის ჩამოყალიბებული, მაგრამ არასრულია. ამ ცნებას თუ სიტყვებს: „დაწესებულებაში“ და „მოთავსებას“ შორის ჩაემატება სიტყვათა წყობა: – კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადით, ეს ცნება სწორიც იქნება და უფრო სრულიც. ამ შესწორების შემდეგ ცნება მიიღებს შემდეგ სახეს: ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა ნიშნავს მსჯავრდებულის საზოგადოებისაგან იზოლაციას და კანონით განსაზღვრულ სასჯელადსრულებით დაწესებულებაში კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ვადით მოთავსებას. აქ კანონის თეორიულად გამართულობაზეა მსჯელობა. პრაქტიკულად აღნიშნული ცნება, როგორც ჩამოყალიბებულია კანონში, ისედაც შეასრულებს მის დანიშნულებას. ამ მუხლის ეს ნაწილი ითვალისწინებს აგრეთვე განაჩენის გამოტანის დღისთვის 18 წლის ასაკს მიუღწეველ მსჯავრდებულთა, არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში მოთავსებას. 18 წლის ასაკს მიღწევის შემდეგ ისინი გადაყვანილ იქნებიან სრულწლოვანთა სასჯელადსრულებით დაწესებულებაში.

ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის მინიმალური ვადაა 6 თვე, მაქსიმალური – 20 წელი. ეს იმას ნიშნავს, რომ ერთი დანაშაულისათვის სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა 20 წელზე მეტი ვადით არ არის გათვალისწინებული, ხოლო მინიმუმი – 6 თვეზე ნაკლები ვადით. ამიტომ სასამართლოს ერთი დანაშაულისათვის ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნა სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში შეუძლია მაქსიმუმ 20 წლის ვადით. ამ ზღვრის დარღვევის უფლება სასამართლოს არა აქვს. რაც შეეხება მინიმუმს, ის 6 თვეა, მაგრამ ამ ზღვრის დარღვევის უფლება სასამართლოს აქვს ამავე კოდექსის 55-ე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით. ამ მუხლის გამოყენებით სასამართლოს შეუძლია თავისუფლების აღკვეთის 6 თვეზე ნაკლები ვადით დანიშვნაც და თავისუფლების აღკვეთის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლაც. გარდა ამისა, საზოგა-

დოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოს, თავისუფლების შეზღუდვის ან ჯარიმის თავისუფლების აღკვეთით შეცვლის შემთხვევაში იგი შეიძლება დაინიშნოს 6 თვეზე ნაკლები ვადით.

დანაშაულთა ერთობლიობით სასჯელთა შეჯამებისას სასჯელის დანიშვნა ხდება არა ერთი დანაშაულისათვის, არამედ ორი ან მეტი დანაშაულისათვის. დანაშაულთა რეალური და იდეალური ერთობლიობისათვის სასჯელი ინიშნება ყველა დანაშაულისათვის ცალ-ცალკე. მაგრამ მოსახდელად ცალ-ცალკე დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელები უნდა შეჯამდეს ამავე კოდექსის 59-ე და 61-ე მუხლებით დადგენილი წესების მიხედვით. დაჯამება ხდება უფრო მკაცრი სასჯელის მიერ უფრო მსუბუქის შთანთქმისა და სასჯელთა მთლიანად ან ნაწილობრივ დაჯამების წესით და ასეთ შემთხვევაში ერთ განსასჯელს რამდენიმე დანაშაულისათვის ერთი განაჩენით შეიძლება დაენიშნოს ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა მაქსიმუმ 30 წლის ვადით. 30 წელს ზევით რამდენს იძლევა დაჯამების არითმეტიკული წესი, ამას მნიშვნელობა არა აქვს. დანაშაულთა ერთობლიობით სასჯელის დაჯამებისას მოსახდელად შეიძლება დარჩეს არაუმეტეს 30 წლისა. განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელთა დაჯამებისას ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადა არ შეიძლება აღემატებოდეს 40 წელს. განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელთა დაჯამებას მაშინ შეიძლება ექნეს ადგილი, როცა ერთი პირის მიმართ გამოტანილია ორი ან მეტი გამამტყუნებელი განაჩენი და ამ განაჩენებით დანიშნული სასჯელები არ არის მოხდილი ან სრულად არ არის მოხდილი. განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელი ჯამდება მხოლოდ მაშინ, როცა დანაშაული ჩადენილია უფრო ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის განაჩენის გამოტანის შემდეგ.

თუ უფრო ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის განაჩენი გამოტანილია უფრო გვიან ჩადენილი დანაშაულისათვის განაჩენის გამოტანის შემდეგ, მაშინ სასჯელთა დაჯამება ხდება დანაშაულთა ერთობლიობის წესით და არა განაჩენთა ერთობლიობის წესით. განაჩენთა ერთობლიობის წესით

სასჯელთა დაჯამებისას ჯამდება თითოეული განაჩენის საბოლოო სასჯელები. მიუხედავად იმისა, თუ რამდენით აღებატება 40 წელს განაჩენთა ერთობლიობით განსაზღვრულ სასჯელთა ჯამი, მსჯავრდებულს საბოლოოდ მოსახდელად არ შეიძლება განესაზღვროს თავისუფლების აღკვეთა 40 წელზე მეტი ვადით.

ამ მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად სასამართლოს შეუძლია დამნაშავეისათვის ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას განაჩენით დაადგინოს დანიშნული სასჯელის ნაწილის მოხდა, ხოლო ნაწილის პირობით მსჯავრად ჩათვლა, თუ:

1) ბრალდებული (განსასჯელი, მსჯავრდებული) აღიარებს დანაშაულს;

2) თუ მას არ წაასწრეს დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე;

3) ასახელებს დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილეებს და

4) თანამშრომლობს გამოძიებასთან.

ამ ოთხი პირობიდან ოთხივე სახეზე უნდა იყოს ასეთი გადაწყვეტილების მიღებისათვის. რაც შეეხება დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის იმ ნაწილის განსაზღვრას, რომელიც პირობით მსჯავრად უნდა ჩაითვალოს, ეს სასამართლოს კომპეტენციას განეკუთვნება, რადგანაც ამის შესახებ ამ მუხლში არაფერია ნათქვამი.

ნათქვამს თუ უფრო დავაზუსტებთ, ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას სასამართლო უფლებამოსილია განაჩენით დაადგინოს სასჯელის ნაწილის მოხდა, ხოლო დანარჩენი ნაწილის პირობით მსჯავრად ჩათვლა თუ:

- ბრალდებული (განსასჯელი, მსჯავრდებული) აღიარებს დანაშაულს;

- მას არ წაასწრეს დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე;

- ასახელებს დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილეებს და თანამშრომლობს გამოძიებასთან.

საპროცესო შეთანხმების დადებისა და მისი პირობების შესრულების გარდა, შეიძლება პირობით მსჯავრად ჩაითვალოს დანიშნული სასჯელის:

- ერთი მეოთხედი, განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში;

- ერთი მესამედი, მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში;

- ნახევარი, ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში;

ამ მუხლის მე-5 ნაწილიდან გამომდინარე, იმ სრულწლოვან განსასჯელს, რომელიც აღიარებს დანაშაულს, არ ყოფილა წასწრებული დანაშაულის ჩადენისას ან მისი ჩადენისთანავე, ასახელებს დანაშაულში თანამონაწილეებს და თანამშრომლობს გამოძიებასთან, ე.ი. გამომძიებელთან ან პროკურორთან ან ორივესთან ერთად და ხელს უწყობს დანაშაულის გახსნას, დანიშნული სასჯელის რა ნაწილი უნდა იქნეს მოხდილი და რა ნაწილი შეიძლება ჩაითვალოს პირობით მსჯავრად, განსაზღვრავს სასამართლო სასჯელის დანიშნვის, მისგან გათავისუფლებისა და პირობითი მსჯავრის გამოყენების წესებისა და ამ მუხლის ამ ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად. იმ განსასჯელთა მიმართ, რომლებთანაც დადებულია საპროცესო შეთანხმება, შეთანხმების შედეგად გაწეული შედავათების გარდა, დანიშნული სასჯელის ის ნაწილი, რომელიც შეიძლება ჩაითვალოს პირობით მსჯავრად, განსაზღვრულია ამ მუხლის მე-5 ნაწილით. ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით ერთი მეოთხედი, ერთი მესამედი და ნახევარი, სსკ 70¹ მუხლით გათვალისწინებულია, აგრეთვე, განსაკუთრებულ შემთხვევებში საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან სრული გათავისუფლება. მაგრამ აღსანიშნავია ის, რომ სსსკ 679⁹ მუხლი ამავე საფუძველით იძლევა ბრალდებულის გათავისუფლების უფლებას არა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, არამედ მხოლოდ სასჯელისაგან, რაც მთავრდება ნასამართლობის სამართლებრივი შედეგით.

სსკ 70² -ე და სსსკ 679⁹ მუხლებს შორის ისეთი განსხვავებაა, რომ იგი შეუძლებელს ხდის ამ მუხლების ერთობლივად გამოყენებას. ამიტომ ან ეს მუხლები უნდა იქნას ერთიმეორესთან შესაბამისობაში მოყვანილი, ან უარი

უნდა ითქვას საპროცესო შეთანხმებაზე და უნდა შეიქმნას დანაშაულის გახსნის ისეთი პირობები, რომლებიც არ არის დამოკიდებული დამნაშავის შესაძლებლობაზე, მისი სასჯელისაგან გათავისუფლებაზე და არ არის დაკავშირებული დამნაშავის დაუსჯელობასთან, დამნაშავის და მასთან მებრძოლის მიერ ერთი და იგივე საქმის კეთებასთან, ერთი და იგივე როლის შესრულებასთან, სამართალდამცავი ორგანოების შესაძლებლობებზე მაღლა დამნაშავის შესაძლებლობის დაყენებასთან, სამართალდამცავი ორგანოების ავტორიტეტისა და საზოგადოების, განსაკუთრებით კი დაზარალებულის ინტერესების შელახვასთან.

ამ მუხლის მე-5 ნაწილი, ჩემი აზრით, დასახეწია, რადგანაც იგი მიუთითებს სასამართლოს უფლებამოსილებაზე თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას მსჯავრდებულის მიერ დანაშაულის აღიარებაზე, თანამონაწილეთა დასახელებაზე და გამოძიებასთან თანამშრომლობაზე. სასჯელის დანიშვნისას, ე.ი. გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანამდე განსასჯელი ჯერ კიდევ მსჯავრდებული არ არის, ხოლო განაჩენის გამოტანის შემდეგ, თუ ექნა ასეთს ადგილი და იგი გახდა მსჯავრდებული, მის მიმართ ამ მუხლის მე-5 ნაწილით გათვალისწინებულ გარემოებათა გამოყენებაზე მსჯელობას უკვე არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. ამიტომ ასეთი შეუსრულებადი, არავითარი მნიშვნელობის არმქონე სიტყვა, რომელიც პროცესის მონაწილის ამსახველია, კანონში არ უნდა იყოს, რადგანაც იგი აბუნდოვანებს კანონს და საკითხის გადასაწყვეტად გამოუსადეგარია.

მუხლი 51. უვადო თავისუფლების აღკვეთა

1. უვადო თავისუფლების აღკვეთა შეიძლება დაიწესოს მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის.

2. უვადო თავისუფლების აღკვეთა არ დაენიშნება იმას, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია თვრამეტი წელი ან ვისაც განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის შეუსრულდა სამოცი წელი.

უვადო თავისუფლების აღკვეთა არის თავისუფლების

აღკვეთა ვადის განსაზღვრის გარეშე, ე.ი. უვადოდ. სასჯელის ამ სახემ საქართველოში შეცვალა სასჯელის უმაღლესი ზომა – დახვრეტა და ამიტომ უვადო თავისუფლების აღკვეთა ამჟამად ყველაზე მკაცრ სასჯელად ითვლება სს კოდექსით გათვალისწინებულ სასჯელთა შორის. მაგრამ მაინც იგი სიკვდილამდე თავისუფლების აღკვეთას, ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით, არ ნიშნავს, რადგანაც ამავე კოდექსის 72-ე მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად, უვადო თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებული ამ სასჯელის ფაქტობრივად 25 წლის ვადით მოხდის შემდეგ სასამართლოს შეუძლია გაათავისუფლოს. ასევე ამავე სსკ 73-ე მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად მას ეს სასჯელი 20 წლის ფაქტობრივად მოხდის შემდეგ შეიძლება შეეცვალოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით. უვადო თავისუფლების აღკვეთა გამოიყენება მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის და მხოლოდ სრულწლოვან დამნაშავეთა მიმართ. იგი არ გამოიყენება იმის მიმართ, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია 18 წელი ან ვისაც განაჩენის გამოტანის მომენტიდან შეუსრულდა 60 წელი. სხვა შემამსუბუქებელ გარემოებებს ამ სასჯელის გამოყენებისათვის პირდაპირი და აუცილებელი ხასიათის მნიშვნელობა არა აქვს.

მუხლი 52. ქონების ჩამორთმევა

1. ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის, დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ან/და დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას.

2. დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის ან დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ჩამორთმევა ნიშნავს ეჭვმიტანილისთვის, ბრალდებულისთვის, მსჯავრდებულისთვის მის საკუთრებაში ან კანონიერ მფლობელობაში არსებული, განზრახი დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული ან ამისათვის რაიმე სახით გამიზნული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის ან დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ჩამორთმევა ხდება სასამართლოს მიერ, ამ

კოდექსით გათვალისწინებული ყველა განზრახი დანაშაულისათვის, იმ შემთხვევაში, როდესაც სახეზეა დანაშაულის საგანი ან/და იარაღი ან დანაშაულის ჩასადენად გამოიზნული ნივთი და მათი ჩამორთმევა საჭიროა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აუცილებლობიდან ან ცალკეულ პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე ანდა ახალი დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად.

3. დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს მსჯავრდებულისთვის დანაშაულებრივი გზით მიღებული ქონების (ყველა ნივთი და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე, ასევე იურიდიული დოკუმენტები, რომლებიც იძლევა უფლებას ქონებაზე), აგრეთვე ამ ქონებიდან მიღებული ნებისმიერი ფორმის შემოსავლების ან მათი ღირებულების ეკვივალენტური ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა სასამართლოს მიერ ინიშნება ამ კოდექსით გათვალისწინებული ყველა განზრახი დანაშაულისათვის, იმ შემთხვევაში, თუ დამტკიცდება, რომ ეს ქონება დანაშაულებრივი გზითაა მოპოვებული.

(საქართველოს 2005 წლის 28 დეკემბრის კანონი - სსმ I, 2006წ., №4, მუხ. 39)

ქონების ჩამორთმევის ცნებას იძლევა ამ მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმადაც ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის, დანაშაულის ჩასადენად გამოიზნული ნივთის ან/და დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. ამ მუხლის მიხედვით ჩამორთმევას დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ექვემდებარება სულ 4 სახის ქონება.

1. დანაშაულის საგანი.
 2. დანაშაულის ჩადენის იარაღი.
 3. დანაშაულის ჩასადენად გამოიზნული ნივთი.
 4. დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონება.
- დანაშაულის საგანი საერთოდ სისხლის სამართალში

არის ის საგანი, რომელიც მოსკო ან დააზიანა დანაშაულის ჩამდენმა, მისი ჩადენის შედეგად. მაგრამ ამ შემთხვევაში სხვაა მხედველობაში. ქურდობის საგანია ის, რაც მოიპარეს, ესე იგი ფარულად დაუფლენ მართლსაწინააღმდეგოდ მისაკუთრების მიზნით. თაღლითობის საგანია ის, რასაც დანაშაულის ჩამდენი დაუფლა მოტყუებით, სახლის დაწვის შემთხვევაში დანაშაულის საგანია სახლი და ა.შ. მაგრამ ჩამორთმევას ექვემდებარება ის საგანი, რომელიც გამოყენებული იყო დანაშაულის ჩასადენად.

დანაშაულის იარაღია ნებისმიერი საგანი, ფასეულობა ან ღირებულების არმქონე საგანი, რომელიც გამოყენებული იყო დანაშაულის ჩადენისათვის, მისი ჩადენის გაადვილებისათვის.

დანაშაულის ჩასადენად გამოიხსნულია ნივთი, რომელიც მოპოვებული, შეძენილი, გამოყენებული ან დამზადებულია კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის მიზნით.

დანაშაულებრივი გზით მოპოვებულია ქონება, რომლის მისაკუთრების მიზნით დაუფლებისათვის ჩადენილია სსკ კერძო ნაწილით გათვალისწინებული რომელიმე განზრახი დანაშაული.

ახლა უნდა გავარკვიოთ დანაშაულის საგნისა და დანაშაულის ჩასადენად გამოიხსნული ნივთის ჩამორთმევის საფუძვლიანობა. დანაშაულის საგანი დაზარალებულის ქონებაა. ამიტომ ის სისხლის საპროცესო სამართლებრივ ნორმათა შესაბამისად უნდა დაუბრუნდეს დაზარალებულს. თუ ეს საგანი გაუვარგისებული იქნა დანაშაულის ჩადენის შედეგად, დაზარალებულს უნდა აუნაზღაურდეს ზარალი. ამის გამო დანაშაულის საგნის ჩამორთმევისა და უსასყიდლოდ სახელმწიფოსათვის გადაცემის სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობს. რაც შეეხება სსკ 52-ე მუხლს, ის ამ ნაწილში ეწინააღმდეგება დაზარალებულის საპროცესო და მატერიალურ უფლებებს, რის გამოც იგი არ შეიძლება მოქმედებდეს. დანაშაულის ჩადენის შედეგად დაზარალებულს უფლება აქვს მოითხოვოს და მიიღოს ზარალის სრული ანაზღაურება. ეს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებაა, რომელიც საქართველოში მოქმედებს, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართალი (საქართველოს

კონსტიტუციის მე-7 მუხლი). გარდა ამისა, თუ სასამართლომ დაზარალებულის ქონება სახელმწიფოს გადასცა, სახეზე იქნება სასამართლოს მიერ ჩადენილი უკანონო მოქმედება დაზარალებულის მიმართ. ასეთი ქმედებისაგან ადამიანის უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტით. თქმულიდან გამომდინარე, დანაშაულის საგნის ჩამორთმევა, როგორც სასჯელის ერთ-ერთი ნაირსახეობა, სსკ 52-ე მუხლიდან უნდა იქნეს ამოღებული. ამის აუცილებლობაში დარწმუნება იოლია. მაგ., ადამიანს მოპარეს ავტომანქანა. ასეთ შემთხვევაში მოპარული ავტომანქანა ქურდობის, ე.ი. დანაშაულის საგანია, რაც სამართლიანობის აღდგენისათვის სახელმწიფოს უსასყიდლოდ კი არ უნდა გადაეცეს, არამედ ვისაც მოპარეს, იმას უნდა დაუბრუნდეს. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს საქართველოს კანონმდებლობის ერთობლიობიდან და საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიული აქტებიდან.

ასევე სამართლებრივ საფუძველს მოკლებულია დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ჩამორთმევა შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. დანაშაულის ჩასადენად გამიზნულია ნივთი, რომელიც მისი მფლობელის ან მესაკუთრის მიერ, პირადად ან სხვის მეშვეობით რომელიმე კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად არის მიჩნეული ანუ გამიზნული.

2. ნივთის მიჩნევა დანაშაულის ჩასადენად, ე.ი. განზრახვის წარმოშობა ნივთის დანაშაულის ჩასადენად გამოყენების თაობაზე დასჯადი არ არის, რადგანაც ის მხოლოდ შიშველი განზრახვაა, რომლის განხორციელება დაწყებული არ არის. კერძოდ, ნივთის გამიზვნა დანაშაულის ჩასადენად არ მოიცავს სსკ მე-7 მუხლით გათვალისწინებულ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებას, გათვალისწინებულს ამავე სსკ კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით.

3. აღნიშნული გამიზვნა, ე.ი. განზრახვა არ მოიცავს სსკ მე-18 და მე-19 მუხლებით გათვალისწინებულ დასჯად ქმედებებს, დანაშაულის მზადებასა და მცდელობას.

4. სს კოდექსით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და დასჯადობა, ე.ი. სასჯელის გამოყენება დაწყებულია დანაშაულის ჩადენის, მისი მცდელობის ან მზადებისათვის.

5. ზემოთ (4 პუნქტში) ჩამოთვლილი ქმედებებიდან არც ერთი დანაშაულის ელემენტებს არ მოიცავს, ის შიშველი განზრახვის ფარგლებს ვერ სცილდება.

დანაშაულის ჩასადენად ნივთის გამიზვნის სტადიაზე ჩადენილი არ არის არც დამთავრებული დანაშაული და არც მისი მცდელობა ან მზადება. ამიტომ იგი არ არის დასჯადი.

6. სსკ 53-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად სასჯელი გამოიყენება მხოლოდ დამნაშავეს მიმართ, ე.ი. იმის მიმართ, ვინც ჩაიდინა დასჯადი ქმედება – დამთავრებული დანაშაული, მისი მცდელობა ან მზადება და ამისათვის მისი ჩამდენი სასამართლოს მიერ ცნობილია დამნაშავედ.

7. ქონების ჩამორთმევა, მათ შორის დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთისა, თანახმად ამავე სსკ მე-40 და 52-ე მუხლებისა, სასჯელია. ამიტომ მისი გამოყენება შეიძლება მხოლოდ დამნაშავეს მიმართ და არ შიშველი განზრახვისათვის.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე სსკ 52-ე მუხლიდან ამოსაღებია სასჯელის ნაირსახეობა – დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ჩამორთმევა. საკითხისადმი სხევანაირი მიდგომის შესაძლებლობა შეიძლებოდა ყოფილიყო კანონში მხოლოდ დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებულ ნივთზე ყოფილიყო მითითება, მაგრამ ასეთი არც იყო და არც არის საჭირო, რადგანაც ასეთი ნებისმიერი საგანი დანაშაულის ჩადენის იარაღია, რის ჩამორთმევაც განსახილველი მუხლით გათვალისწინებულია. ამიტომ ზემოთ შეთავაზებული რეკომენდაციის განხორციელება აუცილებლად მიმანია.

ასეთ მაგალითს თუმცა, საბედნიეროდ, ჯერჯერობით ვერ ვასახელებ, მაგრამ განსახილველი მუხლის პირდაპირი აზრიდან გამომდინარე, შესაძლებელია თუ ხუთი წერილ-შიილიანმა მამამ განიზრახა ბინის გაყიდვა, მიღებული ფულის ნაწილით სხვა ბინის დაქირავება, ხოლო ნაწილის ქრთამის სახით მოხელისათვის მიცემა, ამ გზით სამუშაო ადგილის შოვნა და არსებობისათვის პირობების შექმნა, მას ეს ბინა უნდა ჩამოერთვას და იგი უსასყიდლოდ სახელმწიფოს უნდა გადაეცეს, ხოლო აღნიშნულ მამას და მისი

ოჯახის წევრებს რა ბედი უნდა ეწიოს, ეს სახელმწიფოებრივი მსრუნველობის ფარგლებს გარეთ უნდა დარჩეს. ამიტომ:

1. ამ მუხლის მოთხოვნა აღნიშნულ ნაწილში ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამის სსკ პირველი მუხლის მე-3 ნაწილს, რომელიც მიუთითებს: „ამ კოდექსის მიზანია დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა“.

2. იგი ეწინააღმდეგება ამავე კოდექსის მე-7 მუხლს, რომელიც გამორიცხავს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მართლსაწინააღმდეგო, ბრალეული ქმედების – დანაშაულის გარეშე.

3. იგი ეწინააღმდეგება სსკ 21-ე მუხლს, რომელიც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ათავისუფლებს დანაშაულის მზადებისა და მცდელობისათვის პირს, რომელმაც დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით აიღო ხელი. ეს წინააღმდეგობა გამოიხატება იმაში, რომ კანონი იმას არ სჯის, ვინც დაიწყო დანაშაულის განხორციელება, მაგრამ ნებაყოფლობით შეწყვიტა იგი და სჯის იმას, ვინც მისი განზრახვა საერთოდ არ განახორციელა, წარმოშობის სტადიაზე მოსპო, კანონით დაცული ობიექტი არც დაუზიანებია და არც დაზიანების საფრთხე შეუქმნია მისთვის.

4. იგი ეწინააღმდეგება აგრეთვე სსკ 39-ე მუხლის პირველ ნაწილს, რომელიც მიუთითებს: „სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშაის რესოციალიზაცია“. შიშველი განზრახვის აღმოჩენის შემთხვევაში სამართლიანობა ჯერ კიდევ არ არის დარღვეული და არაფერია აღსადგენი. არც დამნაშაის რესოციალიზაციაა საჭირო, რადგანაც მხოლოდ განზრახვა დამნაშავედ ვერ გახდის ადამიანს. რაც შეეხება დანაშაულის თავიდან აცილებას, ეს არა მარტო სასჯელის, არამედ მთელი სისხლის სამართლის კოდექსის მიზანია, რაც ეწინააღმდეგება მხოლოდ განზრახვისათვის ადამიანის დასჯას ნებისმიერი სასჯელით და მათ შორის ქონების ჩამორთმევით.

5. სსკ 52-ე მუხლი ეწინააღმდეგება სსკ 53-ე მუხლს, რომელიც მხოლოდ დამნაშავეს მიმართ უშვებს სასჯელის გამოყენებას და, რაც მთავარია, იგი ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლით გათვალისწინებული უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპს.

გამომდინარე ზემოთ აღნიშნულიდან, ჩემი აზრით, სსკ 52-ე მუხლიდან ამოსაღებია სასჯელის ისეთი ნაირ-სახეობა, როგორიც არის დანაშაულის ჩასადენად გა-მიზნული ნივთის ჩამორთმევა.

თ ა მ ი X I

სასჯელის დანიშვნა

მუხლი 53. სასჯელის დანიშვნის ზოგადი საწყისები

1. სასამართლო დამნაშავეს სამართლიან სასჯელს დაუნიშნავს ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით დადგენილ ფარგლებში და ამავე კოდექსის ზოგადი ნაწილის დებულებათა გათვალისწინებით. სასჯელის უფრო მკაცრი სახე შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ნაკლებად მკაცრი სახის სასჯელი ვერ უზრუნველყოფს სასჯელის მიზნის განხორციელებას.

2. ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულზე უფრო მკაცრი სასჯელი შეიძლება დაინიშნოს დანაშაულთა ერთობლიობითა და განაწილთა ერთობლიობით, ამავე კოდექსის 59-ე და 61-ე მუხლების მიხედვით. კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულზე უფრო მსუბუქი სასჯელის დანიშვნის საფუძველი განსაზღვრულია ამ კოდექსის 55-ე მუხლით.

3. სასჯელის დანიშვნის დროს სასამართლო ითვალისწინებს დამნაშავეს პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ, დანაშაულის მოტივსა და მიზანს, ქმედებაში გამოვლენილ მართლსაწინააღმდეგო ნებას, მოვალეობათა დარღვევის ხასიათსა და ზომას, ქმედების განხორციელების სახეს, ხერხსა და მართლსაწინააღმდეგო შედეგს, დამნაშავეს წარსულ ცხოვრებას, პირად და

ეკონომიკურ პირობებს, ყოფაქცევას ქმედების შემდეგ, განსაკუთრებით – მის მისწრაფებას, აანაზღაუროს ზიანი, შეურიგდეს დაზარალებულს.

4. თუ ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლი ან მუხლის ნაწილი დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად ითვალისწინებს შემამსუბუქებელ ან დამამძიმებელ გარემოებას, იგივე გარემოება სასჯელის დანიშვნის დროს მხედველობაში არ მიიღება.

ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად სასამართლო დამნაშავეს სამართლიან სასჯელს უნიშნავს ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებულ ფარგლებში. ეს იმას ნიშნავს, რომ სასამართლომ ჯერ უნდა გაარკვიოს, განსასჯელი დამნაშავეა თუ არა იმ დანაშაულის ჩადენაში, რომელიც მას ბრალად ერაცხება და თუ ცნო დამნაშავედ, მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა შეუფარდოს მას სამართლიანი სასჯელი. სამართლიანი სასჯელი ისეთი კანონიერი სასჯელია, რომელიც განსაზღვრულია ყველა შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებათა გათვალისწინებით, დამნაშავეს პიროვნების მაქსიმალურად სწორად შეფასებით, ჩადენილი დანაშაულისა და მისი ჩამდენის საშიშროების მაქსიმალურად ზუსტად დადგენით, სსკ ზოგადი ნაწილისა და სსსკ ნორმების მოთხოვნათა დაცვით და, რაც მთავარია, სსკ კერძო ნაწილის ნორმის ზუსტად გამოყენებით. ლაპარაკია იმაზე, რომ დანაშაული სწორად უნდა იყოს დაკვალიფიცირებული. დანაშაულის არასწორად დაკვალიფიცირების შემთხვევაში გამორიცხულია კანონიერი განაჩენის გამოტანა. უკანონო განაჩენით განსაზღვრული სასჯელი უკანონოა. უკანონო სასჯელი არ შეიძლება იყოს სამართლიანი.

ამავე მუხლის ამავე ნაწილის თანახმად სასჯელის უფრო მკაცრი სახე შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ნაკლებად მკაცრი სახის სასჯელი ვერ უზრუნველყოფს სასჯელის მიზნის განხორციელებას. ეს იმას ნიშნავს, რომ სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებული ალტერნატიული სანქციებიდან სასამართლომ უნდა შეარჩიოს სასჯელის ის სახე, რომელიც ყველაზე უფრო

შეესაბამება ჩადენილ დანაშაულსა და მის ჩამდენს. განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს იმაზე, რომ სასამართლომ სსკ კერძო ნაწილით გათვალისწინებული სასჯელებიდან უფრო მკაცრი არ დანიშნოს სასჯელის მიზნის გათვალისწინების გარეშე.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის მიუთითება იმის შესახებ, რომ სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებულზე უფრო მკაცრი სასჯელი შეიძლება დანიშნოს დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობით, ამავე კოდექსის 59-ე და 61-ე მუხლების მიხედვით, ნიშნავს იმას, რომ სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებულზე მეტი სასჯელის დანიშვნა შეიძლება სხვადასხვა დანაშაულისათვის სასჯელთა დაჯამების გზით. ორი ან მეტი დანაშაულისათვის დანიშნულ სასჯელთა ჯამი, რა თქმა უნდა, უფრო მეტი და უფრო მკაცრი უნდა იყოს. დაჯამება ხდება თითოეული დანაშაულისათვის კანონის ფარგლებში დანიშნული სასჯელებისა. სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმუმის დარღვევა აკრძალულია. არც ერთი დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებულზე მეტი ან მკაცრი სასჯელის დანიშვნა არ შეიძლება. კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულზე უფრო დაბალი სასჯელის დანიშვნის საფუძველი – მხარეებს შორის საპროცესო შეთანხმება გათვალისწინებულია ამავე კოდექსის 55-ე მუხლით.

განსახილველი 53-ე მუხლის მე-3 ნაწილი იძლევა სასამართლოს მიერ სასჯელის დანიშვნისას გასათვალისწინებელ, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებათა შემდეგ ჩამონათვალს:

- დანაშაულის მოტივი და მიზანი;
- ქმედებაში გამოვლენილი მართლსაწინააღმდეგო ნება;
- მოვალეობათა დარღვევის ხასიათი და ზომა;
- ქმედების განხორციელების სახე, ხერხი და მართლსაწინააღმდეგო შედეგი;
- დამნაშავის წარსული ცხოვრება;
- დამნაშავის პირადი და ეკონომიკური პირობები;
- ყოფაქცევა ქმედების შემდეგ, განსაკუთრებით მისი მისწრაფება, აანაზღაუროს ზიანი, შეურიგდეს დაზარალებულს.

ჩამოთვლილ გარემოებათა ხასიათისა და შედეგის მიხედვით განისაზღვრება პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები, ხოლო ამ გარემოებების მიხედვით – სასჯელის სახე და ზომა.

ამ მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, თუ სსკ კერძო ნაწილის მუხლი ითვალისწინებს დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებას, ასეთი გარემოება სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში არ მიიღება, რადგანაც იგი სსკ კერძო ნაწილის მუხლში საკანონმდებლო წესით უკვე გათვალისწინებულია.

მაგალითად, განზრახ მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში გათვალისწინებულია კანონმდებლის მიერ სსკ 111-ე მუხლით, როგორც პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი გარემოება. ამიტომ მისი ხელმეორედ შემამსუბუქებელ გარემოებად გათვალისწინება სასამართლოს მიერ და ამის საფუძველზე კანონით შემსუბუქებული სასჯელის კიდევ შემსუბუქება არ შეიძლება. ამ მუხლით სასჯელი ალტერნატიულ შეფარდებითია და სასამართლოს საშუალება აქვს დაარეგულიროს სასჯელი.

განზრახ მკვლელობის 109 მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ პუნქტით მაკვალიფიცირებული ნიშანია განსაკუთრებული სისასტიკე და ამისათვის კანონით სასჯელი გამკაცრებულია. ამიტომ სასამართლოს არა აქვს უფლება გამოიყენოს ეს ნიშანი და ხელმეორედ დაამძიმოს პასუხისმგებლობა. გაამკაცროს სასჯელი.

მუხლი 54. საჯელის დანიშვნა შემამსუბუქებელ გარემოებათა არსებობისას

თუ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ დამნაშავე გამოცხადდა ბრალის აღიარებით, აქტიურად შეუწყო ხელი დანაშაულის გახსნას და არ არსებობს დამამძიმებელი გარემოებანი, სასჯელის ვადა ან ზომა არ უნდა აღემატებოდეს ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ყველაზე მკაცრი სახის სასჯელის მაქსიმალური ვადის ან ზომის სამ მეოთხედს.

განსახილველი მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად სასჯელი არ უნდა აღემატებოდეს ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ყველაზე მკაცრი სახის სასჯელის მაქსიმალური ვადის ან ზომის სამ მეოთხედს, თუ:

- დანაშაულის ჩამდენი გამოცხადდა ბრალის აღიარებით;

- ხელი შეუწყო დანაშაულის გახსნას;

- არ არსებობს დამამძიმებელი გარემოებანი.

ამ მუხლში სიტყვა „დამნაშავე“ გამოყენებულია არასწორად, უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპის დარღვევით, რაც ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლების მოთხოვნებს. თანახმად ამ მუხლებისა, პირი, რომელმაც დანაშაული ჩაიდინა, დამნაშავედ ცნობილი უნდა იქნეს მხოლოდ სასამართლოს მიერ და მხოლოდ გამამტყუნებელი განაჩენით. ამიტომ ბრალის აღიარებით გამოცხადებისა და დანაშაულის გახსნაში ხელშეწყობის სტადიაზე პირს, კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლების მოთხოვნებიდან გამომდინარე, არ შეიძლება ეწოდოს დამნაშავე, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს პრინციპი საქართველოს სს კოდექსში 40-ზე მეტჯერ არის დარღვეული. კარგი იქნება, თუ ეს ხარვეზი გამოსწორდება.

მუხლი 55. კანონით გათვალისწინებულზე უფრო მსუბუქი სასჯელის დანიშვნა

სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით დაწესებული სასჯელის ზომის უდაბლეს ზღვარზე ნაკლები სასჯელი ან სხვა, უფრო მსუბუქი სახის სასჯელი, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება.

(საქართველოს 2004 წლის 13 თებერვლის კანონი – სსმ I, 2004წ., №6, მუხ. 22)

(საქართველოს 2005 წლის 20 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2005წ., №55, მუხ. 374)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90)

ამ მუხლის საფუძველზე სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით დაწესებული ზომის უდაბლეს ზღვარზე ნაკლები სასჯელი ან სხვა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელი, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება.

საპროცესო შეთანხმება იდება სსსკ 64¹-ე თავის, 679¹–679¹⁰ მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად.

სსსკ 679¹ მუხლის თანახმად, სასამართლოს მიერ საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანის საფუძველია საპროცესო შეთანხმება. საპროცესო შეთანხმების საფუძველია შეთანხმება ბრალზე ან სასჯელზე. სასამართლოს მიერ საქმის არსებითად განხილვისას სასამართლო კამათის დაწყებამდე სასამართლოს (მოსამართლეს) შეუძლია მხარეებს შესთავაზოს წერილობითი საპროცესო შეთანხმების დადება.

სასჯელზე შეთანხმებისას ბრალდებული (განსასჯელი) არ აღიარებს დანაშაულს, მაგრამ ეთანხმება პროკურორს სასჯელის ზომაზე ან მისგან სრულად განთავისუფლებაზე. სასჯელზე შეთანხმების სამართლებრივი შედეგია ნასამართლობა.

ბრალზე შეთანხმებისას ბრალდებული (განსასჯელი) აღიარებს დანაშაულს. საპროცესო შეთანხმება იდება ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) სურვილით, მისი ინიციატივით ან თანხმობით, დამცველის (ადვოკატის) უშუალო მონაწილეობით და ზემდგომ პროკურორთან წერილობითი შეთანხმებით.

საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე პროკურორს უფლება აქვს მოითხოვოს ბრალდებულისათვის (განსასჯელისათვის) სასჯელის შემსუბუქება ან დანაშაულთა ერთობლიობისას მიიღოს გადაწყვეტილება მისთვის ბრალდების შემსუბუქების ან ნაწილობრივ მოხსნის თაობაზე. ასეთი გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორმა უნდა გაითვალისწინოს საჯარო ინტერესი, ჩადენილი დანაშაულისათვის გათვალისწინებული სასჯელის სიმძიმე, ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და ბრალეულობის ხარისხი.

დაუშვებელია საპროცესო შეთანხმების დადება დამცველის უშუალო მონაწილეობისა და ბრალდებულის წინას-

წარი თანხმობის გარეშე. იგი დაუშვებელია, აგრეთვე, დაიდოს ბრალდებულის საკონსტიტუციო უფლების დარღვევით, წამებით, არაადამიანური მოპყრობით და სხვა ამისთანა მართლსაწინააღმდეგო ზომების გამოყენებით.

საპროცესო შეთანხმების დადებისას პროკურორი ვალდებულია გააფრთხილოს ბრალდებული (განსასჯელი), რომ საპროცესო შეთანხმება არ ათავისუფლებს მას სამოქალაქო ან სხვა სახის პასუხისმგებლობისაგან. მაგრამ განსაკუთრებულ შემთხვევაში მთავარი პროკურორის ან მისი მოადგილის შუამდგომლობით სასამართლოს შეუძლია გაათავისუფლოს ბრალდებული (განსასჯელი) სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგანაც. ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფოს ეკისრება სამოქალაქო პასუხისმგებლობა.

იმ ბრალდებულისათვის (მისი დამცველისათვის), რომლის მიმართაც საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე მამხილებელ ინფორმაციას იძლევა სხვა ბრალდებული, საპროცესო შეთანხმების შინაარსი და საპროცესო შეთანხმების მონაწილე ბრალდებულის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია სრულად უნდა იყოს ხელმისაწვდომი.

ბრალდებულს (განსასჯელს) ნებისმიერ დროს განაჩენის გამოტანამდე უფლება აქვს უარი თქვას საპროცესო შეთანხმებაზე და ასეთ შემთხვევაში მის მიერ საპროცესო შეთანხმებასთან დაკავშირებით მიცემული ინფორმაციის მის წინააღმდეგ გამოყენება არ შეიძლება.

დეტალურად საპროცესო შეთანხმების შესახებ იხილეთ სსსკ 679¹-679¹⁰ მუხლები.

მუხლი 56. სასჯელის დანიშვნა დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის

1. დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის სასჯელის დანიშვნის დროს მხედველობაში მიიღება გარემოებანი, რომელთა გამოც დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი.

2. ამოღებულია.

3. ამოღებულია.

საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონი - სსმ 1, 2007, №1, მუხ. 16.

4. უკიდურესად თავისუფლების აღკვეთა არ შეიძლება დანიშნოს დანაშაულის მომხადებისათვის ან მცდელობისათვის.

საქართველოს სს კოდექსით გათვალისწინებულია სულ სამი სახის დაუმთავრებელი დანაშაული. დანაშაულის ჩასადენად მზადება, დანაშაულის ჩადენის მცდელობა და დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება.

სსკ მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე და სსკ მე-18-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილი ნაკლებად მძიმე დანაშაულებისათვის (იხ. მე-18 მუხლი და მისი კომენტარები).

მე-19 მუხლით დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია ყველა განზრახი დანაშაულისათვის. განზრახი დანაშაულის მომხადებისა და მცდელობისათვის სასჯელი განისაზღვრება სსკ იმ მუხლით, მისი ნაწილით ან პუნქტით, რომლითაც იგი გათვალისწინებულია დამთავრებული დანაშაულისათვის. ამასთან, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, რა თქმა უნდა, კერძო ნაწილის ნორმით, რომლითაც გათვალისწინებულია სს პასუხისმგებლობა და სასჯელი, მაგრამ უნდა მიეთითოს, აგრეთვე, დანაშაულის მომხადების შემთხვევაში სსკ მე-18, ხოლო მისი ჩადენის მცდელობის შემთხვევაში — მე-19 მუხლზე. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქურდობის მომხადება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ მე-18, 177-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ხოლო მცდელობა, სსკ მე-19, 177-ე მუხლის პირველი ნაწილით. დანაშაულის მომხადება მისი ჩადენა არ არის. ის დანაშაულის ჩასადენად პირობების განზრახ შექმნაა. დანაშაულის განხორციელების პროცესი ამ სტადიაზე დაწყებული არ არის. მისგან ნებაყოფლობით ხელის აღების შანსი არსებობს. დანაშაულებრივი შედეგი მზადებისაგან უფრო შორსაა, ვიდრე მცდელობისაგან და ამიტომ მზადების საშიშროება ნაკლებია, ვიდრე მცდელობის. მცდელობა, თუ

ექნა მას ადგილი, დანაშაულებრივ შედეგთან უფრო მიახლოებული სტადიაა. იგი იწყება მზადებისას შექმნილი პირობების გამოყენების, ე.ი. დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების დაწყებისას და მოაგრდება დანაშაულებრივი ქმედების მთლიანად ან ამსრულებლის ნებისაგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო ნაწილობრივ შესრულებითა და შედეგის მიუღწევლობით. აქედან გამომდინარე, დანაშაულის ჩადენის მცდელობის საშიშროება მეტია, ვიდრე მომზადებისა. ამიტომ სსკ 56-ე მუხლიდან 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით მე-2 და მე-3 ნაწილების ამოღებამდე სასჯელი მზადებისათვის ნაკლები იყო, ხოლო მცდელობისათვის მეტი. კანონის ეს ადრინდელი მოთხოვნა 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით გაუქმებულია. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 56-ე მუხლის პირველი ნაწილი მე-2 – მე-3 ნაწილების ამოღებამდე როგორც იყო, ისე დარჩა და იგი მიუთითებს, რომ დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის, ე.ი. მზადებისა და მცდელობისათვის სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში მიიღება გარემოებანი, რომელთა გამო დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი⁶.

ეს მითითება ერთნაირად ვრცელდება სასჯელის დანიშვნაზე დანაშაულის მომზადებისა და მისი ჩადენის მცდელობის შემთხვევებში. ამ (56-ე) მუხლში, რომელიც არეგულირებს დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის სასჯელის დანიშვნის საკითხს, არავითარი მითითება არ არის იმის შესახებ, რომ დანაშაულის მომზადებისათვის სასჯელი უნდა დაინიშნოს უფრო მსუბუქი, ვიდრე მცდელობისათვის. ამავდროულად 56-ე მუხლის მე-4 ნაწილით სრულიად თანაბარი ხასიათის მოთხოვნით არის აკრძალული დანაშაულის მომზადებისა და მისი ჩადენის მცდელობისათვის სასჯელის – უფადო თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება. აქედან გამომდინარე, სასამართლოზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად ობიექტურად და სამართლიანად განსაზღვრავს იგი სასჯელის ამ (56-ე) მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნიდან და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლის სანქციიდან გამომდინარე. არ არის გამორიცხული სსკ კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლის, მისი ნაწილის ან პუნქტების სანქციის ფარგლებში დანაშაუ-

ლის მზადებისათვის უფრო მკაცრი სასჯელის დანიშვნა, ვიდრე მცდელობისათვის. ამ მუხლში არც იმაზეა მითითება, რომ დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის სასჯელი უფრო მსუბუქი უნდა იყოს, ვიდრე დამთავრებული დანაშაულისათვის. აკრძალულია მხოლოდ უვადო თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება. მაგრამ სსკ 53-ე მუხლის მე-3 ნაწილის იმპერატიულ მოთხოვნათა შორის არის სასჯელის დანიშვნისას ქმედების შედეგის გათვალისწინებაც. მართლსაწინააღმდეგო შედეგი დაუმთავრებელ დანაშაულს არ ახლავს, რამაც უნდა შეამსუბუქოს სასჯელი. მაგრამ ესეც სასამართლოს გადასაწყვეტია. სხვანირად რომ ვთქვათ, სსკ 56-ე მუხლით, მისგან მე-2 და მე-3 ნაწილების ამოღების შემდეგ, სასჯელი დანაშაულის მომზადების, მისი ჩადენის მცდელობისა დამთავრებული დანაშაულისათვის პრინციპში თითქმის გათანაბრებულია. სხვაობა, რომელსაც შეიძლება ადგილი ექნეს, სასჯელის მიზნებიდან, მისი დანიშვნის პრინციპებიდან და სსკ ამოცანებიდან გამომდინარე, მთლიანად სასამართლოზეა დამოკიდებული. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სასჯელის დიფერენცირების საშუალებას სასამართლოს სსკ და სსსკ არა მარტო აძლევს, არამედ ამის მოვალეობასაც აკისრებს. დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობისათვის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველი გათვალისწინებულია აგრეთვე სსკ მე-20 მუხლით.

სსკ 21-ე მუხლის თანახმად დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით საბოლოოდ ხელის აღება გამორიცხავს პასუხისმგებლობას, რაც გასათვალისწინებელია არა მარტო ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის, არამედ მომიჯნავე სისხლისსამართლებრივი ნორმების შემუშავება-ჩამოყალიბების დროსაც.

მუხლი 57. სასჯელის დანიშვნა დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის და დანაშაულის ამსრულებლობისათვის

1. დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის და დანაშაულის ამსრულებლობისათვის სასჯელის დანიშვნის დროს

მხედველობაში მიიღება პირის ფაქტობრივი მონაწილეობის ხასიათი და ხარისხი, ამ მონაწილეობის მნიშვნელობა დანაშაულის მიზნის მისაღწევად, მისი გაელენა გამოწვეული ან შესაძლებელი ზიანის ხასიათსა და ხარისხზე.

2. შემამსუბუქებელი ან დამამძიმებელი გარემოება, რომელიც ერთ-ერთი თანამონაწილის ან ამსრულებლის პიროვნებას შეეხება, მხედველობაში მიიღება მხოლოდ ამ თანამონაწილისათვის ან ამსრულებლისათვის სასჯელის დანიშვნის დროს.

დანაშაულის თანამონაწილეობით ჩადენის შემთხვევაში ყველა მონაწილემ და ამსრულებელმა თავიანთი ბრალის, მათი მონაწილეობის ხასიათისა და ხარისხის, დანაშაულის მიზნის მისაღწევად მათ მიერ შესრულებული როლის, განპირობებული და დამდგარი შედეგის ან შექმნილი საფრთხის მიხედვით უნდა აგონ პასუხი. რა თქმა უნდა, ამსრულებელი და თანამსრულებელი პასუხს აგებენ დანაშაულის ჩადენისათვის, ე.ი. დანაშაულებრივი ქმედების აღსრულებისათვის, დანაშაულებრივი შედეგის მიღწევისათვის ან საფრთხის შექმნისათვის. ორგანიზატორი დანაშაულის მოწყობის, მისი ორგანიზების ან ხელმძღვანელობისათვის აგებს პასუხს. წამქეზებელი პასუხს აგებს დანაშაულის ჩადენაში სხვისი დაყოლიებისათვის, ხოლო დამხმარე – დამხმარებისათვის, დანაშაულის ჩადენაში ხელის შეწყობისათვის (იხ. 22-ე – 25-ე მუხლები და მათი კომენტარები).

ისევე, როგორც საერთოდ, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, ამსრულებელთა და თანამონაწილეთა პასუხისმგებლობაც პერსონალურია. შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები გამოიყენება მხოლოდ იმ ამსრულებლისა და თანამონაწილის მიმართ, რომელსაც იგი გააჩნია.

მუხლი 58. სასჯელის დანიშვნა დანაშაულის რეციდივის დროს

1. დანაშაულის რეციდივის დროს ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას მოსახდელი სასჯელის ვადა

სულ მცირე 1 წლით უნდა აღემატებოდეს ჩადენილი დანაშაულისათვის ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული სასჯელის მინიმალურ ვადას.

2. თუ ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში ან მუხლის ნაწილში მითითებულია ნასამართლობაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე, აგრეთვე ამ კოდექსის 55-ე მუხლით ან 63-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული საფუძვლების არსებობისას, დანაშაულის რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში არ მიიღება ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული წესი.

(საქართველოს 2007 წლის 22 ივნისის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №26, მუხ. 242).

რეციდივი ქართულად განმეორებას ნიშნავს. ამიტომ დანაშაულის რეციდივი დანაშაულის განმეორებაა. სხვადასხვა დანაშაულის რამდენიმეჯერ ჩადენას სისხლის სამართლის მეცნიერებაში საერთო რეციდივი ეწოდება, ხოლო ერთი და იგივე დასახელების დანაშაულის რამდენიმეჯერ ჩადენას – სპეციალური. მაგრამ ამას სასჯელის დანიშვნისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

დანაშაულის რეციდივის ცნებას იძლევა ამავე კოდექსის მე-17 მუხლი. ამ მუხლის თანახმად, დანაშაულის რეციდივი არის წინათ განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენა. მაგრამ რეციდივის განსაზღვრისათვის მნიშვნელობა არა აქვს 18 წლის ასაკამდე ჩადენილი დანაშაულისათვის ნასამართლობასა და გაქარწყლებულ ან მოხსნილ ნასამართლობას. ამრიგად, დანაშაულის რეციდივი არის სრულწლოვნის მიერ ორი ან მეტი, ერთი და იგივე ან კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, სხვადასხვა დასახელების განზრახი დანაშაულის ჩადენა ადრე ჩადენილისათვის ნასამართლობის მოხსნამდე ან გაქარწყლებამდე.

თანახმად განსახილველი 58-ე მუხლის პირველი ნაწილისა, დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში სასჯელის სახით ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას მო-

სახდელი სასჯელის ვადა მინიმუმ ერთი წლით უნდა აღემატებოდეს ჩადენილი დანაშაულისათვის სსკ კერძო ნაწილით გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთის მინიმალურ ვადას. მაგ., სსკ კერძო ნაწილის ნორმით თუ გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა სამიდან ხუთ წლამდე ვადით, რეციდივის შემთხვევაში იგი არ შეიძლება დაინიშნოს ოთხ წელზე ნაკლები ვადით. თუ კანონით საერთოდ გათვალისწინებული მინიმუმი ექვსი თვეა, დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში ეს მინიმუმი იქნება ერთი წელი და ექვსი თვე, თუ ეს ვადა არ აღემატება სსკ სპეციალური ნორმით დაწესებულ მაქსიმუმს. მაქსიმუმის დარღვევა არ შეიძლება. მაგ. სსკ 125-ე მუხლის მეორე ნაწილი რეციდივის შემთხვევაში თავისუფლების აღკვეთა არ შეიძლება დაინიშნოს ერთ წელზე მეტი ვადით, რადგანაც ამ ნორმით ეს მაქსიმუმია დაწესებული. მაგრამ ეს წესი არ გამოიყენება თუ:

- სსკ კერძო ნაწილის მუხლში ან მის ნაწილში მითითებულია ნასამართლობაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე;

- სახეზეა ამავე სსკ 55-ე მუხლით ან 63-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული საფუძველი, ე.ი. მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება.

გარდა ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნის შემთხვევისა, დანაშაულის რეციდივს მნიშვნელობა არა აქვს, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში იმას, რომ თანახმად ამავე სსკ 53-ე მუხლის მე-3 ნაწილისა სასამართლო ვალდებულია ნებისმიერი სასჯელის დანიშვნისას გაითვალისწინოს განსასჯელის წარსული ცხოვრება, რაც მის საშიშროებასაც, მათ შორის დანაშაულის რეციდივსაც მოიცავს.

არასწორად მიმანია მოსაზრება იმის შესახებ, რომ რეციდივი სასჯელს არ უნდა ამკაცრებდეს. თითქოს რეციდივის შემთხვევაში სასჯელის გამკაცრება ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის განმეორებით ან დამატებით დასჯაა და ა.შ.

დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში სასჯელის გამკაცრება საჭიროა სასჯელის მიზნის მისაღწევად და სამართლიანობის პრინციპის განხორციელებისათვის. კანონისა

და სასამართლოს წინაშე თანასწორობის პრინციპის დაცვისათვის და ა.შ. დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში სახეზეა დამნაშავის გამოუსწორებლობა. მის გამოსასწორებლად გატარებული ღონისძიების უკმარისობა და უფრო მკაცრი 'ზომის მიღების საჭიროება. გარდა ამისა, არ იქნება სამართლიანი გამოუსწორებადი და გამოსწორებადი უფრო საშიში და ნაკლებად საშიში დამნაშავეების ერთნაირად დასჯა.

მუხლი 59. სასჯელის დანიშვნა დანაშაულთა ერთობლიობის დროს

1. დანაშაულთა ერთობლიობის დროს სასჯელი ინიშნება თითოეული დანაშაულისათვის და საბოლოო სასჯელის დანიშვნისას ხდება მათი შეკრება.

2. განაჩენთა ერთობლიობის დროს სასჯელის დანიშვნისას სასამართლო ბოლო განაჩენით დანიშნულ სასჯელს მთლიანად მიუმატებს წინა განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელ ნაწილს.

3. დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობის დროს ძირითად სასჯელთან ერთად შეიძლება დაინიშნოს დამატებითი სასჯელი. შეჯამებისას დანიშნული საბოლოო დამატებითი სასჯელის ვადა ან ზომა არ უნდა აღემატებოდეს ამ სასჯელის მოცემული სახისათვის ამ კოდექსის ზოგადი ნაწილით გათვალისწინებულ მაქსიმალურ ვადას ან ზომას.

4. დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობით დანიშნული საბოლოო სასჯელის ვადა ან ზომა, თუ იგი თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქია, არ უნდა აღემატებოდეს სასჯელის მოცემული სახისათვის ამ კოდექსის ზოგადი ნაწილით გათვალისწინებულ მაქსიმალურ ვადას ან ზომას.

5. განაჩენთა ერთობლიობით დანიშნული საბოლოო სასჯელი აითვლება ბოლო განაჩენის მიღების დღიდან, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მსჯავრდებულის მიმართ წინა განაჩენით დადგენილი პირობითი მსჯავრის გამოსაცდელი ვადა არ იყო გასული ბოლო დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის.

(საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონი - სსმ I, 2007 წ., №1, მუხ. 16).

დანაშაულთა ერთობლიობის ცნება (იხ. მე-16 მუხლი და მისი კომენტარები). დანაშაულთა ერთობლიობისას, მიუხედავად იმისა, ერთობლიობა რეალურია თუ იდეალური, სასჯელი ინიშნება თითოეული დანაშაულისათვის ცალ-ცალკე და საბოლოო სასჯელის დანიშვნისას ხდება ცალ-ცალკე დანიშნულ სასჯელთა შეკრება, რითაც განისაზღვრება მოსახდელი სასჯელის სახე და ზომა.

განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელის დანიშვნისას სამართლო ბოლო განაჩენით დანიშნულ ვადას მთლიანად უმატებს წინა განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელ ნაწილს. ამასთან, სასამართლოს უფლება არა აქვს დაარღვიოს ცალკეული სასჯელისათვის სსკ ზოგადი ნაწილით დაწესებული მაქსიმალური ზღვარი. მაგალითად, თანახმად სსკ 50-ე მუხლის მე-4 ნაწილისა, დანაშაულთა ერთობლიობით სასჯელის შეჯამებისას ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ოცდაათ წელს, ხოლო განაჩენთა ერთობლიობისას – ორმოც წელს. ასევე, ჯარიმის, ქონების ჩამორთმევისა და უვადო თავისუფლების აღკვეთის გარდა, სსკ ზოგადი ნაწილის შესაბამისი მუხლებით დაწესებულია სხვა სასჯელთა ფარგლები, რომელთა მაქსიმუმის დარღვევა, ე.ი. მისი გადაცილება აკრძალულია და ამ მოთხოვნის დაცვა ყველა შემთხვევაში აუცილებელია.

განაჩენთა და დანაშაულთა ერთობლიობისას ძირითად სასჯელთან ერთად შეიძლება დამატებით სასჯელთა გამოყენებაც. ასეთ შემთხვევაში დამატებითი სასჯელის მაქსიმალური ზღვრის დაცვა ისევე აუცილებელია, როგორც ძირითადი სასჯელისა.

დანაშაულთა ან განაჩენთა ერთობლიობით დანიშნულ თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელი, თანახმად სსკ 59-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მოთხოვნისა, არ უნდა აღემატებოდეს სასჯელის მოცემული სახისათვის სსკ ზოგადი ნაწილის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ მაქსიმალურ ვადას ან ზომას. ამ შემთხვევაში იგულისხმება სასჯელის ნებისმიერი სახე, გარდა უვადო და ვადიანი

თავისუფლების აღკვეთისა. სასამართლომ, ჩემი აზრით, აქედან გამომდინარე, უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება. მაგრამ, რაც შეეხება სასჯელთა სიმძიმის თანაფარდობას მათი სახეების მიხედვით, ეს საკანონმდებლო წესით უნდა განისაზღვროს. აშკარაა, რომ ყველაზე მძიმე სასჯელად საქართველოს სს კოდექსით გათვალისწინებულ სასჯელთა შორის უფადო თავისუფლების აღკვეთაა მიჩნეული. სიმძიმით მას მოსდევს ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა. მაგრამ ეს შეიძლება სადავო იყოს. ჯარიმის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ან გამასწორებელი სამუშაოთი შეცვლისა და ამ სასჯელთა თავისუფლების აღკვეთით შეცვლის შემთხვევაში და საერთოდ ასეთის გარეშე, ჯარიმა არასმქონე მსჯავრდებულისათვის უფრო მძიმე სასჯელია, ვიდრე საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, გამასწორებელი სამუშაო ან თავისუფლების შეზღუდვა, რომლებითაც შეიძლება შეიცვალოს ჯარიმა, რომლის მაქსიმალური ზღვარი კანონით განსაზღვრული არ არის. არც სასჯელთა ურთიერთ შედარების კრიტერიუმებია კანონით განსაზღვრული. ჩემი აზრით, ეს კრიტერიუმი მსჯავრდებულის მდგომარეობიდან გამომდინარე თუ განისაზღვრება, უფრო უპრიანი იქნება. 50 ლარი ჯარიმა იცვლება 4 საათი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით და ასეთ შემთხვევაში საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის მაქსიმალური ზღვარი დაფიქსირებული არ არის. (იხ. სსკ 42-ე, 59-ე და 61-ე მუხლები). ეთქვათ, 10 მილიონი ლარი შეიცვალა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით. ასეული მილიონობით ლარის მესაკუთრე 10.000.000 ლარს იოლად გადაიხდის. მაგრამ არასმქონეს ამ სასჯელის მოსახდელად არ ეყოფა 60.000 წელი. ამდენს, რა თქმა უნდა, არა მარტო ვერ იცხოვრებს, არამედ ვერც წარმოიდგენს, მისი გენის წარმომადგენელი საერთოდ ვინმე იქნება თუ არა ცოცხალი. ამიტომ მისთვის უკეთესია თავისუფლების აღკვეთის სახით მოიხადოს ეს სასჯელი. ამრიგად, მისთვის თავისუფლების აღკვეთა უფრო მსუბუქი სასჯელია, ვიდრე ჯარიმა ათი მილიონი ლარის ოდენობით. შეიძლება ეთქვათ, რომ არასმქონეს ასეთი ჯარიმა იქნებ არ დაეკისროს.

მაგრამ იგი შეიძლება დაეკისროს მდიდარს, რომელიც შესაძლოა ჯარიმის მთლიანად გადახდამდე ზემოთ აღნიშნულ მდგომარეობაში ჩაეარდეს. ასეთი მდგომარეობა შეიძლება განაპირობოს მრავალმა ფაქტორმა. ამიტომ სასჯელთა სიმძიმის ურთიერთ შეფარდების კრიტერიუმის შესამუშავებლად ასეთი გარემოების გათვალისწინება აუცილებლად მიგვაჩნია. აუცილებელია, აგრეთვე, ნებისმიერი სასჯელის მაქსიმალური ზღვრის დაწესება.

დანაშაულთა ერთობლიობით დანიშნული სასჯელი მისი სახის მიხედვით უნდა იქნეს ათვლილი დანიშვნის ან აღსრულების დაწყების მომენტიდან წინასწარი დაპატიმრების, დაკავების, ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მოთავსებისა და საზღვარგარეთ პატიმრობაში გატარებული დროის ჩათვლით. ეს მოთხოვნა ჩვენთან სრულდება.

განაჩენთა ერთობლიობით დანიშნული საბოლოო სასჯელი ამ მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად აითვლება ბოლო განაჩენის მიღების დღიდან, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მსჯავრდებულის მიმართ წინა განაჩენით დადგენილი პირობითი მსჯავრის გამოსაცდელი ვადა არ იყო გასული ბოლო დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის. ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ ჯერ უნდა გადაწყვიტოს პირობითი მსჯავრის ჩათვლის ან არჩათვლის საკითხი, განსაზღვროს, რა დარჩა მოსახდელი იმ სასჯელისაგან, რომელიც პირობით მსჯავრად იყო ჩათვლილი და ამის გათვალისწინებით განსაზღვროს საბოლოო მოსახდელი სასჯელის ათვლის დრო. რა თქმა უნდა, სასჯელის მოხდაში ჩაითვლება მხოლოდ ის დრო, რომელშიც მსჯავრდებული მას იხდიდა, ან, რომელიც ამ ვადაში ეთვლება, ხოლო ამ მუხლის მე-5 ნაწილი მიუთითებს იმაზე, რომ განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელის განსაზღვრისას მოსახდელად რჩება ის სასჯელი, რომელიც ბოლო განაჩენით დაინიშნა. მაგალითად, მსჯავრდებულმა წინა განაჩენით დანიშნული 15 წლით თავისუფლების აღკვეთიდან მოიხადა 8 წელი. დარჩა მოსახდელი 7 წელი. ახალი განაჩენით სასამართლომ დანიშნა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა, რომელსაც მიუმატა წინა განაჩენიდან მოსახდელად დარჩენილი 7 წელი, რის გამოც

წინა განაჩენმა ძალა დაკარგა და ბოლო განაჩენით მოსახდელია თავისუფლების აღკვეთა 17 წლის ვადით.

ამ მუხლის მე-5 ნაწილი არ არის მოლად გასაგებად ჩამოყალიბებული. უკეთესია მისი ჩამოყალიბება შემდეგნაირად: - განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელის დანიშვნის შემთხვევაში ძალას კარგავს წინა განაჩენი (განაჩენები) და სისრულეში მოყვანას ექვემდებარება მხოლოდ საბოლოო განაჩენი.

ფაქტობრივად ეს შინაარსია ჩადებული სსკ 59-ე მუხლის მე-5 ნაწილში.

მუხლი 60. ამოღებულია

(29.12.2006, №4213)

მუხლი 61. სასჯელთა შეჯამება

1. დანაშაულთა ერთობლიობისა და განაჩენთა ერთობლიობის დროს სასჯელთა შეჯამებისას თავისუფლების აღკვეთის ერთ დღეს შეესაბამება:

ა) თავისუფლების შეზღუდვის ორი დღე;

ბ) გამასწორებელი სამუშაოს ან სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის სამი დღე;

გ) საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის რვა საათი.

2. ჯარიმა ანდა თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა თავისუფლების შეზღუდვასთან ან თავისუფლების აღკვეთასთან მიმატების შემთხვევაში გამოიყენება დამოუკიდებლად.

(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-III. – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47. მუხ. 134)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90).

(საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №1, მუხ. 16).

ამ მუხლში მითითებულია თავისუფლების აღკვეთის ერთ დღეს სხვა სასჯელების (თავისუფლების შეზღუდვა,

გამასწორებელი სამუშაო, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შესლუდეა), რამდენი დღე და საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის რამდენი საათი შეესაბამება. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილში მითითებულია აგრეთვე, რომ ჯარიმა, თანამდებობის დაკაეების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა თავისუფლების შესლუდეასთან ან თავისუფლების აღკვეთასთან მიმატების შემთხვევაში გამოიყენება დამოუკიდებლად, ე.ი. ამ სასჯელთა მოხდა ჯარიმის გარდა (ჯარიმის გადახდას თავისი წესი აქვს), ხდება ძირითადი სასჯელის მოხდის შემდეგ. ამ სასჯელთა დამატებითი სასჯელის სახით სხვა ძირითად სასჯელთან ერთად გამოყენების შემთხვევაში ძირითადი და დამატებითი სასჯელის მოხდა დროში შეიძლება დაემთხვეს ერთმანეთს, მაგრამ ძირითადი და დამატებითი სასჯელის აღსრულების დაწყება და დამთავრება ერთდროულად აუცილებელი არ არის. მაგალითად, სსკ 130-ე მუხლის პირველი ნაწილის სანქცია ითვალისწინებს ჯარიმას ან გამასწორებელ სამუშაოს ვადით თხუთმეტ თვემდე, თანამდებობის დაკაეების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ. ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ ძირითადი სასჯელის სახით თუ გამოიყენა ჯარიმა, ხოლო დამატებითი სასჯელის სახით თანამდებობის დაკაეების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა სამი წლით, გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან ძირითადი და დამატებითი სასჯელის მოხდა შეიძლება დაიწყოს ერთდროულად. ჯარიმის მთლიანად გადახდისთანავე ეს სასჯელი მოხდილი იქნება, ხოლო თანამდებობის დაკაეების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის მოხდა შეიძლება გაგრძელდეს განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლიდან სამი წელი. ანალოგიური მდგომარეობა იქნება ძირითადი სასჯელის სახით თხუთმეტი თვის ვადით გამასწორებელი სამუშაოს გამოყენების შემთხვევაშიც. გამასწორებელი სამუშაო თხუთმეტ თვეში დამთავრდება, ხოლო თანამდებობის დაკაეების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა (რომელიც დაინიშნება) გაგრძელდება სამ წლამდე.

ამ მუხლში არ არის მოხსენიებული ორი სასჯელი – უვადო თავისუფლების აღკვეთა და ქონების ჩამორთმევა, რაც გამოწვეულია იმით, რომ სასჯელის ეს სახეები სასჯელთა დაჯამებისას მხედველობაში არ მიიღება და გამოიყენება დამოუკიდებლად.

ამ მუხლის პირველ ნაწილში საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით შეტანილია ცვლილება. კერძოდ, ცვლილებამდე ამ მუხლის ამ ნაწილში სიტყვათა წყობიდან – „სასჯელთა მთლიანად ან ნაწილობრივ დაჯარიმებისას“ ამოღებულია სიტყვები: „მთლიანად ან ნაწილობრივ“. ამ ცვლილების შემდეგ სასამართლო ვალდებული არ არის, მაგრამ მას აკრძალული არა აქვს, დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობით საბოლოოდ მოსახდელი სასჯელის განსაზღვრისას მიუთითოს, რომელი დანაშაულისათვის რა სახის სასჯელი, რა ოდენობით დატოვა მოსახდელად. საკმარისია მიუთითოს, რომელი დანაშაულისათვის რა სასჯელი მიესაჯა განსასჯელს და მოსახდელად რამდენი დაუტოვა სასამართლომ. საერთოდ ყველა დანაშაულისათვის მისჯილი სასჯელიდან. მაგ., მიუსაჯა თავისუფლების აღკვეთა მკვლელობისათვის 20 წლის, ყაჩაღობისათვის 12 წლის და ქურდობისათვის 10 წლის – სულ 42 წლის ვადით. მაგრამ ამავე სსკ 50-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად, საბოლოოდ მოსახდელად დატოვა თავისუფლების აღკვეთა 30 წლის ვადით. (პრინციპში ნაკლებიც შეეძლო). მაგრამ აქ საუბარია იმაზე, რომ სასამართლო ვალდებული არ არის, მიუთითოს, რამდენი მოაკლო მკვლელობისათვის დანიშნულ 20, ყაჩაღობისათვის დანიშნული 12 და ქურდობისათვის დანიშნული 10 წელს. კანონის მოთხოვნის შესაბამისად საკითხის ასეთმა გადაწყვეტამ შეიძლება გაართულოს ამნისტიის აქტით სასჯელისაგან გათავისუფლების საკითხი, რადგანაც ეს წესი ეხება საერთოდ ყველა დანაშაულთა ერთობლიობას და, რა თქმა უნდა, ზოგიერთი მსჯავრდებულის მიმართ ეს საკითხი გადასაწყვეტი იქნება. ამიტომ ჯობია სასამართლოს დაევალოს იმის განსაზღვრა, თუ რომელი დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელი რამდენით შეამციროს ან კანონით განისაზღვროს ეს შემცირება პრო-

პორციულად კანონით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმუმისა და დანიშნული სასჯელის მიხედვით იმ პრინციპით, რომ რაც უფრო ახლოსაა დანიშნული სასჯელი კანონით გათვალისწინებულ მაქსიმუმთან, მით უფრო ნაკლები ოდენობით შემცირდეს დანიშნული სასჯელი, ხოლო თუ ყველა დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებული მაქსიმუმი ერთნაირია ან ამ მაქსიმუმთან ერთნაირი თანაფარდობით განსხვავებული სასჯელი დაინიშნა, მაშინ შესაბამისად ერთნაირი თანაფარდობით უნდა მოხდეს დანიშნულ სასჯელთა შემცირება. სსკ 50-ე მუხლის მოთხოვნათა ფარგლებში. მიგვაჩნია, რომ სასჯელის ასეთი შემცირებისას ერთნაირად უნდა იქნას დაცული სსკ 50-ე მუხლის მოთხოვნები და დაზარალებულთა ინტერესები. მაგალითად, ჩვენს მიერ ზემოთ მითითებულ შემთხვევაში თუ მკვლელობისათვის დანიშნული 20 წლით და ქურდობისათვის დანიშნული 10 წლით თავისუფლების აღკვეთის მოსახდელად დატოვება ფორმალურად კი შეესაბამება სსკ 50-ე მუხლის მოთხოვნას, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში სრულიად მოხდის გარეშე რჩება 12 წლის ვადით ყაჩაღობისათვის დანიშნული თავისუფლების აღკვეთა, რადგანაც დანაშაულთა ერთობლიობით ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება შეზღუდულია 30 წლის ვადით (სსკ 50-ე მუხ. ნ. მე-4). მაგრამ ასეთ შემთხვევაში, რაც მთავარია, ყაჩაღობისათვის დაზარალებულის ინტერესები ფაქტობრივად დაუცველი რჩება ამ ნაწილში სასჯელის აღსრულების გარეშე დატოვების გამო. ამავე მიზეზით ამ დანაშაულისათვის დამნაშავე დაუსჯელი რჩება და, რაც უფრო მთავარია, გამოდის, რომ მკვლელობისა და ქურდობის ჩადენის გამო თავისუფლება ასეთ შემთხვევაში დამნაშავე სასჯელისაგან ყაჩაღობისათვის, რაც ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის ყველა პრინციპს.

სსკ 39-ე მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის მიზნებიდან გამომდინარე, ჩემი აზრით, დამნაშავე ისე უნდა დაისაჯოს, რომ მან ორჯერ ან უფრო მეტჯერ აანახლაუროს მის მიერ გამოწვეული ზარალი მკაცრი კონტროლის

ქვეშ შესრულებული შრომით. სასჯელის მიზანი – სამართლიანობის აღდგენა, უნდა იქნეს გაგებული პირველ რიგში, როგორც დაზარალებულისათვის ზარალის ანაზღაურება, რის გარეშე არცერთი საქმე არ უნდა მთავრდებოდეს, შემდგომ სახელმწიფომ უნდა აინაზღაუროს კანონიერად დასჯასთან დაკავშირებული ხარჯები. ამ გზებითა და სხვა ღონისძიებებით უნდა იქნეს მიღწეული დამნაშავეთა რესოციალიზაცია – მათი უფლებების აღდგენა ამ გზებით მიღწეული გამოსწორებისათვის, საზოგადოებრივად საშიში ქმედებისაგან საბოლოოდ ხელის აღებისა და ცხოვრების ნორმალურ ჩარჩოებში ჩადგომისათვის.

თქმულიდან გამომდინარე, კანონის დახვეწა დანაშაულთა ერთობლიობით სასჯელის დანიშვნის თაობაზე, ჩემი აზრით, საჭიროა.

რაც შეეხება მოსახდელი სასჯელის განაჩენთა ერთობლიობისას საბოლოოდ განსაზღვრას, ეს საკითხი კანონით მოგეარებულია. წინა განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელ ნაწილს სასამართლო მთლიანად უმატებს ბოლო განაჩენით დანიშნულ სასჯელს და აჯამებს ძველი და ახალი განაჩენებით სასჯელს თავისუფლების აღკვეთის სახით საბოლოო ჯამში არა უმეტეს 40 წლის ვადით. თუ ძველი განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელი ნაწილისა და ახალი განაჩენით დანიშნული სასჯელის ჯამი აღემატება თავისუფლების აღკვეთას 40 წლის ვადით, მოსახდელ სასჯელთა ჯამი უნდა შემცირდეს 40 წლით თავისუფლების აღკვეთამდე ბოლო განაჩენით დანიშნული სასჯელის ხარჯზე. ძველი განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელი ნაწილი უცვლელად უნდა შევიდეს აღნიშნულ 40 წელში. რა თქმა უნდა, სასჯელის ეს მოუხდელი ნაწილი ზუსტად უნდა იქნას გაანგარიშებული ბოლო განაჩენის გამოტანის დღისათვის.

სხვადასხვა განაჩენით საბოლოო სასჯელის განსაზღვრისათვის საჭიროების შემთხვევაში უნდა მოხდეს

სასჯელთა შეჯამება სსკ ამავე 61-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად.

სსკ 50-ე მუხლის მე-2 ნაწილი იმპერატიულად მიუთითებს წინა განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელი ნაწილის ბოლო განაჩენით დანიშნული სასჯელისათვის მთლიანად მიმატების შესახებ, მაგრამ 50-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მითითებაც იმპერატიულია იმის შესახებ, რომ განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელის შეჯამების შემთხვევაში თავისუფლების აღკვეთის საბოლოოდ განსაზღვრული ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 40 წელს. შესაძლებელია წინა განაჩენიდან მოსახდელად დარჩენილი იყოს 38 წლით თავისუფლების აღკვეთა. ბოლო განაჩენით დაინიშნოს 30 წლით თავისუფლების აღკვეთა. ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ სსკ 59-ე მუხლის მე-2 ნაწილით თუ იხელმძღვანელა, ბოლო განაჩენით დანიშნული 30 წლით თავისუფლების აღკვეთიდან მხოლოდ 2 წელი უნდა დატოვოს მოსახდელად. ეს ფაქტობრივად დაზარალებულის ან დაზარალებულთა ინტერესების ბოლო განაჩენით თითქმის დაუცველად დატოვებაა. ამიტომ ასეთ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს ამავე კოდექსის 50-ე მუხლის მე-4 ნაწილითა და 39-ე მუხლით და ორივე განაჩენით გათვალისწინებული სასჯელი მისი შეხედულებისამებრ შეამციროს ისე, რომ სასჯელის საბოლოო ჯამი არ გასცდეს მაქსიმალურ ზღვარს და, ამავე დროს, სასჯელის აღსრულებაც ცოტათი მაინც მიუახლოვდეს კანონით დაწესებულ მოთხოვნებს. მაგრამ უმჯობესია ამ საკითხის საკანონმდებლო წესით დასუსტება.

მუხლი 62. სასჯელის ვადის გამოანგარიშება და სასჯელის ჩათვლა

1. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის, გამასწორებელი სამუშაოს, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის, თავისუფლების შეზღუდვის და თავისუფლების აღკვეთის ვადა გამოიანგარიშება თვეებითა და წლებით, ხოლო სასოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ვადა – საათებით, გარდა ამ კოდექსის 73-ე მუხლის

მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევისა, ან თუ მხარეთა შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება (26.12.2008 №893)

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ სასჯელთა შეცვლისა და შეჯამების დროს, აგრეთვე სასჯელის ჩათვლისას შეიძლება სასჯელის ვადის გამოანგარიშება დღეებით.

3. სასამართლო განხილვამდე პატიმრობაში ყოფნის დრო ჩაითვლება სასჯელის ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: პატიმრობის ერთი დღე – თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე, თავისუფლების შეზღუდვის ორი დღე, გამასწორებელი სამუშაოს ან სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის სამი დღე, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის რვა საათი. (28.04.2006. №2937).

4. საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაულისათვის განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე პატიმრობაში ყოფნის დრო, აგრეთვე განაჩენით დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის მოხდილი დრო ამ კოდექსის მე-6 მუხლის საფუძველზე განაჩენის აღსრულების მიზნით პირის გადაცემის შემთხვევაში ერთი დღე ჩაითვლება ერთ დღედ. (29.12.2006 №5213).

5. თუ პირს, რომელიც სასამართლო განხილვამდე პატიმრობაში იყო, ძირითად სასჯელად დაენიშნა ჯარიმა ანდა თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, სასამართლო პატიმრობაში ყოფნის ვადის გათვალისწინებით შეუმსუბუქებს მას დანიშნულ სასჯელს ან მოლიანად გაათავისუფლებს მისი მოხდისაგან.

(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-IX, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47, მუხ. 134)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90)

(საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №1, მუხ. 16)

სასჯელის სახით თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის, გამასწორებელი სამუშაოს, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის, თავი-

სუფლების შეზღუდვის და თავისუფლების აღკვეთის ვადა გამოიანგარიშება თვეებითა და წლებით, ხოლო საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა – საათებით. გამოიანგარიშებისას ყოველი პირველი არ ითვლება. ეს იმას ნიშნავს, რომ საა-თობით ვადის გამოიანგარიშებისას ერთი საათი იქნება ერთი კალენდარული საათის, ე.ი. 60 წუთის გასვლის შემდეგ. მაგალითად, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა მის-ჯილმა მუშაობა დაიწყო 12 საათსა და 00 წუთზე. მუშაობის დრო ერთი საათი ამოიწურება 13 საათსა და 00 წუთზე. დროის დღეებით გამოთვლისას ერთი დღე გასულად ითვლება მომდევნო დღის შესაბამის დროს. ვადის გამოთვლის საფუძვლის წარმოშობის მომენტიდან მომდევნო დღის იმავე მომენტამდე იქნება ერთი დღე. მაგალითად, 10 ივლისის 12 საათიდან 11 ივლისის 12 საათამდე ერთი დღეა. თვეებით სასჯელის გამოთვლისას მომდევნო თვის შესაბამისი რიცხვის 24 საათზე იწურება ერთი თვე. თუ მომდევნო თვეს შესაბამისი რიცხვი არ გააჩნია, მაშინ თვე ამოიწურება შესაბამისი თვის ბოლო დღის 24 საათზე. მაგალითად, 31 რიცხვში წარმოიშვა სასჯელის გამოთვლის საფუძველი. მომდევნო თვეს ან სასჯელის მოხდის ბოლო თვეს თუ 31 რიცხვი არ გააჩნია, თვე დამთავრებულად ჩაითვლება შესაბამისი თვის 30 რიცხვის 24 საათიდან. თუ 29 თებერვალს წარმოიშვა ორწლიანი ვადის გამოთვლის საფუძველი, 2 წელს დამთავრებულად ჩაითვლება მესამე თებერვლის 28 რიცხვს, ე.ი. მომდევნო წლის 28 თებერვალს ამოიწურება ერთი წელი, ხოლო მის მომდევნო თებერვლის 28 რიცხვში 24 საათზე ამოიწურება მეორე წელი.

წლებით ვადის გამოთვლისას ერთი წელი ამოიწურება ითვლება მომდევნო წლის, შესაბამისი თვის, შესაბამისი დღის 24 საათზე. და შემდგომ ასე გრძელდება ბოლომდე. წლებით ვადის გამოთვლისას გამოიყენება თვეებით ვადის გამოთვლის წესები.

განსახილველი მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილ სასჯელთა შეცვლის ან შეჯამების დროს და სასჯელის

ჩათვლისას შეიძლება სასჯელის ვადის დღეებით გამოანგარიშება.

სსკ მე-6 მუხლის საფუძველზე (განაჩენის აღსრულების მიზნით) გადმოცემულ პირს საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაულისათვის განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე პატიმრობაში ყოფნის დრო და საზღვარგარეთ სასჯელის – თავისუფლების აღკვეთის სახით მოხდის დრო ჩათვლება გაანგარიშებით: საზღვარგარეთ პატიმრობაში და თავისუფლების აღკვეთის ადგილას გატარებული ერთი დღე თავისუფლების აღკვეთის ერთ დღედ.

განსახილველ საქმესე პატიმრობაში ნამყოფ განსასჯელს ძირითად სასჯელად თუ დაენიშნა ჯარიმა, თანამდებობის დაკალების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, პატიმრობაში ყოფნის ვადის გათვალისწინებით სასჯელი უნდა შემსუბუქდეს ან მსჯავრდებული მთლიანად უნდა გათავისუფლდეს სასჯელისაგან.

მსჯავრდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობაში ყოფნის, დაკალებისა და სამედიცინო დაწესებულებაში სტაციონარულ ექსპერტიზაზე ყოფნის დრო, თანახმად სსსკ 509-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ პუნქტისა, ჩათვლება სასჯელის ვადაში.

ამ მუხლის პირველი ნაწილის ბოლოს 2008 წლის 26 დეკემბრის კანონით შეტანილია დამატება „გარდა ამ კოდექსის 73-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევისა, ან თუ მხარეთა შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება“. ამ საკითხებზე იხ. 73-ე მუხლი და მისი კომენტარები. ამავდროულად მე-6 მუხლის საფუძველზე განაჩენის აღსრულების მიზნით გადმოცემულ პირს საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაულისათვის საზღვარგარეთ პატიმრობაში ყოფნისა და თავისუფლების აღკვეთის მოხდის დრო ჩათვლება ერთი დღე ერთ დღედ.

სასამართლო განხილვამდე პატიმრობაში მყოფ პირს, თუ მიესაჯა ჯარიმა, თანამდებობის დაკალების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, სასამართლომ მას ან შესაბამისად უნდა შეუმსუბუქოს სასჯელი ან მთლიანად გაათავისუფლოს მისი მოხდისაგან განსახილველი 62-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად.

პირობითი მსჯავრი

მუხლი 63. პირობითი მსჯავრის დანიშვნის საფუძველი

1. თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება, სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს, რომ დანიშნული სასჯელი წაითვალოს პირობითად.

2. თუ მსჯავრდებულმა წაიღინა განსაკუთრებით მძიმე ან განზრახი მძიმე დანაშაული, დანიშნული სასჯელის პირობითად წაითვა დაუშვებელია.

3. თუ მსჯავრდებულმა წაიღინა განზრახი ნაკლებად მძიმე ან გაუფრთხილებელი დანაშაული და იგი ავტომატურად დანაშაულს ან/და თანამშრომლობს გამოძიებასთან, სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს, რომ დანიშნული სასჯელი წაითვალოს პირობითად, თუ მსჯავრდებული წარსულში ნასამართლევი არ ყოფილა განსაკუთრებით მძიმე ან განზრახი მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის.

4. თუ მსჯავრდებული წარსულში ნასამართლევი იყო ორი ან მეტი განზრახი დანაშაულის ჩადენისათვის, დანიშნული სასჯელის პირობითად წაითვა დაუშვებელია.

5. თუ მსჯავრდებულს განაწენის გამოტანის მომენტიდან არ შესრულებია თერაპეტი წელი და მან პირველად წაიღინა დანაშაული, სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს, რომ დანიშნული სასჯელი წაითვალოს პირობით, თუ მას ჩადენილი არა აქვს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

6. პირობითი მსჯავრის დროს შეიძლება დაინიშნოს დამატებითი სასჯელი.

(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-III, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47, მუხ. 134)

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90)

პირობითი მსჯავრი არის სასჯელის დანიშვნა დამნაშავეისათვის სასამართლოს მიერ და ამ სასჯელის პირობითად ჩათვლა, ე.ი. მისი სისრულეში არმოყვანა პირობით. პირობა ამ შემთხვევაში გულისხმობს მსჯავრდებულის მიერ გამოსაცდელ ვადაში მისთვის სასამართლოს მიერ დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას, დანაშაულისა და სხვა სამართალდარღვევათა არჩადენას, პირობის დარღვევის (დაკისრებული მოვალეობის შეუსრულებლობის, საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის ან დანაშაულის ჩადენის) შემთხვევაში გამოსაცდელი ვადის გაგრძელებას ან პირობითი მსჯავრის გაუქმებას და დანიშნული სასჯელის სისრულეში მოყვანას.

თანახმად ამ მუხლის პირველი ნაწილისა, მხარეებს შორის თუ დადებულია საპროცესო შეთანხმება, სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს, რომ დანიშნული სასჯელი ჩაითვალოს პირობითად. კანონი უფლებას აძლევს და არ ავალდებს სასამართლოს დანიშნული სასჯელი ჩაითვალოს პირობითად.

განსაკუთრებით მძიმე და განზრახი მძიმე დანაშაულის ჩამდენის მიმართ სასჯელის პირობითად ჩათვლა დაუშვებელია.

განზრახ ნაკლებად მძიმე და გაუფრთხილებლობით ნებისმიერი დანაშაულის ჩამდენის მიმართ სასამართლო უფლებამოსილია დანიშნული სასჯელი ჩაითვალოს პირობითად, თუ იგი აღიარებს დანაშაულს ან თანამშრომლობს გამოძიებასთან და ადრე ნასამართლევი არ ყოფილა განსაკუთრებით მძიმე ან განზრახი მძიმე დანაშაულისათვის.

პირობითი მსჯავრი არ გამოიყენება იმის მიმართ, ვინც წარსულში ნასამართლევი იყო ორი ან მეტი განზრახი დანაშაულის ჩადენისათვის. განზრახ ორი ან მეტი დანაშაულისათვის ერთხელ ნასამართლობაც საკმარისია, თუ ადგილი აქვს ნასამართლობას განზრახ დანაშაულთა ერთობლიობისათვის.

იმის მიმართ, ვისაც განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის არ შესრულებია 18 წელი და პირველად ჩაიდინა დანაშაული, სასამართლო უფლებამოსილია სასჯელი ჩაითვალოს პირობითად, თუ ჩადენილი დანაშაული განსაკუთრებით მძიმე არ არის.

პირობით მსჯავრთან ერთად შეიძლება დაინიშნოს დამატებითი სასჯელი.

საპროცესო შეთანხმება იდება სსსკ 64¹-ე თავის (679¹–679¹⁰ მუხლების) მოთხოვნათა შესაბამისად. (იხ. 55-ე მუხლის კომენტარები ამ წიგნში).

განსახილველი სსკ 63-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებში სიტყვა „მსჯავრდებულმა“, მიგვაჩნია, რომ არასწორად, უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპის, კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლების მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ არის გამოყენებული. ამ მუხლის ამ ნაწილებში მითითებულია: „თუ მსჯავრდებულმა ჩაიდინა“... და შემდეგ მითითებულია სხვადასხვა დანაშაული. ორივე შემთხვევაში საქმე ეხება იმ დანაშაულის ჩადენას, რომლისთვისაც სასჯელის დანიშვნაზე და პირობითად ჩათვლაზე გადაწყვეტილების მიღებაზეა მითითება. ამ სტადიაზე არ შეიძლება მსჯავრდებული ეწოდოს დანაშაულის ჩამდენს, მაგრამ ამ შემთხვევაში უარეს მდგომარეობასთანა გვაქვს საქმე. კანონი დანაშაულის ჩამდენს დანაშაულის ჩადენამდე უწოდებს მსჯავრდებულს, რაც ყოველად შეუძლებელი და დაუშვებელია.

მიგვაჩნია, რომ კანონში სათანადო შესწორების შეტანა აუცილებელია.

მუხლი 64. გამოსაცდელი ვადა

ამ კოდექსის 63-ე მუხლით გათვალისწინებული საფუძვლის არსებობისას სასამართლო აღგენს გამოსაცდელ ვადას, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებულმა არ უნდა ჩაიდინოს ახალი დანაშაული და უნდა შეასრულოს მისთვის დაკისრებული მოვალეობა. ერთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთის ან უფრო მსუბუქი სახის სასჯელის დანიშვნისას გამოსაცდელი ვადა უნდა იყოს არანაკლებ ერთი და არა უმეტეს სამი წლისა, ხოლო ხუთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას – არანაკლებ ერთი და არა უმეტეს ექვსი წლისა.

გამოსაცდელი ვადა არის სსკ 63-ე და 64-ე მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად სასამართლოს მიერ განსაზღვრუ-

ლი დროის ის მონაკვეთი, რომელშიაც ხდება პირობით მსჯავრდებულის ქცევის შემოწმება იმის დადგენის მიზნით, შეუძლია თუ არა პირობით მსჯავრდებულს გამოსწორება მის მიმართ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანისა და მისთვის დანიშნული სასჯელის აღსრულების გარეშე. ეს ის ვადაა, რომელშიაც მსჯავრდებულმა არ უნდა ჩაიდინოს ახალი დანაშაული და უნდა შეასრულოს მისთვის კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად სასამართლოს მიერ დაკისრებული მოვალეობები. ეს ვადა შეიძლება დაინიშნოს ერთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთის ან უფრო მსუბუქი სასჯელის დანიშვნისას ერთიდან სამ წლამდე, ე.ი. არანაკლებ ერთი და არაუმეტეს სამი წლისა, ხოლო ხუთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას – არანაკლებ ერთი და არაუმეტეს ექვსი წლისა. ამ ვადების გასვლის შემდეგ პირობით მსჯავრდებული იმ სასჯელისაგან, რომელიც მას პირობითად დაენიშნა, თავისუფალია, თუ მან შეასრულა სასამართლოს მიერ დაკისრებული მოვალეობები და კანონის მოთხოვნები ამ ვადაში არ დაურღვევია.

მუხლი 65. მოვალეობის დაკისრება

პირობითი მსჯავრდების დროს, თუ არსებობს საამისო საფუძველი, სასამართლოს შეუძლია დააკისროს მსჯავრდებულს განსაზღვრული მოვალეობის შესრულება: პრობაციის ბიუროს ნებართვის გარეშე არ შეიცვალოს მუდმივი ბინადრობის ადგილი, არ დაამყაროს ურთიერთობა იმასთან, ვინც შეიძლება იგი ჩააბას ანტისაზოგადოებრივ საქმიანობაში, არ მოინახულოს განსაზღვრული ადგილი, მატერიალურად დაეხმაროს ოჯახს, გაიაროს ალკოჰოლიზმის, ნარკომანიის, ტოქსიკომანიის ან ვენერიული სენის მკურნალობის კურსი. სასამართლოს შეუძლია დააკისროს მსჯავრდებულს სხვა მოვალეობაც, რომელიც ხელს შეუწყობს მის გამოსწორებას.

(საქართველოს 2001 წლის 19 ივნისის კანონი №945-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2001წ., №20, მუხ. 75)

(საქართველოს 2003 წლის 7 მაისის კანონი №2160-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2003წ., №13, მუხ. 72)

ამ მუხლში ჩამოთვლილია 5 მოვალეობა, რომელთა დაკისრებაც სასამართლოს შეუძლია პირობით მსჯავრდებულისათვის, მაგრამ მოვალეობათა ჩამონათვალი ამ მუხლში ამომწურავად არ არის მოცემული. სასამართლო უფლებამოსილია დააკისროს პირობით მსჯავრდებულს ისეთი მოვალეობის შესრულებაც, რომელიც კანონით არ არის გათვალისწინებული, მაგრამ სასამართლოს შეხედულებით მსჯავრდებულის გამოსწორებას სჭირდება. ასეთი მოვალეობა არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს კონსტიტუციას, სისხლის სამართლისა და სისხლის საპროცესო სამართლის პრინციპებსა და ადამიანის უფლებებს და აგრეთვე უნდა იყოს შესრულებადი.

რაც შეეხება ამ მუხლში ჩამოთვლილ მოვალეობებს: პრობაციის სამსახურის ნებართვის გარეშე არ შეიცვალოს მუდმივი ბინადრობის ადგილი, არ დაამყაროს ურთიერთობა იმასთან, ვინც შეიძლება იგი ჩააბას ანტისაზოგადოებრივ საქმიანობაში; არ მოინახულოს განსაზღვრული ადგილი; მატერიალურად დაეხმაროს ოჯახს; გაიაროს ალკოჰოლიზმის, ნარკომანიის, ტოქსიკომანიის ან ვენერიული სენის მკურნალობის კურსი, ამ მოვალეობათა არაალტერნატიული პრინციპით ჩამოყალიბება კანონში ნიშნავს იმას, რომ სასამართლოს შეუძლია ამ მოვალეობებიდან ერთდროულად რამდენიმეს დაკისრება. გარდა ამისა, როგორც უკვე ითქვა, სასამართლოს შეუძლია პირობით მსჯავრდებულს დააკისროს სხვა ისეთი მოვალეობის შესრულება საგამოცდო ვადაში, რომელიც არც ამ მუხლში და არც ამ კოდექსში მოხსენიებული არ არის, მაგრამ სასამართლოს შეხედულებით ხელს შეუწყობს პირობით მსჯავრდებულის გამოსწორებას. ასეთი მოვალეობა არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ადამიანის კონსტიტუციურ უფლებებს, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო აქტების მოთხოვნებს, არ უნდა იყოს ადამიანის ავტორიტეტის შემბლაღავი და დამამცირებელი.

მუხლი 66. კონტროლი და დახმარება

1. პირობით მსჯავრდებულის ყოფაქცევის კონტროლს და მის დახმარებას ახორციელებს პრობაციის ბიურო. ეს

ორგანო თვალყურს ადევნებს პირის მიერ მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას, ხოლო მისი შეუსრულებლობის შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობებს სასამართლოს.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ ფუნქციას პირობით მსჯავრდებული სამხედრო მოსამსახურის მიმართ ახორციელებს სამხედრო ნაწილის ხელმძღვანელობა.

3. გამოსაცდელ ვადაში სასამართლოს შეუძლია იმ ორგანოს წარდგინებით, რომელიც ახორციელებს კონტროლსა და დახმარებას პირობით მსჯავრდებულის მიმართ, მთლიანად ან ნაწილობრივ გააუქმოს პირობით მსჯავრდებულისათვის დაკისრებული მოვალეობა ან დააკისროს მას ახალი მოვალეობა.

(საქართველოს 2001 წლის 19 ივნისის კანონი №945-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2001წ., მუხ. 75)

(საქართველოს 2003 წლის 7 მაისის კანონი №2160-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2003წ., №13, მუხ. 72)

ამ მუხლის პირველი ნაწილი პირობით მსჯავრდებულის ყოფაცქევისადმი კონტროლისა და მისთვის დახმარების გაწევის მოვალეობას აკისრებს პრობაციის სამსახურს. ამასთან ავალდებულებს მას პირობით მსჯავრდებულის მიერ მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შეუსრულებლობის შესახებ დაუყოვნებლივ შეატყობინოს სასამართლოს.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნით პირობით მსჯავრდებული სამხედრო მოსამსახურის მიმართ კონტროლისა და დახმარების გაწევის ფუნქციას ახორციელებს სამხედრო ნაწილის ხელმძღვანელობა.

ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, პრობაციის სამსახურის ან სამხედრო ნაწილის ხელმძღვანელობის წარდგინებით, სასამართლოს შეუძლია გამოსაცდელ ვადაში მთლიანად ან ნაწილობრივ გააუქმოს პირობით მსჯავრდებულისადმი დაკისრებული მოვალეობა ან პირიქით, ახალი

მოვალეობა დააკისროს მას. ამ გადაწყვეტილებათა მიღება სასამართლოს მიერ დამოკიდებულია პირობით მსჯავრდებულის ყოფაქცევაზე გამოსაცდელ ვადაში.

მუხლი 67. პირობითი მსჯავრის გაუქმება ან გამოსაცდელი ვადის გაგრძელება

1. თუ პირობით მსჯავრდებული გამოსაცდელი ვადის არანაკლებ ნახევრის გასვლის შემდეგ ყოფაქცევით დაამტკიცებს თავის გამოსწორებას, სასამართლოს შეუძლია იმ ორგანოს წარდგინებით, რომელიც ახორციელებს კონტროლსა და დახმარებას პირობით მსჯავრდებულის მიმართ, გააუქმოს პირობითი მსჯავრი და მსჯავრდებულს მოუხსნას სასამართლობა.

2. თუ პირობით მსჯავრდებულმა თავი აარიდა მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას ან დაარღვია საზოგადოებრივი წესრიგი, რის გამოც მას შეეფარდა ადმინისტრაციული სახდელი, სასამართლოს შეუძლია ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული ორგანოს წარდგინებით გააგრძელოს გამოსაცდელი ვადა არა უმეტეს ერთი წლით.

3. თუ პირობით მსჯავრდებული გამოსაცდელ ვადაში სისტემატურად ან ჯიუტად არ ასრულებდა მისთვის დაკისრებულ მოვალეობას, სასამართლოს შეუძლია ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული ორგანოს წარდგინებით დაადგინოს, რომ გაუქმდეს პირობითი მსჯავრი და აღსრულდეს განაჩენით დანიშნული სასჯელი.

4. თუ პირობით მსჯავრდებულმა გამოსაცდელ ვადაში გაუფრთხილებლობითი დანაშაული ჩაიდინა, პირობითი მსჯავრის გაუქმების ან ძალაში დატოვების საკითხს წევეტს სასამართლო.

5. თუ პირობით მსჯავრდებულმა გამოსაცდელ ვადაში განზრახი დანაშაული ჩაიდინა, სასამართლო გააუქმებს პირობით მსჯავრს და მსჯავრდებულს დაუნიშნავს სასჯელს ამ კოდექსის 59-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით. ამავე წესით დაინიშნება სასჯელი ამ მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში. გამონაკლის შემთხვევაში, პირობითი მსჯავრი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ

მხარეთა შორის საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 64^{-ე} თავის შესაბამისად საპროცესო შეთანხმების დადებისას, რომელიც შეთანხმებული უნდა იყოს საქართველოს მთავარ პროკურორთან ან მის მოადგილესთან.

(საქართველოს 2006 წ. 29 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №1, მეხ. 16).

(1.11.2008 №466)

ამ მუხლით გათვალისწინებული პირობით მსჯავრდებულის გამოსაცდელ ვადაში მისი, როგორც კეთილსინდისიერი, ისე არაკეთილსინდისიერი ყოფაქცევის სამართლებრივი შედეგი. თუ იგი გამოსაცდელი ვადის არანაკლებ ნახევრის გასვლის შემდეგ მისი ყოფაქცევით დაამტკიცებს თავის გამოსწორებას, სასამართლოს შეუძლია კონტროლისა და დახმარების გამწვევი ორგანოს წარდგინებით გააუქმოს პირობითი მსჯავრი და მსჯავრდებულს მოუხსნას ნასამართლობა. თუ პირობით მსჯავრდებულმა თავი აარიდა მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას ან დაარღვია საზოგადოებრივი წესრიგი, რის გამოც მას შეეფარდა ადმინისტრაციული სახდელი, სასამართლოს შეუძლია პირობით მსჯავრდებულის ქცევის მაკონტროლებელი და დახმარების გამწვევი ორგანოს წარდგინებით გააგრძელოს გამოსაცდელი ვადა ერთ წლამდე.

თუ პირობით მსჯავრდებული გამოსაცდელ ვადაში სისტემატურად (სამჯერ და მეტჯერ) ან ჯიუტად (მისი სურვილით, მიუხედავად შესაძლებლობისა, არასაპატიო მიზეზით) არ ასრულებდა მისთვის დაკისრებულ მოვალეობას, შესაბამისი მაკონტროლებელი ორგანოს წარდგინებით, სასამართლოს შეუძლია გააუქმოს პირობითი მსჯავრი და აღსასრულებლად მიაქციოს განაჩენი დანიშნული სასჯელის სისრულეში მოსაყვანად.

თუ პირობით მსჯავრდებულმა გამოსაცდელ ვადაში გაუფრთხილებლობითი დანაშაული ჩაიდინა, სასამართლო

ან აუქმებს პირობით მსჯავრს ან ტოვებს მას ძალაში, ხოლო თუ მან განზრახი დანაშაული ჩაიდინა, სასამართლო აუქმებს პირობით მსჯავრს. პირობითი მსჯავრის გაუქმების შემთხვევაში სასჯელი ინიშნება ამ კოდექსის 59 მუხლით გათვალისწინებული წესით და ჯამდება 61-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.

ამ მუხლში საქართველოს 2008 წლის 1 ნოემბრის კანონით შეტანილი დამატების საფუძველზე. გამონაკლის შემთხვევაში პირობითი მსჯავრის გამოყენება შეიძლება სსსკ 64¹ თავის შესაბამისად მთავარ პროკურორთან ან მის მოადგილესთან შეთანხმებით ბრალდებულის (განსასჯელის) სასჯელისაგან სრული განთავისუფლებით.

კარი მეოთხე

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლება

თ ა ვ ი XIII

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გულისხმობს სახელმწიფოს უფლებამოსილებას დანაშაულის ჩამდენის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემისა და დასჯის შესახებ. ამავე დროს იგი გულისხმობს დანაშაულის ჩამდენის მოვალეობას აგოს პასუხი და მოიხადოს სასჯელი მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის. ეს უფლება და მოვალეობა წარმოიშობა ერთდროულად დანაშაულის ჩადენის შედეგად, მისი ჩადენისთანავე. ამრიგად, დანაშაულის ჩადენა წარმოშობს ურთიერთობას დანაშაულის ჩამდენ პირსა და მეორე მხარეს შორის. ლიტერატურაში მეორე მხარედ, როგორც წესი, მიიჩნევა სახელმწიფო, რომელიც მის უფლებას დანაშაულის ჩამდენის სისხლისსამართლებ-

რივ პასუხისგებაში მიცემისა და დასჯის ნაწილში ასრულებს თავისი სამართალდამცავი ორგანოების მეშვეობით. ეს აზრი სწორია, მაგრამ, ჩემი აზრით, სრული არ არის. აღნიშნულ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, მეორე მხარეში შედის არა მარტო სახელმწიფო, არამედ დაზარალებულიც. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსკ 69-ე მუხლიდან, რომელიც ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას დაზარალებულთან შერიგების გამო. თანახმად ამ მუხლისა, ის, ვინც პირველად ჩაიდინა დანაშაული, რომლისთვისაც სს კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება სამი წლით თავისუფლების აღკვეთას, შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ დანაშაულის ჩამდენი შეურიგდა დაზარალებულს. მართალია, სსკ 69-ე მუხლიდან გამომდინარე, გადამწყვეტი მნიშვნელობა სახელმწიფოს უფლებებს აქვს, მაგრამ ამ მუხლში დაფიქსირებულია დაზარალებულის გარკვეული უფლებაც, რომლის იგნორირება არ შეიძლება. ამ საკითხზე არ შეიძლება არ შევეხოთ სისხლის საპროცესო სამართლის კანონმდებლობას, რომელიც განსაზღვრავს სისხლისსამართლებრივი ნორმის გამოყენების წესს. კერძოდ: 1. სსკ 24-ე მუხლის მე-8 ნაწილი მიუთითებს: „... თუ პროკურორი სასამართლოში უარს იტყვის ბრალდებაზე, სასამართლო ვალდებულია შეწყვიტოს სისხლის სამართლის საქმე ან გამოიტანოს გამამართლებელი განაჩენი...“

2. სსკ 25-ე მუხლის მე-2 ნაწილი მიუთითებს: „თუ პროკურორი უარს იტყვის ბრალდებაზე ან შეცვლის ბრალდებას, დაზარალებულს ან მის წარმომადგენელს უფლება აქვს სასამართლოში მხარი დაუჭიროს წინანდელ ბრალდებას. ასეთ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი დევნა არ წყდება...“

3. თანახმად სსკ 26-ე მუხლისა, სსკ 137-ე და 138-ე მუხლების პირველი ნაწილებით, 139-ე, 153-ე, 157-ე, 167-ე, 175-ე, 189-ე და 189¹ მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა შესახებ სისხლისსამართლებრივი დევნა იწყება მხოლოდ

დაზარალებულის საჩივრით, ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა ზემოთ ჩამოთვლილი დანაშაულებიდან რომელიმეს განსაკუთრებული სასოგადოებრივი მნიშვნელობა აქვს, დაზარალებულს უმწიბრობის ან ბრალდებულზე დამოკიდებულების გამო არ შეუძლია დაიცვას თავისი უფლებები და კანონიერი ინტერესები, პროკურორს თავისი ინიციატივით შეუძლია დაიწყოს სისხლისსამართლებრივი დევნა, მაგრამ დაზარალებული თუ ქმედუნარიანია, მისი წერილობითი თანხმობის გარეშე პროკურორი ან სხვა თანამდებობის პირი ზემოთ ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩადენის გამო სისხლისსამართლებრივ დევნას ვერ დაიწყებს.

4. თანახმად სსსკ 27-ე მუხლის პირველი ნაწილისა, სსკ 120-ე და 125-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა შესახებ სისხლისსამართლებრივი დევნა იწყება მხოლოდ დაზარალებულის საჩივრით და უნდა შეწყდეს მისი ბრალდებულთან შერიგების გამო.

5. თანახმად სსსკ მე-14 მუხლის მე-6 ნაწილისა, ბრალმდებლის უარი ბრალდებაზე ამავე კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში იწვევს სისხლისსამართლებრივი დევნის ან წინასწარი გამოძიების შეწყვეტას, ან გამართლების საფუძვლის არსებობისას – გამართლებას. თანახმად ამავე სსსკ 44-ე მუხლის მე-19 პუნქტისა, ბრალდების მხარეს მიეკუთვნება დაზარალებულიც და იგი კერძო ბრალმდებელია.

დაზარალებულის ზემოთ ჩამოთვლილი კანონიერი უფლებები განსაზღვრავენ არა მარტო მის პროცესუალურ ფუნქციებს, არამედ სსკ 69-ე მუხლთან ერთად, ისინი განაპირობებენ, აგრეთვე, დაზარალებულის მდგომარეობას სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობაში. ნათქვამიდან გამომდინარე, დაზარალებული სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ერთ-ერთი სუბიექტია. იგი კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში ბრალმდებელია, ე.ი. ისეთივე ფუნქციის მატარებელია დანაშაულის მის მიმართ ჩადენის შემთხვევაში, როგორიც მინიჭებული აქვს სახელმწიფოს. ამიტომ დანაშაულის ჩამდენის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის გამოყენების საკითხის

კანონიერად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობა აქვს არა მარტო სახელმწიფო ინტერესებს, არამედ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, პრიორიტეტიც კი აქვს დაზარალებულის ინტერესებს და ამის იგნორირება არ შეიძლება.

მუხლი 68. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება ქმედითი მონაწილის გამო

1. ის, ვინც პირველად ჩაიდინა დანაშაული, რომლისთვისაც ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება სამი წლით თავისუფლების აღკვეთას, შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ნებაყოფლობით გამოცხადდა ბრალის აღიარებით, ხელი შეუწყო დანაშაულის გახსნას და აანაზღაურა ზიანი.

2. ის, ვინც ჩაიდინა სხვა კატეგორიის დანაშაული, შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ ეს გათვალისწინებულია ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე №18 I, 2000წ., მუხ. 45)

სსკ 68-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას ქმედითი მონაწილის გამო. მაგრამ ამ შემთხვევაში დაცული უნდა იყოს ხუთი პირობა.

1. დანაშაული უნდა იყოს ჩადენილი პირველად, ე.ი. გასათავისუფლებელ პირს ადრე საერთოდ არ უნდა ჰქონდეს ჩადენილი დანაშაული ან ხელახლა დანაშაულის ჩადენის მომენტიანობის, სსკ 79-ე მუხლის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ნასამართლევ პირად არ უნდა ითვლებოდეს.

2. ჩადენილი დანაშაულისათვის სს კოდექსით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმუმში არ უნდა აღემატებოდეს თავისუფლების აღკვეთას სამი წლის ვადით.

3. დანაშაულის ჩამდენი ნებაყოფლობით უნდა გამოცხადდეს სამართალდამცავ ორგანოში ბრალის აღიარებით.

4. დანაშაულის ჩამდენმა ხელი უნდა შეუწყოს დანაშაულის გახსნას.

5. დანაშაულის ჩამდენმა უნდა აანაზღაუროს ზარალი.

კანონის მითითებიდან გამომდინარე, პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება საეალდეზულო არ არის. ის შესაძლებელია სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მაგრამ ზემოთ ჩამოთვლილი ხუთივე პირობა თუ შესრულებულია და საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესით პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების შესახებ შუამდგომლობა აღძრულია, სასამართლომ უნდა დააკმაყოფილოს იგი, თუ სხვა ხელისშემშლელი გარემოება არ არსებობს.

სსკ 68-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას სხვა კატეგორიის დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაშიც, მაგრამ არა საერთოდ, არამედ კონკრეტულად, როდესაც ამის შესახებ მითითებულია სსკ კერძო ნაწილის მუხლში. მაგალითად, პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება სსკ 322-ე მუხლის შესაბამისად.

მუხლი 69. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება დაზარალებულთან შერიგების გამო

ის, ვინც პირველად ჩაიდინა დანაშაული, რომლისთვისაც ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება სამი წლით თავისუფლების აღკვეთას, შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ შეურიგდა დაზარალებულს.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

ამ მუხლის საფუძველზე დანაშაულის ჩამდენის (ბრალდებულის, განსასჯელის) სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება შეიძლება, მაგრამ ამისათვის სახეზე უნდა იყოს შემდეგი სამი პირობა:

1. დანაშაული ჩადენილი უნდა იყოს პირველად, ე.ი. პირს ან ადრე საერთოდ არ უნდა ჰქონდეს ჩადენილი დანაშაული ან დანაშაულის ჩადენის მომენტი-

სათვის, რომლის ჩადენისათვისაც პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საკითხი წყდება, იგი ნასამართლობის არმქონედ უნდა ითვლებოდეს.

2. ჩადენილი დანაშაულისათვის სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ უნდა აღემატებოდეს სამი წლით თავისუფლების აღკვეთას.
3. დანაშაულის ჩამდენი უნდა შეურიგდეს დაზარალებულს. პირადი ინიციატივით შეურიგდება დაზარალებულს თუ სხვისი რჩევით, ამას მნიშვნელობა არა აქვს. ბრალის ფორმას (განზრახვა, გაუფრთხილებლობა) მნიშვნელობა არა აქვს. მნიშვნელობა აქვს სასჯელის ვადას.

ზემოთ ჩამოთვლილი სამივე პირობა სახეზე თუ არის და პროცესუალურად დასაბუთებული შუამდგომლობა თუ მიიღო სასამართლომ პირის გათავისუფლების შესახებ, უარის თქმის საფუძველი არ იქნება.

მუხლი 70. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება ვითარების შეცვლის გამო

დანაშაულის ჩამდენი შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ დადგინდება, რომ ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება მიზანშეუწონელია ვითარების შეცვლის გამო.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

სსკ 70-ე მუხლი ითვალისწინებს სს პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას ვითარების შეცვლის გამო. ვითარების შეცვლა დაკავშირებულია წყობილების ან ხელისუფლების შეცვლასთან. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება ვითარების შეცვლის გამო შეიძლება მაშინ, როდესაც მისი გამოყენება უკვე მიზანშეუწონელია, ე.ი. სსკ მიზანს არ შეესაბამება, ვინაიდან ქმედებამ დაკარგა საშიში ხასიათი.

**მუხლი 70¹. სისხლისსამართლებრივი პასუხის-
მგებლობისაგან გათავისუფლება ბრალდე-
ბულის საგამოძიებო ორგანოებთან
თანამშრომლობის გამო**

განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როდესაც ბრალდებუ-
ლის მიერ საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობის
შედეგად გამოვლინდა თანამდებობის პირის ანდა განსაკუთ-
რებით მძიმე დანაშაულის ჩამდენი პირის (პირების) ვინაობა
და მისი უშუალო ხელშეწყობით მოხერხდა ამ დანაშაულის
გახსნისათვის არსებითი პირობების შექმნა, სასამართლო
უფლებამოსილია სრულად გაათავისუფლოს ბრალდებული
სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან.

(საქართველოს 2004 წლის 13 თებერვლის კანონი –
სსმ I, 2004წ., №6, მუხ. 22)

თანახმად განსახილველი მუხლისა, სასამართლოს შეუ-
ძლია სრულად გაათავისუფლოს ბრალდებული პასუხისმგებ-
ლობისაგან თუ:

- 1) ბრალდებულმა ითანამშრომლა გამოძიებასთან;
- 2) ბრალდებულის გამოძიებასთან თანამშრომლობის
შედეგად გამოვლინდა დანაშაულის ჩამდენი თანამ-
დებობის პირის ანდა განსაკუთრებით მძიმე დანა-
შაულის ჩამდენი პირის (პირების) ვინაობა;
- 3) გამოძიების ორგანოებისათვის ბრალდებულის უშუა-
ლო ხელშეწყობით მოხერხდა იმ დანაშაულის გა-
ხსნისათვის არსებითი პირობების შექმნა, რომელი
დანაშაულის გახსნის მიზნითაც ბრალდებული
თანამშრომლობდა გამოძიების ორგანოებთან.
- 4) რაც მთავარია, ყოველივე ზემოთ ჩამოთვლილს
ადგილი უნდა ჰქონდეს განსაკუთრებულ შემთხვევა-
ში.

განსაკუთრებულ შემთხვევად განსახილველი მუხლის
შინაარსიდან გამომდინარე შეიძლება ჩაითვალოს:

დანაშაულის გახსნის აუცილებლობა მისი საშიშროე-
ბიდან ან სხვა გარემოებებიდან გამომდინარე;

დანაშაულის გახსნისათვის უკიდურესად მძიმე პირობების არსებობა ან შექმნილ ვითარებაში გახსნის შესაძლებლობის არარსებობა;

ვერსიების აგებისა და დასაბუთების სირთულე და სხვანაირად გართულებული პირობები.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილისა, დანაშაულის გახსნის განსაკუთრებულ შემთხვევად უნდა ჩაითვალოს და ბრალდებულის სასჯელისაგან გათავისუფლების საფუძველად უნდა იქნას გამოყენებული მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ბრალდებულის დახმარება ერთადერთი საშუალება უნდა იყოს დანაშაულის გახსნის პირობების შექმნისათვის დახმარების მიღების მომენტში.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს ამ მუხლის ჩამოყალიბებაში დაშვებული ხარვეზის შესახებ. კერძოდ, ეს მუხლი ბრალდებულისაგან მოითხოვს ორი კატეგორიის პირთა ვინაობის გამოვლენას. მათ შორის ერთი, ამ მუხლის ანბანური აზრიდან გამომდინარე, ნებისმიერი თანამდებობის პირის ვინაობის გამოვლენაა, ხოლო მეორე – განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩამდენი პირის ან პირთა ჯგუფის გამოვლენა. ეს მეორე გასაგებია. ამისათვის შეიძლება ბრალდებულის სასჯელისაგან გათავისუფლება. მაგრამ ნებისმიერი თანამდებობის პირის ვინაობის გამოვლენისათვის სასჯელისაგან გათავისუფლება და თანაც, როგორც მუხლის შინაარსიდან გამომდინარეობს, ნებისმიერი სასჯელისაგან გათავისუფლება, მიგვაჩნია, რომ არ იქნება სწორი გადაწყვეტილება, რადგანაც თანამდებობის პირის ვინაობის დადგენა, თუ ეს საჭირო გახდა, არავითარ სირთულეს არ წარმოადგენს. გასაგებია, რომ ამ შემთხვევაში კანონმდებელს მხედველობაში აქვს დანაშაულის ჩამდენი თანამდებობის პირის ვინაობის გამოვლენა, მაგრამ კანონში ასეთი მითითება არ არის. კანონის მოთხოვნა უნდა შესრულდეს მისი მითითების მიხედვით. თანამდებობის პირის ვინაობა ცნობილი უნდა იყოს მისი თანამდებობაზე დანიშვნამდე. ეს მუხლი უნდა მოითხოვდეს იმის დადგენას, თუ რომელმა თანამდებობის პირმა ჩაიდინა ის დანაშაული, რომლის გახსნა განსაკუთრებულ შემთხვევად იქცა და სხვა დამნაშავის დახმარების გარეშე

სახელმწიფო ორგანოებმა ვერ შეძლეს მისი გახსნა. ვთქვათ, პოლიციის ეზოში იპოვეს 5 წლის წინ უგზოუკელოდ დაკარგული ადამიანის გვამი. პოლიციის ეზო პოლიციის მიერ დაცულია დღე-ღამეში 24 საათი. დაცვა ყოველდღიურია, რაც იმას ადასტურებს, რომ უგზოუკელოდ დაკარგულის პოლიციის ეზოში დამარხვაში მონაწილეობდა პოლიციის მუშაკი, რომელიც მუშაობდა იმ პოლიციაში, რომლის ეზოშიც აღმოჩენილ იქნა უგზოუკელოდ დაკარგულის გვამი. პოლიციის ყველა მუშაკი ხელისუფლების წარმომადგენელია. ყველა მათგანის ვინაობა ცნობილია ან ამის დადგენას არ სჭირდება სხვა დანაშაულზე ბრალდებულის ან განსასჯელის დახმარება, მაგრამ მან რომ თქვას ამ დანაშაულში პოლიციის ის უფროსი მონაწილეობდა, რომელიც აღნიშნული ადამიანის დაკარგვიდან მისი გვამის აღმოჩენამდე მუშაობდაო და ეს მართლაც რომ დადასტურდეს, ეს არ უნდა ჩაითვალოს განსაკუთრებულ შემთხვევად და ბრალდებულის გათავისუფლების საფუძველად, რადგანაც მას ამით დანაშაულის გახსნისათვის არსებითი პირობები არ შეუქმნია. მის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია ერთ-ერთი პირველი ვერსიაა, მაგრამ აქ სხვა საკითხზეა მსჯელობა. კერძოდ, 70¹ მუხლი. მისი ანბანური აზრიდან გამომდინარე, სხვა საქმეზე ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებისათვის არ მოითხოვს თანამდებობის პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის გახსნისათვის არსებითი პირობების შექმნას. ასეთს იგი მოითხოვს მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენი პირის (პირების) მიმართ, რომელთაგან თანამდებობის პირს გამორიცხავს.

ჩემი აზრით, ეს მუხლი უნდა ჩამოყალიბდეს ისე, რომ საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობის გამო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებისათვის ბრალდებულმა შექმნას განსაკუთრებულ შემთხვევაში განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის გახსნისათვის ხელსაყრელი პირობები.

თუ კანონმდებელს შესაძლებლად მიაჩნია თანამდებობის პირის მიერ ნებისმიერი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში საგამოძიებოსთან თანამშრომლობისათვის ბრალდებულის

პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება ამ უკანასკნელის მიერ გაწეული დახმარებისათვის, ეს უნდა იყოს გამოკვეთილი ამ მუხლში.

გასარკვევია აგრეთვე, თუ სამოხელეო დანაშაულის ჩადენა არ არის მხდველობაში, მაშინ რა საჭიროა თანამდებობის პირის ცალკე გამოყოფა ამ მუხლში. ამიტომ სათანადო ცვლილების შეტანა ამ მუხლის ტექსტში აუცილებელია. გარდა ამისა, უნდა დაზუსტდეს როგორი დანაშაულის (ნაკლებად მძიმე, მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე) ჩამდენი თანამდებობის პირის გამოვლენას მოითხოვს კანონი.

განსახილველი მუხლის აღნიშნული შენიშვნების გათვალისწინებით დაზუსტების გარეშე მისი სწორად გამოყენება წააწყდება არაიშვიათ წინააღმდეგობას.

მუხლი 71. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო

1. პირი თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ გავიდა:

ა) ორი წელი იმ დანაშაულის ჩადენიდან, რომლისთვისაც ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ორი წლით თავისუფლების აღკვეთას;

ბ) ექვსი წელი სხვა, ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენიდან;

გ) ათი წელი მძიმე დანაშაულის ჩადენიდან;

გ') თხუთმეტი წელი ამ კოდექსის 332-ე – 342' მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის, თუ ისინი არ მიეკუთვნება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს;

დ) ოცდახუთი წელი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენიდან.

2. ხანდაზმულობის ვადა გამოიანგარიშება დანაშაულის ჩადენის დღიდან პირის ბრალდებულის სახით პასუხისმგებლობაში მიცემამდე. ახალი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ხანდაზმულობის ვადა გამოიანგარიშება თითოეული დანაშაულისათვის.

3. ხანდაზმულობის ვადის დინება შეჩერდება, თუ დამნაშავე დაემალა გამოძიებას ან სასამართლოს. ამ შემთხვევაში ხანდაზმულობის ვადის დინება განახლდება დამნაშავის დაკავების ან ბრალის აღიარებით გამოცხადების მომენტიდან.

4. საკითხის, უნდა შეეფარდოს თუ არა ხანდაზმულობის ვადა უვალო თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს, წევრებს სასამართლო. თუ სასამართლო შეუძლებლად მიიჩნევს ხანდაზმულობის გამოყენებას, უვალო თავისუფლების აღკვეთა შეიცვლება ვადიანი თავისუფლების აღკვეთით.

5. ხანდაზმულობა არ გამოიყენება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში.

6. ხანდაზმულობის ვადის დინება შეჩერდება იმ ვადით, რა დროშიც პირს იცავს იმუნიტეტი.

(საქართველოს 2000 წლის 30 მაისის კანონი №333 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №20, მუხ. 51)

(საქართველოს 2006 25 ივლისის კანონი №3530 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I. 2006 წ. №37. მუხლი 271.

სსკ 71-ე მუხლი ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო. თანახმად სსკ 71-ე მუხლის პირველი ნაწილისა, პირი თავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, თუ გავიდა:

- ორი წელი იმ დანაშაულის ჩადენიდან, რომლისთვისაც სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ორი წლით თავისუფლების აღკვეთას;

- ექვსი წელი, სხვა ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენიდან;

- ათი წელი მძიმე დანაშაულის ჩადენიდან;

- თხუთმეტი წელი ამ კოდექსის 332 – 342¹ მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის, თუ ისინი არ მიეკუთვნება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს;

– ოცდახუთი წელი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენიდან.

ხანდაზმულობის ვადა გამოიანგარიშება დანაშაულის ჩადენის დღიდან სს პასუხისგებაში მიცემამდე, ე.ი. დადგენილების გამოტანამდე სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის შესახებ. სხვადასხვა დროს სხვადასხვა დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ხანდაზმულობის ვადა გამოიანგარიშება თითოეული დანაშაულისათვის ცალ-ცალკე. ხანდაზმულობის ვადის დინება შეჩერდება, თუ დანაშაულის ჩამდენი დაემალება გამოძიებას ან სასამართლოს მის დაკავებამდე ან ბრალის აღიარებით გამოცხადებამდე, ხოლო თუ ამ პირს იცავს იმუნიტეტი, ხანდაზმულობის ვადა ჩერდება მანამ, სანამ მას იცავს იმუნიტეტი.

ხანდაზმულობის ვადა არ გამოიყენება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში.

ხანდაზმულობის ვადის გამოყენების შესახებ საკითხს იმ პირთა მიმართ, რომელთაც ჩადენილი აქვთ დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებულია უვადო თავისუფლების აღკვეთა, წყვეტს სასამართლო და მან თუ ხანდაზმულობის ვადის გამოყენება შეუძლებლად მიიჩნია, უვადო თავისუფლების აღკვეთა უნდა შეიცვალოს ვადიანით. მაგრამ აქ არ შეიძლება ხაზი არ გაესვას ამ მუხლის ჩამოყალიბებაში დაშვებულ ხარვეზს. კერძოდ, მუხლი განსაზღვრავს სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადას, რომელიც გამოიანგარიშება დანაშაულის ჩადენის მომენტიდან სისხლისსამართლებრივი პასუხისგებაში მიცემის მომენტამდე. ამ პერიოდში ადამიანი საქართველოში მოქმედი კანონებიდან გამომდინარე, მსჯავრდებული ვერ გახდება. ამიტომ ამ მუხლის მე-4 ნაწილში მითითება უნდა იყოს დანაშაულის ჩამდენზე და შესაძლებელია აგრეთვე ბრალდებულზე, მაგრამ მსჯავრდებულის ხელმეორედ პასუხისგებაში მიცემას იმავე დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც იგი მსჯავრდებულია, საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-4 პუნქტი გამორიცხავს. გარდა იმისა, რომ მსჯავრდებული სისხლისსამართლებრივ

პასუხისმგებაში მიცემულია, მისი განმეორებით პასუხისმგებაში მიცემა არ შეიძლება, მას მხოლოდ სასჯელის მოხდა რჩება და ეს საკითხიც მისი ხანდაზმულობის ჩათვლით დარეგულირებულია ამავე სსკ 76-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, მსჯავრდებულის მოხსენიება სსკ 71-ე მუხლში შეუძლებელს ხდის ამ მუხლის მე-4 ნაწილის გამოყენებას. ამიტომ სსკ 71-ე მუხლის მე-4 ნაწილი უნდა ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

- უვადო თავისუფლების აღკვეთით დასჯადი დანაშაულის ჩამდენთა მიმართ ხანდაზმულობის ვადის შეფარდების საკითხს წყვეტს სასამართლო. თუ იგი შეუძლებლად მიიჩნევს ხანდაზმულობის ვადის გამოყენებას, დანაშაულის ჩამდენი მიეცემა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში, მაგრამ უვადო თავისუფლების აღკვეთა შეეცვლება ვადიანი თავისუფლების აღკვეთით.

ასეთი ცვლილება საკმარისია ამ ხარვეზის გამოსასწორებლად.

თ ა ვ ი XIV

სასჯელისაგან გათავისუფლება

საქართველოს სსკ მე-14 თავი (72-76 მუხ.) ითვალისწინებს სასჯელისაგან გათავისუფლებას, რაც პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას არ ნიშნავს. მაგრამ სასჯელისაგან გათავისუფლებული, თანახმად სსკ 79 მუხლის მე-2 ნაწილისა, ნასამართლობის არმქონედ ითვლება. მხედველობაშია სასჯელისაგან მთლიანად უპირობოდ გათავისუფლება, რაც გათავისუფლებულის მიმართ გამორიცხავს იმ დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხისმგებლობას, რომლის ჩადენისათვის იგი სასჯელისაგან გათავისუფლებული იქნა, იგი გამორიცხავს ამ დანაშაულის ჩადენის ფაქტის გამოყენებას შემდგომ ჩადენილი დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის, ან სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების გამოყენებისას მის მხედველობაში მიღებას.

სსკ მე-14 თავი ითვალისწინებს: სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებას; სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლებას ფსიქიკური ან სხვა მძიმე დაავადების გამო; სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლებას უვადო თავისუფლების აღკვეთა მისჯილისა, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა 25 წელი და სასამართლოს მიაჩნია, რომ სასჯელის შემდგომი მოხდა საჭირო არ არის; უვადო თავისუფლების აღკვეთის შეცვლას საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით; სასჯელისაგან გათავისუფლებას გამამტყუნებელი განაჩენის ხანდაზმულობის გამო;

სასჯელის მოუხდელი ნაწილის შეცვლას უფრო მსუბუქი სასჯელით;

სასჯელის მოხდის გადავადებას ორსული ქალის ან ხუთი წლის ასაკამდე შვილის დედის მიმართ.

სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლება ნიშნავს მსჯავრდებულის სასჯელის მოხდისაგან სასამართლოს მიერ გათავისუფლებას გამამტყუნებელი განაჩენით გათვალისწინებულ ვადაზე ადრე. სასამართლოს შეუძლია მოსახდელად დარჩენილ ვადაში, ე.ი. იმ ვადაში, რომელიც სასჯელის მოსახდელად არის განსაზღვრული განაჩენით, პირობით ვადამდე გათავისუფლებულს დააკისროს სსკ 65-ე მუხლით გათვალისწინებული ან სხვა მოვალეობის შესრულება, რომელიც ხელს შეუწყობს მის გამოსვორებას. 65-ე მუხლი არ იძლევა იმ მოვალეობათა სრულ ჩამონათვალს, რომელიც სასამართლომ შეიძლება დააკისროს პირობით ვადამდე გათავისუფლებულს, მაგრამ ამ მუხლში ჩამოთვლილია შემდეგი მოვალეობები: სააღსრულებო ბიუროს ნებართვის გარეშე არ შეიცვალოს მუდმივი ბინადრობის ადგილი, არ დაამყაროს ურთიერთობა პირთან, ვისაც შეუძლია იგი ჩააბას ანტისაზოგადოებრივ საქმიანობაში, არ მოინახულოს განსაზღვრული ადგილი, მატერიალურად დაეხმაროს ოჯახს, გაიაროს ალკოჰოლიზმის, ნარკომანიის, ტოქსიკომანიის ან ვენერიული სენისაგან მკურნალობის კურსი.

მუხლი 72. სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე

გათავისუფლება

1. ის, ვინც სასჯელს იხდის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოს, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის, თავისუფლების შეზღუდვის ან თავისუფლების აღკვეთის სახით, შეიძლება პირობით ვადამდე გათავისუფლდეს, თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ მისი გამოსწორებისათვის საჭირო აღარ არის დანიშნული სასჯელის მთლიანად მოხდა. ამასთანავე, იგი შეიძლება მთლიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლდეს დამატებითი სასჯელის მოხდისაგან.

2. პირობით ვადამდე გათავისუფლებისას სასამართლოს შეუძლია დააკისროს მსჯავრდებულს ამ კოდექსის 65-ე მუხლით გათვალისწინებული მოვალეობა, რომელიც მან უნდა შეასრულოს სასჯელის მოუხდელი ნაწილის ვადაში.

3. პირობით ვადამდე გათავისუფლება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ მსჯავრდებულმა ფაქტობრივად მოიხადა:

ა) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევარი;

ბ) მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ორი მესამედი;

გ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ სამი მეოთხედი;

დ) სამი მეოთხედი სასჯელისა, რაც დანიშნული ჰქონდა პირს, რომელიც წინათ პირობით ვადამდე გაათავისუფლეს, ხოლო პირობით ვადამდე გათავისუფლება გაუქმდა ამ მუხლის მე-6 ნაწილის საფუძველზე.

4. მსჯავრდებულის მიერ ფაქტობრივად მოხდილი თავისუფლების აღკვეთის ვადა არ უნდა იყოს ექვს თვეზე ნაკლები.

5. პირობით ვადამდე გათავისუფლებული მსჯავრდებულის ყოფაქცევის კონტროლს ახორციელებს საამისოდ უფლებამოსილი სააღსრულებო ბიურო, ხოლო სამხედრო მოსამსახურის ყოფაქცევისა – სამხედრო ნაწილის ხელმძღვანელობა.

6. თუ მსჯავრდებულმა სასჯელის მოუხდელ ვადაში:

ა) ჯიუტად თავი აარიდა პირობით ვადამდე გათავისუფლებისას მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას, სასამართლოს შეუძლია ამ მუხლის მე-5 ნაწილში აღნიშნული ორგანოების წარდგინებით დაადგინოს, რომ გაუქმდეს პირობით ვადამდე გათავისუფლება და აღსრულდეს სასჯელის მოუხდელი ნაწილი;

გაუფრთხილებლობითი დანაშაული ჩაიდინა, პირობით ვადამდე გათავისუფლების გაუქმების ან ძალაში დატოვების საკითხს წყვეტს სასამართლო;

გ) განზრახი დანაშაული ჩაიდინა, სასამართლო დაუნიშნავს მას სასჯელს ამ კოდექსის 59-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით. ამავე წესით დაინიშნება სასჯელი გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ჩადენისათვის, თუ სასამართლო გააუქმებს პირობით ვადამდე გათავისუფლებას.

7. მსჯავრდებული უვადო თავისუფლების აღკვეთის მოხდისაგან შეიძლება გათავისუფლდეს, თუ მან ფაქტობრივად მოიხდა თავისუფლების აღკვეთის ოცდახუთი წელი და თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა.

8. მსჯავრდებულს, რომელიც პირობით ვადამდე გათავისუფლება ამ კოდექსის 73-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის სახით დანიშნული სასჯელის მოხდისაგან, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის სახით ფაქტობრივად მოხდილი სასჯელის ვადა ჩათვლება ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ორი დღე – თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე (26.12.2008 №893).

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

(საქართველოს 2000 წლის 5 დეკემბრის კანონი №649-III, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №47, მუხ. 134)

(საქართველოს 2001 წლის 19 ივნისის კანონი №945-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2001წ., №20, მუხ. 75);

(საქართველოს 2005 წლის 28 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2006წ., №4, მუხ.

(საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი – სსმ I, 2006წ., №14, მუხ. 90)

სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლება არის მსჯავრდებულის მიმართ არამართო პუმანურობის გამოჩენა სახელმწიფოსა და ხელისუფლების მხრიდან, არამედ იგი ამავე დროს არის მსჯავრდებულის გამოსწორების მეთოდი. პირობით ვადამდე გათავისუფლებას ექვემდებარება არა ყველა მსჯავრდებული, არამედ მხოლოდ ის, რომელმაც მოიხადა მისთვის ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მის მიერ მოსახდელი სასჯელის არანაკლებ ნახევრისა; მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის არანაკლებ ორი მესამედისა და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელის არანაკლებ სამი მეოთხედისა. სასჯელის სამი მეოთხედის მოხდის შემდეგ შეიძლება გათავისუფლდეს აგრეთვე მსჯავრდებული, რომელიც პირობით ვადამდე გათავისუფლებული იყო, მაგრამ ასეთი გათავისუფლების შესახებ გადაწყვეტილება გაუქმდა ამ მუხლის მე-6 ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად – მსჯავრდებულის მიერ მისთვის პირობით ვადამდე გათავისუფლებისას დაკისრებული მოვალეობების შესრულებისაგან ჯიუტად თავის არიდებისათვის, გაუფრთხილებლობით ან განზრახ დანაშაულის ჩადენისათვის.

პირობით ვადამდე გათავისუფლებისათვის აუცილებელი პირობის სახით განსაზღვრული მუხლი ითვალისწინებს აგრეთვე:

– მსჯავრდებული სასჯელს უნდა იხდიდეს სასოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოს, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვის, თავისუფლების შეზღუდვის ან თავისუფლების აღკვეთის სახით (მხედველობაშია ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა);

– გარდა ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ვადებისა, მსჯავრდებულის მიერ ფაქტობრივად მოხდილი თავისუფლების აღკვეთის ვადა არ უნდა იყოს 6 თვეზე ნაკლები;

- რაც მთავარია, სასამართლომ უნდა მიიჩნიოს, რომ მსჯავრდებულის გამოსწორებისათვის საჭირო აღარ არის მისთვის დანიშნული სასჯელის ბოლომდე მოხდა. ამ დასკვნამდე სასამართლო უნდა მივიდეს მსჯავრდებულის ყოფაქცევიდან გამომდინარე, რაც დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი სასჯელაღსრულებითი ორგანოსა და შესაბამისი კომისიის მიერ და უნდა დადასტურდეს აგრეთვე სასამართლო განხილვის შედეგად.

სასამართლოს შეუძლია პირობით ვადამდე გათავისუფლებულ მსჯავრდებულს სასჯელისაგან პირობით გათავისუფლების ვადაში (სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლების პერიოდში დააკისროს სსკ 65-ე მუხლით გათვალისწინებულ მოვალეობათა შესრულება: პრობაციის სამსახურის ნებართვის გარეშე არ შეიცვალოს მუდმივი ბინადრობის ადგილი, არ დაამყაროს ურთიერთობა იმასთან, ვინც შეიძლება იგი წააბას ანტისაზოგადოებრივ საქმიანობაში, არ მოინახულოს განსაზღვრული ადგილი, მატერიალურად დაეხმაროს ოჯახს, გაიაროს ალკოჰოლიზმის, ნარკომანიის, ტოქსიკომანიის ან ვენერიული სენისაგან მკურნალობის კურსი. სასამართლოს შეუძლია დააკისროს გათავისუფლებულს სხვა ისეთი მოვალეობის შესრულება, რომელიც კანონით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ სსკ პრინციპებსა და კონსტიტუციას არ ეწინააღმდეგება და პირობით ვადამდე სასჯელისაგან გათავისუფლებულის გამოსწორებას სჭირდება.

პირობით ვადამდე გათავისუფლებული მსჯავრდებულის ყოფაქცევას და მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას კონტროლს უწევს საამისოდ უფლებამოსილი პრობაციის სამსახური, ხოლო თუ პირობით ვადამდე გათავისუფლებული სამხედრო მოსამსახურეა, მის ყოფაქცევაზე კონტროლს ახორციელებს სამხედრო ნაწილის ხელმძღვანელობა.

უვადო თავისუფლების აღკვეთისაგან მსჯავრდებული შეიძლება უპირობოდ გათავისუფლდეს, თუ მან ფაქტობრივად 25 წელი თავისუფლების აღკვეთა მოიხადა იმ დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც მას უვადო თავისუფლების აღ-

კეთა მიესაჯა და სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა. ამ ორი პირობის გარდა უეადო თავისუფლების აღკვეთისაგან გათავისუფლებისათვის კანონით სხვა რამე გათვალისწინებული არ არის. ამ სასჯელისაგან გათავისუფლებისათვის აუცილებელია ეს ორივე პირობა სახეზე იყოს. მაგრამ გათავისუფლება კანონის აუცილებელი მოთხოვნა არ არის. სასამართლოს შეუძლია გათავისუფლებაზე უარი თქვას.

ეს სასჯელი ფაქტობრივად მისი 20 წლის ვადით მოხდის შემდეგ შეიძლება შეიცვალოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით (მ. 73).

ამ მუხლის მე-8 ნაწილის თანახმად, ამავე სსკ 73-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად შეცვლილი და ფაქტობრივად მოხდილი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ვადა ჩაითვლება ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ორი დღე – თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე. ეს იმას ნიშნავს, რომ სასჯელის სახით დანიშნული საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომისაგან პირობით ვადაზე ადრე გათავისუფლებისათვის დრო ორჯერ მეტია საჭირო, ვიდრე თავისუფლების აღკვეთისაგან გათავისუფლებისათვის.

მუხლი 73. სასჯელის მოუხდელი ნაწილის შეცვლა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით

1. სასამართლოს შეუძლია ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს სასჯელის მოხდის დროს მისი ყოფაქცევის გათვალისწინებით შეუცვალოს სასჯელის მოუხდელი ნაწილი უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით. ამასთანავე, იგი შეიძლება მოთიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლდეს დამატებითი სასჯელის მოხდისაგან (გარდა ქონების ჩამორთმევისა). (28.12.2005 №2619).

2. სასჯელის მოუხდელი ნაწილი უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით შეიძლება შეიცვალოს მხოლოდ მაშინ, თუ

მსჯავრდებულმა ფაქტობრივად მოიხადა დანიშნული სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მესამედი.

3. სასამართლოს შეუძლია საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისიის წარდგინების საფუძველზე თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს სასჯელის მოხდის დროს მისივე თანხმობით შეუცვალოს სასჯელის მოუხდელი ნაწილი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, რომელსაც მსჯავრდებული მოიხდის წინასწარ განსაზღვრულ ადგილზე. ამ შემთხვევაში არ გამოიყენება ამ კოდექსის 44-ე მუხლის (გარდა პირველი და მე-2 ნაწილებისა) მოთხოვნები. ამასთანავე, მსჯავრდებული შეიძლება მოთლიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლდეს დამატებითი სასჯელის (გარდა ქონების ჩამორთმევისა) მოხდისაგან (11.07.2009 №2009 №1398, ამოქმედდეს 2009 წლის 1 სექტემბრიდან).

4. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული მსჯავრდებულის მიმართ სასჯელის მოუხდელი ნაწილი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით შეიძლება შეიცვალოს მხოლოდ მაშინ, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა: (26.12.2008 №893).

ა) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მესამედი;

ბ) მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელი ვადის არანაკლებ ნახევარი;

გ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელი ვადის არანაკლებ ორი მესამედი;

დ) ორი მესამედი სასჯელისა, რომელიც დანიშნული ჰქონდა პირს, რომელიც წინათ პირობით ვადამდე გაათავისუფლეს, ხოლო პირობით ვადამდე გათავისუფლება გაუქმდა ამ კოდექსის 72-ე მუხლის მე-6 ნაწილის საფუძველზე.

5. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ მსჯავრდებულს, რომელსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტი-სათვის არ შესრულებია 18 წელი, სასჯელის მოუხდელი ნაწილი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით შეიძლება შეიცვალოს მხოლოდ მაშინ, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა (26.12.2008 №893).

ა) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მეოთხედი;

ბ) მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მესამედი;

გ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევარი.

6. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული მსჯავრდებულის მიერ ფაქტობრივად მოხდილი თავისუფლების აღკვეთის ვადა არ უნდა იყოს სამ თვეზე ნაკლები. ეს წესი არ ვრცელდება მსჯავრდებულზე, რომელსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის არ შესრულებია 18 წელი (26.12.2008 №893).

7. მსჯავრდებულს უვადო თავისუფლების აღკვეთა შეიძლება შეეცვალოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა თავისუფლების აღკვეთის ოცი წელი და თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა (26.12.2008 №893).

8. თუ ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ მსჯავრდებულს სასჯელის სახით დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ნაწილი ჩათვლილი აქვს პირობით, გამოსაცდელი ვადის დენა იწყება სასჯელის სახით დანიშნული საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის მოხდის მომენტიდან (26.12.2008 №893).

9. მსჯავრდებულის ყოფაქცევის კონტროლს ახორციელებს საამისოდ უფლებამოსილი პრობაციის ბიურო (26.12.2008 №893).

10. თუ ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულმა მსჯავრდებულმა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის მოხდისას: (26.12.2008 №893).

ა) ჯიუტად თავი აარიდა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას, ან სხვა მიზეზით სასჯელის შემდგომი მოხდა მიზანშეუწონელია, სასამართლოს შეუძლია პრობაციის ბიუროს წარდგინებით დაადგინოს, რომ გაუქმდეს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა და აღსრულდეს თავისუფლების აღკვეთის სახით დანიშნული სასჯელის მოუხდელი ნაწილი.

ბ) ჩაიდინა გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის გაუქმების ან ძალაში დატოვების საკითხს წევრებს სასამართლო;

გ) ჩაიდინა განზრახი დანაშაული, სასამართლო აუქმებს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას და უნიშნავს მას სასჯელს ამ კოდექსის 59-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით. იმავე წესით დაინიშნება სასჯელი გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ჩადენისათვის, თუ სასამართლო გააუქმებს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას. გამოჩენის შემთხვევაში საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა შეიძლება გამოყენებული იქნეს მხოლოდ მხარეთა შორის საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 64¹ თავის შესაბამისად საპროცესო შეთანხმების დადებისას, რომელიც შეთანხმებული უნდა იყოს საქართველოს მთავარ პროკურორთან ან მის მოადგილესთან.

11. ამ მუხლის მე-10 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევებში დრო, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებული იხდიდა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას, ჩაითვლება თავისუფლების აღკვეთის ვადაში, შემდეგი გაანგარიშებით: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ორი დღე – თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე (26.12.2008 №893).

თანახმად განსაზღვრული მუხლის პირველი ნაწილისა, სასამართლოს შეუძლია შეუცვალოს სასჯელის მოუხდელი ნაწილი უფრო მსუბუქი სასჯელით მხოლოდ ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს; სასჯელის მოხდის დროს მისი ყოფაქცევის (კეთილსინდისიერების) გათვალისწინებით; დანიშნული სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მესამედის მოხდის შემდეგ. ამავე დროს სასამართლოს შეუძლია მთლიანად ან ნაწილობრივ გაათავისუფლოს იგი დამატებითი სასჯელისაგან. მაგრამ დამატებით სასჯელად თუ ქონების ჩამორთმევა იყო დანიშნული, ამისგან გაათავისუფლების უფლება სასამართლოს არა აქვს.

იმათ მიმართ, რომლებიც სასჯელს არ იხდიან თავისუფლების აღკვეთის სახით, ამ მუხლის პირველი ნაწილის მოქმედება არ ვრცელდება.

რაც შეეხება ადამიანის სასარგებლოდ კანონის ანალოგიით. გამოყენებას, რომლის საშუალებას იძლევა ამავე კოდექსის 32 და 38 მუხლები, მას 73-ე მუხლით დარეგულირებულ ურთიერთობასთან კავშირი არა აქვს. ამ მუხლის პირველი ნაწილი ვრცელდება მხოლოდ იმ მსჯავრდებულზე, რომელიც ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის სასჯელს იხდის ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის სახით.

ეს მუხლი ადრე მხოლოდ პირველი და მეორე ნაწილებისაგან შედგებოდა და მაშინ მე-2 ნაწილი მხოლოდ პირველ ნაწილზე ვრცელდებოდა. ეს ნაწილები უცვლელი დარჩა, მაგრამ ამ მუხლში შეტანილმა დამატებებმა მისი მეორე ნაწილის მოქმედების სფერო შეცვალა თუ არა, გარკვეულად არ ჩანს. ამჟამად სასამართლოს ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად შეუძლია, მაგრამ ვალდებული, როგორც წესი, არ არის ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს სასჯელის მოხდის დროს მისი ყოფაქცევის გათვალისწინებით, ე.ი. მისი გამოსწორების გამო მის მიმართ თავისუფლების აღკვეთის გამოყენების საჭიროების არარსებობის გამო სასჯელის მოუხდელი ნაწილი შეუცვალოს უფრო მსუბუქი სასჯელით და ამასთან ერთად მთალიანდ ან ნაწილობრივ გაათავისუფლოს იგი ნებისმიერი დამატებითი სასჯელისაგან, ქონების ჩამორთმევის გარდა. ქონების ჩამორთმევისაგან გაათავისუფლების უფლებას ამ მუხლის ეს ნაწილი სასამართლოს არ აძლევს.

რაც შეეხება სასამართლოს უფლებას და არა მოვალეობას სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლისა და დამატებითი სასჯელისაგან მთლიანად ან ნაწილობრივ გაათავისუფლების შესახებ, ეს უფლება სასამართლოს მოვალეობადაც იქცევა მაშინ, როდესაც სასამართლოს წარედგინება სისხლის საპროცესო სამართლებრივი წესით გაფორმებული მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც საკმარისია აღნიშნულ გადაწყვეტილებათა მისაღებად. კერძოდ, სასამართლოს თუ წარედგინა უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც ადასტურებს სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით. შეცვლისა და დამატებითი სასჯელისაგან

მთლიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლების საფუძვლის არსებობას, სასამართლო ვალდებულია მიიღოს ასეთი გადაწყვეტილება, ე.ი. შეასრულოს კანონის მოთხოვნა. ასეთი ერთიანი პრაქტიკა უნდა ჩამოყალიბდეს უზენაესი სასამართლოს ხელმძღვანელობით. წინააღმდეგ შემთხვევაში ერთნაირ მდგომარეობაში მყოფთა მიმართ არაერთნაირი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა მეტია, რასაც შეუძლია გამოიწვიოს თანასწორობის პრინციპის დარღვევა. ეს კი წარმოშობს კონფლიქტს, როგორც საზოგადოების ისე სახელმწიფო ხელისუფლების სასიანოდ. ასეთი რომ არ მოხდეს, კანონი უნდა იყოს გარკვევით ჩამოყალიბებული, იგი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს სხვა ეროვნულ კანონებსა და საერთაშორისო ნორმატიულ აქტებს. მაგრამ კანონის მოთხოვნები ერთნაირად უნდა სრულდებოდეს ყველა იმათ მიმართ, რომლებსაც იგი ეხება. სახელმწიფოში უნდა მოქმედებდეს პრინციპი: ჯობია რბილი, შეღავათიანი კანონის მკაცრად შესრულება, ვიდრე მკაცრი კანონის რბილად, შეღავათიანად შესრულება. ამ პრინციპის განხორციელება, ჩემი აზრით, უკეთ უზრუნველყოფს საზოგადოებრივ და სახელმწიფოებრივ წესრიგს, მაგრამ ეს საკითხი ამ მუხლის კომენტარებს სცილდება და ამიტომ ამაზე მსჯელობისაგან თავს შევიკავებ.

ამ მუხლის სახელწოდებიდან „სასჯელის მოუხდელი ნაწილის შეცვლა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით“ და ამავე მუხლის მეორე ნაწილიდან გამომდინარე, ნებისმიერი სასჯელის შეცვლა შეიძლება უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით, თუკი ამის პრაქტიკული შესაძლებლობა არსებობს. ამ მუხლის სახელწოდებიდან და მეორე ნაწილიდან მხოლოდ ასეთი აზრის გამოტანა შეიძლება. მაგრამ ამ მუხლის თერთმეტი ნაწილიდან პირველი, მე-3 – მე-6, მე-8, მე-10 და მე-11, სულ 8 ნაწილი მიუთითებს მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის შეცვალაზე სხვა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით. აქედან პირველი ნაწილი ითვალისწინებს მხოლოდ ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულის მიმართ სასჯელის, ე.ი. თავისუფლების აღკვეთის ნებისმიერი უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლის შესაძლებლობას.

ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისიის წარდგინებისა და მსჯავრდებულის თანხმობის საფუძველზე სასამართლოს შეუძლია შეუცვალოს მას ძირითადი სასჯელი (თავისუფლების აღკვეთა) საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, მიუხედავად ჩადენილი დანაშაულის კატეგორიისა, თუ მსჯავრდებულს მისჯილი არა აქვს უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

ამ მუხლის მე-4 – მე-6, მე-10, მე-11 ნაწილები არეგულირებენ, აგრეთვე, ვადიანი თავისუფლება აღკვეთილი მსჯავრდებულებისათვის ამ სასჯელის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით შეცვლასთან, ამ შრომის არასაპატიო მიზეზით შეუსრულებლობასთან და ამასთან დაკავშირებული სხვა გარემოებიდან გამომდინარე, ურთიერთობებს. მე-7 ნაწილი ითვალისწინებს უვადო თავისუფლება აღკვეთილისათვის ფაქტობრივად ამ სასჯელის 20 წლის განმავლობაში მოხდის შემდეგ, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით შეცვლას, თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა. ამ შემთხვევაში მსჯავრდებულის თანხმობას კანონი არ ითვალისწინებს, ალბათ იგულისხმება, რომ ის თანახმა იქნება, მაგრამ მის მიერ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომაზე უარის თქმის შემთხვევაში ან თუ იგი შრომისუნაროა, როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი მის მიმართ, ამაზე კანონში მითითება საჭიროა. იგულისხმება, რომ ის თანახმა თუ არ არის, მისთვის სასჯელის შემსუბუქებაზე კომისია მასალას სასამართლოში არ წარადგენს. ეს საკითხი სხვა კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით უნდა მოწესრიგდეს. აქ მთავარი საკითხი, რომელიც ამ მუხლში გარკვევით არ არის ასახული, არის ის, რომ არ ჩანს თავისუფლების აღკვეთის გარდა სხვა სასჯელის შეცვლა უფრო მსუბუქი სასჯელით შეიძლება თუ არა. ამ მუხლის სახელწოდებიდან და მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე შეიძლება ამავე მუხლის სხვა ნაწილების ერთობლიობიდან გამომდინარე ამ საკითხზე ცალსახა დასკვნის გამოტანა შეუძლებელია, რადგანაც ყველა ნაწილი, გარდა პირველი და მე-2 ნაწილისა, ითვალისწინებს მხოლოდ

თავისუფლების აღკვეთის შეცვლას მხოლოდ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით. სასჯელის სხვა არც ერთი სახის სასჯელის შეცვლა მუხლში მოხსენიებული არ არის, რაც გაურკვეველობას იწვევს იმის შესახებ, მოიცავს თუ არა ამ მუხლის მე-2 ნაწილი მითითებას მასში მოხსენიებული ერთი სასჯელის მეორეთი შეცვლის გარდა. ამ მუხლის პირველი ნაწილის იზოლირებით მუხლის სახელწოდებასთან ერთად მე-2 ნაწილის წაკითხვის შემთხვევაში მოიცავს ნებისმიერი სასჯელის უფრო მსუბუქით შეცვლის შესაძლებლობას, გარდა ყველაზე მსუბუქი სასჯელისა. მუხლის სახელწოდების იზოლირებით, ამ მუხლის პირველი და მეორე ნაწილების წაკითხვა ამ მუხლის სხვა ნაწილების ერთობლიობასთან ერთად ქმნის შთაბეჭდილებას, თითქოს ამ მუხლის მეორე ნაწილის მოთხოვნა ვრცელდება ამ მუხლის მხოლოდ პირველ ნაწილზე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის პირველი ნაწილი სასამართლოს ავალებს მხოლოდ დამნაშავეს დაუნიშნოს სამართლიანი სასჯელი. სასჯელი სამართლიანი ვერცერთ შემთხვევაში ვერ იქნება, თუ ის კანონიერი არ არის. სასჯელი კანონიერად მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჩაითვალოს, როცა იგი შეესაბამება კანონის ყველა მოთხოვნას. როცა კანონში გაურკვეველობაა, რომელ-ზეც ზემოთ მიმდინარეობს მსჯელობა, არ შეიძლება უდავო დასკვნის გაკეთება იმის შესახებ ვრცელდება, თუ არა სსკ 73-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მოქმედება ნებისმიერი სასჯელის უფრო მსუბუქი სასჯელით კანონიერად შეცვლის შესაძლებლობაზე. აღნიშნულ შემთხვევაში მხოლოდ საეარაუდო გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობაა. ყოველგვარი ეჭვი, ფაქტობრივ გარემოებას ეხება იგი თუ სამართლებრივ საკითხს, საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მოთხოვნით საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ. ამიტომ სასამართლოს თუ მოუწევს ნებისმიერი სასჯელის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლა და ამისათვის სსკ 73-ე მუხლის მე-2 ნაწილის გამოყენება, ჩემი აზრით, მისი გადაწყვეტილება კანონიერი იქნება. თუ კანონმდებელს საწინააღმდეგო გადაწყვეტილების მიღების მიზანი ჰქონდა, მაშინ 73-ე მუხლის სახელწოდება უნდა ყოფილიყო –

თავისუფლების აღკვეთის შეცვლა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით. – ასეთი სახელწოდება აღნიშნული დავის წარმოშობის საფუძველს მოსპობდა.

რაც შეეხება ამ მუხლით გათვალისწინებულ პრაქტიკული მნიშვნელობის მქონე სხვა საკითხებს, შეიძლება ითქვას, რომ ჩამოყალიბებულია გასაგებად და დავას არ იწვევს. მაგრამ ზემოთ აღნიშნული სადავო საკითხების საკანონმდებლო წესით დაზუსტება, ჩემი აზრით, აუცილებელია.

მუხლი 74. სასჯელისაგან გათავისუფლება ავადმყოფობის ან ხანდაზმულობის ასაკის გამო

1. ამოღებულია

2. სასამართლოს შეუძლია სასჯელისაგან გაათავისუფლოს ის, ვინც დანაშაულის ჩადენამდე ან ჩადენის შემდეგ დაავადდა მძიმე ავადმყოფობით, რაც ხელს უშლის სასჯელის მოხდას. (3.07.2007 №5181)

3. (ამოღებულია)

4. ამ მუხლის მე-2 ნაწილში აღნიშნულ პირს გამოჯანმრთელების შემთხვევაში შეიძლება კვლავ დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და დაენიშნოს სასჯელი, თუ არ გასულა ამ კოდექსის 71-ე და 76-ე მუხლებით გათვალისწინებული ხანდაზმულობის ვადები.

5. სასამართლოს შეუძლია სასჯელის შემდგომი მოხდისაგან გაათავისუფლოს სასჯელის მოხდის პერიოდში ხანდაზმულობის ასაკს მიღწეული პირი (ქალები – 65 წლიდან, მამაკაცები – 70 წლიდან), თუ მისჯილი არა აქვს უვადო თავისუფლების აღკვეთა და მოხდილი აქვს სასჯელის არანაკლებ ნახევარი.

6. სასჯელისაგან გათავისუფლების ამ მუხლით დადგენილი საფუძვლები არ ერცეოდება ამ კოდექსის მე-40 მუხლის „კ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ სასჯელზე.¹ (საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45);

(საქართველოს 2002 წლის 4 ივლისის კანონი №1627-რს, – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2002წ., №23, მუხ. 114)

(საქართველოს 2005 წლის 28 დეკემბრის კანონი – სსმ I, 2006წ., №4, მუხ.)

(საქართველოს 2007 წლის 3 ივლისის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №28, მუხ. 278)

ეს მუხლი, პირველი და მე-3 ნაწილების ამოღების შემდეგ შედგება 4 ნაწილისაგან. მათ შორის მე-2 და მე-4 ნაწილები არეგულირებენ დანაშაულის ჩადენამდე და ჩადენის შემდეგ ფსიქიკურად ან სხვა მძიმე ავადმყოფობით დაავადებულ პირთა დასჯისა და სასჯელისაგან გათავისუფლების საკითხებს, მე-5 ნაწილი – ხანდაზმულობის გამო სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლების საკითხს, ხოლო მე-6 – მიუთითებს იმაზე, რომ ამ მუხლის მოქმედება არ ვრცელდება დამატებითი სასჯელის სახით დანიშნულ ქონების ჩამორთმევაზე.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად სასამართლოს შეუძლია, ე.ი. უფლებამოსილია, ხოლო ვალდებული არ არის, სასჯელისაგან გაათავისუფლოს ის, ვინც დანაშაულის ჩადენამდე ან ჩადენის შემდეგ დაავადდა მძიმე ავადმყოფობით, რაც ხელს უშლის მის მიერ სასჯელის მოხდას. მხედველობაშია ნებისმიერი მძიმე ავადმყოფობა, რომელიც ხელს უშლის ნებისმიერი სასჯელის მოხდას, მაგრამ არა მის შეცვალებას, გარდა ქონების ჩამორთმევისა.

ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად ნებისმიერი ავადმყოფობის გამო სასჯელისაგან ან პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებულს, მისი გამოჯანმრთელების შემთხვევაში შეიძლება კელავ დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და დაენიშნოს სასჯელი, თუ არ გასულა ამ კოდექსის 71-ე და 76-ე მუხლებით გათვალისწინებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და გამამტყუნებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის ხანდაზმულობის ვადები.

ამავე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად სასამართლოს უფლება აქვს სასჯელის შემდგომი მოხდისაგან გაათავისუფლოს მსჯავრდებული ქალი, რომელმაც სასჯელის მოხდის პერიოდში მიაღწია 65 წლის ასაკს და მამაკაცი, რომელმაც იმავე პირობებში მიაღწია 70 წლის ასაკს, თუ მათ მისჯილი არა აქვთ უვადო თავისუფლების აღკვეთა და მოხდილი აქვთ სასჯელის ნახევარი.

ამ მუხლის მე-6 ნაწილის მითითებიდან გამომდინარე, სასჯელისაგან გათავისუფლების ამ მუხლში ჩამოთვლილი საფუძვლები არ ერცელებოდა მხოლოდ ერთ სასჯელზე ქონების ჩამორთმევაზე.

მუხლი 75. სასჯელის მოხდის გადავადება ორსული ქალისათვის ან ქალისათვის, რომელსაც პყავს ხუთ წლამდე შვილი

1. სასამართლოს შეუძლია გადაუვადოს სასჯელის მოხდა ორსულ ქალს ან ქალს, რომელსაც პყავს ხუთ წლამდე შვილი, სანამ ბავშვი ხუთი წლის გახდება.

2. თუ მსჯავრდებული უარს იტყვის შვილზე ან თავს აარიდებს შვილის აღზრდას მას შემდეგ, რაც იგი გააფრთხილა პრობაციის ბიურომ, სასამართლოს შეუძლია ამ ორგანოს წარდგინებით გააუქმოს სასჯელის მოხდის გადავადება და მსჯავრდებული სასჯელის მოსახდელად გააგზავნოს განაწინით დანიშნულ ადგილას.

3. როდესაც შვილი ხუთი წლის ასაკს მიაღწევს, სასამართლო გაათავისუფლებს მსჯავრდებულს სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოხდისაგან ან სასჯელის მოუხდელ ნაწილს შეუცვლის უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით, ანდა მიიღებს გადაწყვეტილებას სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოსახდელად შესაბამის დაწესებულებაში მსჯავრდებულის უკან დაბრუნების შესახებ.

4. თუ მსჯავრდებული სასჯელის მოხდის გადავადების პერიოდში ჩაიდენს ახალ დანაშაულს, სასამართლო მას დაუნიშნავს სასჯელს ამ კოდექსის 61-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45);

(საქართველოს 2001 წლის 19 ივნისის კანონი №945-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2001წ., №20, მუხ. 75)

(საქართველოს 2003 წლის 7 მაისის კანონი №2160-III – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2003წ., №13, მუხ. 72)

ეს მუხლი 4 ნაწილისაგან შედგება.

პირველი ნაწილის თანახმად სასამართლო უფლება- მოსილია ორსულ ქალს ან ქალს, რომელსაც ჰყავს ხუთ წლამდე ასაკის შვილი, სასჯელის მოხდა გადაუადოს, სანამ ბავშვი 5 წლის გახდება. ამ შემთხვევაში მხედველო-ბაში უნდა იყოს ნაშვილები ბავშვიც, რადგანაც ნამდვილი შვილი და ნაშვილები ერთნაირ სამართლებრივ მდგომარეო-ბაშია ნამდვილ დედასა და შვილად ამყვანთან მიმართებაში და სასჯელის მოხდის გადავადების საფუძველს ბავშვისადმი ზრუნვა წარმოადგენს. სასჯელის მოხდის გადავადების შესახებ გადაწყვეტილება იმავე განაჩენით მიიღება, რომლი-თაც სასჯელი ინიშნება, მაგრამ სასჯელის გადავადების ეადის გამოთვლა უნდა მოხდეს ბავშვის დაბადებიდან 5 წლის შესრულებამდე.

მე-2 ნაწილის თანახმად, თუ მსჯავრდებული უარს იტყვის შვილზე ან, მიუხედავად პრობაციის ბიუროს მიერ გაფრთხილებისა, თავს აარიდებს შვილის აღზრდას, სასა-მართლოს შეუძლია აღნიშნული ბიუროს წარდგინებით გააუქმოს სასჯელის მოხდის გადავადება და მსჯავრდებული სასჯელის მოსახდელად გაგზავნოს განაჩენით დანიშნულ ადგილას.

მე-3 ნაწილის თანახმად სასამართლო, როდესაც შვილი ხუთი წლის ასაკს მიაღწევს, ღებულობს ქვემოთ ჩამოთვლი-ლი სამი გადაწყვეტილებიდან ერთ-ერთს: ათავისუფლებს მსჯავრდებულს სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოხდისა-გან; სასჯელის მოუხდელ ნაწილს შეუცვლის უფრო მსუბუ-ქი სახის სასჯელით ან მიიღებს გადაწყვეტილებას სასჯე-ლის მოუხდელი ნაწილის მოსახდელად შესაბამის დაწესე-ბულებაში უკან დაბრუნების შესახებ.

ამ მუხლის ამ ნაწილში სიტყვათა წყობა „...უკან დაბრუ-ნების შესახებ“ ჩემი აზრით, ჯობია შეიცვალოს სიტყვათა წყობით „... გაგზავნის შესახებ“, რის შემდეგ განსახილველი მუხლის მე-3 ნაწილი მიიღებს შემდეგ სახეს: – როდესაც შვილი ხუთი წლის ასაკს მიაღწევს, სასამართლო გაათავი-სუფლებს მსჯავრდებულს სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოხდისაგან ან სასჯელის მოუხდელ ნაწილს შეუცვლის უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით, ანდა მიიღებს გადაწყვეტი-

ლებას სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოსახდელად შესაბამის დაწესებულებაში მსჯავრდებულის გაგზავნის შესახებ. – ამ უბრალო შესწორებით აღნიშნული მუხლის ეს ნაწილი უფრო შესრულებადი გახდება. ისე, როგორც იგი ჩამოყალიბებულია, მისი გამოყენება შეუძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც მსჯავრდებულს სასჯელის მოხდა გადაუვადდა მისი ნაწილობრივ მოხდის შემდეგ და ის დაწესებულება, რომელშიაც მსჯავრდებულმა სასჯელი ნაწილობრივ მოიხადა, ფუნქციონირებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში უკან დაბრუნება შეუძლებელია. თუ გავაფართოვებთ განსახილველი მუხლის ამ ნაწილის შინაარსს და ვიგულისხმებთ სასჯელის მოსახდელად სასჯელის სახის მიხედვით სხვა დაწესებულებაში გაგზავნას, მსჯავრდებულის უკან დაბრუნებას მაინც არ ექნება ადგილი, თუ ის დანიშნულ სასჯელს ადრე არ იხდიდა.

სასჯელის მოხდის გადავადება ორსული ქალისათვის საჭიროა ორსულობის პერიოდში, ხოლო დედისათვის, რაც უფრო მცირეა ბავშვის ასაკი, მით უფრო მეტია ამ ღონისძიების გამოყენების საჭიროება. ამიტომ ამ ღონისძიების გამოყენება ისე უნდა იყოს დარეგულირებული, რომ სასჯელის მოსახდელად უკან დაბრუნება, როგორც წესი, არ იყოს საჭირო.

რაც შეეხება სასჯელის მოხდის ამ მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად გადავადებას, ეს სასამართლოს უფლებამოსილებაა. მას შეუძლია ორსულ ქალს ან ქალს, რომელსაც ჰყავს 5 წლამდე შვილი, არ გადაუვადოს სასჯელის მოხდა, თუ ისეთი სასჯელი დაუნიშნა მას, რომელიც ხელს არ უშლის ორსული ქალისა და ბავშვის მიმართ მზრუნველობას. მაგალითად ჯარიმა, თანამდებობის დაკალების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა.

თუ მსჯავრდებული სასჯელის მოხდის გადავადების პერიოდში ახალ დანაშაულს ჩაიდენს, მას სასჯელი უნდა დაენიშნოს სსკ 59-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით და სასჯელთა შეჯამება უნდა მოხდეს 61-ე მუხლით დადგენილი წესით, მაგრამ ამისათვის საჭიროა ამ მუხლის მე-4 ნაწილში შესაბამისი ცვლილებების შეტანა.

მუხლი 76. სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლება გამამტყუნებელი განაჩენის ხანდაზმულობის გამო

1. მსჯავრდებული თავისუფლდება სასჯელის მოხდისაგან, თუ კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი არ აღსრულებულა შემდეგ ვადებში:

ა) ორ წელში იმ დანაშაულის ჩადენიდან, რომლისთვისაც ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ორი წლით თავისუფლების აღკვეთას;

ბ) ექვს წელში სხვა, ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდების დროს;

გ) ათ წელში მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდების დროს;

დ) თხუთმეტ წელში განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდების დროს.

2. ხანდაზმულობის ვადის დინება შეჩერდება, თუ მსჯავრდებულმა თავი აარიდა სასჯელის მოხდას. ამ შემთხვევაში ხანდაზმულობის ვადის დინება განახლდება მსჯავრდებულის დაკავების ან ბრალის აღიარებით გამოცხადების მომენტიდან. ხანდაზმულობის ვადაში ჩაითვლება სასჯელის მოხდისაგან თავის არიდებამდე გასული დრო.

3. საკითხს, უნდა შეეფარდოს თუ არა ხანდაზმულობის ვადა უვადო თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულს, წევრებს სასამართლო. თუ სასამართლო შეუძლებლად მიიჩნევს ხანდაზმულობის გამოყენებას, უვადო თავისუფლების აღკვეთა შეიცვლება ვადიანი თავისუფლების აღკვეთით.

4. ხანდაზმულობა არ გამოიყენება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში.

5. ხანდაზმულობის ვადის დინება შეჩერდება იმ ვადით, რა ვადაშიც პირს იცავს იმუნიტეტი.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

ეს მუხლი შედგება 5 ნაწილისაგან.

პირველი განსაზღვრავს გამამტყუნებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის ხანდაზმულობის ვადებს.

მეორე წყვეტს გამამტყუნებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის დინების შეჩერების საკითხს.

მესამე სასამართლოს ანიჭებს უფლებას გადაწყვიტოს საკითხი უვადო თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულის მიმართ განაჩენის სისრულეში მოყვანის თუ არმოყვანის თაობაზე ხანდაზმულობის ვადის გამოყენებით.

მეოთხე მიუთითებს, რომ ხანდაზმულობა არ გამოიყენება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში.

მეხუთე ნაწილის თანახმად ხანდაზმულობის ვადის დინება შეჩერდება იმ ვადით, რა ვადითაც პირს იცავს იმუნიტეტი.

ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტის თანახმად მსჯავრდებული თავისუფლდება სასჯელის მოხდისაგან, თუ გამამტყუნებელი განაჩენი არ აღსრულებულა 2 წელში იმ დანაშაულის ჩადენიდან, რომლისთვისაც სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ორი წლით თავისუფლების აღკვეთას. 71-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტითაც იგივე ვადაა დაწესებული სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემისათვის. გამოდის, რომ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემისა და გამამტყუნებელი განაჩენის აღსრულების ვადა ერთდროულად იწყება და რადგანაც ორივე ვადა ორ-ორი წლით განისაზღვრება, ერთდროულადაც უნდა დამთავრდეს. წინასწარი გამოძიების დაწყებამდე გასული ვადა, წინასწარი გამოძიებისა და საქმის სასამართლო წარმოების, აგრეთვე ზოგჯერ საქმის წარმოების შეჩერების ვადები მხედველობაში მიღებული არ არის. საქმის სააპელაციო და საკასაციო წარმოებასაც თუ გავითვალისწინებთ, ეს ვადები საერთო ჯამში შეიძლება მიუახლოვდეს ორ წელს ან მთლიანად ამოწუროს იგი და განაჩენის აღსრულებისათვის დრო არ დარჩეს. აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების შემთხვევაში იგი სასჯელში ჩაითვლება და განაჩენი ნაწილობრივ წინასწარ, მის გამოტანამდე აღსრულდება, მაგრამ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დანაშაულისათვის მაქსიმალური

სასჯელი ყოველთვის არ ინიშნება. ამასთან გასარკვევია ისიც, რას გულისხმობს განსახილველ მუხლში სასჯელის აღსრულება. ჩვეულებრივად სასჯელის აღსრულება ნიშნავს მის მთლიანად მოხდას ან მისგან კანონიერად ვადაზე ადრე გათავისუფლებას, ე.ი. სასჯელის ნაწილის მოხდისაგან მსჯავრდებულის გათავისუფლებას. მიგვაჩნია, რომ კანონის ასეთმა მოთხოვნამ შეიძლება გამოიწვიოს ან მისი არასწორად შესრულება, ან მსჯავრდებულის სასჯელისაგან დაუმსახურებლად გათავისუფლება. ეთქვათ, დანაშაულის ჩადენიდან 23 თვისა და 20 დღის შემდეგ დანაშაულის ჩადენაში ბრალი წარედგინა მის ჩამდენს. დანაშაულისათვის სასჯელი არ აღემატება ორი წლით თავისუფლების აღკვეთას. ასეთ შემთხვევაში შეუძლებელია 10 დღეში წინასწარი გამოძიების დამთავრება, საქმის სასამართლოში წარმართვა, ბრალდებულის სამართალში მიცემა, საქმის განხილვა, განაჩენის დადგენა, მისი ძალაში შესვლა და, რაც მთავარია, სასჯელის აღსრულება. ასეთ შემთხვევაში სისხლის სამართლის საქმისა და სისხლისსამართლებრივი დენის წარმოებას აზრი არა აქვს და იგი უნდა შეწყდეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო ან გამოტანილ იქნას განაჩენი და მსჯავრდებული სასჯელისაგან უნდა გათავისუფლდეს გამამტყუნებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო. არც ერთ გადაწყვეტილებას ექნება რაიმე მნიშვნელობა დანაშაულებასთან ბრძოლის საქმეში და არც მეორეს. ასეთი შედეგი საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოების მოცდენად, შეიძლება ითქვას, რომ არ ღირს.

სსკ 71-ე და 76-ე მუხლების პირველმა ნაწილებმა შეიძლება იმოქმედონ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა დანაშაულის ჩამდენს მისი ჩადენიდან მალე წარედგინება ბრალი, განაჩენი დროულად იქნება გამოტანილი და დროულად დაიწყება მისი სისრულეში მოყვანა. თუ ხანდაზმულობის ვადის დინების შეჩერების საფუძვლის გარეშე დაგვიანდა სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა, ეს გაართულებს სასჯელის აღსრულებას. ამიტომ სჯობდა გამამტყუნებელი განაჩენის აღსრულების ვადა დაწესებული ყოფილიყო

განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან. შესაძლებლად მიგვაჩნია ამ ვადის დამოუკიდებლად შემცირება და მისი 71-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ვადის ხარჯზე შემცირებაც.

კითხვას ბაღებს აგრეთვე 71-ე და 76-ე მუხლების პირველი ნაწილების „დ“ პუნქტებით განსაზღვრული ვადები 25 და 15 წელი მაშინ, როდესაც ამ მუხლებით სხვა ყველა ვადა განსაზღვრულია ერთნაირად.

მიგვაჩნია, რომ ზემოთ თქმული ყურადღებას იმსახურებს და საკანონმდებლო წესით გადაწყვეტას ექვემდებარება, მაგრამ აღსანიშნავია ისიც, რომ როდესაც საქმის წარმოებისა და დევნის შეჩერების საფუძველი არ არსებობს, სსკ 71-ე და 76-ე მუხლებით გათვალისწინებული ვადები სრულიად საკმარისია, ხოლო შეჩერებას თუ ექნა ადგილი, შეჩერების ვადა არ შედის ხანდაზმულობის ვადაში.

თავი XV

ამნისტია, შეწყალება, ნასამართლობა

მუხლი 77. ამნისტია

1. ამნისტიას აცხადებს საქართველოს პარლამენტი ინდივიდუალურად განუსაზღვრელ პირობა მიმართ.

2. ამნისტიის აქტით დაძნალებე შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, ხოლო მსჯავრდებული შეიძლება გათავისუფლდეს სასჯელისაგან ანდა მისთვის დანიშნული სასჯელი შეიძლება შემცირდეს ან შეიცვალოს უფრო მსუბუქი სასჯელით.

3. სასჯელმოხდელს ამნისტიის აქტით შეიძლება მოეხსნას ნასამართლობა.

ამნისტია ბერძნული სიტყვაა და ქართულად ნიშნავს დავიწყებას, პატიებას, მიტევებას, შენდობას. ამნისტია, რომელიც გათვალისწინებულია სსკ 77-ე მუხლით, არის საქართველოს უზენაესი საკანონმდებლო ორგანოს მიერ კანონის სახით მიღებული აქტი, იგი მიიღება მსჯავრდებულთა სას-

ჯელისაგან მოღიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლების, ბრალდებულთა პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან მოღიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლების, სასჯელისა და პასუხისმგებლობის შემსუბუქების შესახებ. ამნისტიის აქტით შესაძლებელია ნასამართლობის მოხსნაც. ამნისტიის აქტი უნდა იქნეს მიღებული მოულოდნელად, მიღების, ე.ი. გამოცხადების დროის უსუსტად დაფიქსირებით, რაც საჭიროა იმისათვის, რომ გაადვილდეს გარკვევა ამნისტიის გამოცხადებამდე, ე.ი. მის ძალაში შესვლამდე იქნა ჩადენილი დანაშაული ამნისტიის აქტის მიღების დღეს, თუ მის შემდეგ. ამას ზოგ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში კონკრეტული პირის მიცემის საკითხისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ამნისტიას აცხადებს პარლამენტი ინდივიდუალურად განუსაზღვრელ პირთა მიმართ, როგორც წესი, ჩადენილი დანაშაულის ან სასჯელის მოხდილი ნაწილის მიხედვით. ამნისტიით სასჯელის ან პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლება შეიძლება მოხდეს პერსონალური ნიშნებითაც (ასაკი, სქესი, შვილების ასაკი და სხვა).

სსკ 77-ე მუხლის მეორე ნაწილი, ჩემი აზრით, დასაზუსტებელია. იგი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ამნისტიის აქტით დამნაშავე შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, ხოლო მსჯავრდებული შეიძლება გათავისუფლდეს სასჯელისაგან ანდა მისთვის დანიშნული სასჯელი შეიძლება შემცირდეს ან შეიცვალოს უფრო მსუბუქი სასჯელით.“ კანონის აღნიშნულ ტექსტში სიტყვა „დამნაშავე“, ჩემი აზრით, არასწორად არის გამოყენებული. ამ ტექსტიდან გამომდინარე, დამნაშავე და მსჯავრდებული სხვადასხვა პირია. გამოდის, რომ დამნაშავე შეიძლება იყოს პირი, რომელიც მსჯავრდებული არ არის. სსკ 77-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, ჩემი აზრით, ეწინააღმდეგება საქართველოს მოქმედი კონსტიტუციის მე-40 მუხლის პირველ პუნქტსა და მის შესაბამისობაში მყოფი სსკ მე-10 მუხლის პირველ ნაწილს.

კონსტიტუციის მე-40 მუხლის პირველი პუნქტი მიუთითებს: „ადამიანი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშავეობა არ დამტკიცდება კანონით დადგენილი წესით და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით.“

სსსკ მე-10 მუხლის პირველი ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ბრალდებული უდანაშაულოდ ითვლება მანამ, სანამ მის მიერ დანაშაულის ჩადენა არ დამტკიცდება კანონით გათვალისწინებული წესით და არ დადგინდება კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით.“

როგორც ვხედავთ, კონსტიტუცია მიუთითებს საერთოდ ადამიანის უდანაშაულობაზე, ხოლო სსსკ ბრალდებულის უდანაშაულობაზე მანამ, სანამ მათ მიერ დანაშაულის ჩადენა არ დამტკიცდება კანონით დადგენილი წესით და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით. კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლების პირველი ნაწილებიდან გამომდინარე, დამნაშავე არის ისეთი მსჯავრდებული, რომლის მიმართაც გამამტყუნებელი განაჩენი კანონიერ ძალაშია შესული. სსსკ 44-ე მუხლის 26-ე პუნქტის განმარტებით მსჯავრდებული არის პირი, რომლის მიმართაც გამოტანილია სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი. ზემოთ თქმულიდან, უფრო სწორად კონსტიტუციისა და სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსის (სსსკ) პოზიციებიდან გამომდინარე, ადამიანს ჯერ შეიძლება ეწოდოს მსჯავრდებული, ხოლო შემდგომ დამნაშავე. იგი მსჯავრდებულია გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანიდან, ხოლო დამნაშავე მოგვიანებით – ამ განაჩენის კანონიერ ძალაში შესულის მომენტიდან. მართალია, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისას, სასამართლო ჯერ ცნობს განსასჯელს დამნაშავედ, აზუსტებს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის კვალიფიკაციას, განსაზღვრავს სასჯელის სახესა და ზომას და ა.შ. მაგრამ ეს არ ცვლის კონსტიტუციისა და სსსკ მითითებებს იმის შესახებ, რომ დამნაშავეა პირი, რომლის მიმართაც გამამტყუნებელი განაჩენი კანონიერ ძალაშია შესული. აქედან გამომდინარე, არ შეიძლება ეწოდოს ადამიანს დამნაშავე, თუ ის მსჯავრდებული არ არის. აქ ლაპარაკია მხოლოდ პროცესუალურ საკითხზე, დამნაშავედ ცნობაზე და სიტყვა „დამნაშავეს“ გამოყენებაზე. რეალურად სასამართლო პირს ცნობს დამნაშავედ განაჩენის გამოტანის პროცესში. მაგრამ არა განაჩენის გამოტანის დღიდან, არამედ დანაშაულის

ჩადენის მომენტიდან, ხოლო დამნაშავედ ცნობილს შეიძლება ეწოდოს დამნაშავე გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ. ამიტომ სსკ 77-ე მუხლის მე-2 ნაწილში სიტყვა „დამნაშავე“ უნდა შეიცვალოს სიტყვით „ბრალდებული“, სანამ ეს ცვლილება არ იქნება შეტანილი აღნიშნულ ნორმაში, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ამ მუხლში დამნაშავის ნაცვლად უნდა იყოს ბრალდებული. წინააღმდეგ შემთხვევაში სსკ 77-ე მუხლის მე-2 ნაწილის სრულად გამოყენება შეუძლებელია.

რაც შეეხება ამ მუხლის მე-3 ნაწილს, იგი ზუსტად და გასაგებად არის ჩამოყალიბებული. იგი ითვალისწინებს სასჯელმოხდელისათვის ნასამართლობის მოხსნის შესაძლებლობას ამნისტიის აქტით.

მუხლი 78. შეწყალება

1. შეწყალებას ახორციელებს საქართველოს პრეზიდენტი ინდივიდუალურად განსაზღვრული პირის მიმართ.

2. შეწყალების აქტით მსჯავრდებული შეიძლება გათავისუფლდეს სასჯელის შემდგომი მოხდისაგან ანდა მისთვის დანიშნული სასჯელი შეიძლება შემცირდეს ან შეიცვალოს უფრო მსუბუქი სასჯელით.

3. სასჯელმოხდელს შეწყალების აქტით შეიძლება მოეხსნას ნასამართლობა.

შეწყალება არის მსჯავრდებულის სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლება, მისთვის სასჯელის შემცირება ან დანიშნულზე უფრო მსუბუქით შეცვლა. შეწყალების უფლება აქვს საქართველოს პრეზიდენტს. თანახმად კონსტიტუციის 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტისა და სსკ 78-ე მუხლისა, პრეზიდენტს უფლება აქვს შეიწყალოს მხოლოდ მსჯავრდებული და არა ბრალდებული ან ეჭვმიტანილი. შეწყალების აქტის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ ინდივიდუალურად განსაზღვრული პირის მიმართ და არა გარკვეული კატეგორიის პირთა წრის მიმართ. სსკ 78-ე მუხლის მე-2 ნაწილი მიუთითებს, რომ მსჯავრდებული შეიძლება გათავისუფლდეს სასჯელის შემდგომი მოხ-

დისაგან. ეს მითითება ავიწროებს იმ მსჯავრდებულთა წრეს, რომელთა მიმართაც შეწყალების აქტის გამოყენება შეიძლება. ეს წრე შესაძლებელია იმ მსჯავრდებულთა რიცხვით, რომლებიც სასჯელს იხდიან. შეწყალების აქტის გამოყენება შეიძლება ნებისმიერი სასჯელით მსჯავრდებულის მიმართ. შეწყალების აქტის გამოყენებისათვის აუცილებელი პირობა გათვალისწინებულია სსკ 78-ე მუხლის მე-2 ნაწილით.

სსკ 78-ე მუხლის მე-3 ნაწილის პირდაპირი მითითებიდან გამომდინარე, შეწყალების აქტით ნასამართლობა შეიძლება მოეხსნას მხოლოდ სასჯელმოხდილს. ვისაც სასჯელი არ მოუხდია, იმისათვის ნასამართლობის მოხსნა შეწყალების გზით არ შეიძლება. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსკ 78-ე მუხლის მე-3 ნაწილიდან.

მუხლი 79. ნასამართლობა

1. მსჯავრდებული ნასამართლევად ითვლება გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან ნასამართლობის გაქარწყლების ან მოხსნის მომენტამდე. ნასამართლობა მხედველობაში მიიღება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას.

2. სასჯელისაგან გათავისუფლებული ითვლება ნასამართლობის არმქონედ.

3. ნასამართლობა გაქარწყლდება:

ა) პირობით მსჯავრდებულისა – გამოსაცდელი ვადის გასვლის შემდეგ;

ბ) თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან ერთი წლის შემდეგ;

გ) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან სამი წლის შემდეგ;

დ) მიიღე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან ექვსი წლის შემდეგ;

ე) განსაკუთრებით მიიღე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა – სასჯელის მოხდიდან რვა წლის შემდეგ.

4. თუ მსჯავრდებული კანონით დადგენილი წესით სასჯელის მოხდისაგან ვადამდე იქნა გათავისუფლებული ან თუ მას სასჯელის მოუხდელი ნაწილი შეეცვალა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით, ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა შესაბამისად გამოითვლება სასჯელის ფაქტობრივად მოხდილი ვადიდან ან უფრო მსუბუქი სახის სასჯელის (ძირითადი და დამატებითი) მოხდის მომენტიდან.

5. თუ სასჯელის მოხდის შემდეგ მსჯავრდებული უმწიკლოდ იქცეოდა, მაშინ მისი თხოვნით სასამართლოს შეუძლია მოუხსნას მას ნასამართლობა ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის გასვლამდე.

6. გაქარწყლებული ან მოხსნილი ნასამართლობა მხედველობაში არ მიიღება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას.

ნასამართლობა არის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების გამოყენების საკითხის გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე ერთ-ერთი პერსონალური ნიშანი. ნასამართლობის მქონედ ითვლება მსჯავრდებული მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან, ე.ი. ამ დღის 24 საათიდან ნასამართლობის გაქარწყლების ან მოხსნის მომენტამდე. ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა გამოითვლება, კონკრეტული მდგომარეობიდან გამომდინარე, სსკ 79-ე მუხლის მე-3 ან მე-4 ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად. თანახმად ამ მუხლის მე-2 ნაწილისა, სასჯელისაგან გათავისუფლებული ითვლება ნასამართლობის არმქონედ. ამ შემ-

თხვევაში მხედველობაშია სასჯელისაგან (თავისუფლების აღკვეთა, გამასწორებელი სამუშაო და სხვა მუხ. 40) ნებისმიერი კანონიერი საფუძველით გათავისუფლება. ეს არ ეხება სასჯელის მოხდისაგან ვადამდე გათავისუფლებულსა და იმ პირს, ვისაც მოსახდელი სასჯელი შეეცვალა უფრო მსუბუქი სასჯელით. ასეთ მსჯავრდებულთა მიმართ გამოიყენება სსკ 79-ე მუხლის მე-4 ნაწილით დადგენილი წესი. თანახმად ამ მუხლის მე-3 ნაწილისა, ნასამართლობის გაქარწყლება ხდება შემდეგი ვადების გასვლის შემდეგ:

- პირობით მსჯავრდებულისა - გამოსაცდელი ვადის გასვლის შემდეგ;

- თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელით მსჯავრდებულისა - სასჯელის მოხდიდან ერთი წლის შემდეგ;

- ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა - სასჯელის მოხდიდან სამი წლის შემდეგ;

- მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა - სასჯელის მოხდიდან ექვსი წლის შემდეგ;

- განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისა - სასჯელის მოხდიდან რვა წლის შემდეგ.

ყველა ეს ვადები გამოითვლება სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლების დღის 24 საათიდან და მთავრდება კანონით გათვალისწინებული ვადის ბოლო დღის 24 საათზე.

ნასამართლობის არმქონედ ითვლება პირი:

- რომლის მიმართაც გამამტყუნებელი განაჩენი საერთოდ არ ყოფილა გამოტანილი;

- რომლის მიმართაც გამამტყუნებელი განაჩენი იყო გამოტანილი, მაგრამ იგი გაუქმდა საპროცესო კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვით;

- რომლის მიმართაც ნასამართლობა გაქარწყლებულია;

- რომელსაც მოეხსნა ნასამართლობა სასამართლოს გადაწყვეტილებით, ამნისტიის ან შეწყალების აქტით.

გაქარწყლებულ ან მოხსნილ ნასამართლობას არავითარი სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა არ აქვს, იგი არარსებულად ითვლება.

დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის ნასამართლობას მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ნასამართლობაზე, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე, პირდაპირ მითითებულია სსკ კერძო ნაწილის მუხლში, მის ნაწილში ან პუნქტში.

კარი მესამე

არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა

თ ა ვ ი XVI

არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურება

არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებაზე მსჯელობა უსაგნო იქნებოდა არასრულწლოვნის ცნების განსაზღვრის გარეშე. ამიტომ სსკ მე-5 კარში და მე-16 თავში მოთავსებული მე-80-89-ე მუხლებიდან, რომლებიც ითვალისწინებენ არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებებს, პირველი, მაგრამ რიგით მე-80 მუხლი განმარტავს ამ ცნებას. თანახმად სსკ მე-80 მუხლისა, არასრულწლოვანი არის პირი, რომელსაც დაბადებიდან შეუსრულდა 14 წელი (გარდა ამ კოდექსის 33-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა), მაგრამ არ შესრულებია 18 წელი. ეს ასაკი დადგენილია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების, მისგან გათავისუფლებისა და სასჯელის სახისა და ზომის გამოყენების საკითხის ამ კატეგორიის პირთა მიმართ, სრულწლოვნებისაგან განსხვავებულად გადაწყვეტის მიზნით. ასაკს დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც სსკ კერ-

ძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციაში ამის შესახებ პირდაპირ არის მითითებული. მაგ. სსკ 140-ე მუხლის დისპოზიცია მიუთითებს: „სრულწლოვნის სქესობრივი კავშირი, მამათმავლობა, ღესბოსელობა ან სხვაგვარი სქესობრივი კონტაქტი გაუკუღმართებული ფორმით დამნაშავეისათვის წინასწარ შეცნობით თექვსმეტი წლის ასაკს მიუღწეველთან.“

ცხადია, ამ დანაშაულის სუბიექტი არასრულწლოვანი არ შეიძლება იყოს, რადგანაც კანონში პირდაპირ მითითებულია, რომ აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ სრულწლოვანი, ე.ი. პირი, რომელსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტში შესრულებული ჰქონდა თვრამეტი წელი დაბადებიდან. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, მისგან გათავისუფლებისა და სრულწლოვნებისაგან განსხვავებული სასჯელის დანიშვნისათვის არასრულწლოვნობის ასაკი (12, 14-18 წელი) ერთნაირად არის განსაზღვრული ყველა ადამიანის მიმართ მიუხედავად სქესისა, მოქალაქეობისა, ნებისმიერი ცენზისა, მდგომარეობისა და სხვა განმასხვავებელი ნიშნებისა. რაც შეეხება დანაშაულის კვალიფიკაციას სსკ კერძო ნაწილის იმ მუხლების დისპოზიციის მიხედვით, რომლებიც უშუალოდ არ მიუთითებენ ქმედების ჩამდენის სრულწლოვნობაზე, საკითხისადმი მიდგომა ერთნაირია, ე.ი. ერთნაირი მოთხოვნებია ქმედების სისხლისსამართლებრივი შეფასებისადმი, მიუხედავად იმისა, სრულწლოვანმა ჩაიდინა იგი თუ არასრულწლოვანმა. მკვლელობა სხვისი სიცოცხლის მართლსაწინააღმდეგო მოსპობაა, თაღლითობა სხვისი ქონების დაუფლებაა მოტყუებით მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ძარცვა სხვისი ქონების აშკარა დაუფლებაა მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, მიუხედავად იმისა, სრულწლოვანმა ჩაიდინა იგი თუ არასრულწლოვანმა. თუ ქმედება ჩადენილია 12 წლის ასაკს მიუღწეველი ან დანაშაულთა სახეების მიხედვით 14 ანდა ფსიქიკური დაავადების გამო შეურაცხადი პირის მიერ, იგი არ შეიძლება დაკვალიფიციროდეს დანაშაულად ბრალის არარსებობის გამო, რადგანაც ბრალი დანაშაულის ძირითადი შემადგენელი ნაწილია და მისი არარსებობა გამორიცხავს ქმედების დანაშაულებრიობას.

არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განსხვავდება შემდეგით:

1. სრულწლოვნის მიმართ შეიძლება დაინიშნოს და აღსრულდეს კანონით გათვალისწინებული სასჯელი ან იგი გათავისუფლდეს მისი მოხდისაგან. არასრულწლოვნის მიმართ შეიძლება დაინიშნოს კანონით გათვალისწინებული სასჯელი ან აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება ან კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში გათავისუფლდეს მათგან

2. სრულწლოვანთა მიმართ გამოიყენება ათი სახის სასჯელი (სსკ მუხ. მე-40), არასრულწლოვნის მიმართ გამოიყენება ექვსი სახის სასჯელი (სსკ მუხ. 82-ე). სრულწლოვნებისაგან განსხვავებით მათ მიმართ მათი მდგომარეობიდან გამომდინარე, არ გამოიყენება თანამდებობის დაკავების უფლების ჩამორთმევა, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა, უვადო თავისუფლების აღკვეთა და ქონების ჩამორთმევა.

3. სასჯელის ზომები არასრულწლოვანთა მიმართ სრულწლოვანთა მიმართ გათვალისწინებულ ზომებთან შედარებით შემცირებულია.

4. სრულწლოვანთა მიმართ გამოიყენება ძირითადი და დამატებითი სასჯელი. არასრულწლოვანთა მიმართ სასჯელთა ამგვარი დაყოფა კანონით საერთოდ არ არის გათვალისწინებული და გამოიყენება ან სასჯელი ან აღმზრდელობითი, იძულებითი ზემოქმედების ღონისძიება. აქედან გამონაკლისს წარმოადგენს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 85-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომელიც დამატების სახით შეტანილია ამ მუხლში 2008 წლის 26 დეკემბრის კანონით და არასრულწლოვანთა მიმართ დამატებითი სასჯელის სახით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის გამოიყენებას ითვალისწინებს, მიუხედავად იმისა, სსკ კერძო ნაწილის მუხლით იგი გათვალისწინებულია თუ არა. გამოდის, რომ ამ სასჯელის გამოიყენება ხდება სასამართლოს შეხედულებით, მაგრამ, რა თქმა უნდა, კანონით გათვალისწინებული წესით და ფარგლებში. ასეთ გამონაკლისს კიდევ შეიძლება ჰქონდეს ადგილი.

5. არასრულწლოვნობის პერიოდში ჩადენილ დანაშაულს სრულწლოვნობაში ჩადენილი დანაშაულის რეციდივად ცნობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. სრულწლოვნობის პერიოდში ჩადენილს კი ამისათვის მნიშვნელობა აქვს.

6. არასრულწლოვნისათვის სასჯელის დანიშვნის დროს სსკ 53-ე მუხლით გათვალისწინებულ გარემოებებთან ერთად მხედველობაში მიიღება მისი ცხოვრებისა და აღ-ზრდის პირობები, ფსიქიკური განვითარების დონე, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, სხვა პიროვნული თავისებურებანი და მასზე ასაკით უფროსის ზეგავლენა (სსკ მუხ. 89).

7. არასრულწლოვანს ჯარიმა ენიშნება, როგორც სრულწლოვნებს, მაგრამ ის თუ გადახდისუნაროა, მისთვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდა ეკისრება მის მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს (იხ. სსკ 42-ე და 83-ე მუხლები), ე.ი. გამოდის, რომ არასრულწლოვნისათვისათვის ჯარიმის დაკისრებისას მხედველობაში არ მიიღება სსკ 42-ე, 53-ე მუხლების მე-3 ნაწილების და 89-ე მუხლის მოთხოვნები. კონსტიტუციის, კანონიერებისა და სამართლიანობის პრინციპების ასეთ დარღვევას სრულწლოვანთა მიმართ სასჯელის დანიშვნისა და მისი სისრულეში მოყვანის მარეგულირებელ კანონებში ადგილი არ ჰქონია, სსკ იმავე 42-ე მუხლში დამატების სახით მე-5¹ ნაწილის შეტანამდე. მიგვაჩნია, რომ ეს დარღვევა უნდა გამოსწორდეს.

8. არასრულწლოვანთა ასაკი (15 წლამდე და 15-18 წლამდე) დიფერენცირებულია საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის სასჯელის სახით დანიშვნისას. 15 წლამდე ასაკის პირის მიმართ ეს შრომა არ უნდა აღემატებოდეს ოთხ, ხოლო 15-18 წლის ასაკის პირის მიმართ ექვს საათს დღეში. სრულწლოვნების მიმართ ასეთ დიფერენციაციას კანონი არ ითვალისწინებს.

9. სრულწლოვნებისათვის სსკ 71-ე და 76-ე მუხლებით გათვალისწინებული ხანდაზმულობის ვადები არასრულწლოვნებისათვის განახევრებულია.

10. არასრულწლოვანთა მიმართ გათვალისწინებულია ნასამართლობის გაქარწყლების განსხვავებული (შემცირე-

ბული) ვადები (მუხ. 100). სრულწლოვანთა მიმართ ნასამართლობის გაქარწყლების უფრო დიფერენცირებული და უფრო ხანგრძლივი ვადებია გათვალისწინებული სსკ 79-ე მუხლით. ამავე მუხლით გათვალისწინებულია, აგრეთვე, ნასამართლობის მოხსნა სასამართლოს მიერ გაქარწყლების ვადის გასვლამდე. ასეთი არასრულწლოვანთა მიმართ კანონით არ არის გათვალისწინებული.

11. არასრულწლოვანთა მიმართ დაწესებულია, სრულწლოვანთა მიმართ დაწესებულთან შედარებით შემსუბუქებული სასჯელები, რომლებიც გათვალისწინებულია სსკ 83-88-ე მუხლებით.

12. არასრულწლოვანთა ასაკის დიფერენცირებას (12, 14 და 18 წ.) მნიშვნელობა აქვს სასჯელის, როგორც დანიშვნისათვის, ისე მისგან გათავისუფლებისათვის და აგრეთვე ნასამართლობის გაქარწყლებისათვის და აღმზრდელობითი ღონისძიების გამოყენებისათვის. სრულწლოვანთა ასაკს (60, 65, 70 წ.) მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ უვადო თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისაგან უარის თქმისათვის და სასჯელისაგან გათავისუფლებისათვის.

მუხლი 80. არასრულწლოვანი დამნაშავეს ასაკი

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისას ან მისგან გათავისუფლებისას არასრულწლოვნად ითვლება ის, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე შეუსრულდა თოთხმეტი წელი (გარდა ამ კოდექსის 33-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა), მაგრამ არ შესრულებია თერამეტი წელი.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისა და მისგან გათავისუფლებისას არასრულწლოვნად, როგორც წესი, ითვლება ის, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე შეუსრულდა 14 წელი, მაგრამ არ შესრულებია 18 წელი. ეს იმას ნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩადენამდე მისი ჩამდენის დაბადების დღიდან 14 წელი გასული უნდა იყოს. 14 წელი გასულად ითვლება, თუ დაბადებიდან მე-14 წლის შესაბამისი თვის შესაბამისი დღის 24 საათი შესრულებული იყო. თუ

შესაბამის თვეს შესაბამისი დღე არა აქვს, მაშინ 14 წელი შესრულებულად ჩაითვლება წინა დღის 24 საათიდან. მაგალითად, პირი დაბადებულია 29 თებერვალს. ის 14 წელს მიღწეულად ითვლება დაბადებიდან მე-14 წლის 28 თებერვლის 24 საათიდან, რადგანაც მე-14 წელს თებერვალი 28 რიცხვით მთავრდება. ანალოგიური პრინციპით დროის გამოთვლისას დაბადებიდან მე-18 წლის ბოლო დღის 24 საათი რომ ამოწურება, ე.ი. მე-19 წლის პირველი დღის პირველი საათის პირველი წამიდან პირი ჩაითვლება სრულწლოვნად. ხოლო ვისაც 14 წელი არ შესრულებია, ის, როგორც წესი, მცირეწლოვანია. ასაკის გამო შეურაცხადია. პასუხს თავისი ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივად არ აგებს, მაგრამ, როგორც გამონაკლისი შემთხვევა სსკ 33-ე და მე-80-ე მუხლებში საქართველოს 2007 წლის 23 მაისის კანონით დამატების შეტანისა და მისი ამოქმედების (2008 წ. 1 ივლისი) შემდეგ ამ კოდექსის 108-ე, 109-ე, 117-ე, 137-ე, 178 (გარდა პირველი ნაწილისა), 179-ე და 238¹ მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია 12 წლის ასაკიდან. ამ ასაკის გამოთვლა ისევე ხდება, როგორც 14, 18 წლის და სხვა საჭირო ასაკისა. 12 წლის ასაკიდან სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემოღებასთან დაკავშირებით ამავე კოდექსის 88-ე მუხლით დიფერენცირებულ იქნა თავისუფლების აღკვეთის ვადები 12-დან 14 წლამდე, 14-დან 16 წლამდე და 16-დან 18 წლამდე არასრულწლოვანთა მიმართ.

მუხლი 81. სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიება არასრულწლოვნის მიმართ

არასრულწლოვან დამნაშავეს შეიძლება დაენიშნოს სასჯელი ან აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება.

ამ მუხლით განსაზღვრულია დანაშაულის ჩამდენ არასრულწლოვანთა მიმართ გამოსაყენებელ ღონისძიებათა სახეები. ესენია სასჯელი და აღმზრდელობითი ზემოქმედე-

ბის იძულებითი ღონისძიება. სასჯელის სახეები ამომწურავად ჩამოთვლილია 82-ე მუხლში და გათვალისწინებულია 83-88-ე მუხლებით.

აღმსრუტელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიებების სახეები ამომწურავად ჩამოთვლილია 91-ე მუხლში; ხოლო ეს ღონისძიებები გათვალისწინებულია 92-96-ე მუხლებში.

მუხლი 82. სასჯელის სახეები

არასრულწლოვანი დამნაშავეისათვის დასანიშნი სასჯელის სახეებია:

ა) ჯარიმა;

ბ) საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა;

გ) საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა;

დ) გამასწორებელი სამუშაო;

ე) თავისუფლების შეზღუდვა;

ვ) (ამოღებულია);

ზ) ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

(საქართველოს 2003 წლის 20 ივნისის კანონი – სსმ I, 2003წ., №21, მუხ. 149)

ამ მუხლით განსაზღვრულია არასრულწლოვანთა მიმართ სასჯელის შემდეგი სახეების გამოყენება:

ჯარიმა;

საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა;

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა;

გამასწორებელი სამუშაო;

თავისუფლების შეზღუდვა;

ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა.

სასჯელის ყველა ეს სახე გამოიყენება სრულწლოვანთა მიმართაც, მაგრამ განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ არასრულწლოვანთა მიმართ ამ სასჯელთა (გარდა ჯარიმისა) ზომები გაცილებით უფრო დაბალია, დანიშნისადმი წაყენებული მოთხოვნები (წესები) უფრო მკაცრია და განსხვავებაა აგრეთვე ამ სასჯელთა გამოყენების სამარ-

თლებრივ შედეგში (ნასამართლობის გაქარწყლება, მნიშვნელობა დანაშაულის რეციდივის განსაზღვრისათვის სრულწლოვნობის დროს დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში და სხვ.).

თანამდებობის დაკავების უფლებისა და ქონების ჩამორთმევა, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა და უვადო თავისუფლების აღკვეთა არასრულწლოვანთა მიმართ არ გამოიყენება.

მუხლი 83. ჯარიმა

არასრულწლოვანს ჯარიმა ენიშნება ამ კოდექსის 42-ე მუხლით დადგენილი წესით.

(საქართველოს 2007 წლის 4 ივლისის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №28, მუხ. 283).

ამ მუხლით არასრულწლოვანთა მიმართ ჯარიმის განსაზღვრას ამავე 42-ე მუხლით დადგენილი წესები ედო საფუძველად, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ 42-ე მუხლით დადგენილი იყო ჯარიმის მინიმუმი და მაქსიმუმი დღიური ანაზღაურების სისტემით. მინიმუმი იყო 10 დღიური ანაზღაურება. დღეში ორი ლარი, ე.ი. სულ 20 ლარი. მაქსიმუმი – 360 დღიური ანაზღაურება. დღეში 10.000 ლარი, ე.ი. 3.600 000 ლარი. არასრულწლოვანთა მიმართ ამავე სსკ 83-ე მუხლით დადგენილი იყო ჯარიმის მინიმუმი ხუთი დღიური ანაზღაურება, ე.ი. $5 \times 2 = 10$ ლარი, ხოლო მაქსიმუმი – 200 დღიური ანაზღაურება, ე.ი. 2 მილიონი ლარი. მაგრამ სსკ 83-ე მუხლი მიუთითებდა: „არასრულწლოვანს ჯარიმა ენიშნება მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას აქვს დამოუკიდებელი ხელფასი ან ქონება, რომელზედაც შეიძლება მიქცეულ იქნეს გადახდევინება. ჯარიმის მინიმალური ოდენობაა ხუთი დღიური ანაზღაურება, ხოლო მაქსიმალური – ორასი დღიური ანაზღაურება. სასჯელთა შეკრებისას ჯარიმის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ოთხას დღიურ ანაზღაურებას“. ანალოგიურად იყო ჯარიმის მაქსიმუმი შეზღუდული 42-ე მუხლითაც და მისი მაქსიმალური ოდენობა 7.200 000 ლარს ვერ გასცდებოდა. სხვაობა სსკ 42-ე და 83-ე მუხლებით დაწესებული ჯარიმის მაქსიმუმებს შორის იყო 5.200 000

ლარი. ამჟამად მოქმედი სსკ 42-ე მუხლით ჯარიმის ორი მინიმუმია დაწესებული 500 და 2000 ლარი, ხოლო მაქსიმუმი საერთოდ არ არის გათვალისწინებული, ე.ი. კანონით შეუზღუდავი სასჯელია. დასაშვებია თუ არა ასეთი სასჯელის შემოღება, კონსტიტუციის ან საქართველოში მოქმედი ადამიანის უფლებათა რომელი აქტის რომელი მუხლიდან გამომდინარეობს ასეთი კანონის მიღების უფლება, ამ კითხვებზე პასუხისაგან თავს შევიკავებ. შევეცდები ეუპასუხო იმ კითხვებს, რომლებიც სსკ 42-ე და 83-ე მუხლების გამოყენებას შეეხება. ჩემი აზრით, სსკ 42-ე მუხლში საქართველოს 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით მე-5¹ ნაწილის სახით შეტანილი დამატების გამოყენება არ შეიძლება შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. საქართველოს კონსტიტუცია და ის კანონები, რომლებიც ამ კონსტიტუციას შეესაბამა, კრძალავენ სასჯელის გამოყენებას იმ პირის მიმართ, რომელსაც კანონიერად მოპოვებულ უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობით, კანონით გათვალისწინებული წესით არა აქვს დამტკიცებული დანაშაულის ჩადენა და სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენით დამნაშავედ არ არის ცნობილი (იხ. კონსტიტუციის მე-40, 42-ე პ. მე-7 და მე-9; სსსკ მე-10, 498-ე, 503-ე, 508-ე, 509; სსკ 53-ე მუხლის პირველი ნაწილი). მსჯელობას შორს რომ არ გავევთ, შევადაროთ სსკ 53-ე მუხლის პირველი ნაწილისა და 42-ე მუხლის 5¹ ნაწილის მოთხოვნები ერთიმეორეს.

სსკ 53-ე მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს: „სასამართლო დამნაშავეს სამართლიან სასჯელს დაუნიშნავს ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით დადგენილ ფარგლებში და ამავე კოდექსის ზოგადი ნაწილის დებულებათა გათვალისწინებით. სასჯელის უფრო მკაცრი სახე შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ნაკლებად მკაცრი სახის სასჯელი ვერ უზრუნველყოფს სასჯელის მიზნის განხორციელებას“.

მუხლი 42-ე ნაწილი მე-5¹ „თუ მსჯავრდებული არასრულწლოვანი და გადახდისუუნაროა, სასამართლო მისთვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდას აკისრებს მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს“.

წინააღმდეგობა ზემოთ ციტირებულ ნორმებს შორის აშკარაა. პირველი სასჯელის გამოყენებაზე მიუთითებს მხოლოდ დამნაშავეის მიმართ, ხოლო მეორე – უდანაშაულოს მიმართ და ისიც სისხლისსაპროცესოსამართლებრივი წესის იგნორირებით, პროცესის მონაწილის უფლების გამოყენების გარეშე. სახეზეა ორმაგი უკანონობა, მაშინ, როდესაც აუცილებელია კანონიერება, ციტირებულ ნორმებს შორის სრული შესაბამისობა.

საქმე ის არის, რომ სსკ 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილის მოთხოვნა თუ შესრულდა, 53-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნა შეუსრულებელი უნდა დარჩეს. ორივეს შესრულების შესაძლებლობა არ არსებობს. ამიტომ, ვინაიდან სსკ 53-ე მუხლის პირველი ნაწილის კონსტიტუციურობა საეჭვო არ არის, მისი საწინააღმდეგო 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილი არ შეიძლება იყოს კონსტიტუციური, რის გამოც იგი უნდა გაუქმდეს.

2. სსკ 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილი ეწინააღმდეგება ამავე მუხლის მე-3 ნაწილს, რომელიც მიუთითებს: „ჯარიმის ოდენობას სასამართლო ადგენს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და მსჯავრდებულის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, რომელიც განისაზღვრება მისი ქონებით, შემოსავლით და სხვა გარემოებით“. ეს მითითება შეესაბამება სსკ 53-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნას და ნიშნავს იმას, რომ სასამართლომ ჯარიმის ოდენობა განსაზღვროს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და განსასჯელის მატერიალური მდგომარეობის მიხედვით და არა უდანაშაულო მშობლის, მეურვის ან მზრუნველისათვის სასჯელის გადამისამართების შესაძლებლობის მიხედვით.

3. სსკ 42-ე მუხლის მე-3 ნაწილის კონსტიტუციურობა სადავო არ არის. ამიტომ უნდა გაუქმდეს ამავე მუხლის მე-5' ნაწილის დამატებით არასრულწლოვანი დამნაშავეის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის ჯარიმის გადახდის დაკისრება მშობლის, მეურვის ან მზრუნველისათვის, რაც სხვა არაფერია, თუ არა სასჯელის დაწესება უდანაშაულო პირის მიმართ. ეს კი ადამიანთა თანასწორუფლებიანობისა და დანაშაულისათვის პერსონალური პასუხისმგებლობის

პრინციპების დარღვევა და უდანაშაულო პირის დასჯის დაკანონებაა, რაც ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას და საქართველოში მოქმედ ყველა საერთაშორისო აქტს ადამიანის უფლებათა შესახებ.

4. რაც მთავარია, სასამართლოს არა აქვს სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის, როგორც ანტიკონსტიტუციური ნორმის, გამოყენების უფლება. (სსკ მუხლი 29 ნ. 1 ქვეპუნქტი „დ“).

5. ჯარიმის ოდენობის სრულწლოვანთა და არასრულწლოვანთა მიმართ ერთნაირად განსაზღვრისა და გამოყენების საფუძველი არ უნდა არსებობდეს მაშინ, როდესაც სხვა ყველა სასჯელი არასრულწლოვანთა მიმართ მნიშვნელოვნად შემსუბუქებულია. ასევე შემსუბუქებული იყო ჯარიმაც. ამიტომ ამ საკითხს საკანონმდებლო წესით მოწესრიგება სჭირდება. კერძოდ, კანონი ისე უნდა ჩამოყალიბდეს, რომ არ წარმოშვას შეკითხვები:

- შეუძლია თუ არა სასამართლოს განახორციელოს მისი ფუნქციები მაშინ, როდესაც მას ამის შესაძლებლობას საკანონმდებლო ნორმებს შორის წინააღმდეგობა არ აძლევს;

- შეუძლია თუ არა კანონიერი, სამართლიანი ობიექტური გადაწყვეტილების მიღება იმ სასამართლოს, რომელიც საკითხის გადაწყვეტისათვის აუცილებელ კანონებს შორის არსებულ აშკარა წინააღმდეგობას ვერ ამჩნევს ან ყურადღებას არ აქცევს.

- რაც მთავარია, ურთიერთსაწინააღმდეგო კანონები იწვევენ არა მარტო პროცესის მოწინააღმდეგე მხარეთა დაპირისპირების გამწვავებას, არამედ იგი შეიძლება გადაიზარდოს ფართომასშტაბიან საშიშ დაპირისპირებაში, რაც სიკეთეს არავის მოუტანს.

თქმულის გათვალისწინებით უნდა დარეგულირდეს ჯარიმის ოდენობის განსაზღვრისა და ამ სასჯელის გამოყენების საკითხი სსკ 42-ე და 83-ე მუხლებში. მაგრამ ამით საკითხი ამოწურულად ვერ ჩაითვლება. ყველა კანონი და მათ შორის სსკ 42-ე და 83-ე მუხლებიც უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოში მოქმედ ყველა საერთაშორისო აქტსა და ეროვნულ კანონებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში მათი გა-

მოყენება არ შეიძლება. კერძოდ, ამჟამად საქართველოში მოქმედი კონსტიტუციის, საერთაშორისო ნორმატიული აქტების, სისხლისა და სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსების მოთხოვნებიდან გამომდინარე, საერთო სასამართლოს უფლება არა აქვს გამოიტანოს გამამტყუნებელი განაჩენი სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის გამოყენებით. ამ ნორმის გამოყენების აუცილებლობის შემთხვევაში საერთო სასამართლო ვალდებულია დააყენოს საკითხი საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის კონსტიტუციურობის შესახებ, შეაჩეროს საქმის წარმოება სსკ 29-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ პუნქტის მოთხოვნათა შესაბამისად საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საკითხის გადაწყვეტამდე. ჩვენი აზრით, საკონსტიტუციო სასამართლოს საქართველოს კონსტიტუციისა და სხვა ზემოთ აღნიშნული კანონებიდან გამომდინარე, სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის კონსტიტუციის შესაბამისად ცნობის საშუალება არა აქვს, რის გამოც ჩვენი აზრით, ამ არაკონსტიტუციური ნორმის გამოყენების ნაწილში სისხლის სამართლის საქმის წარმოება უნდა შეწყდეს.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის არა მარტო არაკონსტიტუციურობა, რის შესახებაც ზემოთ არის მსჯელობა, არამედ მისი სრულიად მიუღებელი იმპერატიული ჩამოყალიბებაც. სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილი: „თუ მსჯავრდებული არასრულწლოვანი და შრომისუუნაროა, სასამართლო მისთვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდას აკისრებს მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს“. ამ მოთხოვნიდან ყველაფერზე უფრო გასაკვირი ის არის, რომ ამავე მუხლის მე-3 ნაწილი სასამართლოსაგან მოითხოვს მსჯავრდებულის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, მისი ქონების, შემოსავლის და სხვა გარემოებათა მხედველობაში მიღებით ჯარიმის დანიშვნას, ხოლო უდანაშაულო პირთა (დამნაშავე არასრულწლოვნის მშობელი, მეურვე, მზრუნველი) მიმართ ამავე მუხლის მე-5¹ ნაწილი სასამართლოსაგან იმპერატიულად მოითხოვს დამნაშავე არასრულწლოვანისათვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდევინებას. არ აქცევს ყურადღებას ამ პირთა მატერიალურ

მდგომარეობას და გადახდისუნარიანობას. არაფერია ნათქვამი არც ამ მუხლში და არც საერთოდ სისხლის სამართლის კოდექსში იმის შესახებ, თუ ამ პირებს არა აქვთ ჯარიმის გადახდის საშუალება, მაშინ როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი ამ პირთა მიმართ, რა წარმოადგენს მათი დასჯის საფუძველს. სსკ მე-7 მუხლის პირველი ნაწილი სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ერთადერთი საფუძველს – დანაშაულს ასახელებს, რაც ამ პირებს არ ჩაუდენიათ. ჯარიმა სსკ მე-40, 42-ე, 82-ე და 83-ე მუხლების თანახმად სისხლისსამართლებრივი სასჯელია. ისმის კითხვა: საქართველოში მოქმედი რომელი საკანონმდებლო აქტიდან გამომდინარეებს აღნიშნულ პირებზე სხვის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის დაკისრება? საქართველოს კონსტიტუციის რომელ მუხლს შეესაბამება სსკ 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილი? ზემოთ აღნიშნული სსკ და სსსკ ნორმებთან შეუსაბამო სისხლისსამართლებრივ ნორმათა გამოყენება დასაშვებია? არც ერთ ამ კითხვაზე დადებითი პასუხი არ არსებობს, რაც საკმარისია სსკ 42-ე მუხლიდან მის მე-5' ნაწილის ამოღებისათვის. მაგრამ ამისათვის სხვა არანაკლები მნიშვნელობის საფუძველებიც არსებობს. კერძოდ: გაურკვეველია საკითხი, თუ ჯარიმის გადახდისუნარო არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მშობელმა, მეურვემ ან მზრუნველმა არ ან ვერ გადაიხადა არასრულწლოვანი მსჯავრდებულისათვის დაკისრებული ჯარიმა, მაშინ როგორ უნდა გადაწყდეს ამ უკანასკნელის მიმართ საკითხი; ვის მიმართ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ამავე 42-ე მუხლის მე-6 ნაწილის მოთხოვნები ჯარიმის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, გამასწორებელი სამუშაოთი, თავისუფლების შეზღუდვით ან თავისუფლების აღკვეთით შეცვლის შესახებ?

უდანაშაულო პირთა (მხედველობაშია ჯარიმის გადახდისუნარო მსჯავრდებული არასრულწლოვნის მშობელი, მეურვე, მზრუნველი) მიმართ სასჯელის ისეთი სახეების გამოყენების საფუძველს, როგორიცაა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, გამასწორებელი სამუშაო, თავისუფლების შეზღუდვა და თავისუფლების აღკვეთა, საქართვე-

ლოში მოქმედი არცერთი კანონი არ იძლევა. რაც შეეხება ჯარიმას, მის გამოყენებას განსახილველი 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილი კი მოითხოვს, მაგრამ ის არაკონსტიტუციურია. თუ ამ არაკონსტიტუციური კანონის საფუძველზე, თუმცა ეს დაუშვებელია, მაგრამ მაინც, ჯარიმის გადახდისუუნარო არასრულწლოვანი მსჯავრდებულისათვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდა სასამართლოს მიერ სხვას დაევალა, ეს მსჯავრდებული ამ სასჯელისაგან უნდა გათავისუფლდეს, რადგანაც ერთი დანაშაულისათვის ორ ბრალდებას ან, რაც შინაარსობრივად იგივეა, ორჯერ ბრალდებას საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-4 პუნქტი კრძალავს.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად გადახდისუუნარო არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მიერ გადასახდელი ჯარიმის გადახდის დაკისრება მისი მშობლის, მეურვის ან მზრუნველისათვის არაკონსტიტუციურია, რადგანაც ამ მუხლის ეს ნაწილი წინააღმდეგობაშია: ამავე მუხლის კონსტიტუციასთან შესაბამის მე-3 ნაწილთან, სსკ მე-10, 498-ე, 508-ე, 509-ე მუხლებთან, კონსტიტუციის მე-40 მუხლთან და ამავე კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-4 პუნქტთან.

2. სსკ 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილის გამოყენება წარმოადგენს ჩადენილი დანაშაულისათვის პერსონალური პასუხისმგებლობის პრინციპის დარღვევას, უდანაშაულო პირთა მიმართ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესებას, სასამართლოს მიერ მისი ფუნქციის სისხლის სამართლის მატერიალური და პროცესუალური კოდექსების და მართლმსაჯულების მიზნებისა და ამოცანების საწინააღმდეგოდ შესრულებას, უდანაშაულობის პრეზუმფციისა და ადამიანის თითქმის ყოველგვარი უფლებების იგნორირებას.

3. ისეთი წინააღმდეგობრივი კანონის, როგორიც არის სსკ 42-ე მუხლის მე-5' ნაწილი, მოთხოვნათა კანონიერად შესრულება შეუძლებელია, რაც იწვევს მეტ-ნაკლებად კანონსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილებათა მიღებას. ეს კი განა-

პირობებს კონფლიქტს პროცესის მხარეებსა და სასამართლოს შორის. საბოლოოდ დგინდება კანონის ხარვეზი, რაც იწვევს კანონშემოქმედთა და მის მიმღებთა მიმართ უნდობლობას და დიდ ზიანს აყენებს არა მარტო დანაშაულით დაზარალებულებს, არამედ ხელისუფლებასა და მოსახლეობის დიდ ნაწილსაც.

4. ჯარიმის მაღალი მინიმუმების (500 და 2000 ლარი) დაწესება, მაქსიმუმის არგანსაზღვრა, მისი გამოყენება მიუხედავად იმისა, კონკრეტული დანაშაულის ჩადენისათვის იგი კანონით გათვალისწინებულია თუ არა, ამ სასჯელის გამოყენება უდანაშაულო პირთა მიმართაც და მხოლოდ სასამართლოს შეხედულებით, კანონით შეზღუდვის გარეშე და ისიც ყოველგვარი შეღავათების გარეშე, მაშინ, როდესაც უვადო თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულთა მიმართაც კი არის დაწესებული შეღავათები სსკ 72-ე მუხლის მე-7 და 74-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, ჯარიმა ყველაზე უფრო მკაცრ სასჯელად იკვეთება იმათთვის, ვისაც იგი დაეკისრება მისი გადახდისუნარიანობის ფარგლების გადაცილებით ან ვისაც ჯარიმის დაკისრებიდან მის გადახდამდე დაეკარგება გადახდის შესაძლებლობა. ჯარიმის გამოყენების დღეს მოქმედმა წესებმა ადამიანი შეიძლება ისეთ მდგომარეობაში ჩააყენოს, რომ ვალების გადახდა ვერ მოახერხოს და უვადო თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულზე უფრო მძიმე მდგომარეობაში ჩავარდეს. ამიტომ ან ჯარიმის სიმძიმე რეალურად უნდა განისაზღვროს და სასჯელთა სისტემაში მას გამოეყოს შესაბამისი ადგილი, თუ არადა იგი, დღევანდელი მდგომარეობით მისი სიმძიმის (სიმკაცრის) მიხედვით სსკ მე-40 მუხლში უნდა იყოს მოთავსებული არა პირველ ნომრად როგორც ყველაზე მსუბუქი სასჯელი, არამედ – უვადო თავისუფლების აღკვეთის შემდეგ როგორც ყველაზე მკაცრი სასჯელი.

5. არასამართლიანი და არაკორექტულია სრულწლოვანთა და არასრულწლოვანთა მიმართ ჯარიმის ერთი და იგივე წესითა და ოდენობით გამოყენება მაშინ, როდესაც ამ

უკანასკნელთა მიმართ სხვა ყველა სასჯელი შემსუბუქებულია.

მიგვაჩნია, რომ ამ საკითხების გარკვევა და გამოსწორება შეიძლება მხოლოდ საკანონმდებლო წესით. თუ არადა, მე, ამ კომენტარების ავტორს, სსკ 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის კონსტიტუციურობის საკითხის საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განხილვაც მიზანშეწონილად მიმაჩნია. ამ ორ ორგანოს შეუძლია ამ სადავო საკითხის მოხსნა.

მუხლი 84. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა

არასრულწლოვანს საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ენიშნება ერთიდან სამ წლამდე ვადით.

არასრულწლოვნისათვის საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, ე.ი. მისთვის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენით საქმიანობის აკრძალვა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როცა არასრულწლოვანი ეწევა ან ეწეოდა საქმიანობას, რომელიც დაკავშირებულია მის მიერ დანაშაულის ჩადენასთან. სასჯელის ეს სახე არასრულწლოვნის მიმართ ინიშნება ერთიდან სამ წლამდე.

ასეთ შემთხვევაში მხედველობაშია ისეთი საქმიანობა, რომელიც საერთოდ აკრძალული არ არის. საერთოდ სსკანონით აკრძალული საქმიანობა დანაშაულია, რომელიც აკრძალულია ყველასათვის უეადოდ და მას სასამართლოს მიერ აკრძალვა არ სჭირდება.

არასრულწლოვნის მიმართ საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ინიშნება მხოლოდ ძირითადი სასჯელის სახით ერთიდან სამ წლამდე ვადით. არასრულწლოვანთა მიმართ დამატებითი სასჯელი, როგორც წესი, კანონით გათვალისწინებული არ არის. როგორც გამონაკლისი, დამატებითი სასჯელის სახით არასრულწლოვანთა მიმართ შეიძლება დაინიშნოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა (სსკ მუხ. 85 ნ. მე-2 და ჯარიმა სსკ მუხ. 42-ე ნ. მე-5¹ და 83-ე). საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელის სახით გამოყენების შესახებ პირდაპირ მითითებულია 85-ე მუხლში. ხოლო ჯარიმის გამოყენების შესახებ ანალოგიური აზრი გამოძინა-

რეობს ამავე სსკ 83-ე მუხლი და 42-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილიდან. დამატებითი სასჯელის სახით სხვა სასჯელის გამოყენება არასრულწლოვანთა მიმართ საქართველოს სს კოდექსით გათვალისწინებული არ არის.

მუხლი 85. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა
(26.12.2008 893).

1. არასრულწლოვანს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა ენიშნება ორმოციდან სამას ოც საათამდე ვადით, რომელსაც ის მოიხდის სწავლისაგან ან ძირითადი სამუშაოსაგან თავისუფალ დროს. თავისუფლების აღკვეთის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით შეცვლის შემთხვევაში, ან თუ მხარეთა შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება, იგი შეიძლება დაინიშნოს უფრო მეტი ვადითაც. ეს სასჯელი გულისხმობს ისეთი სამუშაოს შესრულებას, რომელიც ძალუძს არასრულწლოვანს. ამ სასჯელის ვადა თხუთმეტ წლამდე არასრულწლოვნისათვის არ უნდა აღემატებოდეს დღეში ოთხ საათს, ხოლო თხუთმეტიდან თვრამეტ წლამდე არასრულწლოვნისათვის – დღეში ექვს საათს.

2. არასრულწლოვანს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა დამატებით სასჯელად შეიძლება დაენიშნოს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც იგი ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით სასჯელის სახით გათვალისწინებული არ არის.

მთელს ამ კოდექსში და ამ მუხლშიც არასრულწლოვნად ითვლებიან ის პირები, რომლებსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტიდან ან სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების მომენტიდან (გარდა ამავე სსკ 33-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა) შეუსრულდათ 14 წელი, მაგრამ არ შესრულებიათ 18 წელი. 33-ე მუხლში ჩამოთვლილი ამავე სსკ 108-ე, 109-ე, 117-ე, 137-ე, 178-ე (გარდა პირველი ნაწილისა), 179-ე და 238¹ მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩადენის შემთხვევაში არასრულწლოვნობის ასაკი იწყება 12 წლით და მთავრდება 18-ით. 12-დან 14 წლამდე ასაკში დანაშაულის ჩამდენთა მიმართ ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნასთან დაკავშირებით სსკ 88-ე მუხლით გათვალისწინე-

ბულია უფრო მეტი შეღავათი, ვიდრე თოთხმეტიდან თექვსმეტ და თექვსმეტიდან 18 წლამდე ასაკში დანაშაულის ჩამდენთა მიმართ. დანარჩენ შემთხვევაში თორმეტიდან თოთხმეტი წლის ასაკში დანაშაულის ჩამდენზე ვრცელდება საერთოდ არასრულწლოვანთა მიმართ დაწესებული შეღავათები. მაგრამ ნებისმიერი მოქმედი კანონით, მათ შორის საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიული აქტით არასრულწლოვნისათვის (მათ შორის 12 წლის ასაკის მიღწეულისათვის) თუ არის მინიჭებული რაიმე სახის უფლებამოვალეობა, რომელსაც მნიშვნელობა აქვს სისხლის-სამართლებრივი საკითხის გადასაწყვეტად, ის აუცილებლად უნდა იქნას გათვალისწინებული.

არასრულწლოვანი თუ მუშაობს ან სწავლობს, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა ორმოციდან სამას ოცი საათის ფარგლებში სასამართლოს განაჩენის მიხედვით მან უნდა მოიხადოს სწავლის ან სამუშაოსაგან თავისუფალ დროს. მაგრამ ის თუ მუშაობს და თანაც სწავლობს, სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს სსკ 53-ე და 89-ე მუხლებით გათვალისწინებული გარემოებები და დაუნიშნოს მას სხვა სასჯელი ან აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიება. შესაძლებელია, აგრეთვე, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის დროში გაწევა. რადგანაც ამ შრომის მხოლოდ დღიური მაქსიმუმია განსაზღვრული ასაკის მიხედვით ოთხ ან ექვს საათამდე, არასრულწლოვანს შეიძლება შეექმნას პირობები, რომ მან ყოველდღიურად იმუშაოს მაქსიმუმზე ნაკლები საათის (2 ან 4) განმავლობაში და სასჯელი მოიხადოს უფრო მეტი დროის შემდეგ, ვიდრე ყოველდღიურად მაქსიმალურად შრომის შესრულების შემთხვევაში იქნებოდა საჭირო. შეიძლება ზოგიერთი დღე მეტი იმუშაოს მაქსიმუმის ფარგლებში, ზოგიერთი დღე ნაკლები, თუ სამუშაო ამის საშუალებას იძლევა და მსჯავრდებული ან დამსაქმებელი წინააღმდეგი არ არის, გამოიყენოს დასვენების დღეებიც. არ შეიძლება მსჯავრდებულის მაგივრად სხვამ იმუშაოს, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში დამნაშაის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის სასჯელის სხვის მიერ მოხდას ექნება ადგილი, რაც ეწინააღმდეგება სასჯელის

გამოყენების მიზნებს. რაც შეეხება ამ მუხლით გათვალისწინებულ საპროცესო შეთანხმებას, რადგანაც ასეთი კანონით გათვალისწინებულია, რა თქმა უნდა, მისი გამოყენება შეიძლება, მაგრამ ეს არასრულწლოვნის აღზრდას იმდენად ხელს არ უწყობს, რომ მისი გამოყენება ყველა შემთხვევაში მიზანშეწონილად ჩაითვალოს. ჩემი აზრით, ჯობია არასრულწლოვანს ეპატიოს ან აღმზრდელობითი ღონისძიებებით შეეცვალოს ის შეღავათი, რასაც იგი საპროცესო შეთანხმების შედეგად ღებულობს.

საპროცესო შეთანხმება იდება ამჟამად მოქმედი სსსკ 64¹ თავის, 679¹–679¹⁰ მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად.

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის განმარტებას იძლევა სსკ 44-ე მუხლი. ეს განმარტება ვრცელდება 85-ე მუხლზეც. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის სახეს განსაზღვრავს სასამართლო სსკ 73-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში და იმ შემთხვევაში, როცა დადებულია საპროცესო შეთანხმება. სხვა ყველა შემთხვევაში ამას განსაზღვრავს ადგილობრივი მმართველობის ორგანო. ეს ორგანოები ვალდებულნი არიან არასრულ-წლოვანს შეურჩიონ ისეთი სამუშაო, რომლის შესრულება მას შეუძლია. გარდა ამისა, შრომის უსაფრთხოებისა და სანიტარული წესების დაცვა აუცილებელია ისევე, როგორც ეს აუცილებელია სრულწლოვნების მიერ ასეთივე შრომის შესრულებისა და ნებისმიერი ადამიანის მიერ შრომის კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად სამუშაოს შესრულების შემთხვევაში.

განსახილველი 85-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად არასრულწლოვანს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა შეიძლება დამატებითი სასჯელის სახით დაენიშნოს მაშინაც, როდესაც ამ სასჯელს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის სსკ კერძო ნაწილის მუხლი არ ითვალისწინებს, მაგრამ სასამართლოს უფლება არა აქვს გამოვიდეს სსკ 53-ე და 89-ე მუხლების მოთხოვნათა ფარგლებიდან. მან ეს სასჯელი დამატებით მაშინ უნდა დანიშნოს, როდესაც მისი გამოყენება ძირითად სასჯელთან ერთად არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის გამოსწორებისათვის საქმის ვითარებიდან გამომდინარე აუცილებელია.

მუხლი 86. გამასწორებელი სამუშაო

არასრულწლოვანს გამასწორებელი სამუშაო ენიშნება ორი თვიდან ერთ წლამდე ვადით.

გამასწორებელი სამუშაო, რადგანაც ამავე კოდექსის 45-ე მუხლის თანახმად წარმოადგენს მსჯავრდებულის ხელფასიდან სახელმწიფოს სასარგებლოდ 5-დან 20 პროცენტამდე დაქვითვას სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე და უნდა იქნეს მოხდილი მსჯავრდებულის სამუშაო ადგილზე, სასამართლოს სასჯელის ამ სახის პრაქტიკულად გამოყენება შეუძლია მხოლოდ მაშინ, როდესაც არასრულწლოვანს გააჩნია სამუშაო ადგილი, მუშაობს და იღებს ხელფასს. თუ არასრულწლოვანს ანაზღაურებადი სამუშაო ადგილი არა აქვს, მაშინ სასამართლოს შეუძლია არასრულწლოვანს დაუნიშნოს სხვა სასჯელი, დაარეგულიროს იგი ვადის განსაზღვრით ისე, რომ სასჯელი შეესაბამებოდეს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს და მისი ჩამდენის საშიშროებას. სასამართლოს შეუძლია, აგრეთვე, თუ ამის საფუძველს იძლევა ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, დამნაშავის პიროვნება და სხვა გარემოებები, რომელთა სასამართლოს მიერ გათვალისწინება, კანონის მოთხოვნებიდან გამომდინარე აუცილებელია, გამოიყენოს აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება. სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს, რომ ამა თუ იმ სასჯელის პრაქტიკულად გამოყენების სირთულემ ან შეუძლებლობამ არ უნდა გააუარესოს მსჯავრდებულის მდგომარეობა.

მუხლი 86'. თავისუფლების შეზღუდვა

არასრულწლოვანს თავისუფლების შეზღუდვა ენიშნება ოთხ წლამდე ვადით.

(საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი №292 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №18, მუხ. 45)

(საქართველოს 2000 წლის 30 ივნისის კანონი №458 – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №27, მუხ. 83)

თავისუფლების შეზღუდვა, ე.ი. საზოგადოებისაგან იზოლაციის გარეშე არასრულწლოვნის სპეციალურ დაწესებულებაში მოთავსება მასზე ზედამხედველობის განხორციელებით ინიშნება 14 წლისა და მეტი ასაკის არასრულწლოვნის მიმართ ოთხ წლამდე ვადით. თავისუფლების შეზღუდვის საერთო წესს განსაზღვრავს ამ კოდექსის 47-ე მუხლი, რომლის თანახმადაც სასჯელის ეს სახე გამოიყენება ნასამართლობის არმქონე მსჯავრდებულის მიმართ. თუ მსჯავრდებული ჯიუტად თავს არიდებს ამ სასჯელის მოხდას, იგი შეიცვლება თავისუფლების აღკვეთით იმ ვადით, რა ვადითაც დანიშნული იყო თავისუფლების შეზღუდვა. მაგრამ ის ვადა, რომელიც მოიხადა მსჯავრდებულმა, მას ჩაეთვლება თავისუფლების აღკვეთის ვადაში გაანგარიშებით: თავისუფლების შეზღუდვის ერთი დღე თავისუფლების აღკვეთის ერთი დღე.

თავისუფლების შეზღუდვა არ დაენიშნება არასრულწლოვანს, თუ ის პირველი ან მეორე ჯგუფის ინვალიდია ან ქალია და ორსულია, ან ჰყავს შვიდ წლამდე ასაკის შვილი.

ამავე სსკ 47-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნიდან გამომდინარე, თავისუფლების შეზღუდვა 12-14 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანთა მიმართ არ გამოიყენება.

მუხლი 87. ტუსადობა

(ამოღებულია)

(საქართველოს 2003 წლის 20 ივნისის კანონი – სსმ I, 2003წ., №21, მუხ. 149)

მუხლი 88. გადიანი თავისუფლების აღკვეთა

1. თორმეტიდან თოთხმეტ წლამდე არასრულწლოვანს თავისუფლების აღკვეთა დაენიშნება მხოლოდ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის.

2. თორმეტიდან თოთხმეტ წლამდე არასრულწლოვნისათვის დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადა განა-
260

ხეერდება. ამასთანავე საბოლოო სასჯელი არ უნდა აღემატებოდეს შვიდ წელს.

3. თოთხმეტიდან თექვსმეტ წლამდე არასრულწლოვანის დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადა შემცირდება ერთი მესამედით. ამასთანავე, საბოლოო სასჯელი არ უნდა აღემატებოდეს ათ წელს.

4. თექვსმეტიდან თერამეტ წლამდე არასრულწლოვანის დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადა შემცირდება ერთი მეოთხედით. ამასთანავე, საბოლოო სასჯელი არ უნდა აღემატებოდეს თხუთმეტ წელს.

(საქართველოს 2007 წლის 4 ივლისის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №28, მუხ. 283).

გადიანი თავისუფლების აღკვეთა, რომელიც სრულწლოვნობამდე არასრულწლოვანმა აღმოსრდელით დაწესებულებაში უნდა მოიხადოს და შემდგომ მისი მოხდა სრულწლოვანთათვის განკუთვნილ დაწესებულებაში უნდა გააგრძელოს, მას ენიშნება ასაკისა და ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით. თორმეტიდან თოთხმეტ წლამდე ასაკის არასრულწლოვანს თავისუფლების აღკვეთა ენიშნება მხოლოდ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის. ამ ასაკის არასრულწლოვანი, თანახმად ამავე სსკ 33-ე მუხლისა, პასუხს აგებს მხოლოდ მკვლელობისათვის (სსკ 108-ე და 109-ე მუხლები), ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებისათვის (სსკ 117-ე მუხ.), გაუპატიურებისათვის (სსკ 137-ე მუხ.), ძარცვისათვის (სსკ 178-ე მუხლი, გარდა პირველი ნაწილისა), ყაჩაღობისათვის (სსკ 179-ე მუხ.) და ცივი იარაღის ტარებისათვის (სსკ 238¹ მუხ.) ამ დანაშაულებიდან ნაკლებად მძიმეა 117-ე მუხლის პირველი ნაწილით და 238¹ მუხლის ორივე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული. 117-ე მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას სამიდან ხუთ წლამდე, ხოლო 238¹ მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს ჯარიმას, ხოლო მეორე – ჯარიმას ან ორ წლამდე თავისუფლების აღკვეთას. სწორედ 117-ე მუხლის პირველი ნაწილითა და 238¹ მუხლით გათვალისწინებული ნაკლებად მძიმე

დანაშაულებისათვის არ დაენიშნებათ თავისუფლების აღკვეთა 12-დან 14 წლის ასაკამდე არასრულწლოვნებს. სხვა ყველა დანაშაული, რომლისთვისაც მათი პასუხისმგებლობაა დაწესებული, მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმეა.

თანახმად განსახილველი 88-ე მუხლის მე-2 ნაწილისა, 12-დან 14 წლის ასაკამდე არასრულწლოვნისათვის დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადა უნდა განახევრდეს და ეს ნახევარი უნდა დარჩეს მოსახდელად, მაგრამ ეს ნახევარი თუ აღემატება 7 წელს, მოსახდელად უნდა დარჩეს არა უმეტეს 7 წლისა, რა თქმა უნდა, წინასწარი პატიმრობის ვადის ჩათვლით, თუ პქონდა ასეთს ადგილი. ეს წესი, თავისუფლების აღკვეთის გარდა, სხვა სახის სასჯელზე არ ერცელებოდა.

ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, 14-დან 16 წლის ასაკამდე არასრულწლოვნისათვის დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადა უნდა შემცირდეს ერთი მესამედით და სხვაობა უნდა დარჩეს მოსახდელად, მაგრამ ეს სხვაობა თუ 10 წელს აღემატება, მოსახდელად დანიშნული ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 10 წელს. სასამართლომ უნდა შეამციროს იგი 10 წლამდე სსკ 88-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნის შესაბამისად.

ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, თექვსმეტიდან 18 წლის ასაკამდე არასრულწლოვნისათვის დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადა უნდა შემცირდეს ერთი მეოთხედით და სხვაობა უნდა დარჩეს მოსახდელად, მაგრამ ეს სხვაობა თუ აღემატება 15 წელს, სასამართლომ სსკ 88-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად იგი უნდა შეამციროს 15 წლამდე. რაც შეეხება ამ მუხლის მე-2- - მე-4 ნაწილებით გათვალისწინებულ არასრულწლოვანთათვის სასამართლოს მიერ დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადის განახევრებას, ანდა ერთი მესამედით ან ერთი მეოთხედით შემცირებას, ეს აუცილებელი მოთხოვნაა ყველა შემთხვევაში, თუნდაც ეს ვადა კანონით გათვალისწინებულ მინიმუმს ემთხვეოდეს.

გარდა ყოველივე ზემოთ თქმულისა, არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობის თავისებურების სს კოდექსში

ცალკე თავად გამოყოფისა და ამ უკანასკნელთა მიმართ სასჯელის შემსუბუქების, კანონით დაწესებული სასჯელის 10 სახიდან არასრულწლოვანთა მიმართ მხოლოდ ექვსის გამოყენების, დანიშნული სასჯელის აუცილებლად შემცირების (სსკ 88-ე მუხლი) და სხვა შედეგათებიდან გამომდინარე, წარმოიშობა კითხვა: რას მოიცავს არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, რა არის საერთო სრულწლოვანთა და არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას შორის და რით განსხვავდებიან ისინი ერთიმეორისაგან.

რაც შეეხება განსხვავებას, ამის შესახებ ჩემი აზრი გამოთქმული მაქვს ამ წიგნში, სსკ XVI თავის კომენტარებში, რასაც არ გაეიშვრება. შევეცდები ჯერ საერთო დებულებებზე და პრინციპებზე ვიმსჯელო. უდავოა, რომ ყველა პრინციპი და ზოგადი დებულებები სრულწლოვანთა და არასრულწლოვანთა მიმართ ერთნაირად მოქმედებს, გარდა სსკ XVI თავით არასრულწლოვან დამნაშავეთა მიმართ დაწესებული გამონაკლისებისა (შედეგათებისა). რა თქმა უნდა, ერთი და იგივე დანაშაული მისი ყველა ჩამდენის მიმართ სსკ ერთი და იმავე მუხლით არის გათვალისწინებული: დანაშაული ერთნაირად კვალიფიცირდება მისი ყველა ჩამდენის მიმართ. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და ბრალის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებებს, დანაშაულის ჩასადენად მზადებას, მისი ჩადენის მცდელობას და დამთავრებისაგან ნებაყოფლობით ხელის აღებას, ამნისტიას, შეწყალებასა და სხვა მრავალ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებას ერთნაირი მნიშვნელობა აქვს სრულწლოვანი და არასრულწლოვანი დამნაშავეებისათვის. დანაშაულისა და სასჯელის სახეების განმარტება არ იცვლება დანაშაულის სუბიექტის ასაკის მიხედვით, მაგრამ პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს და აუცილებლად გასარკვევია სასჯელის მინიმალური ზღვარი, რომელიც დაწესებულია ცალკეული სასჯელისათვის სსკ მე-10 თავით, ვრცელდება თუ არა იმავე სახის სასჯელებზე, რომლებიც გათვალისწინებულია ამავე სსკ მე-16 თავით.

არასრულწლოვანთა მიმართ დაწესებული 6 სასჯელიდან სამ სასჯელს: საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას (სსკ მუხ. 84-ე), საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას (სსკ მუხ. 85-ე) და გამასწორებელი სამუშაოს (სსკ მუხ. 86-ე) ეს ზღვარი დაწესებული აქვს სსკ მე-16 თავში, რომელიც ითვალისწინებს არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებას. ჯარიმის მინიმუმი არასრულწლოვნის მიმართ გათვალისწინებულია სსკ 42-ე მუხლის მე-2 ნაწილით და 83-ე მუხლით, ხოლო ამ სასჯელისათვის მაქსიმუმი საერთოდ დაწესებული არ არის. რაც შეეხება თავისუფლების შეზღუდვასა და თავისუფლების აღკვეთას, ამ სასჯელებისათვის მინიმალური ზღვარი არასრულწლოვანთა მიმართ კანონით დაწესებული არ არის. სრულწლოვნების მიმართ ამ სასჯელებისათვის დაწესებული შესაბამისად 47-ე და 50-ე მუხლებით ერთი წელი თავისუფლების შეზღუდვისა და ექვსი თვე თავისუფლების აღკვეთის ვადები, ჩემი აზრით, არ შეიძლება არასრულწლოვანთა მიმართ სასჯელის მინიმუმად ჩაითვალოს შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. სისხლის სამართლის კოდექსში სასჯელის სახეები, ზომები და მათი გამოყენების წესები სრულწლოვანთა და არასრულწლოვანთა მიმართ გათვალისწინებულია ცალკე, სრულწლოვანთა მიმართ მე-10, ხოლო არასრულწლოვანთა მიმართ მე-16 თავით.

2. სასჯელთა ამგვარი დაყოფა, როგორც აშკარად ჩანს სსკ მე-10 და მე-16 თავებიდან, გამოწვეულია განსხვავებით დასჯადობის სიმკაცრეში. არასრულწლოვნები გაცილებით მსუბუქად ისჯებიან, ვიდრე სრულწლოვნები, რაც ყოველნაირად გამართლებულია.

3. სასჯელის მინიმუმი კანონით განსაზღვრული უნდა იყოს და, როგორც წესი, არის. ასეთი გამორჩენილია მხოლოდ საქართველოს სსკ 86¹-ე და 88-ე მუხლებში.

4. საერთოდ, კანონით სასჯელისათვის თუ დაწესებულია მინიმალური ზღვარი, ის უნდა მოქმედებდეს ყველა შემთხვევაში, მაგრამ, როდესაც დანაშაულის სუბიექტების მიხედვით ეს ზღვარი არაერთნაირად არის განსაზღვრული, ეს პრინციპი ვერ იმოქმედებს. კერძოდ, არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობის თავისებურების გათვალისწინებით, სასჯელის სხვა მინიმუმი და მაქსიმუმია გათვალისწინებული, რაც სრულწლოვანთა მიმართ გათვალისწინებული საგან არსებითად განსხვავებულია.

5. სს კოდექსში არსად არის მითითება იმის შესახებ, რომ სსკ 47-ე და 50-ე მუხლებით გათვალისწინებული სასჯელის მინიმუმები შეიძლება ჩაითვალოს 86'-ე და 88-ე მუხლებით გათვალისწინებული სასჯელების მინიმუმადაც.

6. სსკ მე-10 და მე-16 თავებით გათვალისწინებულ სასჯელთა მინიმუმსა და მაქსიმუმს შორის არსებითი სხვაობებიდან გამომდინარე, აშკარაა, რომ აღნიშნული მე-16 თავით გათვალისწინებული თავისებურება მოიცავს სასჯელის მინიმუმსა და მაქსიმუმსაც. მაქსიმუმის საკითხს აქ არ ევხებით. ის სხვა საკითხია, მაგრამ სსკ მე-16 თავში 6 სასჯელიდან ოთხს თუ განესაზღვრა მინიმალური ზღვარი, გაუგებარია, დარჩენილ ორს რატომ არ სჭირდება ასეთი. მითუმეტეს მაშინ, როდესაც ამ ოთხი სასჯელიდან სამს მინიმუმი მაინც აქვს განსაზღვრული, იგი სსკ მე-10 თავში გათვალისწინებულ მინიმუმს ემთხვევა, მეტია, თუ ნაკლები (სსკ 43-ე, და 84-ე და 85-ე, 45-ე და 86-ე მუხლები), იგი განსაზღვრულია, აგრეთვე, 42-ე და 83-ე მუხლებით ჯარიმისათვის, თავისუფლების შეზღუდვისა და აღკვეთისთვისაც, ჩემი აზრით, სასჯელის მინიმუმი სსკ მე-16 თავში უნდა ყოფილიყო განსაზღვრული.

ახლა, როდესაც თავისუფლების შეზღუდვას სსკ 47-ე მუხლი ითვალისწინებს ერთიდან ხუთ წლამდე, ხოლო 86' მუხლი ოთხ წლამდე, გაურკვეველია 86' მუხლის მინიმალური ზღვარი. ანალოგიური მდგომარეობა 88-ე მუხლით

გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთის მიმართაც. სსკ მე-16 თავით გათვალისწინებული თავისებურებებიდან გამომდინარე, გაურკვეველია, თავისუფლების აღკვეთის მინიმუმი 88-ე მუხლით გათვალისწინებული სასჯელისათვის იგივეა, რაც გათვალისწინებულია ამავე სსკ 50 მუხლით, თუ არა. თუ ერთნაირია, მაშინ ეს მინიმუმი 12 წლის დამნაშავეისათვის და 50 წლის ბანდიტისათვის 6 თვე ყოფილა. თუ არაერთნაირია, მაშინ არ არის გარკვეული სასჯელის მინიმუმი სსკ 88-ე მუხლით გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთისათვის.

ამ საკითხების მოგვარებას, ჩემი აზრით, საკანონმდებლო გადაწყვეტილება სჭირდება.

მუხლი 89. სასჯელის დანიშვნა

არასრულწლოვნისათვის სასჯელის დანიშვნის დროს ამ კოდექსის 53-ე მუხლით გათვალისწინებულ გარემოებებთან ერთად მხედველობაში მიიღება მისი ცხოვრებისა და აღზრდის პირობები, ფსიქიკური განვითარების დონე, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, სხვა პიროვნული თავისებურებანი, მასზე ასაკით უფროსი პირის ზეგავლენა.

სასჯელის არასრულწლოვანის მიმართ დანიშვნისას სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს ამ კოდექსის 53-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოებები და მათთან ერთად უნდა იხელმძღვანელოს ამ მუხლის მითითებებით. კერძოდ: მიიღოს მხედველობაში არასრულწლოვნის ცხოვრების პირობები, ფსიქიკური განვითარების დონე, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, სხვა პიროვნული თავისებურებანი (ჩვევები, მისწრაფება, მიდრეკილება, ყოფაცქევა სკოლაში, მის გარეთ, ოჯახში, სწავლისა და შრომისადმი დამოკიდებულება და ა.შ.), მასზე ასაკით უფროსის ზეგავლენა.

გარემოებები, რომლებიც უნდა მიიღოს მხედველობაში სასამართლომ, შეიძლება იყოს ბრალისა და პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელიც და დამამძიმებელიც. სასამართლო ვალდებულია, ორივე სახის გარემოება ერთნაირი გულმოდგინებით შეისწავლოს, შეაფასოს და გაითვალისწინოს სასჯელის დანიშვნისას.

**არასრულწლოვნის გათავისუფლება
სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და
სასჯელისაგან**

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და
სასჯელის ცნება

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არის დანაშაულის ჩამდენი პირის მოვალეობა სახელმწიფოს წინაშე აგოს პასუხი მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის. ეს მოვალეობა წარმოიშობა დანაშაულის ჩადენის შედეგად დანაშაულის ჩადენისთანავე. ამ მოვალეობის წარმოშობისას ერთდროულად, არც უფრო ადრე და არც უფრო გვიან, წარმოიშობა სახელმწიფოს უფლება — მისცეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში დანაშაულის ჩამდენი და აგებინოს მას პასუხი მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის. შემდგომ კი დასაჯოს იგი კანონით გათვალისწინებული წესით, კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში სასამართლოს მეშვეობით. სახელმწიფო უფლებამოსილია განახორციელოს თავისი უფლება დანაშაულის ჩამდენის მიმართ თავისი სამართალდამცავი ორგანოების მეშვეობით, მაგრამ მას უფლება აქვს სასჯელი გამოიყენოს დიფერენცირებულად. კონკრეტულ გარემოებათა შესაბამისად სახელმწიფოს სამართალდამცავი ორგანოების მეშვეობით შეუძლია მოქმედი კანონის გამოყენებით ნაწილობრივ ან მთლიანად გაათავისუფლოს დანაშაულის ჩამდენი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან, ე.ი. სახელმწიფოებრივი, სისხლისსამართლებრივი, იძულებითი ღონისძიებებისაგან, რომელიც გამოიყენება დამნაშავეს მიმართ მხოლოდ სასამართლოს მიერ, მხოლოდ გამამტყუნებელი განაჩენით, კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში და წესით.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა უფრო ვრცელი ცნებაა, ვიდრე სასჯელი და პირველი მოიცავს მეორესაც. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ყო-

ველთვის წინ მიუძღვის, ე.ი. უსწრებს სასჯელს და მთავრდება უფრო გვიან. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება იწვევს სასჯელისაგან გათავისუფლებას. სასჯელი მოქმედებს მხოლოდ მისი აღსრულების დაწყების მომენტიდან მისგან გათავისუფლებამდე. სხვა დროს იგი ფაქტობრივად არ არსებობს. მისი გამოყენების (აღსრულების) პერიოდის გარდა იგი მხოლოდ გათვალისწინებულია კანონით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფარგლებში გამოყენების მიზნით. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება, როგორც წესი, ხდება წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, ხოლო სასჯელისაგან გათავისუფლება შეუძლია მხოლოდ სასამართლოს. მოხდილი სასჯელის განმეორებით მოხდა ან მისი გამოყენება არაერთგზისი დანაშაულის ჩადენისა და დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში აკრძალულია, ხოლო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სსკ კერძო ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევებში გრძელდება დანაშაულის რეციდივის, არაერთგზისი ან სისტემატურად ჩადენის შემთხვევებში. დანაშაულის რეციდივის, არაერთგზისი ჩადენის შემთხვევებში ადრე დანაშაულის ჩადენა მომდევნო დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელ მაკვალიფიცირებელ გარემოებას წარმოადგენს. ადრე დანაშაულის ჩადენა ან ზოგჯერ ნასამართლობა აძლიერებს პასუხისმგებლობას, რაც იწვევს სასჯელის გამკაცრებასაც. მაგრამ ეს გამკაცრება მომდევნო დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის გაძლიერების შედეგია და არა მოხდილი სასჯელის გაზრდა ან გამკაცრება. ამიტომ ყოველთვის ყოველნაირ სასჯელს, მისი კანონიერად გამოყენების შემთხვევებში, პასუხისმგებლობა განაპირობებს, ხოლო პირიქით არ ხდება. სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს სს კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით, მისი ნაწილით ან პუნქტით გათვალისწინებული ქმედების, მართლსაწინააღმდეგო მოქმედების ან უმოქმედობის ბრალეულად ჩადენა, ე.ი. დანაშაული. ქმედების მართლწინააღმდეგობის შინაარსი გამოხატულია მისი ჩადენის აკრძალვით, დანაშაულის ჩადენის აკრძალვა კი გამოხატულია სასჯელის გამოყენების

მუქარით. აქედან გამომდინარე, უნდა ითქვას, რომ სასჯელის გამოყენებას განაპირობებს დანაშაულის ჩადენა. სასამართლოს სასჯელის გამოყენება შეუძლია მხოლოდ დამნაშავის მიმართ, ხოლო დამნაშავედ შეუძლია ცნოს მხოლოდ განსასჯელი, ე.ი. სამართალში მიცემული ბრალდებული. ბრალდებული არის კონკრეტული დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემული პირი, ე.ი. ის პირი, რომლის მიმართაც სისხლის საპროცესო სამართლის კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვით გამოტანილია დადგენილება ბრალდებულის სახით მისი სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის შესახებ.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, გასაგებად მიგვაჩნია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის არსი, მათი ურთიერთდამოკიდებულება, მსგავსება და განსხვავება მათ შორის, რის შემდეგ შესაძლებლად ეთელი კონკრეტული საკითხების განხილვას არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლების შესახებ.

მუხლი 89¹. არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება დაზარალებულთან შერიგების გამო

არასრულწლოვანი, რომელმაც პირველად ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული, შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ შეურიგდა დაზარალებულს.

(საქართველოს 2003 წლის 20 ივნისის კანონი – სსმ I, 2003წ., №21, მუხ. 149)

არასრულწლოვანი, რომელმაც პირველად ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული, ე.ი. ისეთი განზრახი ან გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, რომლისთვისაც სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებული მასი-მალური სასჯელი არ აღემატება თავისუფლების აღკვეთას 5 წლის ვადით, შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან დაზარალებულთან შერი-

გების გამო. გათავისუფლება კანონის აუცილებელი მოთხოვნა არ არის. ამიტომ ამ მოტივით ის შეიძლება გათავისუფლდეს ან არ გათავისუფლდეს. შესაძლო გათავისუფლების საფუძველია შერიგება დაზარალებულთან. შერიგება უნდა იყოს ორივე მხრიდან ნებაყოფლობითი, მაგრამ ვისი ინიციატივით მოხდება ეს, ამას საქმის გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

თუ დაზარალებული მცირეწლოვნობის გამო ან სხვა მიზეზით ქმედუნაროა, მაშინ მასთან შერიგება არასაკმარისია. ასეთ შემთხვევაში შერიგება უნდა მოხდეს მშობლებთან, მეურვესთან, მზურველთან ან სხვა კანონიერ წარმომადგენელთან, ე.ი. იმ პირთან, ვისი მეშვეობითაც ხდება დაზარალებულის უფლებების დაცვა და გამოყენება.

მუხლი 90. არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების გამოყენებით

არასრულწლოვანი, რომელმაც პირველად ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული, სასამართლომ შეიძლება გაათავისუფლოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ მიიჩნევს, რომ მისი გამოსწორება მიზანშეწონილია აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების გამოყენებით.

თანახმად სსკ 90-ე მუხლისა, არასრულწლოვანი, ე.ი. 14-18 წლამდე ასაკის პირი შეიძლება სასამართლომ გაათავისუფლოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ მისი გამოსწორება მიზანშეწონილია აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების გამოყენებით. ასევე შეიძლება გათავისუფლდეს 12-დან 14 წლის ასაკამდე, სსკ 117-ე მუხლის პირველი ნაწილითა და 238¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის პასუხისმგებლობისაგან, თუ ეს დანაშაულები ჩადენილია პირველად და თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ

მისი ჩამდენის გამოსწორება მიზანშეწონილია აღმსრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების გამოყენებით. აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული ნორმა ნებადართოვლია, უფლებით აღმჭურველია. იგი სასამართლოს კი არ ავაღდეულებს, არ მოითხოვს მისგან არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას, არამედ ამ საკითხის გადაწყვეტის უფლებას აძლევს სასამართლოს, რომელსაც კანონის საერთო მოთხოვნებიდან და საკუთარი შინაგანი რწმენიდან გამომდინარე, შეუძლია გამოიყენოს ან არ გამოიყენოს ეს უფლება. სასამართლო თუ გაათავისუფლებს არასრულწლოვანს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, მან ამავე დროს კანონის მოთხოვნებიც უნდა დააკმაყოფილოს. კერძოდ, არასრულწლოვანს, რომელსაც იგი ათავისუფლებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, დანაშაული ჩადენილი უნდა ჰქონდეს პირველად და იგი ნაკლებად მძიმე კატეგორიას არ უნდა აღემატებოდეს. ეს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაული განზრახ იქნება ჩადენილი თუ გაუფრთხილებლობით, ამას აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. საკმარისია, რომ ჩადენილი დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებულ სასჯელის მაქსიმუმი არ აღემატებოდეს ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთას.

რაც შეეხება დანაშაულის პირველად ჩადენას, იგი პირველად ჩადენილად უნდა ჩაითვალოს განსახილველი საკითხის გადაწყვეტისას, თუკი არასრულწლოვანს ადრე დანაშაული არ ჩაუდენია ან ადრე აქვს დანაშაული ჩადენილი, მაგრამ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ვადის გასვლის გამო ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის მისი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში მიცემა უკვე არ შეიძლება, ანდა ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის ნასამართლობა გაქარწყლებული, ამნისტიით ან შეწყალებით, ანდა სასამართლოს მიერ მოხსნილი აქვს.

მუხლი 91. აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების სახეები

1. სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს შემდეგი აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება:

ა) გაფრთხილება;

ბ) საზედამხედველოდ გადაცემა;

გ) ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრება;

დ) ქცევის შეზღუდვა;

ე) სპეციალურ აღმზრდელობით ან სამკურნალო-აღმზრდელობით დაწესებულებაში მოთავსება.

2. არასრულწლოვანს ერთდროულად შეიძლება დაენიშნოს აღმზრდელობითი ზემოქმედების რამდენიმე იძულებითი ღონისძიება. ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“ და „დ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებით ღონისძიებათა გამოყენების ხანგრძლივობას განსაზღვრავს ამ ღონისძიებათა დამნიშნავი ორგანო.

3. თუ არასრულწლოვანი სისტემატურად არღვევს აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიებით გათვალისწინებულ პირობებს, მაშინ ეს ღონისძიება სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოს წარდგინებით გაუქმდება და მასალები გადაიგზავნება არასრულწლოვნის სისხლის-სამართლებრივ პასუხისგებაში მისაცემად.

სსკ 91-ე მუხლის თანახმად, არასრულწლოვანი განსასჯელის მიმართ სასამართლოს შეუძლია გამოიყენოს შემდეგი სახის აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება:

გაფრთხილება;

საზედამხედველოდ გადაცემა;

ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრება;

ქცევის შეზღუდვა;

სპეციალურ აღმზრდელობით ან სამკურნალო აღმზრდელობით დაწესებულებაში მოთავსება.

შეიძლება არასრულწლოვნისათვის ერთდროულად აღმზრდელობითი ზემოქმედების რამდენიმე იძულებითი ღონისძიების დანიშვნა.

აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიებით გათვალისწინებული პირობების სისტემატური დარღვევისათვის, ეს ღონისძიება სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოს წარდგინებით უქმდება და მასალები გადაიგზავნება არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მისაცემად.

სასჯელისაგან საერთოდ გათავისუფლების შემთხვევაში, რასაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენისას, სასამართლომ უნდა გამოიყენოს სსკ 91-ე მუხლით გათვალისწინებული ზემოთ ჩამოთვლილი აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიებებიდან ერთ-ერთი ან რამდენიმე.

სასამართლოს უფლება აქვს, აგრეთვე, სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გაათავისუფლოს გამასწორებელი სამუშაოთი ან თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებული არასრულწლოვანი, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა: ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მოსახსნელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მესამედისა, მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევრისა და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის ორი მესამედისა (მუხ. 98).

მუხლი 92. გაფრთხილება

გაფრთხილება ნიშნავს არასრულწლოვნისათვის იმის განმარტებას, თუ რა ზიანი გამოიწვია მისმა ქმედებამ და რა შედეგი მოჰყვება ამ კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის განმეორებით ჩადენას.

თანახმად განსახილველი მუხლისა, გაფრთხილება არის არასრულწლოვნისათვის იმის განმარტება, თუ რა ზიანი გამოიწვია მისმა ქმედებამ და რა შედეგი მოჰყვება სს კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის განმეორებით ჩადენას. გაფრთხილების ფორმა ამ მუხლში მითითებული არ არის, მაგრამ იგი ის ღონისძიებაა, რომელიც გამოიყენება სასჯელის ნაცვლად, ატარებს იძულებით ხასიათს, საჭიროა

არა მარტო მისი გამოყენების დაფიქსირება, არამედ მისი გამოყენების დროსა და მისი შინაარსის დაფიქსირებაც.

ამის დაფიქსირება საჭიროა იმისთვის, რომ განმეორებით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში სწორად დაკვალიფიცირდეს მის მიერ ჩადენილი ქმედება და სწორად შეფასდეს მისი პიროვნება. გარდა ამისა, ზეპირი გაფრთხილება თითქმის გამოუყენებადია. ამიტომ გაფრთხილება უნდა იყოს წერილობითი, რომელშიაც უნდა აღინიშნოს: როდის, რის გამო, ვის მიერ (თანამდებობის პირი) ვინ იქნა გაფრთხილებული, გაფრთხილების შინაარსი, გაფრთხილებულისა და გამფრთხილებლის ხელმოწერები და თარიღი.

მუხლი 93. საზედამხედველოდ გადაცემა

საზედამხედველოდ გადაცემა ნიშნავს მშობლისათვის ან მისი შემცველელი პირისათვის ანდა სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოსათვის იმ მოვალეობის დაკისრებას, რომ მან აღმზრდელობითი ზეგავლენა მოახდინოს არასრულწლოვანზე და კონტროლი გაუწიოს მის ყოფაქცევას.

არასრულწლოვნის საზედამხედველოდ გადაცემა ნიშნავს მშობლისათვის, მისი შემცველელისათვის (მშვილებლისათვის) ან სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოსათვის მოვალეობის დაკისრებას, რათა აღნიშნულმა პირებმა ან ორგანომ აღმზრდელობითი ზემოქმედება მოახდინონ არასრულწლოვანზე. ეს ღონისძიება გამოიყენება 18 წლის ასაკამდე არასრულწლოვნის მიმართ. მაგრამ ეს ერთჯერადი ზემოქმედების გატარება არ არის. ეს შედარებით ხანგრძლივ პერიოდს მოითხოვს. იგი სისტემატური ზემოქმედებაა და მიმართულია ქცევის ნორმალური წესების გამომუშავებისაკენ, ნორმალური ჩვევებისა და ტრადიციების დამკვიდრებისაკენ, არასრულწლოვნის გარდაქმნისაკენ. ამიტომ ამ ღონისძიების გამოყენებისას 18 წლის შესრულებამდე არასრულწლოვანს უნდა რჩებოდეს დრო, რომელიც საჭიროა მასზე აღმზრდელობითი ზემოქმედებით მისი გამოსწორებისათვის.

არასრულწლოვანის სპეციალიზებული ორგანოსათვის გადაცემის შემთხვევაშიც ანალოგიურ ზემოქმედებას უნდა ექნეს ადგილი, მაგრამ ამ ორგანოს თანამშრომლებმა ყველამ

თავიანთი შეხედულებისამებრ რომ ატარონ აღმზრდელობითი ღონისძიება, არ შეიძლება. ვინმე უნდა იყოს თანამშრომლებიდან აღმზრდელობითი ღონისძიებების გატარებაზე პასუხისმგებელი. სჯობია ეს მოვალეობა დაეკისროს ერთ-ერთ ხელმძღვანელს და მან უზრუნველყოს საზედამხედველოდ გადაცემულის მიმართ პირადად და თანამშრომელთა მეშვეობით აღმზრდელობითი ღონისძიების გატარება.

მუხლი 94. ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრება

არასრულწლოვნისათვის ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრებისას სასამართლო ითვალისწინებს მის ქონებრივ მდგომარეობას და შესაბამის შრომით ჩვევებს.

სასამართლოს შეუძლია არასრულწლოვან დამნაშავეს დააკისროს მის მიერ დაზარალებულისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურება არასრულწლოვნის ქონებრივი მდგომარეობისა და შრომითი ჩვევების გათვალისწინებით. თუ არასრულწლოვანს ზიანის ანაზღაურების საშუალება არა აქვს, ის უნდა აანაზღაუროს მის მოქმედებაზე მატერიალურად პასუხისმგებელმა პირმა, თუ არის ასეთი.

მუხლი 95. ქცევის შეზღუდვა

1. არასრულწლოვანს შეიძლება აეკრძალოს:

- ა) განსაზღვრული ადგილის მონახულება;
- ბ) ღროის განსაზღვრულ მონაკვეთში შინიდან გასვლა;
- გ) სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოს ნებართვის გარეშე სადმე წასვლა;

დ) თავისუფალი ღროის განსაზღვრული ფორმით გამოყენება.

2. არასრულწლოვანს შეიძლება დაევალოს:

ა) საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლის განახლება;

ბ) სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოს დახმარებით მუშაობის დაწყება.

3. ამ მუხლით გათვალისწინებული შეზღუდვების გარდა სასამართლოს საკუთარი მიხედულებისამებრ შეუძლია სხვაგვარად შეზღუდოს არასრულწლოვნის ქცევა.

არასრულწლოვნისათვის ქცევის შეზღუდვა ნიშნავს მისთვის იმ ქმედების აკრძალვას, რომლის ჩადენაც მის ან სხვის მიმართ უარყოფითად იმოქმედებს. ამ მუხლში ამოწმურავად არ არის მოცემული ის აკრძალვები, რომლებიც სასამართლომ შეიძლება გამოიყენოს დამნაშავე არასრულწლოვნის მიმართ. ეს იმასაც ნიშნავს, რომ სასამართლოს თავისი მიხედულებისამებრ შეუძლია ისეთი აკრძალვის გამოყენება, რომელიც კანონით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ არასრულწლოვნის გამოსწორებაზე, სასამართლოს შეხედულებით, კარგად იმოქმედებს.

ამ მუხლში ჩამოთვლილია სულ ოთხი აკრძალვა. ესენია:

- ა) განსაზღვრული ადგილის მონახულება, რაც იმას ნიშნავს, რომ სასამართლო უკრძალავს არასრულწლოვან დამნაშავეს ისეთი ადგილის მონახულებას, რომელიც ხელს შეუშლის მის გამოსწორებას, შეიძლება გამოიწვიოს მისი დანაშაულში ჩაბმა ან სხვანაირად უარყოფითად იმოქმედოს მის გამოსწორებაზე;
- ბ) დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში შინიდან გასვლა. ეს ღონისძიება მინიმუმ სამ მიზანს ემსახურება. არასრულწლოვანი გადაეჩევეს უსაქმოდ ხეტივს, რაც ხელს შეუწყობს დანაშაულის ჩადენისაკენ მიდრეკილების მქონე პირებთან კავშირის გაწყვეტასა და ასეთ პირებთან კავშირის დამყარების გართულებას.
- გ) სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოს ნებართვის გარეშე სადმე წასვლა; ეს ღონისძიება, ჯერ ერთი, ხელს შეუშლის არასრულწლოვნის საჭიროების გარეშე საცხოვრებელი ადგილიდან გასვლას, ზედამხედველობისაგან თავის არიდებას და მეორე, რაც მთავარია, მიაჩევეს არასრულწლოვანს მოთხოვნათა შესრულებას;
- დ) თავისუფალი დროის განსაზღვრული ფორმით გამოყენება;

თავისუფალ დროში ჭადრაკის თამაში, სატელევიზიო გადაცემის ყურება, წიგნის კითხვა, რამე სასიკეთოს კეთება დროს არ აძლევს არასრულ-

წლოვანს იფიქროს ცუდ საქმეზე და აკეთოს იგი, რაც ხელს არ უწყობს მის გამოსწორებას.

ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, დამნაშავე არასრულწლოვანს, რომლის მიმართაც სასჯელის ნაცვლად გამოყენებულია აღმზრდელობითი ღონისძიება, შეიძლება დაევალოს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლის განახლება და სპეციალური სახელმწიფო ორგანოს დახმარებით მუშაობის დაწყება.

მუხლი 96. სპეციალურადმზრდელობით ან სამკურნალო-აღმზრდელობით დაწესებულებაში მოთავსება

1. ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებული არასრულწლოვანი სასამართლომ შეიძლება გაათავისუფლოს სასჯელისაგან, თუ მიიჩნევს, რომ სასჯელის მიზნები მიიღწევა მისი სპეციალურადმზრდელობით ან სამკურნალოადმზრდელობით დაწესებულებაში მოთავსებით. ამ დაწესებულებაში ყოფნის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმალურ ვადას.

2. არასრულწლოვნის სპეციალურადმზრდელობით ან სამკურნალოადმზრდელობით დაწესებულებაში ყოფნა შეიძლება შეწყდეს ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ვადის გასვლამდე, თუ სპეციალურიზებული სახელმწიფო ორგანოს დასკვნით მისი გამოსწორებისათვის საჭირო აღარ არის ამ ღონისძიებების შემდგომი გამოყენება. არასრულწლოვნის სპეციალურადმზრდელობით ან სამკურნალოადმზრდელობით დაწესებულებაში ყოფნის გაგრძელება ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ვადის გასვლის შემდეგ დასაშვებია მხოლოდ ზოგადსაგანმანათლებლო ან პროფესიული მომზადების დასამთავრებლად.

სასამართლომ შეიძლება სასჯელისაგან გაათავისუფლოს ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებული, თუ მიიჩნევს, რომ მისი გამოსწორება და სასჯელის მიზნების მიღწევა შეიძლება მისი სპეციალურ-აღმზრდელობით

ან სამკურნალო-აღმშრდევლობით დაწესებულებაში მოთავსებით. სამკურნალო-აღმშრდევლობით დაწესებულებაში მოთავსება ეხება იმ არასრულწლოვან მსჯავრდებულებს, რომლებსაც მკურნალობა სჭირდებათ ალკოჰოლისმიისაგან, ნარკომანიისაგან, ტოქსიკომანიისაგან და სხვა დაავადებისაგან. სხვა არასრულწლოვანი მსჯავრდებული უნდა მოთავსდეს სპეციალურ-აღმშრდევლობით დაწესებულებაში. ორივე დაწესებულებას გააჩნია თავისი შინაგანაწესი, მუშაობისა და აღზრდის (სამკურნალოს – აგრეთვე მკურნალობის) საშუალებები და რეჟიმი. ამ დაწესებულებებში მოთავსების ვადა არ შეიძლება აღემატებოდეს არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის სს კოდექსით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმალურ ვადას. ნაკლები შეიძლება. აღნიშნულ დაწესებულებებში ყოფნის ვადა შეიძლება შეწყდეს, თუ სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანოს დასკვნით მსჯავრდებულის გამოსწორებისათვის საჭირო აღარ არის ამ ღონისძიების შემდგომი გამოყენება. ამ დაწესებულებებში არასრულწლოვნის ყოფნის ვადა შეიძლება გაგრძელდეს მხოლოდ ზოგადსაგანმანათლებლო ან პროფესიული მომზადების დამთავრებასთან დაკავშირებით.

მუხლი 97. სასჯელისაგან გათავისუფლება

ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებული არასრულწლოვანი სასამართლომ შეიძლება გაათავისუფლოს სასჯელისაგან ამ კოდექსის 91-ე მუხლით გათვალისწინებული აღმშრდევლობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების გამოყენებით.

სასამართლოს შეუძლია ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებული არასრულწლოვანი სასჯელისაგან გაათავისუფლოს და სასჯელის ნაცვლად მის მიმართ გამოიყენოს ამავე კოდექსის 91-ე მუხლით გათვალისწინებული აღმშრდევლობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება. თუ რომელ აღმშრდევლობით იძულებით ღონისძიებას გამოიყენებს: გაფრთხილებას, საზედამხედველოდ გადაცემას, ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრებას, ქცევის

შესლუდვას, თუ სპეციალურ-აღმსრდელობით ან სამკურნალო-აღმსრდელობით დაწესებულებაში მოთავსებას, ამას წყვეტს თვითონ სასამართლო დანაშაულის სიმძიმის, ხასიათისა და საშიშროების გათვალისწინებით და დამნაშავის პიროვნების მხედველობაში მიღებით.

მუხლი 98. სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლება

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, გამასწორებელი სამუშაოთი ან თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებული არასრულწლოვანი სასამართლომ შეიძლება პირობით ვადამდე გაათავისუფლოს სასჯელის მოხდისაგან, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა:

ა) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მესამედი;

ბ) მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევარი;

გ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ორი მესამედი.

თანახმად ამ მუხლისა, სასამართლომ პირობით ვადამდე ადრე შეიძლება სასჯელის მოხდისაგან გაათავისუფლოს არასრულწლოვანი მსჯავრდებული, რომელიც სასჯელს იხდის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, გამასწორებელი სამუშაოს ან თავისუფლების აღკვეთის სახით. ამისთვის საჭიროა მსჯავრდებულ არასრულწლოვანს ფაქტობრივად მოხდილი ჰქონდეს:

– ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ერთი მესამედი;

– მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევარი;

– განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მოსახდელი სასჯელის ვადის არანაკლებ ორი მესამედი.

მუხლი 99. ხანდაზმულობის ვადები

არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ან სასჯელისაგან გათავისუფლებისას ამ

კოდექსის 71-ე და 76-ე მუხლებით გათვალისწინებული ვადები განახევრებულია.

ამ ვადების გამოთვლის, შენერების, გამოყენების წესები ერთი და იგივეა არასრულწლოვანთა და სრულწლოვანთა მიმართ.

დეტალურად იხ. 71-ე და 76-ე მუხლები, მათი კომენტარებით.

მუხლი 100. ნასამართლობის გაქარწყლება

იმას, ვინც დანაშაული თერამეტ წლამდე ჩაიდინა, ნასამართლობა გაუქარწყლდება:

ა) პირობით მსჯავრდებისას – გამოსაცდელი ვადის გასვლის შემდეგ;

ბ) თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან ექვსი თვის შემდეგ;

გ) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან ერთი წლის შემდეგ;

დ) მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან სამი წლის შემდეგ;

ე) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან ხუთი წლის შემდეგ.

(საქართველოს 2007 წლის 4 ივლისის კანონი – სსმ I, 2007 წ., №28, მუხ. 283).

თორმეტიდან თერამეტი წლის ასაკამდე არასრულწლოვნებს ნასამართლობა უქარწყლდებათ ერთნაირად, ე.ი. ასაკის მიხედვით დიფერენცირების გარეშე.

ნასამართლობის გაქარწყლებისათვის საჭირო ვადის გამოსათვლელად მხედველობაში მიიღება: 1. ასაკი დანაშაულის ჩადენის მომენტში. იგი ჩადენილი თუ იქნა თორმეტი წლიდან თერამეტ წლამდე ასაკის არასრულწლოვნის მიერ, ნასამართლობა გაქარწყლდება ამ მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად.

2. მნიშვნელობა აქვს დანიშნული და მოხდილი სასჯელის სახესა და ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს. პირობით მსჯავრდებულ არასრულწლოვანს ნასამართლობა უქარწყლდება გამოსაცდელი ვადის გასვლისთანავე, თუ ამ ვადაში სხვა დანაშაული არ ჩაიდინა. თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელის მოხდიდან ნასამართლობა გაქარწყლდება ექვსი თვის შემდეგ, ხოლო თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულისათვის ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა დიფერენცირებულია დანაშაულის კატეგორიის მიხედვით. ეს ვადა ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთის მოხდიდან ერთი წელია, მძიმე დანაშაულისათვის სამი წელი, ხოლო განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის – ხუთი წელი. ამ მუხლით ნასამართლობის გაქარწყლებისათვის დაწესებული ვადების გასვლის დროს რამდენი წლის იქნება არასრულწლოვნობაში დანაშაულის ჩამდენი, ამას არაერთი მნიშვნელობა არა აქვს. ზოგი შეიძლება იყოს არასრულწლოვანი, ზოგი სრულწლოვანი. ეს ნასამართლობის გაქარწყლებაზე გავლენას არ ახდენს.

პარი მემქმსე
ამოღებულია (3.07.2007 №5181)

პარი მემქმსე¹

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი
პასუხისმგებლობა

თ ა ზ ი XVIII¹

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი
პასუხისმგებლობა, სასჯელთა სახეები, მათი
გამოყენების წესი და პირობები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში VI¹
კარის, XVIII¹ თავის, 107¹-ე – 107²-ე მუხლების შეტანა,
იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებ-

ლობის დაწესება, სასჯელის სახეებისა და ზომების განსაზღვრა, იმ დანაშაულთა ჩამონათვალის შედგენა, რომელთა ჩადენისთვისაც პასუხი უნდა აგონ იურიდიულმა პირებმა; ამ კატეგორიის დანაშაულთა სპეციალური სუბიექტების წრის, სასჯელთა გამოყენების წესებისა და პირობების განსაზღვრა არამარტო სიახლეა ჩვენს კანონმდებლობაში, არამედ იგი ამავდროულად საქართველოს სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობაში უდავოდ წინგადადგმული ნაბიჯია. ამ კანონით ურთიერთობათა დარეგულირებამ ხელი უნდა შეუწყოს დამნაშაევობასთან ბრძოლას, სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესების განხორციელებას, მოსახლეობის კეთილდღეობის გაუმჯობესებას. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა და მის მიმართ გამოყენებული სასჯელი იგივე ფიზიკური პირებისა და მათ კმაყოფაზე მყოფ სრულიად უდანაშაულო პირებზე (ბავშვებზე, მოხუცებზე, ავადმყოფებზე) მოქმედებს, რაც უნდა იქნას გათვალისწინებული კანონმდებლისა და სასამართლოს მიერ. კერძოდ, იურიდიული პირის მიმართ დაწესებული ისეთი სასჯელების გამოყენებამ, როგორიცაა იურიდიული პირის ლიკვიდაცია, ჯარიმა, საქმიანობის უფლებისა და ქონების ჩამორთმევა, არ უნდა დააზიანოს იმ პირთა ინტერესები, რომელთა ქმედება არ არის დაკავშირებული დანაშაულის ჩადენასთან იურიდიული პირის გამოყენებით ან მის სასარგებლოდ. მაგალითად, იურიდიული პირის ხელმძღვანელს, ბუღალტერს და მოლარეს იურიდიული პირის სხვა წევრებისაგან მალულად შეუძლიათ ბანკიდან მთლიანად გამოიტანონ ფული, რაც გააჩნია იურიდიულ პირს ანგარიშზე, არ გასცენ ხელფასები, არ გადაიხადონ გადასახადი და გაიქცნენ, მიიმალონ. ასეთ შემთხვევაში ლიკვიდაცია, ჯარიმა, საქმიანობის უფლებისა და ქონების ჩამორთმევა (მხედველობაშია რაც დარჩა), თუ იქნა გამოყენებული, სახეზე იქნება იმ უდანაშაულო პირთა დასჯა, რომლებსაც ხელმძღვანელმა და მოლარემ ფული მოპარეს, ე.ი. დაისჯებიან დაზარალებულები. ასეთი რომ არ ჩაიდინოს სასამართლომ, აუცილებელია საქართველოს კონსტიტუციის მე-40, 42-ე, 45-ე, სსსკ მე-10 და სსკ 53-ე მუხლების მოთხოვნათა

დაცვა. სისხლის სამართალში არ შეიძლება დამნაშავის პერსონალური პასუხისმგებლობის პრინციპის იგნორირება და სხვის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის სხვა პირთა დასჯა. მოკლედ რომ ვთქვათ, კანონი ისე უნდა ჩამოყალიბდეს, რომ მისი გამოყენება უდანაშაულო პირთა მიმართ არ შეიძლებოდეს. მოსამართლეთა გარკვევაც აუცილებელია ამ როლს საკითხებში, მაგრამ სასამართლო უნდა მართოს კანონმა, რომელიც ხალხმა მიიღო და ხალხის ნების გამომხატველია.

მუხლი 107¹. იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი

1. იურიდიულ პირზე ვრცელდება ამ კოდექსით დადგენილი ნორმები. ამ კოდექსის მიზნებისათვის, იურიდიული პირი ნიშნავს სამეწარმეო (კომერციულ) ან არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირს (მის უფლებამოსიანს).

2. იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამ კოდექსით გათვალისწინებული იმ დანაშაულისათვის, რომელიც ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ან/და მის სასარგებლოდ, პასუხისმგებელი პირის მიერ.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული პასუხისმგებელი პირი არის იურიდიული პირის ხელმძღვანელობაზე, წარმომადგენლობაზე, მისი სახელით გადაწყვეტილების მიღებაზე უფლებამოსილი პირი ან/და იურიდიული პირის სამეთვალყურეო, საკონტროლო, სარევიზიო ორგანოს წევრი.

4. იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დანაშაული ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ან/და მის სასარგებლოდ, მიუხედავად იმისა, დადგენილია თუ არა დანაშაულის ჩამდენი ფიზიკური პირი.

4¹ იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ შემთხვევაშიც, თუ ამ მუხლის

მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული პასუხისმგებელი პირის მიერ ზედამხედველობისა და კონტროლის არაჯეროვნად განხორციელების გამო შესაძლებელი გახდა იურიდიული პირის დაქვემდებარებაში მყოფი ფიზიკური პირის მიერ დანაშაულის ჩადენა იურიდიული პირის სასარგებლოდ (26.09.2008, №296).

5. პასუხისმგებელი პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება არ წარმოადგენს იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველს.

6. იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოორიცხავს იმავე დანაშაულისათვის ფიზიკური პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

7. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ ათავისუფლებს იურიდიულ პირს დანაშაულის შედეგად მის მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებისაგან, ასევე მის მიმართ კანონმდებლობით დადგენილი პასუხისმგებლობის სხვა ზომების გამოყენებისაგან.

8. ფიზიკური პირის ქმედების მიმართ ბრალის ან მართლწინააღმდეგობის გამოორიცხეული გარემოებების დადგენის შემთხვევაში იურიდიული პირი თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან

ეს მუხლი 9 ნაწილისაგან შედგება:

პირველი ნაწილი მიუთითებს იმაზე, რომ იურიდიულ პირზე ვრცელდება ამ კოდექსით დადგენილი ნორმები და განმარტავს იურიდიული პირის ცნებას სს კოდექსის მიზნებისათვის. თანახმად ამ მუხლის ამ ნაწილისა, იურიდიული პირი ნიშნავს სამეწარმეო (კომერციულ) ან არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირსა და მის უფლებამოსეულს.

მე-2 ნაწილი განსაზღვრავს იურიდიული პირის პასუხისმგებლობას და მიუთითებს: იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამ კოდექსით გათვალისწინებული იმ დანაშაულისათვის, რომელიც პასუხისმგებელი პირის მიერ ჩადენილია:

- იურიდიული პირის სახელით ან
- მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ანდა

– მის (იურიდიული პირის) სასარგებლოდ.

მე-3 ნაწილი განმარტავს მე-2 ნაწილში მოხსენიებული პასუხისმგებელი პირის ცნებას და მიუთითებს: პასუხისმგებელი პირი არის იურიდიული პირის ხელმძღვანელობაზე, წარმომადგენლობაზე, მისი სახელით გადაწყვეტილების მიღებაზე უფლებამოსილი პირი ანდა იურიდიული პირის სამეთვალყურეო, საკონტროლო, სარევიზიო ორგანოს წევრი. ეს იმას ნიშნავს, რომ იურიდიული პირი სისხლისსამართლებრივად პასუხს აგებს ამ მუხლის ამ ნაწილში ჩამოთვლილ პირთა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაზე.

მე-4 ნაწილი მიუთითებს, რომ იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება მიუხედავად იმისა, დადგენილია თუ არა დანაშაულის ჩამდენი ფიზიკური პირი, თუ:

– დანაშაული ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან

– მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ანდა

– მის სასარგებლოდ.

4¹ ნაწილი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას აკისრებს იურიდიულ პირს ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული პასუხისმგებელი პირის მიერ არაჯეროვანი ზედამხედველობისა და კონტროლის შედეგად მასზე დაქვემდებარებული ფიზიკური პირის მიერ დანაშაულის ჩადენისათვის.

მე-5 ნაწილის თანახმად პასუხისმგებელი პირის, ე.ი. ამ მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებული პირების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება არ ათავისუფლებს იურიდიულ პირს ასეთი პასუხისმგებლობისაგან.

მე-6 ნაწილის თანახმად იურიდიულმა და ფიზიკურმა პირმა შეიძლება ორივემ აგონ პასუხი ერთი დანაშაულისათვის.

მე-7 ნაწილის თანახმად სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ ათავისუფლებს იურიდიულ პირს ზარალის ანაზღაურებისა და სხვა სახის არასისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან.

მე-8 ნაწილის თანახმად, ფიზიკური პირის ქმედების მიმართ ბრალისა და მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება გამომრიცხავს იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

მუხლი 107². იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის შემთხვევები

იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამ კოდექსის 143¹, 143², 186-ე, 192-ე 194-ე, 194¹-ე, 221-ე, 224¹, 227¹, 227², 231¹, 255¹, 260-ე-271-ე, 322²-ე, 323-ე-330-ე, 330¹, 330², 331¹, 339-ე, 339¹, 344¹, 364-ე, 365-ე და 372-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის.

თანახმად სსკ 107² მუხლისა, იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამავე კოდექსის შემდეგი მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე:

1. მუხლი 143¹-ე (ადამიანით ვაჭრობა – ტრეფიკინგი).
2. მუხლი 143²-ე (არასრულწლოვანით ვაჭრობა – ტრეფიკინგი).
3. მუხლი 186-ე (დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების შეძენა და გასაღება);
4. მუხლი 192-ე (უკანონო სამეწარმეო საქმიანობა);
5. მუხლი 194-ე (უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია – ფულის გათეთრება).
6. მუხლი 194¹-ე (უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის გზით მოპოვებული ნივთით სარგებლობა, ნივთის შეძენა, ფლობა ან გასაღება).
7. მუხლი 221-ე (კომერციული მოსყიდვა).
- 8 მუხლი 224¹ (რეკეტულ დაჯგუფებაში მონაწილეობა).
9. მუხლი 227¹ (წყლის ხომალდის ნაოსნობისათვის საშიშროების შექმნა).
10. მუხლი 227²-ე (სტაციონარული პლატფორმის მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლება, განადგურება ან დაზიანება).
11. მუხლი 231¹-ე (ბირთვული ნივთიერების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების მუქარა).

12. მუხლი 255¹-ე (არასრულწლოვნის ნაბმა პორნოგრაფიული ნაწარმოების ან სხვა საგნის უკანონოდ დამსადებასა და გასაღებაში).
13. მუხლები 260-ე – 271-ე (ნარკოტიკული დანაშაული).
14. მუხლი 322² (ოკუპირებულ ტერიტორიაზე შესვლის წესის დარღვევა).
15. მუხლი 323-ე – 330²-ე (ტერორიზმი).
16. მუხლი 331¹-ე (ტერორიზმის დაფინანსება).
17. მუხლი 339-ე (ქრთამის მიცემა).
18. მუხლი 339¹-ე (ზეგავლენით ეაჭრობა).
19. მუხლი 344¹-ე (საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე მიგრანტის უკანონოდ გადაყვანა ანდა მისთვის საქართველოში უკანონოდ ყოფნისათვის შესაბამისი პირობების შექმნა).
20. მუხლი 364-ე (სამართალწარმოებისათვის ან წინასწარი გამოძიებისათვის ხელის შეშლა).
21. მუხლი 365-ე (მუქარა ან ძალადობა სამართალწარმოების განხორციელებასთან ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით).
22. მუხლი 372-ე (მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის მოსყიდვა ან იძულება).

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემთხვევები ამომწურავად ჩამოთვლილია განსახილველ 107²-ე მუხლში. თანახმად ამ მუხლისა, იურიდიულმა პირმა შეიძლება სისხლისსამართლებრივად პასუხი აგოს ამავე მუხლში ჩამოთვლილ სსკ კერძო ნაწილის 45 მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულებისათვის, თუ ეს დანაშაული ჩადენილია ამავე სსკ 107¹-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებული რომელიმე პირის მიერ. დანაშაულები, რომელთა ჩადენისათვისაც სისხლისსამართლებრივად პასუხს აგებს იურიდიული პირი, გათვალისწინებულია სსკ 45 მუხლით. ეს მუხლები ჩამოთვლილია 107²-ე მუხლში.

მუხლი 107³. სასჯელის სახეები

1. იურიდიული პირის სასჯელის სახეებია:

ა) ლიკვიდაცია;

ბ) საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა;

გ) ჯარიმა;

დ) ქონების ჩამორთმევა.

2. ლიკვიდაცია და საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ ძირითად სასჯელად.

3. ჯარიმა შეიძლება დაინიშნოს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად.

4. ქონების ჩამორთმევა შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ დამატებით სასჯელად.

ეს მუხლი იძლევა იმ სასჯელთა სრულ ჩამონათვალს, რომლებიც გამოიყენება იურიდიული პირის მიმართ. ეს სასჯელი სულ ოთხი სახისაა. მათ შორის ორი: ლიკვიდაცია და საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა გამოიყენება მხოლოდ ძირითადი სასჯელის სახით. მესამე – ჯარიმა გამოიყენება როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელის სახით, ხოლო მეოთხე – ქონების ჩამორთმევა – მხოლოდ დამატებითი სასჯელის სახით.

მუხლი 107⁴. ლიკვიდაცია

1. სასჯელის სახით ლიკვიდაციის დანიშვნისას სასამართლო (გარდა „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა) ნიშნავს ლიკვიდატორს (ლიკვიდატორებს), რომელიც უზრუნველყოფს იურიდიული პირის ლიკვიდაციას, იურიდიული პირის ლიკვიდაციისათვის კანონმდებლობით დადგენილი წესის შესაბამისად. ლიკვიდაციასთან დაკავშირებული ხარჯები გადახდება მსჯავრდებულ იურიდიულ პირს.

2. ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში კომერციული ბანკებისა და არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულებების ლიკვიდაციას, სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე, ახორციე-

ლებს საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ დანიშნული ლიკვიდატორი (ლიკვიდატორები).

3. ლიკვიდაცია შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდება, რომ დანაშაულებრივი საქმიანობა იურიდიული პირის შექმნის ძირითად მიზანს ან მისი საქმიანობის ძირითად ნაწილს წარმოადგენს.

იურიდიული პირის მიმართ სასჯელის სახით ლიკვიდაციის გამოყენებისას (გარდა „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით უათვალისწინებელი შემთხვევისა) სასამართლო ნიშნავს ლიკვიდატორს ან ლიკვიდატორებს იურიდიული პირის ლიკვიდაციის უსრუნველსაყოფად. ლიკვიდაციასთან დაკავშირებულ ხარჯებს კანონით გათვალისწინებული წესით და ფარგლებში იხდის მსჯავრდებული იურიდიული პირი.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, კომერციული ბანკებისა და არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულებების ლიკვიდაცია ხდება სასამართლოს მიერ გამოტანილი და კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე. აღნიშნული განაჩენის საფუძველზე საქართველოს ეროვნული ბანკი ნიშნავს ლიკვიდატორს ან ლიკვიდატორებს, რომლებმაც უნდა უსრუნველყონ მსჯავრდებული იურიდიული პირის ლიკვიდაცია.

ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, იურიდიული პირის ლიკვიდაციისათვის აუცილებელია დადგინდეს, რომ იურიდიული პირის შექმნის ძირითადი მიზანი იყო დანაშაულებრივი საქმიანობა ან იგი სხვა მიზნით შეიქმნა, მაგრამ შემდგომ მის საქმიანობაში ძირითადი ნაწილი დანაშაულებრივმა ქმედებამ დაიკავა, ე.ი. იურიდიული პირი ძირითადად დანაშაულებრივ საქმიანობაზე გადავიდა. საქმიანობის ძირითადი ნაწილის სამართლებრივი შეფასება სასამართლოს პრეროგატივაა. მაგრამ ძირითად საქმიანობად არ შეიძლება ჩაითვალოს ნებისმიერი საქმიანობა, გადაცდომა და დარღვევა. მაგალითად, იურიდიული პირი თუ საწარმოა და იგი პროდუქციას 50%-ის რაოდენობით კანონიერად აწარმოებს, ხოლო 50%-ს არაკანონიერად, საქმიანო-

ბის ძირითადი ნაწილის დანაშაულებრივად შეფასების საფუძველი არ იქნება სახეზე. ძირითადი უბრალოდ მეტსაც არ ნიშნავს. თანახმად ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონისა (ქსე, 1986. გვ. 545) ძირითადია ის, რასაც დანარჩენი ეყრდნობა, ყველაზე მნიშვნელოვანი, მთავარი. ამ სიტყვების შინაარსია ჩადებული სიტყვა „ძირითად“-ში განსახილველ კანონშიც, რაც უნდა იქნას გათვალისწინებული საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში. მაგრამ უნდა ვიქონიოთ მხედველობაში, რომ ფიზიკური პირის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას არ იწვევს იურიდიული პირის ლიკვიდაციაზე უარის თქმა.

მუხლი 107⁵. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა

1. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ნიშნავს იურიდიული პირისათვის უვადოდ ან ერთიდან 10 წლამდე ვადით საქმიანობის ერთი ან რამდენიმე სახის აკრძალვას.

2. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა შეიძლება გაერკველდეს საქმიანობაზე, რომლის განხორციელებისას ან რომლის განხორციელებასთან დაკავშირებით იქნა ჩადენილი დანაშაული.

თანახმად ამ მუხლის პირველი ნაწილისა, იურიდიულ პირს, რომელიც რამდენიმე საქმიანობას აწარმოებს, შეიძლება ჩამოერთვას ერთი ან რამდენიმე საქმიანობის უფლება, ე.ი. აეკრძალოს ერთი ან რამდენიმე საქმიანობა უვადოდ ან ერთიდან 10 წლამდე ვადით ამავე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ორი საფუძველიდან ერთ-ერთის არსებობის შემთხვევაში.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად იურიდიული პირისათვის საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის საფუძველია:

- 1) საქმიანობის განხორციელებისას დანაშაულის ჩადენა;
- 2) საქმიანობის განხორციელებასთან დაკავშირებით დანაშაულის ჩადენა.

საქმიანობის განხორციელებისას დანაშაულის ჩადენას ექნება ადგილი, მაგალითად მაშინ, როდესაც სპირტიანი სასმელების, სხვა პროდუქტების, სამკურნალო საშუალებების დამზადებისას ან გასაღებისას იურიდიული პირის

ხელმძღვანელის, წარმომადგენლის, სამეთვლეყურო, საკონტროლო ან სარევიზიო კომისიის წევრის მოთხოვნით ხდება ამ ფასეულობათა ფალსიფიკაცია (სსკ მუხ. 107¹, 197-ე) და კომერციული მოსყიდვა (სსკ მუხ. 221) ფალსიფიცირებული სასმელების რეალიზებასთან დაკავშირებით.

საქმიანობის განხორციელებასთან დაკავშირებით დანაშაულის ჩადენას აქვს ადგილი, როდესაც ამ კოდექსის 107¹ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული პირებიდან რომელიმე ჩაიდენს 107² მუხლში ჩამოთვლილიდან ნებისმიერ დანაშაულს იურიდიული პირის თუნდაც კანონიერი საქმიანობის განხორციელებასთან, მის გაადვილებასთან, ეფექტიანობის, მოგების გაზრდასთან ან სხვაგვარი უპირატესობის მიღებასთან დაკავშირებით.

მუხლი 107⁶. ჯარიმა

1. იურიდიული პირისათვის ჯარიმის მინიმალური ოდენობა შეესაბამება ამ კოდექსის 42-ე მუხლით ფიზიკური პირისათვის გათვალისწინებული ჯარიმის ორმოცდაათმაგ ოდენობას.

2. ჯარიმის ოდენობას სასამართლო ადგენს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის, დანაშაულით მიღებული სარგებლისა და იურიდიული პირის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, რომელიც განისაზღვრება მისი ქონებით, შემოსავლითა და სხვა გარემოებებით.

3. თუ იურიდიული პირისათვის ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის გადახდევინება შეუძლებელია, ეს სასჯელი შეიცვლება საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციით.

4. თუ ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის შენიშვნაში ჯარიმა მითითებულია როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელად, ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის გამოყენებისას დამატებით სასჯელად ჯარიმა არ გამოიყენება.

5. დაუშვებელია ერთი და იმავე იურიდიული პირის მიმართ ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის განმეორებით გამოყენება ჯარიმის დაკისრებიდან 3 წლის განმავლობაში.

ამ მუხლის პირველი ნაწილისა და ამავე კოდექსის 42-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად იურიდიული პირისათვის ჯარიმის მინიმალური ოდენობაა 2000 ლარი×50-ჯერ, ე.ი. 100.000 ლარი ან 500 ლარი×50-ჯერ, ე.ი. 25.000 ლარი. ასეთი ლოგიკური დასკვნა გამომდინარეობს 42-ე მუხლით ჯარიმის ორი მინიმალური ოდენობის დაწესებისა და 107⁶ მუხლით მისი გაორმოცდაათმაგებიდან. რაც შეეხება ჯარიმის მაქსიმუმს, ამაჟამად იგი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით საერთოდ დაწესებული არ არის. ჯერ-ჯერობით ამ კანონის გამოყენების საკმაო პრაქტიკული გამოცდილება საქართველოში არ არსებობს. ალბათ, უხუნაესი სასამართლოს სახელმძღვანელო განმარტების ან კანონის დაზუსტების გზით ეს საკითხი შემდგომში უფრო გაირკვევა.

ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად ჯარიმის ოდენობას კანონის ფარგლებში სასამართლო ადგენს: ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის, დანაშაულით მიღებული სარგებლის, იურიდიული პირის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

იურიდიული პირის მატერიალური მდგომარეობა განისაზღვრება მისი ქონებით, შემოსავლითა და სხვა გარემოებებით.

თუ იურიდიული პირისათვის ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის გადახდევინება შეუძლებელია, მიუხედავად ამის მიუხეზისა, ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, ეს სასჯელი შეიცვლება საქმიანობის უფლების უვადოდ ან ერთიდან ათ წლამდე ვადით ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციით.

თუ ძირითადი სასჯელის სახით გამოყენებულია ჯარიმა იმავე დანაშაულისათვის, ჯარიმის დამატებითი სასჯელის სახით გამოყენება არ შეიძლება.

ერთი და იმავე იურიდიული პირის მიმართ ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის გამოყენება დაუშვებელია ჯარიმის დაკისრებიდან სამი წლის განმავლობაში.

მუხლი 107⁷. ქონების ჩამორთმევა

იურიდიული პირისათვის ქონების ჩამორთმევაზე ერცეულდება ამ კოდექსის 52-ე მუხლის მოთხოვნები.

(საქართველოს 2006 წლის 25 ივლისის კანონი №3530
– საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე I, 2000წ., №37, მეხ.
271)

იურიდიული პირისათვის ქონების ჩამორთმევა ხდება
ამავე კოდექსის 52-ე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით. (იხ.
52-ე მუხლი და მისი კომენტარები).

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხის-
მგებლობასთან დაკავშირებით სსკ 107¹ მუხლის მე-4 და
მე-8 ნაწილების ურთიერთშესაბამისობაში მოყვანაა, ჩემი
აზრით, საჭირო. მე-4 ნაწილის მიხედვით იურიდიული პირს
სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრება მიუ-
ხედავად იმისა, ცნობილია თუ არა დანაშაულის ჩამდენი
ფიზიკური პირი, ე.ი. ამავე მუხლის მე-3 ნაწილში მითითებუ-
ლი პირებიდან რომელიმე. თუ ქმედება აღნიშნული პირები-
დან არცერთის მიერ ჩადენილი არ არის, ამავე მუხლის
მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, დანაშაული სახეზე არ არის.
მე-8 ნაწილი მიუთითებს: „ფიზიკური პირის ქმედების მიმართ
ბრალის ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარე-
მოებების დადგენის შემთხვევაში იურიდიული პირი თავი-
სუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობი-
საგან“. გამოდის, რომ ასეთ შემთხვევაში ქმედება დანაშაულს
არ წარმოადგენს, რაც სწორი და სრულიად მისაღებია.
ასეთ შემთხვევაში სრულიად ლოგიკურად წარმოიშობა
კითხვა: თუ დანაშაულის ჩამდენი პირი დადგენილი არ
არის, მაშინ საიდან გამომდინარეობს დასკვნა იმის შესახებ,
რომ ქმედება ჩადენილია ამ მუხლის მე-3 ნაწილში ჩამო-
თვლილი პირებიდან რომელიმეს მიერ და ისიც მართლ-
წინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოების არარსებობის
პირობებში და ბრალეულად?

რაც უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობით საკ-
მაოდ დადასტურებული არ არის, ის არ შეიძლება ადამიანს
ბრალად შეერაცხოს. (იხ. საქართველოს კონსტიტუციის
მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლები და ადამიანთა უფლებების
შესახებ საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიუ-
ლი აქტები). ამას ადასტურებს განსახილველი სსკ 107¹

მუხლის მე-8 ნაწილიც. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსკ მე-7 და 107¹ მუხლის პირველი ნაწილებიდანაც. საბოლოოდ საკმარისია ითქვას, რომ სსკ 107¹ მუხლის მე-4 და მე-8 ნაწილები კონსტიტუციის მე-40 მუხლთან და სხვა ზემოთ დასახელებულ კანონებთან შესაბამისობაში თუ არ იქნა მოყვანილი, სასამართლოს დანაშაულის ჩამდენი ფიზიკური პირის დაუდგენლობის შემთხვევაში არ ექნება იურიდიული პირის მიმართ კონსტიტუციის მე-40 მუხლის შესაბამისად განაჩენის გამოტანის საშუალება.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის ნორმები საქართველოს სახელმწიფოებრიობის შესაბამისად ასრულებენ მათთვის წაყენებულ მოთხოვნებს, მაგრამ ამ ნორმათა დახვეწა-დაზუსტების და მრავალმხრივ გაუმჯობესების შესაძლებლობები ამოწურული არ არის. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემდეგი მუხლების შემდეგნაირად დახვეწა-დაზუსტება.

1. მე-7 მუხლის პირველ ნაწილს, რომელიც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველად აცხადებს მხოლოდ დანაშაულს, დაემატოს დანაშაულის ჩასადენად მზადება და დანაშაულის ჩადენის მცდელობაც. წინააღმდეგ შემთხვევაში მზადებისა და მცდელობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი არ არსებობს.

2. 42-ე მუხლიდან იქნეს ამოღებული მე-5¹ ნაწილი, რადგანაც იგი არ შეესაბამება ამავე მუხლის მე-3 და მე-6 ნაწილებს, ამავე სსკ 53-ე მუხლის პირველ ნაწილს, სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსის მე-10 და კონსტიტუციის მე-40 მუხლებს; აწესებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას უდანაშაულო პირთა მიმართ, ე.ი. არღვევს უდანაშაულობის პრეზუმფციის კონსტიტუციურ პრინციპს და უპასუხოდ ტოვებს კითხვებს იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი მსჯავრდებულისა და უდანაშაულო პირის მიმართ, თუ ამ უკანასკნელმა სხვის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის სასჯელი არ მოიხადა.

3. სასჯელებს: ჯარიმასა და ქონების ჩამორთმევას ფიზიკური და იურიდიული პირების მიმართ დაუწესდეთ მაქსიმალური ზღვარი დანაშაულის სიმძიმის, დამნაშავის საშიშროებისა და გადახდისუნარიანობის მიხედვით, უდანაშაულო პირთა ინტერესებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე.

4. საქართველოში მოქმედ კანონებთან (კონსტიტუციის ჩათვლით) და ურთიერთ შესაბამისობაში იქნეს მოყვანილი სსკ 107¹-ე მუხლის მე-4 და მე-8 ნაწილები.

5. მიზანშეწონილია შეიცვალოს მე-18 და მე-19 მუხლების სახელწოდება და მის შესაბამისად ჩამოყალიბდეს ამ მუხლების ტექსტი. კერძოდ, დანაშაულის მზადება და დანაშაულის მცდელობა უნდა შეიცვალოს და ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: - დანაშაულის ჩასადენად მზადება. - დანაშაულის ჩადენის მცდელობა.

უნდა ჩანდეს, რომ ადამიანი პასუხს აგებს თავისი ქმედებისათვის და არა დანაშაულის მზადებისა და მცდელობისათვის. მით უმეტეს მაშინ, როდესაც მათ შორის დანაშაულს არც ერთი შეუძლია და არც მეორე.

6. მე-19 მუხლის პირველ ნაწილში სიტყვათა წყობა: 'დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი' შეიცვალოს სიტყვებით: - დანაშაული ბოლომდე ვერ იქნა მიყვანილი.

თუ დანაშაული არ იქნა ბოლომდე მიყვანილი, მაშინ სახეზე იქნება დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება (სსკ 21-ე მუხლი), ხოლო დანაშაულის ჩამდენმა თუ ვერ მიიყვანა ქმედება ბოლომდე ან ვერ მიაღწია შედეგს, მაშინ სახეზე შეიძლება იყოს დანაშაულის ჩადენის მცდელობა.

7. პირს, რომლის მიმართაც გამამტყუნებელი განაჩენი კანონიერ ძალაში არ არის შესული, არ შეიძლება ეწოდოს დამნაშავე – (კონსტიტუციის მე-40 მუხლი). ამიტომ სსკ ყველა მუხლიდან (ათეულობით შემთხვევა), რომელიც დამნაშავეს უწოდებს ადამიანს დანაშაულის ჩადენამდე, სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემამდე, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანამდე და მისი კანონიერ ძალაში შესვლამდე, ამოღებულ იქნეს სიტყვა 'დამნაშავე'.

8. განისაზღვროს 86 მუხლით გათვალისწინებული თავისუფლების შეზღუდვის და 88-ე მუხლით გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთის მინიმალური ზღვრები.

CONCLUSION

The norms of general part of the Criminal Code of Georgia correspond with the demand of the state system of Georgia, but opportunities of their further improvement and specification still exist. We think it advisable to improve and specify following articles by this way.

1. The first part of the article 7, where the ground for criminal responsibility is declared only crime must include preparation of crime and attempt of making crime. In other case there is no ground for criminal responsibility for preparation of crime and attempt of making crime.
2. The part 5 must be taken out from article 42, as it doesn't correspond with the parts 3 and 6 of the same article, the first part of the article-53 of the same Criminal Code of Georgia, article -10 of the Criminal Procedure Code and article-40 of Constitution of Georgia; Imposes criminal responsibility for innocent persons, so breaks constitutional principle of presumption of innocence and leaves questions how to settle the problem of condemned and innocent person if the latter didn't serve his sentence for the crime committed by other person without answers.
3. Crimes: fine and deprivation of property for physical and juridical persons must have maximal limit according to gravity of the crime, dangerousness of the convict and his financial position without harming the interests of innocent person.
4. Parts 4 and 8 of the article-107 of Criminal Code of Georgia must be imposed in accordance with acting laws of Georgia including the constitution.
5. It is advisable to change the titles of the article-18 and the article -19 and the text of these articles must be imposed in accordance with these articles, in particular, preparation of crime and attempted crime must be changed and set as followings: preparation of attempted crime – attempted crime.

There must be shown that man is responsible for his action and not for preparation of crime or attempt. Furthermore, crime can't make either of them.

6. In the first part of the article-19 word order "crime was not completed" must be changed by following words "crime could not be completed".

If crime was not completed, then the case would be voluntarily abandonment of crime (article-21 Criminal Code of Georgia), but if committer of the crime couldn't complete crime or couldn't achieve his goal, it may be attempted crime.

7. An individual shall be presumed innocent until the commission of an offence by him/her is proved in accordance with the procedure prescribed by law and under a final judgment (article-40 of The Constitution). So the word convicted in all the articles of Criminal Code of Georgia (tenth of case), where person is called so before making crime or before final judgment, must be taken out.

8. Minimal limits of restriction of liberty according to the article 88 and the article 86 must be determined.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუცია.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი.
4. ო. გამყრელიძე – საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის თ. წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, თბილისი, 2005 წ., წიგნი I.
5. თ. დონჯაშვილი – საქართველოს სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2002 წ.
6. ზ. მუხანაძე, ო. მინდაძე – სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი, ქსუ, ქუთაისი, 2005 წ.
7. რ. დავიდი – თანამედროვეობის ძირითადი სამართლებრივი სისტემები (თარგმანი თ. ნინიძის) თბილისი, 'განათლება', 1993 წ.
8. ჟან პრადელი – შედარებითი სისხლის სამართალი (თ. ნინიძე ქართული თარგმანის რედაქცია), თბილისი, 'სანი', 1999 წ.
9. თ. წერეთელი – დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, თბილისი, 1961 წ.
10. პ. დაუთაშვილი, ა. კვაშილავა – სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი), თბილისი, იურიდიული აზრი, 2003 წ.
11. ა. კვაშილავა – დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა, თბილისი, 'იურიდიული აზრი', 2002 წ.
12. ა. კვაშილავა – სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი), თბილისი, „იურიდიული აზრი“, 2001 წ.
13. ა. კვაშილავა – დანაშაული და მისი შემადგენლობა, ჟურნალი „სამართალი“, თბილისი, 1992, №12.
14. ა. კვაშილავა – დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები, თბილისი, 'მოლოდინი', 1997 წ.

15. ა. კვაშილაძე – სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საფუძველი ახალი სს კოდექსის მიხედვით, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“ 2001 წ. №11.
16. ა. კვაშილაძე – სისხლის სამართლებრივი ნორმა კონსტიტუციას უნდა შეესაბამებოდეს, ჟურნ. „სამართალი“, 2002 წ. №5-6.
17. ა. მახარაძე – თანამონაწილეთა გამიჯვნის ზოგადი პრინციპები, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“, 2003 წ. №1-2.
18. ქენევის 1949 წლის 12 აგვისტოს I, II, III და IV კონვენციები, 1977 წლის I და II დამატებითი ოქმები.
19. 1950 წლის 4 ნოემბრის ევროპული კონვენცია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა შესახებ.
20. თ. წერეთელი, გ. ტყეშელიაძე – მოძღვრება დანაშაულზე, თბილისი, მეცნიერება, 1969 წ.
21. თ. წერეთელი – თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბილისი, საქართველოს მეცნ. აკადემიის, ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტი, 1965 წ.
22. ბ. ფურცხვანიძე – საბჭოთა სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი) თბილისი, თსუ, 1971 წ.
23. ლ. კუტალია – ბრალი სისხლის სამართალში. ბრალის გენეზისი, თბილისი, 2000 წ.
24. გ. მამულაშვილი – განგრძობადი დანაშაული, თბილისი, ჟურნალი „სამართალი“, 1996 წ. №5-6.
25. გ. მამულაშვილი – დენადი დანაშაული, ჟურნ. „მართლმსაჯულების მაცნე“, 1995 წ. №4.
26. საქართველოს კანონი საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ.
27. საქართველოს კანონი საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ.
28. საქართველოს კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ.
29. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მინიმალური სტანდარტული წესები (პეკინური წესები) არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ.

- საქართველოს კანონები ადამიანის უფლებათა შესახებ. საერთაშორისო აქტები და კონვენციები, თბილისი "პერიდიანი", 1998 წ.
30. კონვენცია წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ, მრავალმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებები, ნაწ. I, თბილისი, მოსამართლის ბიბლიოთეკა, 2002 წ.
31. ა. კვაშილაძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი კომენტარებით. თბილისი, ბონა კაუზა, 2006 წ.
32. ა. კვაშილაძე, ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული. თბილისი, ბონა კაუზა, 2008 წ.
33. ა. კვაშილაძე, სისხლის სამართლისა და სისხლის საპროცესო სამართლის ნორმები ერთიმეორეს უნდა შეესაბამებოდეს. თბილისი, სამეცნიერო ძიებანი. ი. ჭავჭავაძის სახელმწიფო. უნივერსიტეტის შრომათა კრებული, 2005, გვ. 169-176.
34. ა. კვაშილაძე, ჯანმრთელობის სისხლის სამართლებრივი წესით დაცვის ზოგიერთი საკითხი. გორის მრავალპროფილიანი აკადემია, შრომათა კრებული. 2008, გვ. 221-229.
35. ა. კვაშილაძე, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი. იქვე, გვ. 230-235.

შინაარსი

რედაქტორისგან	3
ავტორისაგან	5
შესავალი	7

კარი პირველი - სისხლის სამართლის კანონი

თავი I საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა (მუხ. 1)	11
თავი II სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების ფარგლები (მუხ. 2 – 6)	13

კარი მეორე - დანაშაული

თავი III სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი, დანაშაულის კატეგორიები (მუხ. 7 – 12)	29
---	----

თავი IV ერთიანი დანაშაულის სახეები (მუხ. 13 – 14)	55
---	----

თავი V დანაშაულის სიმრავლე (მუხ. 15 - 172)	58
---	----

თავი VI დაუმთავრებელი დანაშაული (მუხ. 18 – 21)	69
--	----

თავი VII დანაშაულის ამსრულებლობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა (მუხ. 22 – 27)	80
--	----

თავი VIII მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებანი (მუხ. 28 – 32)	95
---	----

თავი IX ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებანი (მუხ. 33 – 38)	116
---	-----

კარი მესამე - სასჯელი

თავი X სასჯელის მიზნები და სახეები (მუხ. 39 – 52)	131
---	-----

თავი XI სასჯელის დანიშვნა (მუხ. 53 – 62)	165
--	-----

თავი XII პირობითი მსჯავრი (მუხ. 63 – 67)	191
კარი მეთხე - სისხლისსამართლებრივი ასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლება	
თავი XIII სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგანგათავისუფლება (მუხ. 68 – 71)	199
თავი XIV სასჯელისაგან გათავისუფლება (მუხ. 72 – 76)	211
თავი XV ამნისტია, შეწყალება, ნასამართლობა (მუხ. 77 – 79)	233
კარი მეხუთე - არასრულწლოვნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა	
თავი XVI არასრულწლოვნის სისხლისსამარ- თლებრივიპასუხისმგებლობის თავისებურება (მუხ. 80 – 89)	240
თავი XVII არასრულწლოვნის გათავისუფლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგანსისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის ცნება (მუხ. 892 - 99)	267
კარი მეექვსე - ამოღებულია (3.07.2007 №5181)	
კარი მეექვსე'- იურიდიული პირის სისხლისსამართ-ლებ-რივი პასუხისმგებლობა	
თავი XVIII' იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, სასჯელთა სახეები, მათი გამოყენების წესი და პირობები (მუხ. 107' – 107')	281
დასკვნა	295
Conclusion	297
გამოყენებული ლიტერატურა	299
შინაარსი	302